

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

RESMÎ ALİ BABA VE DÎVÂNİ

733807

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Cemâl KURNAZ

Hazırlayan
Saime ARSLAN

ANKARA 2003

133807

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
ANKARA

99104154 NO'LU SAİME ARSLAN'A AİT "RESMÎ ALİ BABA VE DÎVÂNI "
ADLI ÇALIŞMASI JÜRİMİZ TARAFINDAN ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM
DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK KABUL EDİLMİŞTİR.

BAŞKAN

Prof. Dr. Cemâl KURNAZ

ÜYE

Prof. Dr. Osman HORATA
[Signature]

ÜYE

Prof. Dr. Ahmet MERVİT
[Signature]

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VI
I. BÖLÜM.....	1
A. RESMÎ ALÎ BABA'NIN HAYATI.....	1
B. RESMÎ ALÎ BABA'NIN EDEBÎ KİŞİLİĞİ :	5
C. ESERLERİ :	10
Divan :	10
Uyûnü'l- Hidâye:	11
Bektâşilik Risâlesi:	12
II. BÖLÜM	14
DİVANIN ŞEKİL AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	14
A. NAZİM ŞEKİLLERİ:	14
1. Kasîdeler ve Küçük Mesnevîler :	14
2. Gazeller:.....	15
3. Musammatlar:	16
B. Nazım Şekli İtibariyle Problemleri Olan Şiirler:	17
C. NAZİM TÜRLERİ :	17
Ç. AHENK :	18
1. Vezin:.....	18
2. Kâfiye ve Redif:.....	18
D. DİVANIN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ :	20
1. Atasözleri , Deyimler ve Veciz İfadeler:	21
2. Veciz İfadeler:	25
III. BÖLÜM	26
RESMÎ ALÎ BABA DÎVÂNÎ'NİN MUHTEVA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	26
A. Bektâşilik ve Tasavvuf	26
1. Bektâşiliğin Tanımı ve Prensipleri:	26
2. Hz. Ali:	28
3. Ehl-i Beyt, On iki İmam ve On Dört Ma'sûm:	29
4. Hacı Bektâş-ı Veli:	34
5. Bektâşilikle İlgili Kavramlar:	35
a. Tevellâ ve Teberrâ :	35
b. Lâ Fetâ:	36
c. Giyim Kuşam :	36
ç. Hurûfilik:	38
d. Mirâç :	39
6. Diğer Tasavvufî Kavramlar:	39
a. Tarîk, Mezheb, Meşreb:	39
b. Abdâl:	41
c. Derviş:	42
ç. Mürşid:	43
d. Mürid:	45
e. Sûfi, Zâhid:	45
f. Zikir, Vird:	47

g. Dergâh, Meydan, Âsitân, Ocak :	48
h. Tecellî:	49
ı. Vahdet, Kesret:	50
i. Sır:	51
j. Fakr:	51
k. Kerâmet, Velâyet :	52
l. Terk:	53
m. İstiğnâ:	53
n. Cemâl, Dîdâr :	54
o. Mâsivâ, Mâcerâ, Mâverâ:	55
ö. Cân :	55
p. On sekiz Bin Âlem :	56
r. Şeriat, Tarikat, Marifet, Hakikat :	57
B. İSLAM DİNİ:	58
1. Allah:	58
2. Melekler :	60
3. Dinî Kitaplar :	61
5. Âyetler :	61
5. Hadisler ve Dinî Kaynaklı Sözler :	64
6. Peygamberler :	66
a. Âdem :	67
b. Nuh :	68
c. İbrahim :	68
ç. Mûsâ :	69
d. İsâ :	69
e. Yûsuf :	70
f. Hz. Muhammed :	70
7. Kaza ve Kader :	72
8. Cennet – Cehennem :	73
9. Şeytan :	74
10. Hayır ve Şer :	75
11. Şirk :	75
12. Din – İman :	75
13. Du'â :	76
14. Hac :	77
15. Kâbe :	78
16. Kurbân :	78
17. Nûr :	79
18. Dünyâ :	80
19. Rızık :	81
C. KLASİK ŞİİR UNSURLARI:	82
1. Sevgili :	82
Sevgilide Güzellik Unsurları :	84
a. Saç (Zülf, Turre, Kâkül):	84
b. Kaş :	84
c. Göz :	85
ç. Gamze :	85
e. Yüz ve Yanak :	86

f. Ben :	87
g. Ağız ve Diş :	87
h. Dudak :	88
1. Çene çukuru :	89
i. Boy :	89
2. Âşık:	90
a. Gönül :	91
3. Maddî ve Manevî Haller:	94
a. Aşk :	94
b. Ayrılık :	95
4. Rakîb:	96
5. Diğer Unsurlar :	97
a. Şahıslar :	97
b. Şehirler :	99
IV. BÖLÜM	100
RESMÎ ALİ BABA DÎVÂNİ	100
A. NÜSHALARIN TAVSİFİ :	100
B. METNİN TESBİTİYLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:	102
C. TENKİTLİ METİN	103
DÎVÂN-I RESMÎ ALİ BABA	103
Kasideler	104
Küçük Mesneviler	123
Gazeller	142
Musammatlar	186
Murabba'lar	186
Muhammesler	193
Tahmisler	196
Müseddesler	206
Kıt'alar	224
Beyitler	227
Ç. SONUÇ:	229

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu Girit'i XVIII. Asırda topraklarına katmıştır. Her fetihle olduğu gibi Girit'te de yalnızca siyasi hakimiyet kurmakla yetinmemiş, Girit'in sosyal ve kültürel ortamına da nüfuz etmiştir. Girit'teki tarihi eserlerin, Giritli devlet adamlarının ve ediplerin varlığı buna en büyük delildir. Tezimizin konusu olan Resmî Ali Baba ve Dîvânı, Girit'teki Türk edebiyatının varlığını ve derinliğini ortaya koyması açısından mühim bir çalışmadır.

Resmî Ali Baba, XVIII. Asır Bektaşî şairlerindendir. “Resmî” adı onun Girit'in Resmo sancağından olduğunu gösterir. Hayatı hakkında tezkirelerde ve kaynaklarda adı geçmeyen Resmî'nin günümüze üç eseri ulaşmıştır. Bunlardan biri Dîvânı'dır. Dîvânı'nın yurt içinde 4 nüshası bulunmaktadır. Dîvânın nüshaları Atatürk Kitaplığı, Süleymaniye Kütüphanesi, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi ve Milli Kütüphane'de kayıtlıdır. Resmî'nin müstensihi olduğu bir “Şiirler Mecmuası” vardır. Bu mecmuaya kendi şiirlerini de yazmıştır. Bu şiirleri de ayrı bir nüsha telakki ettiğimizden Dîvânı'nın nüshaları beşe çıkmış oldu.

Dîvânın bir de Almanya Berlin Kütüphanesi'nde 25 varaklık bir nüshası bulunmaktadır. Bu bilginin elimize çok geç ulaşması sebebiyle tenkitli metinde adı geçen nüshayı kullanamadık.

Resmî Ali Baba'nın Dîvânı'nın tenkitli metni 5 nüshanın mukayesesı ile oluşturulmuştur. Tenkitli metin şekil ve muhteva açısından değerlendirilmiştir. Resmî'nin diğer eserleri olan “Uyûnü'l- Hidâye ve Bektaşîlik Risâlesi”nden sadece isim olarak bahsedilmiş ve eserlerin kütüphanelerdeki nüshalarının kayıt numaraları verilmiştir.

Resmî, Bektaşî şairi olması yönüyle, Bektaşî edebiyatı ve kültürü için de önemli bir şahsiyettir. Ayrıca Rumeli, Balkanlar ve Adalar'daki Bektaşîlik kültürünün varlığını ortaya koyması cihetiyle farklı bir yere sahiptir.

Çalışmalarında benden yardım ve desteklerini esirgemeyen sayın Hocam Prof. Dr. Cemâl KURNAZ'a, Yard.Doç.Dr. Mustafa TATÇI'ya ve Araştırma Görevlisi Halil ÇELTİK'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Saime ARSLAN

KISALTMALAR

A	: Atatürk Kitaplığı Nüshası
a.g.e.	: adı geçen eser
bkz.	: bakınız
böl.	: bölüm, bölümü
C.	: Cilt
Ef.	: Efendi
G	: Gazeller
h.	: hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Hız	: Hazret, hazret-i.
K	: Kasideler
Ktp.	: Kütüphane
M	: Musammatlar
M	: Şiirler Mecmuası Nüshası
MK	: Milli Kütüphane Nüshası
m.	: Miladî
mm.	: milimetre
müst.	: Müstensih
S	: Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası
s.	: sayfa
SÇ	: Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi Nüshası
st.	: Satır
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yay.
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDYK	: Türkçe Yazma Dîvanlar Kataloğu
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınlayan, Yayınları
yz.	: Yazma

I. BÖLÜM

A. RESMÎ ALİ BABA'NIN HAYATI

Resmî Ali Baba, Resmî-i Giridî Muhammed Ali Baba, Ali Resmî-i Giridî, Resmî-i Giridî Ali Efendi, Resmî Baba Giridî Bektâşî, Giritli Resmî isimleriyle anılan Resmî, XVIII. Asırda yaşamış bir Bektâşî şairidir. Girit'in Resmo şehrinden olduğunu künyesinden anlıyoruz. Dîvanında Girit'e veya Girit'te yaşadığına dair bir ipucuna rastlanılmamıştır.

Resmî hakkında tezkirelerde herhangi bir malumat yoktur. Bütün tezkirelerdeki bilgileri derleyerek eserini oluşturan Nail Tuman'ın kitabının "Resmî" maddesinde şu ifade geçmektedir:

"Ali Resmî Efendi. Giridli. Şu'âra tezkirelerinde ve vefâyâta dair eserlerde hâl tercümesine dair kayd u ma'lumat yoktur. Divânı Haşim Paşa kitaplarından Selim Ağa Ktp. 85/ 1." ¹

Resmî'nin "Uyûnû'l- Hidâye" adlı eserinin Atatürk Kitaplığı nüshasında müstensih müellif ile ilgili mühim bilgiler vermiştir. Nüshanın sonunda yer alan bu bilgilere göre Resmî'nin ölüm tarihi 1204 H. dir. Medfun olduğu yer olarak da şu bilgiyi verir: "Der-aliyyede Davud Paşa mahallesi kurbunda Bostan kapısı içerisinde Erdik Baba demekle ma'ruf tarîk-i Bektâşiyândan merhumun kapısını içeri girdikte merkad-i şerîfi Bektâşi tacıyla ve taşında Resmî Ali Baba diye yazılıdır. Rumeli'nde Seyyid Ali Sultan'dan bi'l- istimâ halife olup çıkmıştır. Merhum olduğu tarihi sual olunur ise budur: Sene 1204, 27 Zilhicce, yevm-i Salı, saat 3."

Bu ibareye göre Resmî'nin vefat tarihi h. 1204/ m. 1789'dur. Müstensih bahsettiği Erdek Baba Tekkesi, I. Abdülhamid zamanında 1 Muharrem 1199 (13 Kasım 1784) tarihli bir vesikada zikredilir: Etrâf-ı Haseki Sultan başlığı altında "Davutpaşa'da Örük Baba Tekyesi şeyhi Zeynelâbidin Efendi." ² Fatih Davutpaşa mahallesi, Hekimoğlu Ali Paşa caddesindeki bu dergah, Erdik Baba, Ördek Baba,

¹ Nail Tuman, Tuhfe-i Nâ'ili, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay. Ankara 2001. C.1, s.336.

² Atilla Çetin, "İstanbul'daki Tekke, Zâviye ve Hankâhlar Hakkında 1199 (1784) Tarihli Önemli Bir Vesika", Vakıflar Dergisi, C. XIII, 1981, s. 586.

Erdek Baba, Örük Baba adlarıyla da anılmaktadır. Dergâhın kurucusunun Şeyh Zeynelabidin Efendi olduğu belirtilmektedir.”³

Erdek Baba Tekkesi, kayıtlara göre evvelen Bektaşî tekkesi iken sonradan Kâdiri tekkesine dönüştürülmüştür. Semâvi Eyice⁴ ve Reşad Ekrem Koçu⁵, İstanbul dergâhları bahsinde tekkeyi Kâdiri dergâhları arasında gösterir.

Konya Mevlânâ Müzesi Yazmaları’nı hazırlayan Abdülbâki Gölpınarlı, Resmî’nin “Uyûnü’l- Hidâye” adlı eserinin tavsifinde onun Bektaşî tarikatına müntesib olduğunu ve Resmo’da doğduğunu yazar. Yaşadığı asır olarak da XVIII. Asır tahmininde bulunur.

Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu’nda Resmî bahsinde⁶ Resmî’nin doğum ve ölüm tarihleri (1133/1720-1197-1782) olarak verilir. Araştırmalarımda kataloğu hazırlayanların bu tarihlere nereden ulaştığına dair bir bilgiye ulaşamadım.

Resmî Ali Baba’nın müstensihî olduğu iki eser vardır. Bunlardan birincisi “Şiirler Mecmuası” dır. Esere kendi şiirlerini de aldığı için tenkitli metin oluştururken ayrı bir nüsha olarak telakki ettiğimiz bu mecmuada şair kendisi hakkında şöyle bir not düşmüştür: “El- fakîrû’l- hakîr Giridî Resmî Ali Baba el- Bektaşî min bende-i Seyyid Ali Sultan k.s.” Mecmuanın istinsah tarihi h. 1197/ m.1783’ tür.

Diğer eser ise “Velâyet-nâme; Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî” dir. Eserde “Resmî Derviş Aliyy-i Giridî min bende-i Seyyid Ali Sultan” ibaresi ile birlikte 22 Receb 1179 (4 Ocak 1765) tarihi kayıtlıdır. Bu bilgi Abdülbaki Gölpınarlı’nın ilgili kitabında geçmektedir⁷. Gölpınarlı, Resmî’nin bu eseri dervişken istinsah ettiğini de yazar.

Şair hakkında ilk bilgiye Saadet Nüzhet Ergun’un “Bektaşî Nefesleri ve Şairleri” adlı eserinde rastlıyoruz:

“XIX. Asır Bektaşî şairlerindendir. Girid’de doğdu. Asıl ismi Ali’dır. Hayatı hakkında malumata rastlamadım. Üsküdar’da Selimağa kütüphanesinde

³ Müfid Yüksel, “İstanbul Bektâşî Tekkeleri- II”, Cem Dergisi, S.72, Kasım 1997, s.36.

⁴ İslâm Ansiklopedisi, C. 5 / II, s. 1214 / 78.

⁵ İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yay. İstanbul 1966, C.8, s. 4479.

⁶ Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu, Türkçe Divânlar, Milli Ktp. Basımevi, Ankara 2001, s.217.

yazma bir divançesi vardır. (No. 85). Münhasıran aruzla yazılmış şiirleri ihtiva eden bu nüshada sadece 386 beyit kaydedilmiştir. Hacı Bektaş Veli ve Seyyid Ali Sultan hakkında medhiyeler kaleme alan Giridli Resmî Ali Baba'nın birkaç manzumesini dercediyorum.” diyen Ergun, hazırladığımız tenkitli metne göre G.6'yı, M.14'ün 1,2,3,8,10,17. bentlerini, G.22, G.7'nin 1,2,3,4,9. beyitlerini örnek olarak almıştır (s.110- 113).

Turgut Koca'nın kitabındaki⁸ ve TDEA⁹ daki bilgiler de S. Nüzhet Ergun'dan iktibas edilen bilgilerdir.

Girit'te Bektâşilik Osmanlı İmparatorluğu'nun Girit'i fethetmesiyle başlamıştır. Adadaki Bektaşiliğin üç devresi vardır: 1. Horasânî- zâde Derviş Ali Dede devresi (1060- 1122), 2. Horasânî- zâde Şeyh Mehmed devresi (1123- 1225), 3. Horasânî Derviş Ali Baba 1226- 1342).¹⁰ Resmî'nin yaşadığı yılları göz önüne aldığımızda eğer sürekli Girit'te ikâmet etmiş ise Şeyh Mehmed devresine tekabül ettiğini söyleyebiliriz. Ancak onun müstensih notunda ismiyle birlikte kölesi olduğunu ifade ettiği başka bir isim daha vardır ki bu, Seyyid Ali Sultan'dır.

Seyyid Ali Sultan, Kızıldeli Sultan lakabıyla anılan, Yunanistan Dimetoka'da ilk Bektaşî tekkesini kuran kişidir¹¹. M. 1310- 1402 yılları arasında yaşadığı söylenen Seyyid Ali'nin dergahı Kızıldeli ırmağının kenarında olduğu için bu isimle anılır.¹² Lakaplarından biri de “Hızır Lala”dır. Bâki Öz, Seyyid Ali ve onun öncülüğündeki alp- erenlerin Alevî- Bektaşîlerin Avrupa'ya geçişlerinde Sarı Saltuk'tan sonra gelen isimler olduğunu belirtir.¹³

Resmî, bir beytinde Hak yolda nasibinin “Kızıldeli ocağı”na düştüğünü söyler:

⁷ Menâkıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî, “Vilâyet- nâme”, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1958.s.23-24.

⁸ Turgut Koca, Bektaşî Nefesleri ve Şairleri, 13. yüzyıldan 20. Yüzyıla Kadar, Naci Kasım- İstanbul Maarif Kitaphanesi ve Matbaası A.Ş.1990. s. 497- 500.

⁹ TDEA, Dergah Yay. C.7, s. 316.

¹⁰ O. Fuad Köprülü, “Usta- zâde Yunus Bey'in Meçhul Kalmış Bir Makalesi: Bektâşiliğin Girid'de İntişârı”, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, S. 8-9, 1979- 1980, s. 37- 86, İstanbul 1980.

¹¹ Bedri Noyan, Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevîlik, Ardiç Yay. Ankara 2002, C. V, s. 46.

¹² Bedri Noyan, Seyyid Ali Sultan Velâyetnâmesi, Ayyıldız Yay. Ankara, s. 3.

¹³ Baki Öz, Dünyada ve Türkiye'de Alevî- Bektaşî Dergâhları, Can Yay 128, Ankara 2001, s. 265.

Kızıldelî ocağında nasîbim
O şâh-ı zîşan ‘Âlîşâne düştü

(K.2.43)

Resmî'nin Seyyid Ali Sultan'ın halifelerinden olduğu şairin vefat tarihinin ve kabrinin belirtildiği “Uyûnü’l- Hidâye” nin mezkur nüshasında kayıtlıdır.

Divanında Seyyid Ali’yi medheden bir şiiri vardır. Şiirde şeyhini medheden Resmî, Rumeli’nin onun elinden fetholunduğunu söyler:

Vech-i nûrundan olupdur cümle âlem münceî
Heft kişverde nümâyân oldu izhâr ol velî
Tîğ-ı eşcârıyla çâk etdi nice bin mühmeli
Pâk edip feth oldu şâhın elinden Rumeli
‘Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid ‘Ali
Zâtımızda şu’le-i îmânımız Seyyid ‘Ali

(M.11.2)

Resmî Ali’nin “Baba” sıfatı Bektaşilerde “mürşidlik postunu” temsil eder. Babalar, en yaygın eğitici kadroyu temsil ederler. Baba olmanın şartlarından biri müridlerinin eğitimi ile ilgilenmektir.¹⁴

Tahsili hakkında hiçbir malumatımız yoktur. Ancak eserlerinde kullandığı dil ve üslûba bakarak onun Arapça ve Farsça bildiğini, Türk edebiyatına hakim olduğunu söyleyebiliriz.

Şairin hayatının tamamını Girit’te geçirmediğini, seyahatlere çıktığını şiirlerinden anlayabiliyoruz. Resmî, şeyhinden icazet alarak onun emri üzere seyahatlere çıktığını “düşdü” redifli kasidesinde anlatmaktadır. Bir beytinde yolunun “Elbistan’a düştüğünü söyler. Yaptığımız araştırmalarda Elbistan’da Resmî ile ilgili bir bilgiye ulaşamadık. Sadece, Elbistan’da “Himmet Baba¹⁵ ve Ümmet Baba Türbeleri¹⁶” olduğunu tesbit edebildik.

¹⁴ Belkıs Temren, Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu, Kültür Bak. Yay. Ankara 1994, s. 122.

¹⁵ TDVİA, TDV Yay. C.11, s. 3.

¹⁶ I. Uluslar arası Türk Dünyası Eren ve Evliaları Kongresi Bildirileri, Ervak Yay. Ankara 1998, s. 498.

Malatya'nın Yazıhan ilçesine bağlı Fethiye Köyü, Tenci mezrasında Kızıldeli isminde bir türbeden bahsedilir.¹⁷ Yörede bu türbe ve Seyyid Ali çevresinde bir kültür oluşmuştur. Bu türbenin ve Malatya ile Elbistan'ın yakınlığından Resmî'nin hayatı ile ilgili bilgilere ulaşılabilir diye düşündük. Lakin bu fikrimizi delillendirecek bir bulguya tesadüf etmedik.

B. RESMÎ ALİ BABA'NIN EDEBÎ KİŞİLİĞİ :

Resmî, Bektaşî tarikatına bağlı bir şairdir. Şiirlerinde Bektaşiliğe dair pek çok unsura rastlamaktayız. Bunlar, divanın muhteva incelemesi bölümünde ayrıntılı olarak işlenmiştir. Genel olarak ifade edecek olursak, Resmî, tarikatına ve şeyhi Seyyid Ali Sultan'a gönülden bağlı, ehl-i beyte, on iki imama, bilhassa Hz. Ali'ye çok büyük muhabbet besleyen bir şairdir.

Sade ve akıcı bir üslûbu vardır.

Şiirlerinde sık sık istifham sanatını kullanması şiirlerine bir hareketlilik katmıştır.

Neyi bilmez câhil olan bilir 'ârif olan

Yoksa bir mi ikisi bilmez ile vâkıf olan

De günâh eden sevâb eden ikisi bir midir

Ya sa'âdetle şekâvet ayrı mı gayrı midir

(KM.1.26- 27)

Divânındaki "nedir" redifli gazeli bu sanatın güzel bir nümunesidir:

Mâzi müstakbel bu dem hak bu ki bunlar üç olur

Bunları cem' eyleyip bir eyleyen 'ankâ nedir

İki deryâ bir vücud olsa ikilik mahv olur

Ya bu sen ben deyü halkın etdiği gavgâ nedir

(G.15.3-4)

¹⁷

Baki Öz, a.g.e. s. 269; Hüseyin Şahin, "Bir Anadolu Ereni: Kızıl Deli (Malatya'da Kızıl Deli Adı Çevresinde Oluşan Kültürel Değerler)", I. Uluslararası Türk Dünyası Eren ve Evliyaları Kongresi Bildirileri, Ervak Yay. Ankara 1998, s. 509.

Dîvânda sevgiliye yazılan güzel bir gazel vardır:
Meh-i bedrim semâ- kadrim münîrim mihr-i rahşânım
Sitârem tâli'im bahtım fûrûgum mâh-ı tâbânım

Habîbim hem-demim yârim gamınla mûnis-vârım
Müdâmım nuklüm ü câmım Cemüm şem-i şebistânım

Behiştim müntehâ kaddim ü nihâlîm gülben-i nâzım
Zülâlîm kevserim 'aynım na'imim hûr-ı Rıdvânım

Bahârım gülşen-i 'ömrüm nesîmim rûz-ı nevrûzum
Emîrim sünbülüm goncam şükûfem verd-i handânım

Ser-firâzım cefâ-sâzım dil-efrûzum ciger-sûzum
Dil ü zârım sezâ-vârım güzeller şâhı sultânım

'Azîzim 'izzetim câhım emîrim âli dergâhım
Sürûrum serverim sadrım serîrinde Süleymânım

'Abîrim 'anberim 'ûdım hayâlîm fikrim müşk-i Tatarım
Buhûrum micmerim 'ıtrım meşâmım rûh-ı reyhânım

Figânım nâlîşim zârım enînîm işidip Resmî
Demiş ol yüzü gülzârım gazel-hânım hoş- elhânım

(G.29)

Bu gazel, Kanûnî Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'a yazdığı bir gazeli hatırlatmaktadır. Resmî'nin Kanûnî'den etkilenmesi, onun Kanûnî'yi okuduğunu, o asrın edebiyatına vâkıf olduğunu göstermektedir. Kanûnî'nin şiiri şöyledir:

'Abîrüm 'anberüm varum habîbüm mâh-ı tâbânım
Enîsüm mahremüm varum güzeller içre sultânım

Hayâtum hâsılum ‘ömrüm şarâb-ı kevserüm ‘adnüm
Bahârum behcetüm rûzum gülüm ey verd-i handânım

Çenârum seyr ü senârum gülistân ile bustânım
Merâmum dürr-i şehvârum sabâhum sohbetüm şâmum

Neşâtum ‘işretüm bezmüm çerâgum neyyirüm şem’üm
Turunc u nâr u nârencüm benüm şem’-i şebistânım

Hired-mendüm hüdâ-vendüm nihânım zâhir ü pendüm
Kubâdum Husrevüm mîrüm cihân iklimine cânım

Nebâtum şekkerüm gencüm bu ‘âlem içre bî-rencüm
‘Azîzüm Yûsufum varum gönül Mısırındaki hânım

Sitânbulum Karâmânım diyâr-ı milket-i Rûmum
Bedehşânım Kıpçagum u Bağdâdum Horâsânım

Saçı vârum kaşı yâyum gözi pür- fitne bîmârum
Ölürsem boynuna kanum meded hey nâ- müselmânım

Kapunda çünkü meddâhum seni medh iderem dâyim
Yürek pür-gâm gözüm pür-nem Muhibbî’yem hoş-elhânım¹⁸
Muhibbî

Resmî Ali Baba, Fuzûlî’nin “Kad enâre’l-‘ışku li’l-‘uşşâki minhâce’l-
Hüdâ” mısrası ile başlayan gazeline bir nazîre yazmıştır:

Kad enâre’l-‘aşku li’l-‘uşşâki minhâce’l-Hüdâ
Râh-ı Hakk’a sevk için ‘uşşâk-ı ‘aşk eyler nidâ

Tâlibâ râh-ı hakikatde delîl et ‘aşkı kim
Ola kim olmaya başın tâc-ı devletden cüdâ

¹⁸

Muhibbî Divânı, Haz. Doç. Dr. Coşkun AK, Kültür Bak. Yay. Ankara 1987, s.551.

‘Âşık oldur âli himmet ola âciz kalmaya
Yâr için ede eğer bin cânı olursa fedâ

Sâz-ı ‘aşkın nağmesindendir ‘ibâret kâ’inât
‘Âşıkın gûşuna mümkün mü gire gayrı sadâ

Sâkiyâ bir câm sun pîr-i muğânın ‘aşkına
Ref’ ola teklîf-i ‘akl kalmaya ‘aşkdan mâ’ada

Servi-veş seyr eyle al dünyâ elinden dâmenin
Mülk-i istîgnâda var bir pâdişah ol ey gedâ

Yâr için dâra çıkar ‘âşık olan Mansûr-veş
Tâ ezel ‘âşıklara takdîr olunmuş bu edâ

‘İyd-i ekberdir visâl-i yâr egerçi ‘âşıka
Düşse ayrı vech-i dilberden denir haccü’l- vedâ

Nâfi’ olmaz kimseye dehrin rüsûmu ey gönül
‘Âşk-ı bî-encâm imâmın bul kıl ana iktidâ

Bûlbûlün kizbi ‘ayân pervânenin hâli yamân
‘Âşık ol ey dil cemîl ismine eyle ibtidâ

Her ne denli ‘aşk ile meşgûl olursam Resmîyâ
Şükr kim bir dem gönülden gitmedi fikr-i Hüdâ

(G.4)

Şâirimiz nazîresinde Fuzûlî’nin üslûbunun zenginliğine ve ifadelerinin derinliğine erişememiştir. Lâkin kendine has samimi ve sade anlatımıyla farklı bir başarı yakalamıştır.

Resmî'nin XVI. Asrın en mühim şairlerinden birine nazire yazması, şairin Klasik Türk edebiyatımızı olan vukûfiyetini ortaya koyması açısından önem arzeder. Ayrıca Fuzûlî gibi bir ustaya karşı kendi şiirine ve sanat kabiliyetine olan güveni gösterir.

Fuzûlî'nin gazeli şudur:

Kad enâre'l-'ıšku li'l-'uşşâki minhâce'l-Hüdâ

Sâlik-i râh-ı hakikat işka eyler iktidâ

'İşkdur ol neş'e-i kâmil kim andandur müdâm

Meyde teşvîr-i harâret neyde te'sîr-i sadâ

Vadî-i vahdet hakikatde makâm-ı 'ışkdur

Kim müşahhas olmaz ol vadîde sultândan gedâ

Eylemez halvet- serây-ı sırr-ı vahdet mahremi

'Âşıkı ma'sûkdan ma'sûku âşıkdan cüdâ

Ey ki ehl-i 'ışka söylersen melâmet terkin et

Söyle kim mümkün midir tağyîr-i takdîr-i Hüdâ

'İşk kilki çekdi hat harf-i vücûd-ı âşıkâ

Kim ola sâbit Hak isbâtında nefy-i mâ'adâ

Ey Fuzûlî intihâsuz zevk buldun 'ışkdan

Böyledür her iş ki Hakk adıyla kılsan ibtidâ¹⁹

Fuzûlî

Resmî'nin bir de Nakşî adlı bir şaire yaptığı tahmisi vardır. Tahmis son derece başarılıdır. Gazeli tahmis edilen Nakşî, 1653 yılında vefat eden Akkirmanlı Nakşî Ali Efendi'dir. Nakşî, bir Halvetî şeyhidir²⁰. Nakşî'nin Resmî tarafından tahmis edilen gazeli divanında mevcuttur. Ancak Resmî'deki gazel ile divandaki

¹⁹

Fuzûlî Divanı Şerhi, Haz. Ali Nihat TARLAN, Kültür ve Turizm Bak. Yay. s.12.

²⁰

Nail Tuman, a.g.e. C.II, s.1089.

gazel arasında hayli farklılıklar göze çarpmaktadır. Nakşî Dîvânı'nın Süleymaniye Kütüphânesi'ndeki nüshasına göre gazel şöyledir:

Hitâb-ı 'alleme'-l- esmâ rumûz-ı sırr-ı insandır
Kitâb-ı nokta-i evvel hakikât ehl-i 'irfândır

Lisân-ı 'ilm-i esrârın o kim fehmi eylemez remzin
Görünür sûret-i insân velî ma'nâda hayvandır

Olar kim harf ü eşyâdan okurlar vahdet 'ilmin
Çıkarlar aradan anlar bu manâ özge seyrândır

Kaçan kim ol kemân ebrû girer meydân-ı 'aşk içre
Başın top eyler 'âşıklar ana kim zülf-i çevgândır

Diler bir demde katl eyler serâser 'âlemin halkın
Yâradır bir nefesde cürmü rızâ hükm-i sultândır

Binâ-yı dest-i kudretdir yıkılmaz bilmiş ol Nakşî
Libâsın tazeler ancak akıllar bunda hayrandır²¹

C. ESERLERİ :

Divan :

Kütüphane kataloglarında yaptığımız taramalar neticesinde Resmî Ali Baba'nın divânının Türkiye'de 4 nüshasına ulaşabildik. Biri, Süleymaniye Kütüphanesi'nde (S), biri Atatürk Kitaplığı'nda (A), biri Milli Kütüphane'de (MK) diğeri ise Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesindedir (SÇ). İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi'nde müstensihî olduğu "Şiirler Mecmuası"ndaki (M) şiirleri de ayrı bir nüsha telakki ettiğimizden divânının nüshaları 5'e çıkmış oldu. Bu nüshaların tavsifleri IV. Bölümde verilmiştir.

²¹ Dîvân-ı Nakşî, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Böl. No: 3434/1.

Resmî Ali Baba Dîvânı'nın yurt dışında Almanya'da bulunan bir nüshası daha vardır. Berlin Kütüphanesindeki bu nüsha, 25 varaktır. İçinde gazeller ve Nâtıkî, Künhî, Hayrî ve Şem'î'ye yazılmış nazireler vardır. Nüshanın kayıt numarası şöyledir: Dîvân, 428, Ms. or. Oct. 1593. Staatsbibliothek, Marburg.²²

S nüshasında herhangi bir başlık bulunmazken, A'da "Gazeliyyât-ı Giridî Resmî Ali Baba kaddese sırrahu"; SÇ'de ise "Dîvân-ı Cenâb-ı Resmî Baba kaddese sırrahu'l- âlî" başlıkları vardır. Divanlar mürettep değildir.

Uyûnü'l- Hidâye:

Tasavvufî bir eserdir. Kitabın son bölümünde Resmî'nin şu sözleri vardır: "Resmî Giridî min bende-i Seyyid Ali Sultan kaddese sırrahu'l- azîz. Bu kitabı te'lif edip ve Uyûnü'l- Hidâye deyü tesmiye olunup velâkin niyâz olunur ki ağyârdan mahfûz ve mestûr edeler..." Şu iki beyitle eserini bitirir:

Alan sensin veren sensin kılan sen

Hemân sensin hemân sensin hemân sen

Gelen birdir giden birdir kalan bir

Hemân birdir hemân birdir hemân bir

Eserin tesbit edebildiğimiz nüshaları şunlardır:

1. Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, O.27/18, 120b- 192a yk. 19 st. 240x115, 155x90 mm. Rik'a, 1256 h. Sayfa kenarlarında Kemal Paşa, Nişânî Paşa, Lamiî Çelebi, Şerîfî, Zâtî vd.nin beyitleri vardır. Sonunda 192a- 195b yapraklarda Çevgeli Baba'nın nutku, 195b de ayrıca bir dua vardır.²³

2. Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, O. 29, 59 yk. 23 st. 235x 150, 185x 90 mm.Rik'a, Ahmed 1278 H.

3. Süleymaniye Ktp.Hacı Mahmud Ef. 2805, 47y. 25st. 228x157, 167x100 mm. Rik'a, 1269 H.

4. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef. 2742, 31y. 21st. 204x155, 180x110 mm. Rik'a.

5. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef. 2804, 94y. 17st. 179x115, 123x74 mm. Nesih-Rik'a, 1287 H.

²² Manfred Götz, Türkische Handschriften, Teil 2, Wiesbaden 1968, s. 172- 173, No: 428.

²³ Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları Cevdet Paşa Yazmaları ve K.Kerim Alfabetik Kataloğu, Haz. Nail Bayraktar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay. İstanbul 1997, s.3.

6. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef. 2731, 105y. 13st. 198x145, 145x95 mm. Rik'a.

7. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef. 2355, 41y. 19st. 239x176, 175x115 mm. Nesih, Tekneci D.Seyyid İsmâil, 1286 H.²⁴

8. Süleymaniye Ktp. Ali Nihat Tarlan Böl. 141, 111y. 13 st. 202x130-151x90mm.²⁵

9. İstanbul Üniv. Merkez Ktp. No: 68.

10. İstanbul Üniv. Merkez Ktp. No: 1335, 55 vr. 1335.

11. İstanbul Belediye Ktp. (Atatürk Kitaplığı) No: O/ 297.7, müst. Yusuf Ziyâeddin, 126- 200 vr. 1256.

12. İstanbul Belediye Ktp. (Atatürk Kitaplığı) No: 20, 59 vr.

13. İstanbul Belediye Ktp. (Atatürk Kitaplığı) Osman Ergin Bölümü, No: 144/ 156, 84. vr.

14. İstanbul Belediye Ktp. (Atatürk Kitaplığı) Osman Ergin Bölümü, No: 404/ 156, müst. Derviş Necib, 59 vr.

15. Millet Ktp. Ali Emîrî Bölümü, No: 297.3/ 893, 123 vr.

16. Millet Ktp. Ali Emîrî Bölümü, No: 297.3/ 894, 73 vr. 1198.

17. Mevlânâ Müzesi Ktp. No: 1666, 130 vr.

18. Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp. No: 126, 77 vr.

19. Abdullah KUCUR Özel Ktp. (Kaynak kişi: Kanber Baba, Elazığ).

20. Milli Kütüphane, Yaz. A, 782.

Bektâşilik Risâlesi:

Kitabın 3 nüshası vardır.

1. Yapı Kredi Sermet Çifter Küt. No: 788/5.

Bektaşilik Risâlesi, Resmî-i Giridî Muhammed Ali Baba

“Bismillâhirrahmanirrahîm elhamdülillezi ce’alnâ min ümmeti habîbihi ve halîlihi Muhammed Mustafa...” sözleriyle başlar.

²⁴ Süleymaniye Kütüphanesi, Arap Harfli Eserler Müellif Kataloğu, İstanbul 1987, c.19, s.8992-8993.

²⁵ Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, İstanbul 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981, s.36- 37.

Rik'a hatla, Türkçe, 208x 132 (145x 78) mm. ölçüsünde, 98b- 125b varakta, 17 satırlı, âharlı ince açık sarı kağıda yazılmıştır. 19. yy. da istinsah edilmiştir. Şirazesi dağılmış, sırtı bez kaplı, miklepli üstü ebru kağıt kaplı mukavva cilt içindedir. Başta müzehhep bir ser-levha mevcuttur.Sözbaşları kırmızı tezhiplidir. 98b ve 99a' da ortası yıldızla doldurulmuş 5 siyah ve 1 kırmızıçizgiden ibaret cetvellidir.

Gelen birdir giden birdir hemân bir... sözleriyle sona erer²⁶.

2. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef. No: 2691.

Bektaşî İnançlarına Ait Bir Kitap, Resmî Ali Baba. 95y. 13st. 228x 154, 162x 87 mm. Rik'a.

3. Hacı Bektâş-ı Veli Kültür Merkezi, No: FY 013.

Risâle-i Giridî Resmî Ali Baba, 48 sayfadır.

Bektaşî inançlarından bahseden bu eser, küçük bir risâle mahiyetindedir.

²⁶

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu, Yapı Kredi Yay. İstanbul 2001, s.385.

II. BÖLÜM

DİVANIN ŞEKİL AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. NAZIM ŞEKİLLERİ:

Toplam 5 nüshadan oluşturduğumuz tenkitli metinde 2 kasîde, 2 küçük mesnevî, 37 gazel, 17 musammat, 7 beyit, 13 kıt'a bulunmaktadır. Nazım şekillerinin sıralanışı nüshalarda klasik tertûbe uygun değildir. Tenkitli metinde biz uymaya çalıştık.

1. Kasîdeler ve Küçük Mesnevîler :

1. Kasîde 89; 2. kasîde 95 beyittir. Küçük mesnevîlerden ilki 61; ikincisi 126 beyitten müteşekkildir. İlk kasîde, “Bektâşîler” redifli ve konulu bir kasîdedir. Kasidenin nesib, teşbib bölümleri yoktur. Bektâşîler’i överek kasidesine başlayan Resmî, ara kısımlarda birer ikişer beyitlerle Hz. Muhammed’i, Hz. Ali’yi, on iki imâmı ve Hacı Bektâş-ı Veli’yi medheder. Kasidenin son 5 beyti, hatalarından dolayı özür beyân ettiği beyitlerdir. Bu beyitlerde Resmî, kasidesini “nutuk” olarak da değerlendirir:

Bu kasîdemden murâd arz-ı kemâl etmek değil
Âlîlik edip hatam afv etdiler Bektâşîler

Sohbetin gelişine etmez tevakkuf kâfiye
Bunda tekrar geldiğin bakmadılar Bektâşîler

Her sehâvet sâhibi katında makbûldür ‘özür
Var ise galat dedim yok dediler Bektâşîler

Hamdülilah bu şikeste- beste nutkun Resmîyâ
Edinip menguş kulaga takdılar Bektâşîler

Yâ Muhammed yâ Ali yâ Hacı Bektâş-ı Velî
İttifâkan cürmünü sizden diler Bektâşîler

İkinci kaside “düşdü” rediflidir. Devriye türündedir. Şiirde, insanın ilk yaradılışından insan-ı kâmil oluşuna kadar geçen süre zarfında olup bitenler konu edilir. Hz. Âdem’in kıssası ile başlayan şiir, şâirin Allah ve irşad yolunda kendi macerasını anlatmasıyla devam eder. Hz.Ali’yi ve kendi mürşidini medheden beyitlerden sonra 11 beyitlik bir duâ ile kasidesini bitirir:

İlâhî cân bağışla anlara kim
Cemâlin şem’ine pervâne düşdü

Bağışla yâ Rab anları ki geldi
Tarîk-i Hakk’a muhibbâne düşdü

Yakıp yandırma şol muhibbi ya Rab
Ki ‘aşkın âteşine yana düşdü

Du’âsın müstecâb et yâ İlâhî
Bu Resmî hâlin istibyâne düşdü

(K.2.90-93)

Küçük mesnevîlerin birincisinde (KM.1) riyakâr şeyhleri, Hak yolu, ehl-i beyt medhini konu edinen Resmî, ikincisinde de (KM.2) ağırlık olarak Hak yola girmenin rûkûnlerini anlatır. Yolun başında olan bir tâlibe hitap ettiği mesnevisinde, tâlibe öncelikle Hz. Muhammed’in medhini yapar. Cennete girmenin, Cehennemden kurtulmanın yollarını anlatır. Çalışmanın önemli olduğunu ancak Allah’ın takdiri ve lutfu ile bir mürşide erileceğini söyler. Daha sonra tekrar tıpkı bir na’t gibi 7 beyitte Hz. Muhammed’i över. Ardından Hz. Ali’yi, Hz. Hatice’yi, Hz. Fâtıma’yı ve on iki imamı medhederek mesnevisini tamamlar.

2. Gazeller:

Resmî’nin sade bir dil ve akıcı bir üslûpla yazdığı gazelleri son derece başarılıdır. Dîvânda 37 gazel vardır. Gazellerin söylendiği harfler; “elif, dal, ra,

ze, sağır kef, lâm, mim, nun, güzel he ve ye” dir. En çok “ra” harfinde gazel söylemiştir.

Şâir gazellerin hepsinde mahlas kullanmıştır. Tahallüs beyti olarak da hep makta beyti tercih edilmiştir. Sadece 26. gazelde sondan bir önceki beyitte mahlas kullanılmıştır.

Dîvân edebiyatında gazellerin beyit sayısı genellikle 5- 15 arasında değişir. Resmî Dîvânı’nda en az 5; en fazla 27 beyitlik gazeller vardır. 5 beyitlik gazellerden 9 tane vardır. Geriye kalan gazellerden 4 tanesinin beyit sayısı 15’i aşmaktadır. En uzun gazeli 27 beyitten oluşur ve 1 tanedir. Onu takip eden gazel 24 beyitlidir ve o da 1 adettir.

Resmî, gazelerde en çok “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbını tercih etmiştir. Bu kalıpla yazılmış 23 gazel vardır. “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmış 1 gazel; “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün” ile yazılmış 6 gazel; “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün” ile yazılmış 5 gazel; “Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ülün” ile yazılmış 2 tane gazel bulunmaktadır.

Edebiyatımızda gazellerin konusunu aşk, sevgili ve güzellik kavramları oluşturur. Resmî’nin gazellerinin 17 tanesi bu konuları muhtevîdir. Geriye kalan 20 gazelin konusunu, Hz. Ali, on iki imam, Bektâşi kültürü ile tasavvufa bakış oluşturur.

3. Musammatlar:

Resmî’nin musammatları, en az gazelleri kadar başarılıdır. Dîvânda 17 musammat vardır. Bunlar 4 murabba, 1 şarkı; 3 muhammes, 1 tahmis; 8 müseddesden oluşmaktadır. Tahmis, Nakşî’nin bir gazeline yapılmıştır.

Musammatların bent sayısı 5 ile 7 arasında değişmektedir. İstisnâî olarak 4 bentli bir şarkı; 15 bentli bir murabba ve 17 bendli bir müseddes mevcuttur.

Murabbaların, 1 tanesi mütekerrir murabba, diğerleri müzdeviç murabbadır. Muhammeslerin ve müseddeslerin hepsi mütekerrirdir. Resmî, bütün musammatların son bendinde mahlas kullanmıştır.

Konuları itibariyle, musammatlar çeşitlilik arzeder. Ekseriyeti aşk ve sevgili konulu iken övgü içeren musammatlar da vardır. Hz. Ali’ye duyduğu saygı, muhabbet ve hayranlığı dile getiren 3 müseddes ve 1 tane murabba vardır.

Hacı Bektâş-ı Veli'ye yazılmış 17 bendlik müseddesi de çok başarılıdır. Bunun dışındakiler dinî ve tasavvufî konularda yazılmışlardır.

B. Nazım Şekli İtibariyle Problemlili Olan Şiirler:

Divanda bazı musammatlarda, kafiye şekli ile nazım şekli arasında tezatların olduğunu müşahade etmiş bulunmaktayız.

1. Resmi tarafından “şarkı” diye başlık atılan 5. musammatın kafiyesi Divan şiirinde bilinen nazım şekillerinden hiç birine uymamaktadır. Halk şiirinde “dörtleme” denilen şiirlerin kafiye düzeniyle bu şiir arasında benzerlik vardır. Şiirin kafiye şeması şöyledir:

aaaa bbbb cccc çççç

2. “Muhammes” olarak isinlendirilen 3 şiir (M.6-7-8) kafiye şemaları itibariyle klasik muhammes kafiyesinden biraz farklıdır. Şiirler son mısraa göre mütekerrir, 4. mısraa göre müzdeviç muhammes şeklinde olup her iki özelliği de bünyesinde birleştiren müzdeviç ve mütekerrir bir muhammestir. Şiirler şöyle kafiyeleştirilmiştir:

aabaA cccaA çççaA dddaA eeeaA

C. NAZIM TÜRLERİ :

Resmî dîvânı'nda tevhid, münâcaat, na't türleri yoktur. Bir Bektaşî şairi olan Resmî Ali Baba'nın düvazdeh denilen şiirleri çoktur. Düvazdeh, düvazdeh-i İmâmân veya düvâz denilen bu şiirler, on iki imamı medheden şiirlerdir. On iki imamın adlarının sırasıyla geçtiği bu şiirlerde Hz. Muhammed'den, Hz. Hadice ve Fâtîma'dan, Hacı Bektaşî Veli'den de övgüyle bahsedilir.

Dîvânda, düvâzdeh diye nitelendirebileceğimiz şiirlerin numaraları şunlardır:

K.1, KM.1, KM.2, G.1, G.2, G.19, G.22, G.27, M.4, M.11, M.14.

Dîvândaki 2. kaside, bir devriyedir.

Dîvânda 1 tane kalenderî vardır. Gazel tarzında yazılmıştır. Kalenderî, özel bir ahenkle okunan, aruzun “Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün” veznine tesadüf eden şiirlerdir²⁷.

²⁷

Ahmet Talat Onay, Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, Akçağ Yay. s.194.

Ç. AHENK :

1. Vezin:

Dîvândaki 58 şiir içinde en çok kullanılan vezin Remel bahrinin “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıdır. 40 şiirde (1 kaside, 1 küçük mesnevi, 23 gazel, 5 murabba, 2 muhammes, 8 müseddes) bu vezin kullanılmıştır. Bu vezinden sonra en çok kullanılan iki kalıp vardır. Bunlar Hezec bahrinin kalıplarıdır: 7 şiir (6 gazel, 1 tahmis), “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün” kalıbıyla yazılırken; 7 şiir (1 kaside, 1 küçük mesnevi, 5 gazel) “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün” ile yazılmıştır.

En az kullanılan kalıplardan biri Hezec bahrinin “Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ülün” kalıbı olup bu kalıpla 2 şiir (2 gazel) söylenmiştir. Diğerisi ise, Remel bahrinin “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” vezni olup yine 2 şiir (1 gazel, 1 muhammes) de kullanılmıştır.

Şiirlerinde vezin kusurlarına rastlansa da genel anlamda Resmî, aruzu kullanmada başarılıdır.

2. Kâfiye ve Redif:

Dîvânda ekseriyeti Arapça ve Farsça kelimelerden yapılmış olan her çeşit kâfiye örneğine rastlamaktayız. Resmî, bilhassa musammatlarındaki kâfiyelerinde çok başarılıdır.

Türkçe fiillerle yapılan:

İsteyen gelsin bizimle imtihân olsun bugün
Âl ü evlâd ‘aşkına cânın veren gelsin bugün

(KM.1.56)

Arapça –Arapça kelime:

Sözün muhtasarıdır mahbûb olan
Odur kâmil katında mergûb olan

(KM.2.18)

Farsça – Farsça kelimeler:

Gel imdi aç kulağın ey birâder
Dilersen k’olasın hâlis dilâver

(KM.2.6)

Resmî'nin gazellerinde kullandığı redifler şunlardır: “bana, Ali'dir, görsünler, olur, eyler, beğler, nedir, yeter, olmaz, senin, ey gönül, benim, gönlüm neylesin, bütün, olmayanlar gelmesin, verdim gönlümü, olan gelsin beri, ne çâre.” Görüldüğü üzere, rediflerin ekseriyeti Türkçe'dir.

Arapça – Farsça kelimeler:

Sabâ müşgin saçın gerçi açar hüsnün 'ayân eyler

Gül-i ruhsârı ammâ sünbül-i zülfün nihân eyler

(G.12.1)

Cinaslı Kafiye:

Cehennem sû-i zandır kim cehildir

Ki cehlin atası Ebû Cehildir

(KM.2.26)

Resmî'nin, bilhassa küçük mesnevîlerde redifli beyitlerde kullandığı kâfiyelerde dikkatsiz olduğunu müşâhede etmekteyiz:

Şular kim sa'y edip mürşîde erdi

Muhammed 'Ali'nin sırrına erdi

(KM.2.43)

Biz ol zât-ı Hüdâ mazharlarıyız

Hidâyet yolları pîşvâlarıyız

(G.19.1)

Hak dedi levlâke levlâk seyyidü'l-kevneyn için

Bu cihânı ben seninçün hem seni benim için

(KM.1.32)

Mesnevilerindeki bazı beyitlerde zorlama kafiyeleler vardır. Meselâ, “âdet” kelimesine kafiye teşkil etmesi için “müebbed” kelimesini “müebbet” şeklinde yazmıştır. Bu misalden Resmî'nin “kulak için kafiye” anlayışını benimsediği neticesine de ulaşabiliriz:

Buların kangısın eylesen 'âdet

Kalırsın anın içinde müebbet

(KM.2.28)

Divandaki 10. müseddesteki bir kafiye, bu tesbitimizi destekler mahiyettedir.

Seni inkâr edip ikrâr etmeyen olur harâb
Maksûduyla ber-murâd olmaz cihânda kâm-yâb
Dergehine ‘arz-ı hâcât etmeyen bulmaz necât
Lutf u ihsân senden gelir ‘âşıklara ey Cenâb

(M.10.6)

Resmî, kâfiye ve redif hususunda gazellerinde ve musammatlarında çok başarılıdır:

Hayli demdir bir gül-i zîbâya verdim gönlümü
Hem dahi bir hoş sadâ şeydâya verdim gönlümü

(G.34.1)

Oldu uşşâk-ı selef aşk içre üstâdım benim
Ol sebep tutdu cihânı âh u feryâdım benim
Yakmağa aşkınla çünkim oldu mu’tâdım benim
Gel yetiş imdâdına ey lebleri hamrâ yine

(M.2.4)

Resmiyâ şâh-ı velâyet medhini yâd eyledin
Dil-i bîmâr gamda iken anı âzâd eyledin
Nâm-ı şâh ile bugün sen bizi âbâd eyledin
Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr

(M.4.15)

D. DİVANIN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ :

XIX. Asır Dîvân şairi olan Resmî Ali Baba’nın şiirleri umumiyetle sade bir dille yazılmıştır. Şiirlerinde halk söyleyişlerine yer veren Resmî, bu söyleyişleri şiirin klasik yapısıyla çok güzel bir şekilde meczetmiştir.

Şiirlerindeki rediflerin ekseriyetinin Türkçe oluşu, bilhassa deyimlere çok yer vermesi, onun dilini sadeleştiren diğer unsurlardır.

Şiirlerinde kullandığı dil ile alakalı olarak son derece mühim bir unsur vardır: Şiirlerde, gerek kelime gerekse ek bazında pek çok arkaik kullanıma rastlamaktayız. Eski Anadolu Türkçesine ait bu özellikler bilhassa Resmî’nin

kaside ve mesnevilerinde karşımıza çıkmaktadır. Kullanılan arkaik kelimeler şunlardır:

Sı- (K.1.3); kanı (K.1.10); bular (K.1.17, 55, 62, 63); (KM.2.67- 68); anlar (K.1.52, 59); kanda (K.1.63); (KM.1.54); sındır- (K.1.75); kamu (K.1.77); şular (K.2.7); yahşi (K.2.12); uş (K.2.18, 22); (KM.1.60); anınçün (K.2.31); çü (K.2.34); ilt- (ilet-) (K.2.42); kulağuz (K.2.56); sığa- (K.2.68); (G.21.25); olan (K.2.76); (KM.2.103); kendü (KM.1.14); (KM.2.34); ko- (KM.2.3); imdi (KM.2.6); kaçan (KM.2.9); (KM.2.59); (G.9.4); sındır- (KM.2.14); kangısın (KM.2.28); sayru (KM.2.109); ağ- (G.21.11); kangı (M.4.7); hemçü (M.10.5); (M.14.4); tapşır- (M.11.7); heme (M.13.5);

Arkaik ekler ise şöyledir:

-IcAk (K.1.20); (KM.1.12, 47); (G.24.2,3,4); (M.13.7); -Up dUr; (K.1.45); (KM.2.13, 72); (G.2.3); (G.21.20); (G.26.18); (M.4.2); (M.11.2); UbAn (KM.2.20); (M.17.3, 5); gil (M.5.4)

Daha sonraki asırlarda kullanımdan düşmüş olan “durur” yardımcı fiili, Resmî dîvânında kullanılmıştır: Durur (K.1.12, 52, 65); (KM.1.31); (KM.2.30); (G.2.5,17,21); (G.27.8); (G.34.10).

Dîvândaki terkiplere baktığımızda göze çarpacak derecede bir anormallikle karşılaşmıyoruz. Arapça ve Farsça kelimelerden yapılmış ikili, üçlü terkipler vardır. Kaside ve küçük mesnevilerde bu terkipler nadiren geçmektedir. Daha ziyade gazel ve musammatlarda gördüğümüz terkipler, redif cümlelerinde de kullanılmıştır:

Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı ‘Ali

Pâdişâh-ı heft- kişver Hacı Bektâş-ı Velî

(M.14)

1. Atasözleri , Deyimler ve Veciz İfadeler:

Resmî Ali Baba Dîvânı’nda atasözleri yok denecek kadar azdır:

Meyveli ağacı taşlarlar:

Bize taş ata geldiler hasûdlar

Cihânın *meyveli dirahtları* yız

(G.19.15)

Deyimler, atasözlerine göre daha çok geçmektedir. Dîvânda kullanılan deyimler, anlamı kuvvetlendirmek için kullanıldığı gibi, beyitte tenâsüb, ihâm-ı tenâsüb oluşturacak biçimde de kullanılmıştır. Meselâ, aşağıdaki beyitte; “kulağa küpe yapmak” deyimini ile hem nutkun hatırdan hiç çıkarılmaması anlamı kastedilmiştir, hem de, Bektâşilerin kulaklarına küpe takma geleneği vurgulanmıştır:

Kulağa küpe yapmak:

Hamdülilah bu şikeste- beste nutkun Resmiyâ

Edinip mengûş kulaga takdılar Bektâşiler

(K.1.88)

Bazı deyimler günümüzde kullanıldığı şekilde değil de bir takım kelime değişiklikleri ile beyitlerde geçmektedir:

Kulak vermek:

Nâm-ı derviş oldu çün beş harf ile yâd

Gûş kıl tâ vasf edem bir bir nedir bundan murâd

(G.4.1)

Taş kalpli:

Merhamet kıl ey sabâ hâl-i dilimden ver haber

Ne haber hem *seng- dil* yok merhametden bir eser

(M.5.3)

Deyimleri oluşturan kelimelerde vezne uydurmak gayesi ile yer değişiklikleri göze çarpar:

Eteği elden bırakmamak:

Resmiyâ başında devlet bil o sultân sâyesin

Her ne derlerse desinler *koyma elden dâmenin*

(M.14.17)

Sırtı yere gelmemek:

Sığarsa Kâdir isminden tecellî eylemiş bir el

Senin *arkan* ne an billâh ki bir dahi *yere gelmez*

(G.21.25)

Şiirlerde hiçbir değişim geçirmeden kullanılan deyimler de mevcuttur:

El çekmek:

Âşık olan bahr-i aşka ‘azm ederin

El çeker dünyâdan andan gasl olur

(G.10.2)

Gam yememek:

Cefâsı hadd ü mikdârından artık olsa çek Resmî

Sana ta’n etseler *gam yeme* hergiz bir alay segler

(G.11.5)

Aman vermemek:

Nice bir bendeleri bize çekip *vermez aman*

Şol siyâh zülfü ile gamzesi câdû beğler

(G.13.4)

Araya girmek:

Hem-celis olmaga koymaz ’âşıkı ma’şûkuyla

Meclis içre *araya girer* rakîbler aralar

(G.16.5)

Gönül vermek:

‘Âşık-ı şeydâ imişsin deyü ta’n etmen bana

Hüsn içinde bî-misl-i sîmâyâ *verdim gönlümü*

(G.34.3)

Aklını başından almak:

Âkıbet sayd etdi gönlüm bir saçı Leylâ yine

Başdan aldı ‘aklımı ol nergis-i şehlâ yine

(M.2.1)

Cana ve başa kalmamak/ Canı ve başı terketmek:

Cân ü bâşa kalmazız âl-i âbâ-yı cânlarınız

Bende-i âl-i Muhammed Mustafa-yı canlarınız

(G.22.1)

“Cân” ile ilgili olarak kullanılan diğer deyimler ve deyimlerin geçtiği beyit numaraları şöyledir: can bağışlamak (K.2.90); cana can katmak (G.2.2); cânını feda etmek (G.4.3); cânâ hararet vermek (G.18.8); cân ü baş vermek (G.19.9); cân ü başa kalmamak (G.22.1); can vermek (G.27.10); cân ile başın terketmek

(G.33.11 / M.13.5); can ile çalışmak (M.13.2); cana minnet demek (G.34.9); cân ü dil (G.22.2 / M.13.1); candan sevmek (M.13.5); gûş-ı cân (K.2.59).

Ciğeri kebab olmak:

‘İkd-ı zülfün hasretinden *ciğerim oldu kebâb*

Göz yaşımdan kan olur elimde içdiğim şarâb

(M3.5)

Dillerde adı söylenmek:

Öyle nâzik- hûysun *dillerde adın söylenir*

Kim letâfet mülkü içre yokdur akrânın senin

(G.23.4)

Tasavvufî bir deyim olan "gayret kemerini kuşanmak", "erenlere canla gönülle hizmet²⁸" anlamına gelir:

Sa’y kıl cân ile dilden tutagör yar eteğin

Kuşanagör beline seyf gibi *gayret kemerin*

(M.13.2)

Aynı şekilde "el etek vermek", "şeyhin bir kimseyi tarikate kabûl etmesi" anlamına gelebileceği gibi "yardım elini uzatmak" anlamı da kastedilmiştir:

Şâh-ı sultân-ı velâyet pîşvâ-yı ehl-i Hakk

El etek verdi o demde tutdular Bektâşiler

(K.1.15)

Abayı giymek: Dervişliğe girmek anlamında kullanılır

Olanlar Bektaşî giydi abâyı

Tutarlar dâmen-i Âl-i abâyı

(KM.2.120)

Kaba yerine aba giymek: Dünya mevkilerini terkedip Allah yolunu seçmek²⁹ anlamına gelen bu deyimın manâsı aşağıdaki beyitte gizlidir:

Tehî terk etmez ‘ârifler kabâyı

Tehî ‘âdet edinmezler abâyı

(KM.2.116)

²⁸ Abdülbâki Gölpınarlı, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1977, s.131.

²⁹ Abdülbâki Gölpınarlı, a.g.e. s.2.

2. Veciz İfadeler:

Ki her su kabının rengini ey cân
Eder ızhâr görürler halk-ı cihân

(KM.2.118)

Dîvânda Resmî'ye atfedebileceğimiz veciz niteliğinde güzel ifadeler de vardır.

“Sözün kısa olanı sevilir.”

Sözün muhtasarıdır mahbub olan
Odur kâmil katında merğub olan

(KM.2.18)

“Teni can; canı da cânân olmak”

Sun'-ı Hakk'ın görüp hikmetlerin tasdik eden
Teni cân olur ü cânı Resmîyâ cânân olur

(G.14.10)

“İnsâf (lı olmak) insanı aziz eyler, yüceltir.”

Kıyâs-ı nefis edince eyler insâf
Aziz eyler kişiyi derler insâf

(KM.2.32)

Elbisesinin fiilini işlemek: Elbiseyi “vücut” anlamında alırsak insanın vücudunun yani nefsinin, yaradılışının fiilini yapar, manası çıkar. Gerçek anlamında kullanırsak, insan hangi kıyafeti giyiyorsa ister istemez o kıyafetin gerektirdiği hâl ve harekete bürünür, manasıyla karşılaşırız:

Kişi elbisesinin fi'lin işler

Ne ise iktizâsı ânı eyler

(KM.2.117)

Resmî'nin şiirlerinde orijinal ifadeler, mısra-i berceste niteliğinde zarif mısralar vardır:

Kimseye kalmaz bu cihân içre kamu kabre girer

(M.17.7)

Ehl-i 'aşk içre kalır nev yâdigâr ismim benim

(M.16.6)

III. BÖLÜM

RESMÎ ALİ BABA DÎVÂNÎ'NİN MUHTEVA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Bektaşilik ve Tasavvuf

1. Bektâşiliğin Tanımı ve Prensipleri:

Resmî Ali Baba, 89 beyitten oluşan “Bektâşiler” redifli kasidesinde Bektaşileri ruhlar aleminden başlayarak tanıtmaya çalışmıştır. Buna göre Bektâşiler; ezelden iman ehli insanlardır. Allah'ın emrine boyun eğen insanlardır zira “Allah Adem’e secde edin” diye emrettiğinde itiraz etmemişlerdir. Böylelikle kabiliyete ve anlayışa mazhar olmuşlardır. Bektâşiler, âlem-i a'mânın ezelde olduğunu bilirler. Ruhlar aleminde ruhların bir kısmı fiillerini belirleyip gider. Geriye kalan ruhları Hz. Muhammed on ikiye böler ve onlara bir emanet verir. Sonra Hz. Muhammed sorar: “Benim ailem ve evlâdım için ölen var mı?” Bektâşiler de teklifi kabul ederler.

Ma'nâ âleminde Bektâşilikte çok sık geçen “Kırklar Meclisi” kurulur. Kırklar; gayb erenleri ululuk- ermişlik sıralamasında yer alan, kim oldukları tam olarak bilinmeyen ancak varlıklarına ve kutsallıklarına inanılan kırk kişilik evliyâ, ermiş topluluğudur³⁰. Bektaşiler, erkan kurarak bir kandilin etrafında toplanırlar.

Âlem-i ma'nâda erkân kurdu kırklar ol zaman
Ol çerâğın şem'ine cem' oldular Bektâşiler

(K.1.14)

Meclisin başı Hz. Ali'dir. Hz. Ali onlara el etek verir; tevellâ ve teberrâ sırrını öğretir. Ortaya bir şerbet getirirler. Bu şerbet, Selmân-ı Farisî'nin getirdiği ve Hz. Muhammed'in de taksim ettiği üzüm şerbetidir. Kırkların her biri birliğe ulaşmak için bu şerbetten içerler ve kendilerinden geçerek ağlayıp inlemeye başlarlar. Daha sonra hepsinin bir gönül olduğunu göstermek için Hz. Ali koluna bir neşter vurur. O anda diğerlerinden de kan gelir.

Bektâşiler meclise girmek isteyen müşrikleri içeri almazlar. Onlara teberrâ ederken, ehl-i beyte de tevellâ ederler.

³⁰

Esat Korkmaz, Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Sözlüğü, Ant Yay. İstanbul 1993, s.210.

Kasîde, Hz. Muhammed'in ve ehl-i beytin her ferdinin medhi ile devam eder. Bektâşiler, ehl-i beyte hiyanet edenlerle savaşmışlardır. Ehl-i beyte büyük bir hürmet ile bağlanmışlar, yabancı sevgileri aradan çıkarmışlardır.

Sûfilerle Bektâşilerin mukayesesi yapılır. Sûfiler şan ve şöhre meyleden, hânedân için şehitleri olmayan, on iki imamın adını dahi bilmeyen insanlardır. Onların bu hallerini Bektâşiler küçümserler.

Bektâşiler, omuzlarına Hz. Muhammed'in fahrını almışlardır. Hacı Bektaşî Veli'nin "Rum erenler serveri" olduğuna inanmışlar ve onun demine hû çekmeyi kendilerine vird edinmişlerdir. Hz. Hüseyin'in mâtemini sürdürmek için söz vermişlerdir.

Baktıkları her şeyde Allah'ın eserini görmüşler ve bunu bir sır telakki etmişlerdir. Dört makamı aşk ile geçen Bektâşiler ilm-i ledünne vâkıf olmuşlardır. Bu sebepten, sözleri gizli inci gibi olmuştur. Âleme aynı gözle bakıp Allah'ın cemâlinde kemâlini keşfetmişlerdir.

Bektâşî olanlar abayı giyer ve ehl-i beyt eteğini tutar:

Olanlar Bektaşî giydi abâyı

Tutarlar dâmen-i Âl-i abâyı

(KM.1.120)

Bektâşiler canını da malını da terkederek iki cihânda sultân olmuş insanlardır:

Biz ki Bektâşileriz cân ile başdan geçmişiz

Hamdülillah kim iki cihânda sultân olmuşuz

(KM.1.57)

Onlar, kendilerini Allah'ın zâtının ve kudretinin tezahürü olarak görürler. Maldan, makamdan geçip bütün varlıklarını Allah yoluna gönüllü olarak sunan ve fakirlikleriyle övünen insanlardır. Hz. Muhammaed'in ümmeti, Hz. Ali'nin kölesi ve on iki imam ile Hacı Bektaşî Velî'nin muhibbileridir.

Biz ol zât-ı Hüdâ mazharlarıyız

Hidâyet yolları pîşvâlarıyız

(G.19.1)

2. Hz. Ali:

Resmî'nin dîvânında en çok adı geçen sahabidir. Resmî, ondan büyük bir övgü ve hürmetle bahseder. Hz. Ali için kullanılan sıfatlar şunlardır: “Haydar, Haydar-ı kerrâr, şâh-ı merdân, şîr-i Yezdân., hâce-i Kanber, düldül- süvâr, şecaat sahibi, sehâvet ma'deni, kân-ı kerem, a'raf eri, Murtaza-i Hâtemi, velâyet sırrının serdârı, sehâvet tahtının sultânı, merd-i Hüdâ, nûr-ı Tâhâ, nesl-i Yâsîn, sırr-ı Haydar, nûr-ı Yezdân., cenâb...”

Resmî, şiiirlerinin tamamında Hz. Muhammed ile Hz. Ali'yi bir tutar:

Yâ Muhammed Mustafa vü yâ Aliyyü'l-Murtazâ

Birliğinize şehâdet etdiler Bektâşiler

(K.1.38)

Hz. Ali'nin esas alındığı 3 müseddes vardır. Bunların ikisinde Hz. Ali “sevgili”, şair de “âşık” gibi tasavvur edilmiştir:

Sırr-ı ‘aşkın olalı dil içre mihmânım ‘Ali
Emrine râm olmak oldu elde fermânım ‘Ali
Cân değil cânân fedâ olsun sana şâhım ‘Ali
Ey cemâlin âfitâb ey nûr-ı Yezdânım ‘Ali
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım ‘Ali
Gayrı ta’rife ne hâcet dînim imânım ‘Ali

(M.10.1)

Kâinat yaratılmadan evvel bir sevgili gibi düşünülen Hz. Ali, saçlarının ipiyle âşık şâirin gönlünü bağlamıştır. Sevgilinin güzelliği bin kitap yazılsa da anlatılamaz. Onun yüzündeki hatlar Kudret elinden çıkmıştır. Gül yanağının üstüne güzel kokulu, siyah saçını koymuştur, kırmızı dudakları da âşıklara Kevser olmuştur.

Zülf-i şebbûları mûları sünbüleri rüsvâ kılar
Gökde ayı nev hilal ebrûları rüsvâ kılar
Hâl-i müşgîn iki çeşm-i âhûları rüsvâ kılar
Bag-ı hüsnün gülleri âşıkları rüsvâ kılar
Dînim imânım habîbimdir efendim hak Ali'm
Lutfuna ihsânına kaldı işim Allah kerîm

(M.16.3)

Âlem onun yüzünün nuruyla aydınlanmaktadır. Yedi memlekette de onun veliliği tescillidir. Onun ravzası cennet gibidir.

Sıdk ile bir kez “Ali” diyen kıyamet gününde ayrılık vadisinde kalmaz:

Resmiyâ sıdk ile her kim dedi bir kez yâ ‘Ali

Koymadı vâdi-i hicrânda anı rûz-ı cezâ

(G.1.7)

3. Ehl-i Beyt, On iki İmam ve On Dört Ma’sûm:

Ehl-i beyt, Hz. Muhammed’in ev halkıdır. Kendisi, kızı Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ile Hüseyin’den oluşmaktadır. Dîvânda “ehl-i beyt” tabirinin yanında, “âl ü evlâd, hânedân, evlâd-ı âl, âl-i abâ” tabirleri de kullanılmaktadır. Ehl-i beyte asla hiyanet edilemez. Onlara perestiş eylemek vaciptir:

Âl ü evlâda hıyânet eyleyen bî- dinlerin

Hakkına yuf borusunu çaldılar Bektâşiler

(K.1.53)

Âl ü evlâda perestiş eylemek vâcib durur

Gayrı sevgiyi aradan sürdüler Bektâşiler

(K.1.56)

Hânedânın sevenlerinden oldukları için hâline şükreden Resmî, bundan dolayı iki cihanda “müsteân” olduklarını ifade eder:

Bihamdillâh muhibb-i hânedânız

Anınçün dü cihânda müsteânız

(KM.2.126)

Kim imamlara uyarsa, Allah’ın da sözüne inanmış olur:

Edenler iktidâ âl-i abâya

İnanmış oldular nutk-ı Hüdâ’ya

(K.4.104)

Âl-i abâya perestiş eyleyen artık kabaya önem vermez:

Perestiş eyleyen Âl-i abâya

Eder mi iltifat gayrı kabâya

(KM.2.115)

Şair, ehl-i beyten bahsettiği her yerde on iki imamdan da bahseder.

On iki imamın ilki olan Hz. Ali'nin anıldığı her yerde diğer imamların da adı geçer. Şair, imamları sırasıyla ve en belirgin hususiyetleri ile inceler. Ayrıca “on iki imam” veya “imamlar” tabirleri ile genel olarak da işler.

“On iki imamın kim olduğunu bilmeyenler kendi başlarına gidenlerdir. Onlara uyanlar şeytanın yoluna gitmezler. Ârif olan onlara meyleder ve şüphesiz daha çok olgunluk kazanır. Onlar hakikât feyzinin çeşmesi, kemâl ehline cennet bahçesidir. Hepsi Hakk'ın dîdâridir; biricik olan nûrdurlar:

Bular feyz-i hakîkât çeşmesidir

Kemâl ehline cennet bahçesidir

Bular dîdâr-ı Hak'dırlar kamusu

Bular nûr-ı ahaddırlar kamusu

(KM.2.112, 113)

On iki imam, on iki farklı yol gibi gözüke de aslında birdir:

Bir iken râh-ı Hüdâ ya'ni düvazdeh tarîk

Koydunuz ‘aynı tarîki tuttunuz gayrı tarîk

(KM.1.51)

Hasan ve Hüseyin: Hz Ali'nin oğulları dîvânda hem beraber hem de ayrı ayrı zikredilmiştir. Hasan ve Hüseyin bir sadeften doğmuş iri cins incilerdir. Ahmed'in nûru, Haydar'ın sırrıdır. Bu iki şehzâde arşın kulağına takılmış iki küpedir:

Ol iki şehzâdeler kim arşa oldu gûşvâr

Şâh-ı Hasan'dır birisi şâh-ı şehîd-i tâc-dâr

(M.14.5)

Hz. Hasan ile ilgili beyitler çok azdır. Şâire göre o, sözün başıdır. En güzel ahlâkın en faziletlisi, Peygamber nûrunun en şerefli ve dünya mülkünün imamıdır:

Efdal-i ahlâk-ı ahsen eşref-i nûr-ı Nebî

Hem imâm-ı mülk-i dünyâdır Hasan hulku'r-Rızâ

(G.2.12)

Hz. Hüseyin'in Hz. Hasan'a nazaran adı daha çok geçer. O, Kerbelâ'da şehit edilmesi ve babası Hz. Ali'nin sırrı olması cihetleriyle işlenir. Hüseyin için

kullanılan teşbih ve mecazlar şunlardır: “Şah Hüseyin-i Kerbelâ, şehîd-i Kerbelâ, mâtem-i Hüseyin, şehidler serveri, sırr-ı Murtazâ, sâhib-i meydân, şâh-ı merdân, atası sırrı, sultân-ı âlem, nûr-ı dîde, şâh-ı ikrâm, Hakk’ın mazharı, Ahmed’in nûru, Haydar’ın sırrı...”

Seyr-i fillâh mazhar-ı Hak zât-ı rabbü’l-‘âlemîn
Nûr-ı Ahmed sırr-ı Haydar şâh Hüseyin-i Kerbelâ

(G.2.13)

Zeyne’l- Âbidin: Zeyne’l-abâ, imâm-ı Âbidin olarak da anılan dördüncü imam için ilgili beyitlerde şu sıfatlar kullanılmıştır: “Mustafa’nın ilmi, ehl-i beytin övünme sebebi ve özü, şahların temiz soylusu, Ali vakarlı, Mustafa’nın gözünün nûru, velâyet sırrı.” Yedi yaşında Kerbelâ’da bulunduğundan da bahsedilir.

Tayyib ü tâhir hem imâm şâh Zeyne’l-âbidîn
Mefhar-ı ehl-i yakîn hem zübde-i Âl-i ‘abâ

(G.2.14)

Muhammed Bâkır: Ahmed’in sırrı oluşu, cömertliği, yumuşak tabiatı, hayâsı, doğruluğu, Allah’ın mazharı ve Ali’nin sırrının mahzeni oluşu ile işlenir:

Mazhar-ı Hak zât-ı pâk hem mahzen-i sırr-ı ‘Ali
Ma’den-i ‘ilm-i Muhammed Bâkır ol bedrû’d- dücâ

(G.2.15)

Cafer-i Sâdık: Bütün âlimlerin yol göstericisidir. Ledünn ilminin sırrını bilen Ca’fer-i Sâdık aynı zamanda Hz. Mustafa’nın hadislerini de şerh etmiştir. Onun yolundan gidenler Hakk’a ulaşır. Şâir, bu imamın ayağı toprağını gözüne sürme olarak çekmektedir ve böylelikle gözü aydınlanmaktadır:

Ca’ferü’s- Sâdık hakâyık ‘ilminin sultânıdır
Hâk-i pâyi tûtyâdır ‘aynıma nûr-ı ziyâ

(G.2.16)

Musâ-i Kâzım: Herkesin rehberidir, ona uyanlar daima Allah’a şükrederler. Hz. Muhammed’in ilminin manâsı da onda gizlidir. O aynı zamanda âşıklara mutluluk kaynağıdır. Aşağıdaki beyitte Mûsa-i Kâzım’a sırtını dayayanların Hz. Mûsa gibi iki âlemde âsâ sahibi olacağı dile getirilmiştir:

Eğer püşt ü penâhın olsa Musâ
İki âlemde sensin sâhib-âsâ

(KM.2.87)

Ali Rızâ: Beyitlerde Ali Musa Rızâ olarak geçer. Ali Rızâ Horasan şâhıdır. Onu sevenler kâmil insan olurlar. O, âşıkların kıblesidir. Şevk ehlinin Merve ve Safâ'sıdır. Erenlerin, evliyânın serveridir. “Hel etâ” sırrının nuru, ledünn ilminin keşfedicisi olan Ali Rızâ, Hz. Muhammedin de zâtının nurudur:

Nûr-ı sırr-ı hel etâ hem kâşif-i ‘ilm-i ledün

Nûr-ı zât-ı Kibriyâdır Şâh ‘Ali Mûsâ er- Rızâ

(G.2.18)

Muhammed Taki- Ali Naki: Bu iki imamdan ayrı ayrı bahsedildiği gibi beraber de bahsedildiği için ikisini bir başlıkta incelemeyi uygun bulduk. Muhammed Taki, cömertliğiyle meşhurdur ve ona uyanlar kâmil insan olur. Ali Naki ise, Allah’ın sırrı; Hz. Muhammed’in nûrudur. Ona tâbi olanlar cihânın şâhi olur. İkisi birlikte ise inananların rehberidir:

Hem ‘Ali vü bâ-Nakîdir rehnümâsı mü’minin

Var ise zâtında ikrâr eyle ana iktidâ

(G.2.20)

Hasanü’l- Askerî: Hz. Muhammed’in sancağı “liva”nın sahibi olan bu imam, ehl-i beyt sevenlerinin başıdır. Hz. Ali’nin velîlik sırrıdır. Allah’ın kılıcına nâil olan Hasanü’l- Askerî, düşman saflarını yaran yigittir:

Kâbil-i ceşş safderi oldu Hasanü’l-‘Askerî

Nâ’il-i seyf-i Hudâ hem ol durur sâhib- livâ

(G.2.21)

Muhammed Mehdî: Zamanın ve iki cihânın sâhibi, Muhammed nurunun hazinesi; Ali’nin sırrının definesidir:

Devr-i Mehdîdir hidâyet nûru doğdu ‘âleme

Münkirin inkârına yûf vurdu ashâb-ı vefâ

(G.2.22)

H. Hatice: Dîvânda ehl-i beyt dışında bahsedilen tek kadın Hz. Muhammed’in ilk eşi olan Hz. Hatice’dir. O, masumluk ve günahsızlık şarkısı söyleyen, Hz. Muhammed’in sırrının kaynağı olan bir hanımdır. O, kuşluk vaktindeki güneşin doğuşu gibidir, kadınların en hayırlısıdır:

Hem havâtîn-i harem ismet –serâdır Hadîce

Menbâ’-ı sırr-ı nebîdir dediler Bektâşiler

(K.1.41)

Menba’-ı sırr-ı Muhammed’dir Hadîce mahremi

Matla’-ı şemsü’-d-duhâ bedrû’-d-dücâ hayrû’n-nisâ

(G.2.10)

H. Fâtıma: Hz. Muhammed’in kızı ve Hz. Ali’nin hanımıdır. Masumiyet ve temizlik hazinesi olan Fâtıma, babasının sırrı; Hz. Ali’nin mahremidir. Kadınların en övülmeye lâyık olanıdır. Eteği temiz, yani namusludur:

Genc-i ‘ismet mahzen-i mesned-nişîn zât-ı kadîm

Sırr-ı Ahmed pâk- dâmen Fâtımâ fahrû’n-nisâ

(G.2.11)

Hz. Hatice ile birlikte zikredildiği beyitler de mevcuttur. Hz. Hatice’nin eşi Hz. Muhammed’e tüm mal varlığını emanet etmesi; Hz. Fâtıma’nın da elbisesini ihramdan diktığı ifade edilir:

Hadice malıyla kendin Ahmed’e teslim edip

Fâtımâ fahrû’n-nisâ esvâbın ihrâmdan biçip

(KM.1.37)

On Dört Ma’sum: Bu kavram hakkında farklı açıklamalar mevcuttur. Bedri Noyan; “On iki imamın küçük yaşta zehirlenerek veya katledilerek şehit edilen yavruları”³¹ olduğunu söylerken; Esat Korkmaz, “Her türlü yanılğıdan ve günah işlemekten bağışlanmış olan Hz. Muhammed kızı Hz. Fâtıma ve on iki imamdır”³² şeklinde açıklar. Fakat, ondört ma’sum için her iki tanım da geçerlidir.³³

Resmî “Uyûnü’l- Hidâye” adlı tasavvufî eserinde on dört ma’sûmu şöyle tanıtır: “Çihâr-deh-i pâk, bu zikr olunan on iki imâmın bülûğa ermedikten sonra şehîd olan evlâdlarıdır ve her imâmın üçer beşer evlâdları var idi.³⁴” Onlara büyük bir hürmet duyulması gerektiğini ve onları sevenlerin Allah’ın lutfuna erişeceğini ifade eder, Bektâşilerin onların yoluna canlarını vermeye hazır olduklarını söyler:

³¹ Bedri Noyan, Bektâşilik Alevilik Nedir, Doğuş Yay. İstanbul 1985, s.214.

³² Esat Korkmaz, a.g.e. s.274.

³³ bkz. TDEA , Dergah Yay. C.7, s.124.

³⁴ Resmî Ali Baba, ‘Uyûnü’l- Hidâye, s.3b.

Çâr-deh ma'sûm-ı pâk Âl-i 'abânın hürmeti
Destgîr ol bana ey kân-ı kerem rûz-ı cezâ

(G.2.23)

Çihâr-deh ma'sûm-ı âl-i abâyı
Sevenler gördüler lutf-ı Hudâ'yı

(KM.2.102)

Çehâr-deh ma'sûm-ı pâk Âl-i abânın
Yoluna ölmeğe âşıklarıyız

(G.19.13)

4. Hacı Bektâş-ı Veli:

Dîvânda en çok adı geçen mutasavvıftır. Hz. Ali ile birlikte zikredildiği gibi bizahihi de bahsedilmiş ve övülmüştür. Dîvândaki 5. müseddes Hacı Bektaşî Veli'yi tanıtmakta, onun kerametlerini anlatmaktadır. Mezkûr müseddesin nakaratı şöyledir:

Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Ali

Pâdişâh-ı heft- kişver Hacı Bektâş-ı Veli

Şiirlere göre Hacı Bektâş-ı Veli, âl-i Tâhâ, nesl-i Yâsin'dir. Velâyet ordusunun başı, veli şahların tâcıdır. Yüzünün nurundan âlem aydınlanır. Müşkülleri halleden mürşiddir, Hakkın kudret elidir. Bin ölü gönülü bir nefesle diriltir. Aslî tabiatını Hz. Adem'den; vücudunun temizliği ve suyu Hz. Nuh'dan; harareti ateşi Hz. Musa'dan; kutsal havası Hz. İsâ'nın Meryem'inden yayılmıştır:

Tıynet-i asliyesi Âdem'den oldu münteşir

Âb ü pâk-i cismi anın Nuh'dan oldu münteşir

Âteş-i germiyyeti Mûsâ'dan oldu münteşir

Bâd-ı kudsi Meryem-i İsâ'dan oldu münteşir

Soyu Hz. Muhammed'e dayanır. Hz. Hadice ve Fatma onun zürriyyetidir. Kıyamete kadar evliyanın içinde bayrak sahibi odur. Lütuf ve cömertlik tabiatı ile sanki Necef sultânıdır. Asalette Hz. Ali'ye çekmiştir. İrşâd vaktinin geldiğini gizli bir nidâ ile; kulağına gelen hoş bir sadâ ile öğrenmiş ve yollara düşerek Horasan'dan Anadolu'ya gelmiştir.

Hacı Bektâş-ı Veli'nin kerametleri ile sanki kutb-ı zamanın kendisi olduğunu söyler gibidir. Tayy-i mekân etmesi, otuzaltı bin halifeyi irşad ederek

vazife vermesi, Rum erlerinin imtihanı karşısında güvercin donuna girmesi, cansız taşları yürütmesi, ayağının mermer taşına gömülmesi, nefesiyle kuru ağacın meyve vermesi, dünyanın insan bulunan kısmını seyretmesi, seyrettiği yerlerden işaret göstermesi, selîm kalbiyle bir çok serkeşi yola getirmesi vb. kerametleri mezkur müseddeste ve “Bektâşîler” redifli kasidede işlenmiştir. Hacı Bektaşî Veli, Bektâşîlere Hakk’ın feyz sofrasını açmıştır:

Hâcî Bektâş-ı Velî sultân-ı şâh-ı bî-riyâ
Feyz-i Hak sofrasın açdı yediler Bektâşîler

(K.1.66)

5. Bektâşîlikle İlgili Kavramlar:

a. Tevellâ ve Teberrâ :

Tevellâ, Hz. Muhammed’i “Nebî”, Hz. Ali’yi “Velî” bilerek onları ve onların soyundan gelenleri sevmek, onları sevenleri de sevmektir. Teberrâ ise, Hz. Muhammed ve Hz. Ali’ye, bunların soyundan gelenlere ve bunları sevenlere düşmanlık gösteren ve fenalık edenleri sevmemek, bunları sevenleri de sevmeyip onlardan uzak durmaktır.³⁵

İki beyitte bu kavramlar geçer. Bektâşîler tarafından öğrenilmesi gereken bir rumuz, bir işaret ve kulağa küpe edilecek bir nasihat olarak telakki edilir:

Ta’lim etdiler tevellâ vü teberrâ remzini
İşidip bu kavle razı oldular Bektâşîler

(K.1.16)

Tevellâ vü teberrâ ahd ü peymân
Ne pend etdise gûş-ı câna düşdü

(K.2.59)

Resmî, tevellâ ve teberrâ kavramlarını ayrı ayrı, fiil olarak da kullanmıştır. Bektâşîler, kendilerini erenler meclisine koymayanlara karşı uzak dururken; ehl-i beyte karşı da muhabbet beslemektedirler:

Koymadılar ol erenler meclisine redd edip
Anlara ol dem teberrâ etdiler Bektâşîler

(K.1.28)

Didiler kırklar o dem onlara la’net sad hezâr

Âl ü evlâda tevellâ kıldılar Bektâşiler

(K.1.29)

b. Lâ Fetâ:

“Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr”; “ Ali’den başka genç, yiğit; Zülfikâr’dan keskin kılıç yoktur” anlamına gelir. Hz. Ali için söylenen bu söz Bektaşiler arasında çok yaygındır. Genellikle kısaltılarak “Lâ fetâ / Lâ fetâ illâ ‘Ali” şeklinde kullanılır. Resmî dîvânında bu kullanımın haricinde sözün tamamının nakarat mısırâsı olarak seçildiği 15 bentlik bir murabba vardır.

Şânına menzil durur hem *Lâ fetâ illâ ‘Ali*
Düldül ü seyf-i kudret ve’ d-duhâ vü hel etâ

(G.2.9)

Lâ fetâ illâ ‘Ali’nin remzi oldu aşikâr
Geldiler ondan inâbet etdiler Bektâşiler

(K.1.36)

Murabba’da, bu sözün çok mübarek bir söz olduğu, yerde gökte ne var ise bu sözü tekrarladığı, bu sözü söyleyen herkesin kalb-i selim olacağı vurgulanır. Hz. Muhammed’in, belli başlı peygamberlerin ve on iki imamın da bu sözün zâkirlerinden olduğunu söyler:

Cümle eşyâ Hakk’ın esmâsı üzre oldu var
Gösterir ism-i müsemâmın cihâna aşikâr
Nâm-ı şâh-ı Murtazâ verildi Hak’dan yâdigâr
Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr

(M.4.3)

c. Giyim Kuşam :

Resmî Ali Baba Dîvânı’nda Bektâşî giyim kuşamıyla alâkalı olarak çok fazla unsura rastlamıyoruz. Aba, kaba ve tac dışında bir beyitte “ şemle, şal,ridâ ve asa” dan bahseder:

Cerr için âlet tedârik etme kim besdir sana
Ey mürâî şemle şâl subha ridâ asâ yeter

(G.17.6)

Abâ; bütün vücudu örtecek kadar geniş, yakasız ve kolsuz, ayaklara dek uzanan, önü açık bir üst libâsıdır.³⁶ Kabâ ise gösterişli üst giysidir. Kaba yerine abâyı tercih etmek, dünyanın zenginliği ve şâşası yerine Allah yolunun sâdeliğini tercih etmektir.

Perestîş eyleyen Âl-i abâyâ
Eder mi iltifât gayrı kabâyâ

Tehî terk etmez ‘ârifler kabâyı
Tehî ‘âdet edinmezler abâyı

(KM.115-116)

Bektâşi tâcı; “kubbesi on iki terkli, başa geçen alt kenar kısmı ise dört parçalı, beyaz keçeden yapılmış bir başlıktır.”³⁷ Şiirlerde ise padişahlık alâmeti olan tâc, daha ziyade dünya ve zenginlik alâmeti olarak geçer:

Fakr ile fahr eyleyip tâc ü kabâdan fârîğiz
Ma’sûm-ı pâk biz ‘Ali Zeyne’l-âbâ-yı cânlarınız

(G.22.5)

Samur kürkler giyen sahte mürşitlerin müridlerinin ise dirsekleri yıpranmış abalar giyindiğini ifade eder:

Sûfinin dirseği delmişdir ‘abânın yenlerin
Kendiler giyer samur şişirip nefis-i seglerin

(KM.1.3)

Bektâşilerde “tâc-ı devlet” diye bir kavram vardır. İsmet Zeki Eyüboğlu’na göre, Bektaşî tarikatına girmek isteyen “tâlib”in “mürşidinden öğrenmesi gereken 16 inanç vardır. Bunlar, tâlibe soru biçiminde yöneltilir.”³⁸ Buna göre, tâlibe “Başta ne var?” diye sorulduğunda tâlibin “Tâc-ı devlet” cevabını vermesi gerekir. Tâc-ı devlet; yücelik, ululuk, mutluluk ve ruh olgunluğu anlamlarına gelir:

³⁶ Abdûlbâki Gölpınarlı, a.g.e. s.2.

³⁷ Bedri Noyan, a.g.e. s.88.

³⁸ İsmet Zeki Eyüboğlu, Bütün Yönleriyle Bektaşilik, Der Yay. İstanbul 1991, s.156.

Kendine lutf ü inâyet bil ganîmet hizmetin
Her ki giydi şâh olur başına tâc-ı devletin

(G.14.17)

“Fahr”, “övünme” anlamına geldiği gibi “çok sayıda dilimli Bektaşî tâcının adı olup yokluk ve fakr ifade eder.”³⁹ Resmî, aşağıdaki beyitte tâc kelimesini iki anlamıyla kullanmıştır:

Eğnine fahr-ı Muhammed bâşına tâc vurunup
Ol sebeb ol dem fahri giydiler Bektâşiler

(K.1.70)

ç. Hurûfilik:

Kuran-ı Kerim'deki herşeyi 28 Arap ve 32 Fars harfleriyle açıklayan bu akım Bektâşî tarikatında da kendini göstermiştir. Hurûfilikte her şey harf ve rakam ile izah edilir. Allah, insan hattında harflerle ve kelimelerle tecelli eder. Mehmet Eröz'ün tesbitine göre, Hurûfilik, XVI. Asırdan itibaren Bektaşî şairleri arasında daha çok yayıldığı anlaşıyor.⁴⁰ “Bektaşîlerin ‘Aynayı tuttum yüzüme, Ali göründü yüzüme’ inancı Hurûfilik’in etkisi ile olsa gerektir.”⁴¹

XVIII. asır şairi olan Resmî'nin şiirlerinde Hurûfilik akımının etkisini müşahade etmekteyiz. Şair, sevgilinin yüzünde Fatiha suresini okur. Fatiha suresi 7 ayettir. “Tasavvufa göre bu yedi ayetin yüzdeki yedi hattı (iki kaş, dört kirpik ve bir saç) karşıladığı söylenir.”⁴² Resmî de aynı inancı benimsediğini aşağıdaki beyitlerinden anlıyoruz:

Hatt ü hâlin sûre-i seb'a'l-mesânî remz eder
Nutk-ı pâkin câna can katdı dehânın kıl kefâ

(G.2.2)

Yüzünde nakş olunmuş heft- âyet
Sıfat-ı *lem yezel* dîdârı abdâl

(G.25.2)

Sadece harfler değil sûreler de insan yüzüne teşbih edilir.

Yüzü Tâhâ alnı ve'ş-şemsi ve'd-duhâdır Mustafâ
Zât-ı Hak nûr-ı Hüdâ'dır ol yüzü bedrû'd- ducâ

³⁹ Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, s.261.

⁴⁰ Mehmet Eröz, Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik, Kültür Bak. Yay. Ankara 1990, s.248.

⁴¹ Kutluay Erdoğan, Alevi- Bektaşî Gerçeği, Alfa Yay. İstanbul 2000, s. 98.

(M.4.10)

Hız. Ali'nin ismini oluşturan harfler telaffuz edilerek ondan bahsedilir:

Râh-ı Hak'da yâ vü lâm ü 'ayn kıldı pîşvâ

Lâ fetâ illâ 'Ali ve lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

(M.4.10)

Sevgilinin kaşları, Kalem suresinin ilk harfi olan “nun” harfine kavisli olması hasebiyle benzetilir. Ve bunun bir ilim olduğundan, bu ilmi de herkesin bilemeyeceği ifade edilir:

Kaşların nun ve'l- kalem te'vîl-i Kur'ân gösterir

Çünkü zâhid bilmez ol 'ilmi de mollâlanmasın

(G.33.8)

d. Mirâç :

Bektaşilerde Mirâç hadisesi çok önemlidir. Bu hadiseyi, Hız. Muhammed'in Hız. Ali'nin sırrına ermesi olarak yorumlarlar. Rivayetlerine göre Mirâç'ta Hız. Muhammed, Cenâb-ı Hak ile sessiz sözsüz olarak doksan bin kelâm etmişlerdir.

Anın diliyle doksan bin kelâmı

Dedi Ahmed'e Hak ol dem temâmı

Bu nutku yine üç kısım eyleyen ol

Otuz binin yine hıfz eyleyen ol

Otuz binin şeri'ât eylediler

Otuz binin hakikât eylediler

(KM.2.64-65-66)

6. Diğer Tasavvufî Kavramlar:

a. Tarîk, Mezheb, Meşreb:

Tarîk ile şiirlerde şâirin inancıyla da alâkalı olarak Bektâşîlik tarikatı kastedilmektedir. “Tarîk-i Hak, tarîk-i müstakîm, râh-ı handân, râh-ı Hüdâ, râh-ı müstakîm, râh-ı Hak, râh-ı aşk, râh-ı taleb, yol” kelimeleri ile anlatılmıştır.

Tarîk-i Hâcî Bektâş-ı Velî'ye
Gelip girdi kamu erkâna düşdü

(K.2.79)

On iki imamın yolları da aslında tek bir yola çıkar:
Bir iken râh-ı Hüdâ ya'ni düvazdeh tarîk
Koydunuz 'aynı tarîki tuttunuz gayrı tarîk

(KM.1.51)

Bektâşilik yolu, hakikât yoludur. Bu yola talib olan kendine aşkı delil kılmalıdır:

Tâlibâ râh-ı hakîkatde delîl et 'aşkı kim
Ola kim olmaya başın tâc-ı devletden cüdâ

(G.4.2)

Bu yola doğruluk ile gelenler ancak yol eri olabilir. Yola girmek isteyenler öncelikle tüm bildiklerini unutmalıdır:

Gerek kim bildiğin taşra atasın
Mukaddem bildiğinden hep geçesin

(KM.2.10)

Hak yola girmenin bir diğer şartı, bir şeyhe tâbi olmaktır:
Çü gördüm Hak yola gidenleri hep
Varıp bir pîr-i nüktedâna düşdü

(KM.2.54)

Bektâşilik yolu aynı zamanda Hz. Muhammed ve Hz. Ali yoludur:
Mustafâ vü Murtazâ yoludur erkânımız
Hem buların kavlidir uş dînimiz îmânımız

(KM.1.60)

“Mezheb” kelimesi de “yol” anlamında kullanılmıştır. Gerçek yol, Allah'ın yolu ile yine Bektâşilik kastedilmiştir:

Ehl-i beytin hak idüğüne olup zâhib bular
Cümlesi Hak mezhebine girdiler Bektâşiler

(K.1.57)

b. Abdâl:

Abdâl, “veliler arasında, insanların işlerinde tasarruf için manevî müsaade verilmiş kişiler” olarak tanımlanır.⁴³ Yedi veya kırk kişi olan abdâllar, “az konuşan, az yiyen ve az uyuyan, halktan ayrı ve gezgin olarak yaşayan, düşkünlere yardım eden, yağmur dusı ederek yağmur yağdırabilen, ülkeyi felaketlerden koruyabilen, İslâm ordularına yardım eden kişiler olarak bilinir.”⁴⁴ Dîvânda “abdâl” redifli 2 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerde abdâlin tanımı, genel hususiyetleri ve onlara yapılan iltifatlar yer almaktadır.

Gazellere göre abdâl; Kur'an'ı ve hadisleri bilen, halef- selef usûlü yaşayan, müstakim yolun komutanı olan, yüzüne Fatiha sûresinin nakşolunduğu insan veya insanlardır. Zâhidler onun eşliğinde tevbe ederek yere yüz vururlar. Abdâl, cömertlik tahtının sultanıdır. Velilik kaynağıdır, Cenâb-ı Hakk'ın mazharıdır. Şâir, sevgili gibi tanımladığı abdâla karşı bir âşık konumundadır. Abdâl, hakikât mumunun ısıltısıdır, onun yüzünün güzelliğinden bütün âlem aydınlanmaktadır. Güzelliğini gören bir insan artık gılmana ihtiyaç duymaz. Âşıklar ayağının bastığı toprağı sürme diye gözlerine çekerler:

Gel ey cân cisminin cânânı abdâl
Sehâvet tahtının sultânı abdâl

Sen ol kân-ı velâyetsin ki sende
Görünür kudret-i Yezdân abdâl

Kemâlât-ı Hüdâ sende göründü
Zehî lutf ü kerem sübhân abdâl

Tarîk-i müstakîme pişûvâsın
Kamû senden umar ihsân abdâl

Yüzünde heft- âyet okuyanlar
Olurlar hâline hayrân abdâl

⁴³

Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, s.59.

Senin dîdârını görse bir âdem
Ana hacet değil gılmân abdâl

Gelip sürdüler ayagina yüzler
Ne denli var ise ‘irfân abdâl

(G.26.1-7)

c. Derviş:

Derviş Hak yolundaki insana verilen addır. “Kendini tarikat yoluna adanmış, derece sıralamasında muhipten sonra gelen alevî-bektaşî”⁴⁵dir. Aşağıdaki beyte göre, dervişin övünme sebebi; ehl-i beytin ve on dört masumun yoluna can vermektir:

Çâr-deh ma’sûm-ı pâk-i Âl-i ‘abâ fahr ehline
Dervişin fahrı durur yoluna can kılmak fedâ

(G.1.6)

Bektâşi dervişleri, Hz. Ali’nin kölesidirler:
Cân ü dilden bende-i Haydar biziz dervişleriz
Ol sebebdan biz ‘Aliyyü’l-Murtazâ-i cânlarız

(G.22.2)

Resmî Ali Baba’nın “derviş” lafzının harfleriyle akrostiş yaptığı çok hoş bir gazeli vardır. Bu gazelin matla ve makta beyitleri arasındaki 4 beytinin ilk kelimeleri derviş; (dal, râ, vav, şın) kelimesinin harfleridir. Gazele göre, dervişin vasıfları şunlardır: Derviş, dert ehlidir, cismi zayıf, yüzü sarı, bağı taşlı, gözü yaşlı, temiz yaratılışlıdır. İkiyüzlülükten uzak durmaya son derece itina gösterir. Akraba ve dostlarını unuttur, yalnızca Allah’a itimad eder. Rabbinden ne gelirse asla şikâyet etmez ve her hâlükârda ona şükreder:

Nâm-ı derviş oldu çün beş harf ile yâd
Gûş kıl tâ vasf edem bir bir nedir bundan murâd

Dâl derd ehli olup cismi za’if ü rûyu zerd
Bağı taşlı gözleri yaşlı dahi sâfî- nihâd

Râ riyâdan ictinâb ede begâyet cehd edip
Kim riyâdan hâsıl olur âleme cümle fesâd

Vâv vedâ'-ı akrabâ vü dostân edip hemân
Hak'dan özge kılma kimseye hergîz i'timâd

Şın şükr ile ne kim Hak'dan ererse hayr u şer
Kimseye kılma şikâyet emrine kıl inkıyâd

Harf-i mermûzât-ı dervîş ey Resmî iş budur
Sabr eden bu beş hisâle oldu ehl-i ictihâd

(G.5)

ç. Mürşid:

Dîvânda mürşid için kullanılan tabirler şunlardır: “pîr, pîr-i nüktedân, pîr-i mugân, şâh, şâh-ı zîşân, şeyh, mürebbî, kılavuz, sâkî, sâki-i bâki, insan-ı kâmil.” Bektaşilere göre, mürşid “Baba” dır. Fakat dîvânda “Baba” lafzı hiç geçmemektedir. Şaire göre, mürşid, Hz. Ali huyunda ve ahlâkında, yüzünde nurlar parlayan, insanları irşad eden, Allah’a ulaşmak için kendisinden yardım istenilen, Hızır gibi ölümsüz olan ve asla kendisinden hesap sorulmayan kişidir. Mürşide erenler Hz. Muhammed ve Hz. Ali’nin sırrına ermiş gibi olurlar. “Kâdir” isminden tecellî eden bir mürşid, bir insanın sırtını sıvazlarsa yani ona el verirse, o insanın sırtı yere gelmez:

Sığarsa Kâdir isminden tecellî eylemiş bir el
Senin arkan ne an billâh ki bir dahi yere gelmez

(G.21.25)

Mürşidinin nasihatlarını kulağına küpe yapan Allah’ın erenleri gibi olur:

Pend-i pîri gûşuna mengûş eden merd-i Hüdâ
Terk-i tecrîd-i fenâ sultan olan gelsin beri

(G.35.4)

Bir insanın irşâd olması için önce bir mürşide varması, sonra nefsin arzularını terketmesi, daha sonra da herkese hüsn-i zan eylemesi gerekir:

Mürşide varmayıcak bir kişi irşâd olamaz
Nefsi lezzâtını terk etmese âzâd olamaz
Hüsn-i zan eylemese herkese dil-şâd olamaz
Nefsini bilmede Resmî gibi üstâd olamaz
Varamam yârime a'mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ raculâ huz bi yedi

(M.13.7)

Mürşid, Allah aşkını ve bilgisini tıpkı bir şarap gibi insanlara sunar:
Sâki-i bâkî elinden içmeyenler câm-ı mey
Bu mübâhatı mı bilmez sûfî safâ nedir

(G.15.17)

İnsanları doğru yola sevkeden mürşidlerin yanısıra, ikiyüzlü şeyhler de vardır. Resmî, bu şeyhlerden bahsettiği şiirinde onlara ciddi eleştiri ve tarizlerde bulunmuştur. “Mürâî şeyhler” diye tanımladığı bu insanlara derviş olanları da “hayvan” olarak görmektedir:

Şol mürâî şeyhlere dervîş olan hayvânı gör
Ya ana şeyh olanı kim eylemiş Hak anı gör

(KM.1.1)

İkiyüzlü şeyhler, halka sûretler satan, şan şöhret peşinde koşan, dervişleri dirseği delik abalar giyerken kendileri samur kürkler giyen kişilerdir:

Sûfinin dirseği delmişdir ‘abânın yenlerin
Kendiler giyer samur şişirip nefsi-i seglerin

(KM.1.3)

Onlara derviş olanların öncelikle bütün malını mülkünü o şeyhlere vermesi gerekir:

Gâhi mansûb edicek olur efendi birini
Varını vermez olursa ‘azl ederim der beği

(KM.1.12)

Çalışırlar bir tarîk ile elinden varını
Koyalar alalar tâliblerin her kârını

(KM.1.7)

d. Mürid:

“Tâlib, bende, gedâ” tabirleri ile ifade edilmiştir. Bektaşilerde tâlib; “Gerçek manâlardan haberdar olmayı isteyen insan⁴⁶dır. Hak yola doğrulukla girenler ve erenleri sevenler tâlib olurlar:

Bu yola doğruluk ile gelenler
Olur tâlib erenleri sevenler

(KM.2.7)

Tâlibler hakikâte ulaşmada aşkı rehber olarak alırlarsa, başları da devlet tâcından uzak olmaz:

Tâlibâ râh-ı hakikatde delil et ‘aşkı kim
Ola kim olmaya başın tâc-ı devletden cüdâ

(G.4.2)

Müridler, cân ü gönülden çalışarak mürşidinin eteğini tutmalı, beline kılıç gibi gayret kemerini kuşanmalı, boynu bağlı bir kul olup ipini de hizmete vermeli ve kendi aklını, fikrini tamamen unutmalıdır:

Sa’y kıl cân ile dilden tutagör yar eteğin
Kuşanagör beline seyf gibi gayret kemerin
Boynu bağlı kul olup hizmete bend et resenin
Kendi ‘aklın beğenen almadı yârin haberin
Varamam yârime a’mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet yâ raculâ huz bi yedi

(M.13.2)

e. Sûfi, Zâhid:

Dîvânda şan şöhrat düşkünün insanlar olarak geçer. “Bektâşiler” redifli kasidede Bektâşilerle sûfiler mukayese edilir. Buna göre sûfiler, on iki imamı bilmeyen, ehl-i beyt için şehitleri olmayan, şan ve şöhrate meyleden insanlardır:

Sûfiler ol demde nâm ü şâna mâyl oldular
Anlarun ol hallerine güldiler Bektâşiler

(K.1.59)

Sûfiler halka şeyhlik taslayarak hem ömürlerini hem de vakitlerini zayi eylerler:

⁴⁶

Bedri Noyan, a.g.e. s. 56.

Zeyl şekl ile sûfî halka teşeyyühlenme kim
Vaktini zâyi' hem 'ömrün eyledin ifnâ yeter

(G.17.7)

Zâhid, Bektaşî inancına göre, “tevellâ ve teberrâdan habersiz, ham ruhlu, olgunlaşmamış kişidir”⁴⁷. Resmî de zâhidi bu anlamda kullanır ve ona sürekli tavsiyelerde bulunur. Onun şamatayla, gürültüyle, kavgayla uğraştığını ve bir an önce bunları terketmesi gerektiğini söyler:

Şûr u şer gavgâyı hûy u hâyı terk et zâhidâ
Vaktini zâyi' geçirme başına bul çâreler

(G.16.9)

İbadet, cennet, takva gibi kayıtlara bağlı kalmamasını, özgür olmasını; ikiyeüzlülükle ve takvayla övünmeyip ârif olmasını önerir:

Mukayyed olma sa'y et başına âzâde 'ârif ol
Riyâ zühdüyle takvâ tahsîsiyle iftihâr olmaz

(G.21.23)

Zâhidler aşktan bî- haber kişilerdir. Onlar aşk yerine ibadeti; sevgili yerine cenneti tercih ederler. Sevgilinin yüzündeki her bir unsur bir ayete işarettir, ama zâhid bu ilmi bilmez:

Kaşların nun ve'l- kalem te'vîl-i Kur'ân gösterir
Çünkü zâhid bilmez ol 'ilmi de mollâlanmasın

(G.33.8)

Zâhidin tek arzusu Cennete girmektir, bunun için her türlü tedbiri alır. Ama müşriklerin Cennete giremeyeceğini bilmez:

Ne tedbîrler ki ra'y eyler behiştin kesbine zâhid
Ana ol put olur bilmez ki müşrik cennete girmez

(G.21.24)

“Rind” kavramını zâhidin aksine gönül adamı olarak kullanır. Rind, herşeyden elini eteğini çekmiş, kendini aşka adanmış, aşk için canını verecek konumda olan insandır:

Vaktin ile sâkiyâ etme tereddüd câm sun
Rind- i 'aşkız çekmege yok vaktimiz hem bâdeler

⁴⁷

Esat Korkmaz, a.g.e. s. 382.

(G.16.10)

Zelîha-veş salar dil Yûsufun zindân-ı ‘aşk içre
Değil cânın kayırmak mu’teber rindân-ı ‘aşk içre
Müheyyâ dil gerek makbûl ola merdân-ı ‘aşk içre
Kaçan kim ol kemân- ebrû girer meydân-ı ‘aşk içre
Başın top eyler ‘âşıklar ki zirâ zülf-i çevgândır

(M.9.5)

f. Zikir, Vird:

Bektâşilikte zikir, Allah- Muhammed- Ali veya on iki imamın adını anmaktır. Zikir, dîvânda birkaç beyitte geçer. Âşıkların çektikleri zikir olarak geçer. Aşağıdaki ilgili mısralarda âşkın bir olan Allah’ın “Samed” ismini zikrettiğinden bahsedilmektedir:

Dün ü gün fikrile zikrim olup ism-i Ahadi
Cân ü dil âdet edip çekmeğe vird-i Samedi
Kıl müyesser bana yârimle bulam ittihâdı
Yoluna bir kişi bu yolda ede hem mededi
Varamam yârime a’mâ -sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet ‘Yâ raculâ huz bi yedi’

(M.13.1)

“Vird” kelimesi de şiirlerde çok az geçmektedir. İki yönlü kullanılmıştır: Birincisinde tarikat virdi olarak, ikincisinde de âşkın aşkından dolayı çektiği “âh”lar olarak geçmektedir. Aşağıdaki beyitte Bektâşilerin Hacı Bektaşî Veli demine “hû” çekmeyi vird edindikleri anlatılmaktadır:

Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsîn Hâcî Bektâş-ı Velî
Demine hû çekmeği vird etdiler Bektâşiler

(K.1.73)

“Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr” sözü Bektâşilikte çok meşhurdur. “Ali’den başka genç, yiğit er; Zülfikâr’dan keskin kılıç yoktur” anlamına gelir. Şair, bu sözün Cebrâil hatta yerdeki ve gökteki bütün varlıklar tarafından tekrar edildiğini ifade eder:

Çün benâm-ı şâh ile buldu karar rûy-ı zemîn
Yerde gökde ne ki var bu ismi yâd etti hemîn
Dilde tekrâr eyledi bu virdi Cibrîl-i emîn
Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr

(M.4.4)

Yine bu sözün, adı geçen peygamberlerin de virdi olduğunu söyler:

Vird-i Âdem Şît İdris vird-i Nuh subh u şâm
Vird-i Dâvûd vird-i İbrâhim ü İsmâ'il müdâm
Hem Süleymânı Hâtem'in de yazıldı bu kelâm
Lâ fetâ illâ 'Ali ve lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

(M.4.6)

Âşık, aşkından dolayı vird olarak Allah'ın güzel isimlerini çekmektedir:

'Âşıkım teshîr-i yâri etme ta'rîf nâsihâ
Çekmeğe her dem bana vird-i cemîl esmâ yeter

(G.18.10)

İnsanlar seher vaktinde farklı farklı zikirler çekerken, âşık daima sevgilisine olan hasretinden dolayı "âh" çekmektedir:

Subh-dem her mahlûkun dilinde bir evrâdı var
Âh ü hasretidir demâdem vird-i zebânım benim

(G.28.6)

g. Dergâh, Meydan, Âsitân, Ocak :

Dergâh, mürşid ve müridlerin ikâmet ettikleri yere verilen isimdir. Meydan ise, dergâhlarda cem ayininin yapıldığı geniş odadır. Resmî, dergâhı Allah'ın huzuru anlamında kullanılır:

Kendüde mahsus edip gayrıda sûfî görmeyen
Sürülür dergâhdan ol insân iken şeytân olur

(G.14.3)

Tâ o demdendir du'â-yı hizmetindeyim mukîm
'Arz-ı hâcâtım budur dergâhına Rabbü'r- Rahîm
Kim olayım râh-ı 'aşkında ben anın müstakîm
Dînim imânım habîbimdir efendim hak 'Ali'm
Lutfuna ihsânına kaldı işim Allah kerîm

(M.16.1)

Aşağıdaki beyitte de, sevgilinin eşliğini yüce bir dergâh olarak değerlendirir:

‘Azîzim ‘izzetim câhım emîrim âli dergâhım
Sürûrum serverim sadrım serîrinde Süleymânım

(G.29.6)

“Meydân” kavramı ise şu deyimler ve terkipler içinde karşımıza çıkmaktadır: Meydana girmek, meydana düşmek, meydan sahibi, merd-i meydan, meydan-ı muhabbet, meydan-ı aşk, meydan-ı Hüdâ, erkân meydanı.” Resmî, bir beytinde meydan sahibi olarak Hz. Hüseyin’i; diğer beytinde de meydanın merdi olarak Hz. Ali’yi gösterir:

Hüseyin-i Kerbelâ sâhib-i meydân
Atâsı sırrıdır ol şâh-ı merdân

(KM.2.76)

Şecâ’at kişverinde merd-i meydân
Sehâvet ıssı yezdânım ‘Alîdir

(G.6.7)

Âsitân, dergâh anlamında kullanılmıştır. Hacı Bektaş’ın birçok müridinin olduğu dergâhını lutfuyla tıpkı bir Cennet haline getirdiği anlatılır:

Âsitânında nice erlerle olmuşdu mukîm
Kılmış idi ol yeri lutfıyla cennât-ı na’im
Hayli serkeşler yola geldi olup kalb-i selîm
Hâzır olurdu câ-be-câ gelip o Sultân’a nedîm
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı Âli
Pâdişâh-ı heft-i kişver Hacı Bektâş-ı Velî

(M.14.16)

Ocak kelimesi bir yerde geçer. Tekke karşılığında kullanılır. Resmî, Kızıl Velî tekkesinde yolunun Hz. Ali’ye düştüğünü ifade eder:

Kızıl Velî ocagında nasîbim
O şâh-ı zîşan Alişâne düşdü

(K.2.43)

h. Tecellî:

Tecelli kavramı, müridin mürşidin eğitiminden sonra irşad faaliyetlerine başlayacak konuma gelmesi olarak kullanılmıştır:

O şehrin kâmilî çokdur velâkin
Tecellîn anlara akrâna düşdü

(K.2.66)

Ayrıca, Cenâb-ı Hakkın isimlerinin kullarında farklı şekillerde tezahür etmesi manâsında da kullanılmıştır:

Tecellî etdi herkes bir isimden
Kimi Hâdî kimi fettâna düşdü

(K.2.16)

Tecelli, Allah'ın Hz. Musâ'ya Tur dağında gözükmesi hadisesini telmih edecek şekilde de kullanılmıştır:

Bahâne Tûr idi Mûsâ'ya Hakk ile kelâm etmek
Tecellî Hak ki ola zâhir yanar tahsîs kurtulmaz

(G.21.9)

1. Vahdet, Kesret:

Bektâşi inancına göre varlıklar, Tanrı'dan ayrı ve salt yaratılmış şeyler olarak algılandığında “kesret”i (çokluğu); Tanrı'nın tecelli ettiği şeyler olarak algılandığında ise “vahdet”i (birliği) gösterir.⁴⁸ Resmî'ye göre aslında herşey tektir: İki âlem, mazi, müstakbel ve içinde bulunduğumuz an tektir. Bu yüzden insanların “sen, ben” diye kavga etmesi gereksizdir:

Sende senlik bende benlik görünürken zâhirâ
İki âlem bir vücûddur diniye fetvâ nedir

Mâzi müstakbel bu dem hak bu ki bunlar üç olur
Bunları cem' eyleyip bir eyleyen 'ankâ nedir

İki deryâ bir vücud olsa ikilik mahv olur
Ya bu sen ben deyü halkın etdiği gavgâ nedir

(G.15.2-3-4)

Kesret, şaire göre “kayd-ı taalluk”, yani dünyaya bağılılık hissidir. Onun mukabili olan vahdet ise kimseler tarafından çözilemeyen bir sırdır:

⁴⁸

Esat Korkmaz, a.g.e. s.205.

Olmayanlar Resmîyâ kayd-ı ta'allukdan halâs
Bilmedi anlar bu remzi hem bu mu'ammâ nedir

(G.15.19)

Âşık konumundaki şâir, sevgilisiyle yek vücud olmayı, onun varlığında
yok olmayı arzu etmektedir:

Kıl müyesser bana yârimle bulam ittihâdı
Yoluna bir kişi bu yolda ide hem mededi

(M.13.1)

Şâir, vahdet rengine boyanmak için Rabbinden kendisini ikilik yani kesret
perdesinden geçirmesini istiyor:

İkilik perdesinden geçmek için
Muvahhid rengine rengin boyandır

(G.7.2)

i. Sır:

Sır kavramı ile yapılan terkiplerde; terkipteki mefhumun insanlar
tarafından anlaşılamayacak, sadece Allah'ın bilebileceği gizli yönü kastedilir.
Şiirlerde kullanılan terkipler şöyledir: "Sırr-ı Hakk, sırr-ı Hüdâ, sırr-ı Tâhâ, sırr-ı
Muhammed, sırr-ı Ahmed, sırr-ı Nebî, sırr-ı Murtazâ, sırr-ı Ali, sırr-ı Haydar, sırr-
ı Kur'an, sırr-ı aşk, sırr-ı hel etâ, sırr-ı velâyet, ilmin sırrı, nahnu kasemnâ sırrı,
men aref sırrı, mutû kable en temutû sırrı."

Bâkır ü Ca'fer ki 'ilmin sırrına vâkîf idi
Dört bin esmâsına Hakk'un sırrına vâkîf idi

(KM.1.43)

j. Fakr:

Varlıktan kurtulup, Allah'ta yok olmaktır. Maldan mülkten, makamdan
benliğini sıyırmaktır. Tarikat erbabları fakrları ile iftihar ederler. Ve bunu
"Yoksulluğum övüncümdür" hadisine dayandırır.

Ehl-i fakrız dersiniz fakr ile fahrınız kanı
On iki imamların yoluna gitmeniz kanı

(KM.1.39)

Fakrı, bir elbiseye teşbih eden Resmî, ârif olanların bu elbiseyle
övündüklerini söyler:

Libâs-ı fakr ile fahr eyler ‘ârif
Ki ola fi’li imamlara müsâdîf

(KM.2.119)

Fakr u fenâ, insanın kendi benliğini Allah’ın varlığında yok etmesidir. Şâir bu hâli bir tekkeye benzetir:

Şol kesenler ten ü cesediyle rızâdan destini
Tekke-i fakr u fenâ sâhib-i erkân olur

(G.14.8)

k. Kerâmet, Velâyet :

Peygamberlerde ve velîlerde müşâhede edilen olağanüstü olaylardır. Dîvânda iki yerde geçer. Birincisinde Hz. Musâ’nın âsâsı ile Kızıldeniz’i ortadan ikiye ayırarak müslümanların geçmesini sağlaması söz konusu edilir:

Görün bahr-i kerâmet mü’mine hâdî olur amma
Eder gark ‘asker-i Fir’avun u Mûsâ’ya ziyân gelmez

(G.21.10)

İkincisinde ise, Hacı Bektaş Veli’nin keramet ehli bir evliyâ olduğu ifade edilir:

Nice bin türlü kerâmet kıldı izhar ol emîr
Nice bin türlü düşmüşleri kaldırdı oldu destgîr

(M.14.8)

Velâyet lafzı en çok Hacı Bektaş için kullanılır:

Bunun emsâli nice yüz bin velâyet gösterüp
Bâ- husus mâtem-i Hüseyin’i sürdiler Bektâşiler

(K.1.72)

Şâh-ı sultân-ı velâyet Hacı Bektâş-ı Velî
Rum erenler serveridir dediler Bektâşiler

(K.1.67)

Dîvânda Allah dostlarından da bahsedilir. “Veliyyûllah, evliyâ, evliyâullah” kelimeleri ile ifade edilir. Allah’ın velîleri, atılan oku geri çevirme ve çevirmeme yetkisine sahiptirler. Bilhassa ruhsatlı evliyâ, Allah tarafından seçilmiş olduğu için onun her yaptığı ve dediği haklır:

Gehi geri çevirir atılan tîri veliyyullâh
Gehi kendi atar der kim atılan ok geri dönmez

(G.21.20)

Murahhas evliyâullah olan Hak'dan muhayyerdir
Ne etse ne dese hakdır ana andan su'âl olmaz

(G.21.21)

Şâir, sevgilisine kavuşmak için Allah'a nazı geçen bir velîden yardım istemektedir:

Gûşuma erdi sadâ-yı pend-i şeydâdan bugün
Hakk'a niyâzı geçer bir evliyâ bilmez misin

(M.1.4)

l. Terk:

Terk, Allah'tan başka herşeyden vazgeçmektir. Bektâşilikte, mücerretlik kurumunun üç temel inancı vardır. Bu inançlar bir nevi nefis eğitimidir. Buna göre üç terk şunlardır: Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i terk. Resmî, aşağıdaki beytinde bu tanımlı vermektedir:

Terk-i dünyâ terk-i ukbâ ehl-i terk olan kişi
Terki dahi terk ederse bildi bu îmâ nedir

(G.15.18)

Terk'in diğer kullanım şekli "tecrîd" kavramı ile birlikte. Resmî, tecriti de terk ederek herşeyden kurtulduğunu vurgular:

Terk-i tecrîdiz bugün ağ u karadan geçmişiz
Pes bu ma'nâyla Hasan hulku'r- Rızâ-i cânlarız

(G.22.3)

Pend-i pîri gûşuna mengûş eden merd-i Hüdâ
Terk-i tecrîd-i fenâ sultan olan gelsin beri

(G.35.4)

m. İstiğnâ:

Allah'tan başka hiçbir şeye ihtiyaç duymama hâlidir. Resmî, müridin elini eteğini dünyadan çekip, istiğnâ ülkesinde bir padişah olmasını tavsiye eder:

Serv-veş seyr eyle al dünyâ elinden dâmenin
Mülk-i istiğnâda var bir pâdişah ol ey gedâ

(G.4.6)

Şâir, övünmek için üstüne yokluk ve yoksulluk elbisesini alırken; başına da istiğnâ şahının tâcını almaktadır:

Eğnime fahr etmeğe fakr u fenâ dünyâ yeter

Çekmeğe başıma tâc-ı şâh-ı istiğnâ yeter

(G.17.1)

n. Cemâl, Dîdâr :

Şâir yüz güzelliği anlamın gelen bu kelimeyi, Cenâb-ı Hakk’a, Hz. Muhammed’e, Hz. Ali’ye ve sevgiliye atfederek kullanmıştır. Allah’ın cemâli tıpkı bir mum gibidir ve onun güzelliğine hayran olanlar da pervâne misâli o mumun etrafındadır:

Îlâhî cân bağışla anlara kim

Cemâlin şem’ine pervâne düşdi

(K.2.90)

Allah’ı Tûr dağında gören Hz. Mûsa’ya mukabil şâir de “yârin cemâlini” gönül gözüyle gördüğünü iddia etmektedir:

Ben cemâl-i yâri gördüm Tûr’a hâcet kalmadı

Çıkmayanlar bu gönül Tûr’una Mûsâ’lanmasın

(G.33.4)

Cenâb-ı Hak, insan yüzündeki her bir unsur ile aslında “arz-ı cemâl” etmekte, yani güzelliğini sergilemektedir:

Çün bize arz-ı cemâl etti bugün Perverdigâr

Vech-i âdemde sıfatın kıldık isbât âşikâr

(M.4.1)

Dîvânda Allah’ın vechi için “dîdâr” da kullanılmaktadır. Şâir dîdârı görmeyi Cennete gitmekle eş tutar, dîdârı gören bir kimseye gılman gerekmez. Senin dîdârına kavuşan kişi nefesi kesilmiş ve kendinden geçmiş bir vaziyettir:

Cehennemden dilersen kurtulasın

Girip cennetde dîdârın bulasın

(KM.2.21)

Âşinâ-yı aşk olanlar vâkıf-ı ‘irfân olur

Vâsıl-ı dîdâr olan dembeste vü hayrân olur

(G.14.1)

Senin dîdârını görse bir âdem
Ana hacet değil gılmân abdâl

(G.26.6)

o. Mâsivâ, Mâcerâ, Mâverâ:

Tasavvufa göre Allah'ın dışındaki herşey masivâdır.
Mâsivâllah lutf-ı Hak'dır iktizâ-i hâl için
Ehl-i tevhîd anı selb etmez ki şirk hâsıl olur

(G.9.2)

Allah'a ulaşmak için onun zâtının haricindeki herşeyi terk etmek gerekir:
Sana varmak mâsivâ terkin uranlar işidir
Sana ta'zîm etmeyenlerden ibâsın ey gönül

(G.27.5)

Macerâyı, kesret anlamında kullanan şâir, bir insanın kesrette boğulmadığı takdirde ötelere haber alabileceğini işaret etmektedir:

Mukaddem geçesin her mâcerâdan
Haber alasın ol dem mâverâdan

(KM.2.11)

ö. Cân :

Tarikat mensuplarının birbirlerine hitap ederken kullandıkları sözdür.
Cân ü başa kalmazız âl-i âbâ-yı cânlarınız
Bende-i âl-i Muhammed Mustafâ-yı cânlarınız

(G.22.1)

Cân, âşıkın gönlü, manevi varlığı anlamında kullanılmıştır; şâirin şeyhinin yüzünde parlayan nurlar, şâirin gönlünü aydınlatmaktadır:

Yüzünde berk vuran envârı gördüm
Bu cân içre o nur lem'âne düşdü

(K.2.49)

Çün erdi vakt-i irşâdım be nâgâh
Benim de minnetim bir câna düşdü

(K.2.55)

Şâir, “cân” kelimesini “insan, kardeş, Bektaşî dervişi” anlamında kullanır:

Sana mevkûf uyanmaga nice cân

Tarîk-i Hakk’a ‘âşıkâna düşdü

(K.2.67)

İmamlar kim idüğün dinle ey cân

Edem adıyla vasfın sana ey cân

(KM.2.52)

Resmî, canını bir kuzuya benzetir ve sevgili için bu kuzuyu kurban etmekten çekinmeyeceğini vurgular:

Resmiyâ cân kuzusun kurbâna çek mihmân için

İktizâ eylerse cânın kıl fedâ canân için

(M.16.7)

“Cân cismi” tabiri ile insan ruhu kastedilir:

Gel ey cân cisminin cânânı abdâl

Sehâvet tahtının sultânı abdâl

(M.26.1)

“Cân” ile ilgili olarak kullanılan deyimler ve deyimlerin geçtiği beyit numaraları şöyledir: Can bağışlamak (K.2.90); cana can katmak (G.2.2); cânını feda etmek (G.4.3); cânâ hararet vermek (G.18.8); cân ü baş vermek (G.19.9); cân ü başa kalmamak (G.22.1); can vermek (G.27.10); cân ile başın terketmek (G.33.11 / M.13.5); can ile çalışmak (M.13.2); cana minnet demek (G.34.9); cân ü dil (G.22.2 / M.13.1); candan sevmek (M.13.5); gûş-ı cân (K.2.59).

p. On sekiz Bin Âlem :

“Akl-ı küll, nefis-i küll, dokuz felek, dört unsur (toprak, su, ateş, hava), üç mevlûd (maden, bitki, hayvan)ün toplamı on sekiz eder. Bunların meydana gelişindeki kesret göz önünde tutularak her biri bin olarak sayılmış ve böylece on sekiz bin sayısı ortaya çıkmıştır.”⁴⁹ Resmî, Allah’ın “Ol” demesiyle on sekiz bin âlemi yarattığını söyler:

Kâf u nûndan var edipdür on sekiz bin âlemi

Nûr-ı zât-ı pertevinden Murtazâ-i Hâtemî

(M.4.2)

Şâir, on sekiz bin âlemi içinde bir vücûdun bulunduğu bir kadehe teşbih eder:

Bir vücûda on sekiz bin âlem oldu bir kadeh
Bu kadeh içre dönüp raks eyleyen sahbâ nedir

(G.15.5)

r. Şeriat, Tarikat, Marifet, Hakikat :

Bu dört makam Resmî dîvânında detaylı bir şekilde işlenmemiştir.

Ya şerî' atdan koparır taş verir başın bular
Anınçün dâra gelir dediler Bektâşiler

(K.1.62)

Şaire göre şeriat bir ilim; tarikat ise bu ilmin fiiliyâta dökülmesidir. Şeriat ve tarikata uygun hareketler, neticesinde aşkı ve marifeti kazandırır:

Hem şerî'at 'ilmin okur hem tarîkat fi'limiz
'Aşk ile ma'rifeti kesb etdiler Bektâşiler

(K.1.80)

Bektâşilere göre hakikât, Allah'ı görme, onun bilgisinde erime, tek gerçeğin o olduğunu kavrama mertebesidir. Resmî, hakikât için “çeşme, şems, şem” teşbihlerini kullanır:

Etdiler müşkillerin âsân vechiyle tesbîh
Ol hakikât çeşmesinden kandılar Bektâşiler

(K.1.74)

Kime kim yüz tutarsa lutf-ı Hak zâhid azâb olmaz
Anın gönlü hakîkat şemsidir zulmet hicâb olmaz

(G.20.1)

Gel ey dil mülkünün esrârı abdâl
Hakikât şem'inin envârı abdâl

(G.25.1)

Mi'râç'ta Hz. Peygamber'e Allah'ın tecellî olması sırasında Allah ile Peygamber arasında sessiz sözsüz olarak “Doksan bin kelâm”ın konuşulduğu

⁴⁹ Bedri Noyan, Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevîlik, Ardıç Yay. Ankara 2001, C.3, s.61.

hadisesi, Bektâşiler’de çok sık işlenir. Resmî’ye göre, bu doksan bin kelâmın otuz bini şeri’at, otuz bini de hakikâttir:

Anın diliyle doksan bin kelâmı
Dedi Ahmed’e Hak ol dem tamâmı

Bu nutku yine üç kısım eyleyen ol
Otuz binin yine hıfz eyleyen ol

Otuz binin şeri’ât eylediler
Otuz binin hakikat eylediler

(KM.2.64-65-66)

B. İSLÂM DİNİ

1. Allah:

Resmî Ali Baba Dîvânı’nda tevhid ve münacaat yoktur. Ancak şiirlerinde Cenâb-ı Hakk’ı sıkça zikretmiştir. Allah’a yalvarış niteliğinde bazı beyitleri de vardır. Allah’ın isim ve sıfatlarını doğrudan kullandığı gibi, teşbih unsurları ile de kullanmıştır. Dîvânda geçen isim ve sıfatlar şunlardır:

İsimler: “Hakk, Hüdâ, Rahman, Mennân, Sübhân, Hâdî, Yezdân, İlahî, Rab, Bârî, Tanrı, Kâdir, Hayy, Alîm, Basîr, Semî’, Hâfız, Mürîd, Kelîm, Celîl, Rahmânu’r- Rahîm, Rabbü’l- kerîm.”

Sıfatlar: “Hâlik-i yektâ, fâ’il-i mutlak, vücûd-ı mutlak.”

Resmî, Allah’a, İslâmî çerçeveye uygun olarak inanır. Ona göre Allah tektir, âlemleri yaratandır. O, herşeye hâkimdir. Herşey onun kudret elindedir. Kullarına karşı çok lutüfkârdır. O, rızıklara kefildir. Bütün eşyada onun sanatı apaçık gözüktür. Hidâyet ancak Allah’tan gelir. Kulun iyi veya kötü, zengin veya fakir olması çalışmak ile mümkün değildir, bunlar Allah’ın kudretinde olan, onun takdir ettiği işlerdir:

Şakî sâ’id gedâ bâ y kul u sultân
Cemîl zişt iyi yavuz cehl ‘irfân

Hakk'ın kudret yedindedir bu işler
Ki sanma cehd ile biter bu işler

(KM.2.36- 37)

Allah'ın isimlerinin kaynağında onun sıfatları da görülür ve Allah'ın zâtı kırık gönüllerde bulunur:

Ayn-ı esmâda sıfat-ı Hakk'ı gördüler bular
Zâtını sınık gönülde buldular Bektâşiler

(K.1.78)

Genel olarak, Allah'ın kudretinden, sanatından, lutfundan bahseder. Onun fikrinin ve ona olan yakınlığın önemi üzerinde durur. Şair aşk ile meşgul olsa da Allah'ı asla unutmadığını söyleyerek şükreder:

Her ne denli 'aşk ile meşgûl olursam Resmiyâ
Şükr kim bir dem gönülde gitmedi fikr-i Hüdâ

(G.4.11)

Allah'ın isim ve sıfatları, insan yüzünde tezâhür etmiştir:
Zât-ı esmâ vü sıfât devr eyledikçe nev-be- nev
Kesb eder kurbiyyet-i Hak vechine vâsıl olur

(G.9.3)

Vech-i âdemde göründü vech-i rahmânu'r-rahîm
Âdem'e baş eğmeyenler oldu şeytânü'r-racîm

(M.4.5)

Cenâb-ı Hak, insanı "ahsen-i takvîm" üzere yaratmıştır:
Hak kasem eyler ki Âdem ahsen-i takvîmdedir
Yâ bu İblisde bu istiğnâ bu imtinâ nedir

(G.15.9)

Allah diridir; herşeyi bilir; herşeye gücü yeter, emredendir, görendir, işitendir, hıfzedendir. O, aynı zamanda "cemaat sahibi"dir:

Hayy 'Alîm Kâdir Mürîd Basîr Semî' Hâfız Kelîm
Bu cemaât sâhibiyle sürülen da'vâ nedir

(G.15.11)

Allah'ın isim ve sıfatları çeşit çeşittir ama bir "elif" bütün harflere bedeldir. "Elif" harfi Allah lafzının ilk harfidir; hem de şekil itibariyle Allah'ın

birliğinin sembolize eder. Beyitte söylenmek istenen “Allah” lafzının bütün isimlere bedel olduğu, hepsinin manâsını kendinde topladığıdır:

Zât-ı esmâ vü sıfât fer’dir velî

Bir elif sâ’ir hurûfa asl olur

(G.10.3)

Kâinattaki bütün varlıklar, Allah’ın isimlerinin bir tezâhürüdür. Allah, yarattığı varlıkların güzelliği ile kendi varlığını ortaya koymaktadır:

Cümle eşyâ Hakk’ın esmâsı üzre oldu var

Gösterir ism-i müsemmâsın cihâna aşikâr

(M.4.3)

2. Melekler :

Resmî, dîvânında meleklerin Hz. Adem’e secde ettiklerini ifade eder:

Çün Âdem oldu mescûd-ı melâ’ik

Hakk’a şükr eyleyip Sübhân’a düşdü

(K.2.3)

İnsanların ve meleklerin hepsi, hayvanlar, kuşlar Hz. Muhammed’in emrine tâbidirler:

Tâbi’ oldu emrine ins ü melek vahş u tuyûr

Seyyidü’l- kevneyn-i âlem yâ Muhammed Mustafâ

(G.2.6)

Dört büyük melekten sadece Cebrâil’in adı geçer. Onun Allah ile Hz. Muhammed arasında yaptığı tercümanlık vazifesinden bahseder:

Nitekim Cebrâil peygamberâna

Hakk’a varmaga tercümâne düşdü

(K.2.53)

“Cibrîl, Cibrîl-i emîn” diye andığı Cebrâil, tıpkı bir Bektâşi gibi; “Ali gibi yiğit, zülfikâr gibi keskin kılıç yoktur” sözünü tekrar edip durmaktadır:

Dilde tekrâr eyledi bu virdi Cibrîl-i emîn

Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fikâr

(M.4.4)

Allah'ın ilminin Hz. Muhammed'in ilmiyle aynı olduğunu ifade eden Resmî, bu duruma Cebrâ'il'in dahi şaşırdığını beyân ile onun Mirâç'ta Hz. Muhammed'e “Bundan öteye gidersem yanarım” diyerek onu Sidretü'l-Müntehâ'dan sonra yalnız bırakması hadisesine telmih yapmıştır:

Anın 'ilmi Hakk'ın 'ilmiyle birdir
Eder Cibrîl ta'accüb bu ne sırdır

(KM.2.58)

3. Dinî Kitaplar :

Dinî kitaplardan en çok Kur'ân-ı Kerîm'in adı geçer. Kur'an'dan; “Kur'ân-ı mübîn, sırr-ı Kur'ân, delîl-i mâ'ni-i Kur'ân, rumûz-ı vahy-i Kur'ân, te'vîl-i Kur'ân” terkipleri ile bahsedilir:

Resmî, Kur'an'ın manâsının delili olarak Seyyid Ali'yi görmektedir:

Râh-ı Hakk'da pîşvâ sultânımız Seyyid 'Ali
Hem delîl-i ma'ni-i Kur'ânımız Seyyid 'Ali

(M.11.1)

Şâir, Kur'ân'ın manâsını başka bir tarafa çeker ve kavisli oluşundan dolayı sevgilisinin kaşlarını Kur'ân'da geçen bir ayete, ayetteki “nun” harfine teşbih eder:

Kaşların nun ve'l- kalem te'vîl-i Kur'ân gösterir
Çünkü zâhid bilmez ol 'ilmi de mollâlanmasın

(G.33.8)

Diğer üç kutsal kitaptan toplu olarak aynı beyitte bahseder. Bu beyte göre kutsal kitapların gizli sözleri Hz. Ali'ye delâlet etmektedir:

Kelâm-ı İncil ü Tevrat Zebur hem
Rumûz-ı vahy-i Kur'ânım 'Alîdir

(G.6.6)

5. Âyetler :

Dîvânda âyetlerin kullanılışı genellikle ibâre ve iktibas yoluyla. Şiirlerde geçen âyetler manâları ve âyet numaraları ile şöyledir:

Hel Etâ: “Hakikâten (uzun bir zaman) geçmemiş midir?” anlamına gelir. “İnsanoğlu var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz uzun bir zaman geçmemiş midir?” ayetinden iktibastır (İnsan Sûresi, 76/1). Bektâşiler bu âyetin

geçtiği İnsan Sûresi'nin Hz. Ali için indirilmiş olduğuna inanırlar. Dolayısıyla şiirlerde “Hel etâ” ibaresi geçince Hz. Ali'den bahsedileceği anlaşılır:

Nûr-ı Ahmed sırr-ı Tâhâ he'l- etâ vü ve'd-duhâ
Geldi ilm-i bâb-ı Ahmed dediler Bektâşiler

(K.1.35)

Elem a'hed ileyküm: “Ey Adem oğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır, demedim mi?”(Yasin Sûresi, 36/60).

Elem a'hed ileyküm âyetin gör
Ki şeytân âdeme 'udvâna düşdü

(K.2.4)

Fezkurûnî ezkürküm: “Beni anın ki ben de sizi anayım” (Bakara Sûresi, 2/152).

İyidir yârini oldukça anmak
Ki fezkûrûnda ezkürküm hemândır

(G.7.7)

Lâ taknatû min rahmetillâh: “Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz” (Zümer Sûresi, 39/53).

El- hazer lâ taknatû min rahmetillah dan ümmîd
Kâtı'-ı feyz-i Hüdâ'ya ol kaçan kâbil olur

(G.9.4)

Gafirüz'zenb: “Günahları bağışlama” (Mü'min Sûresi, 40/3).

Hâme-i ef'âle nisbet 'gâfirü'z-zenb' oldu pes
Yâ bu halkın defterine yazılan imlâ nedir

(G.15.12)

Küllî şey'in hâlikun lâ raybe illâ vech hû: “Onun zâtından başka herşey yok olacaktır.” (Kasas Sûresi 28/88).

Küllî şey'in hâlikun lâ raybe illâ vecche hû
Pes cihât-ı sitte mahv oldu ya bu dünyâ nedir

(G.15.14)

Nahnu kasemnâ: “Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık.” (Zuhruf Sûresi 43/32).

Olalı vâkıf gönül nahnu kasemnâ sırrına
Eyledi kesb ü kanâ'at kenzü lâ yefnâ yeter

(G.17.2)

Nun ve'l-kalem: “ Nun. Kaleme ve kalemle yazdıklarına and olsun”
(Kalem Sûresi, 68/1).

Kaşların nun ve'l- kalem te'vîl-i Kur'ân gösterir
Çünkü zâhid bilmez ol 'ilmi de mollâlanmasın

(G.33.8)

Ve'd-duhâ ve'l-leyl: “Kuşluk vaktine ve geceye and olsun” (Duhâ Sûresi, 93/1). “Duhâ” dan maksat gençlik, tarâvet ve kemâldir.

Ve's-şems: “Güneşe and olsun” (Şems Sûresi, 91/1). Üç vaktin maksadı şudur: “Ve'd-duhâ, öğleyin vaktidir. Sabah vakti mübtedî sâlike (yola yeni girmiş istekli) teşbih edilmiş ve kuşluk vakti de ârif olmağa teşbih edilmiştir. Gece ile de zevâl gelir. Yani, hakikât kuşluk vakti gibi âyândır, demektir.”⁵⁰

Yüzü Tâhâ alnı ve's-şemsi ve'd-duhâdır Mustafâ
Zât-ı Hak nûr-ı Hüdâ'dır ol yüzü bedrû'd- ducâ

(M.4.10)

Vech-i hüsnün ve'd-duhâ ve'l-leyl iki sünbüllerin
Fitne-i âhir zaman çeşm-i müjen ebrûların

(M.10.4)

Elem neşrah: “Biz, senin göğsünü açmadık mı?” (İnşirah Sûresi, 94/1).

Şânına levlâk geldi ey elem neşrah saçın
Kâ'inâtın 'aynı sensin serfirâz-ı enbiyâ

(G.2.4)

Tâ-Hâ, Yâsîn: Sûre başlarındaki harflerdendir.

Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsîn Hâcî Bektâş-ı Velî
Demine hû çekmeği vird etdiler Bektâşiler

(K.1.73)

⁵⁰

Cavit Sunar, Melâmîlik ve Bektaşîlik, A. Ü. İlahiyat Fak. Yay. Ankara 1975, s.140.

Ol şecâat ma'deni merd-i Hüdâ'dır sevdiğim
Nûr-ı Tâhâ nesl-i Yâsîn Mustafâ'dır sevdiğim

(G.11.5)

İnnî enellâh: “Muhakkak ben (evet) ben Allah'ım.” Hz. Mûsa Tûr Dağı'nda âteş gördüğünde Cenâb-ı Hak'dan bir nidâ işitir. Bu söz, o nidâdır:

Eger *Innî enallah* dan nasîbin var ise sûfî
De âmennâ ki Hakk'ın emri gayrıdan hitâb olmaz

(G.20.4)

5. Hadisler ve Dinî Kaynaklı Sözler :

“Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr” : “Ali gibi yiğit er; zülfikâr gibi keskin kılıç yoktur.” Dîvânda nakarat mısrası bu söz olan bir murabba' vardır (4. Murabba').

Çün benâm-ı şâh ile buldu karar rûy-ı zemîn
Yerde gökde ne ki var bu ismi yâd etti hemîn
Dilde tekrâr eyledi bu virdi Cibrîl-i emîn
Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ zü'l-fikâr

(M.4.4)

“İzâ câ'el-kazâ ‘amyel basar”: “Kaza geldiği zaman göz görmez olur.” Şâir bu sözü Hz. Âdem'in Cennette yasak olan meyveyi yemesi üzerine söyler:

İzâ câ'el-kazâ ‘amyel-basardır
Ne çâre yahşi iş yamâne düşdü

(K.2.12)

“Levlâke levlâk le mâ halaktü'l- eflâk”: Allah-u Teâlâ'nın Hz. Muhammed için söylediği varsayılan, pek çok hadis âlimleri tarafından kabul görmeyen bir kudsî hadistir. “Sen olmasaydın bu âlemleri yaratmazdım” anlamına gelmektedir.

Hak dedi *levlâke levlâk* seyyidü'l-kevneyn için
Bu cihânı ben seninçün hem seni benim için

(KM.1.32)

“Lev keşef”: Hz. Ali'nin “Görmediğim Rabb'e tapmadım, eğer perde kalkmamış olsaydı, yakınlığım artmazdı” anlamındaki sözlerinin Arapçası'nda geçer.

Yâr-i kebel ol Haydar-i kerrâr sultan-ı Necef
Siz gibi mi etdiğim Hakk'a dedi *lev keşef*

(KM.1.35)

“Vallahu a’lem bi’s- sevâb”: “Doğruyu en iyi bilen Allah’tır.”

Erişe ol demde fi’lin göre Hak’dan hitâb

Halleri bilmem nolur *Vallahu a’lem bi’s-sevâb*

(KM.1.21)

“Kerremallahû veche”: “Allah yüzünü şereflendirsin, Allah yüzünü ak etsin.” Hz. Ali’ye bu dua, çocukluğunda hiç puta tapmadığı için söylenir.

Denildi *kerremallâhû vech* ana

İşidenler bu nutku kaldı tana

(KM.2.69)

“Men ‘arefe”: “Kendini bilen Rabbini bilir.” Bu hadisin manâsına erişen Allah’ın zâtının özüne ulaşır. Bir sır gibidir, şâire âb-ı hayât olmuştur:

Çünkü senden Hakk’a Hak’dan sana yol yok ey ahi

Men ‘aref sırrı hayât-ı câvidân oldu bana

(G.3.6)

“Mûtû kable en temûtû”: “Ölmeden önce ölünüz.” Sahih hadis kitaplarında yer almaz.

Mûtû kable en temûtû sırrına mazhar olan

Pâk-bâz olur gelir gönlüne mihmân olur

(G.14.9)

“Kenzü lâ yefnâ”: “Kanâat tükenmez bir hazinedir.”

Olalı vâkıf gönül *nahnu kasemnâ* sırrına

Eyledi kesb ü kanâ’at *kenzü lâ yefnâ* yeter

(G.17.2)

“Hayır ve şer Allah’tandır”:

Bunı fehm it ki *hayr u şer minallahi Te’âlâdan*

Bilür ‘ârif olan Hak’dan ana gayrı kitâb olmaz

(G.20.3)

“Lahmuke lahmî”: “Etin etimdir” anlamına gelen bu söz hadis kitaplarında geçmemektedir. Mehmet Yılmaz, bu sözle ilgili olarak, “Hz. Ali’yi İslâmî ölçülerin dışında sevenlerin ortaya attıkları sözlerden olma ihtimâli var” şeklinde yorum yapar.

Lahmûke lahmî rumûzu sende oldu müctemi'
Yâ Muhammed Mustafa vü yâ 'Aliyyü'l-Murtazâ

(G.2.7)

“Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısı”: Hz. Ali için söylenen bu söz, bazı kaynaklarda hadis olarak geçerken, bazılarında da aksi iddia edilir:

Muhammed *şehr-i ilmim* dedi elhâk
'*Ulûm-ı şehre derbânım 'Alîdir*

(G.6.3)

“Çocuk, babanın sırrıdır”: (Hadis-i Şerîf)

Hüseyin-i Kerbelâ sâhib-i meydân
Atâsı sırrıdır ol şâh-ı merdân

(KM.2.76)

“Kalbinde zerre miktarı imân olan Cennete girer.” (Hadis-i Şerîf)

Sonra *girer cennete var ise zerrece imân*
Bunu temyiz eyle bana ver haber ey müslümân

(KM.1.30)

Diğer dinî ifadeler şunlardır: Bi- hamdillâh, elhamdülillâh, ulü'l- ebsâr (basiret sahipleri), ulü'l- elbâb (akıl sahipleri), hamdülilah, bârekallah, Tanrı hakkıçün.

6. Peygamberler :

Dîvânda en çok adı geçen peygamber Hz. Âdem'dir. Onu, Musâ, Nuh, İbrâhim ve İsâ takip eder. Sadece bir kıt'ada Şît, İdris, Dâvûd, İsmâil ve Süleyman Peygamberin de adları geçer. Kıt'aya göre, zikredilen peygamberler sabah akşam, mütemadiyen “Lâ fetâ illâ 'Ali ve lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr” sözünü tekrarlamaktadır:

Vird-i Âdem Şît İdris vird-i Nuh subh u şâm
Vird-i Dâvûd vird-i İbrâhim ü İsmâ'il müdâm
Hem Süleymân-ı Hâtem'in de yazıldı bu kelâm
Lâ fetâ illâ 'Ali ve lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

(M.4.6)

Her peygambere bir mucize verildiği, bu mucizelerle peygamberliklerinin tescillendiğini; enbiyânın her hâlükârda halkı Allah yoluna çağırdığı ifade edilir:

Bir i'câzıyla her enbiyâ meşhûr-ı âlemdir
Berâ-yı mazhariyyet zâhir eyler etmeyince olmaz

Gehi erbâb-ı da'vet hâline te'yib olur niçin
Yine da'vet kılar halkı Hakk'a da'vetten el çekmez

(G.21.15- 16)

a. Âdem :

Dîvânda Âdem peygamber en çok zikredilen peygamberdir. Muhtelif vasıflarıyla işlenir. İlk insan oluşu, Safiyyullâh sıfatı, meleklerin secdegâhı oluşu, Hakk'ın irfânına ermesi hususlarıyla bahsedilir. Dîvânda 2. kasîdenin ilk 14 beyti Hz. Âdem kıssasını anlatmaktadır:

Çün Âdem mazhar-ı Rahmâna düşdü
Safiyyullâh olup ihsâna düşdü

(K.2.1)

Beytiyle başlayan kasîdede Âdem ile ilgili olarak şunlar anlatılır: Allah Âdem'i yarattı ve "Safiyyullah" (Allah'ın temiz kulu) sıfatını vererek onu güzelliklere kavuşturdu. Allah'ın emri ile bütün melekler Ona secde etti. Ancak Âdem'i kıskanan şeytan Allah'ın emrini dinlemeyerek Ona secde etmedi ve merdûd oldu. Hz. Âdem'le Havvâ'nın yolu bir gün bir bostana düşer ve orada kendilerine yasak olan buğday ağacından yerler. Allah da ceza olarak onları ayırır. Nice zaman sonra bir araya gelirler ve insan soyunun devamını sağlarlar:

Nice dem geçdi vuslat buldu bunlar
Zuhûr-ı âdeme bahâne düşdü

(K.2.14)

H. Âdem Hakk'ın emriyle secde edilen konumundayken, niçin secde eden konumuna geliyor?

İken Hak emrile mescûd niye sâcid olur Hakk'a
Neden ol emre me'mûr olur Âdem olmayan olmaz

(G.25.3)

Allah'ın yüzü, insan yüzünde belirdi; Hz. Âdem'e secde etmeyenler de "Cennetten kovulmuş şeytan" oldu:

Vech-i âdemde göründü vech-i rahmânu'r-rahîm
Âdem'e baş eğmeyenler oldu şeytânü'r-racîm

(M.4.5)

Kemâl-i hikmet-i sun'-ı Hüdâ âdemde zâhirdir
Şu kim münkir-i sâfiyullâhdır âdem donuna girmez

(G.21.4)

b. Nuh :

Allah'a iman davetine uymayan kavmine beddua eden Nuh peygamber bu davranışından dolayı Resmî tarafından eleştirilir:

Aceb tûfan vaktinde neden vâcib olur Nûh'a
Teyemmüm etmesi âb ü şehâdet fâ'ide vermez

Nuh-âsâ her nebî Hakk'a teşekkî etmez a'dâdan
Anın islâhına eyler du'â vü beddu'â etmez

(G.21.5-6)

Şâire göre Hacı Bektaş Veli, cisminin temizliğini ve suyunu Hz. Nuh'dan almıştır:

Tıynet-i asliyyesi Âdem'den oldu münteşir
Âb ü pâk-i cismi anın Nuh'dan oldu münteşir

(M.14.2)

c. İbrahim :

Gök cisimlerinden fayda gelmeyeceğini anlayınca şirki bırakması, Allah'ı bulması ve ardından “Halîl” sıfatını alması yönünden bahsedilir:

Kodu şirki perestîş eyledi Hakk'a Halîl oldu
Çü gördü şems kamer necm ü süreyyâdan vefâ gelmez

Nemrut, Hz. İbrahim'i ateşe atar, ama Allah'ın yardımıyla o ateş gülbahçesine dönüşür:

Koyup mancılığa İbrâhim'i nâra atar Nemrûd
Hüdâ nusret verip gülzâr olur ol nâr anı yakmaz

ç. Mûsâ :

Şiirlerde Hz. Mûsâ, Cenâb-ı Hak ile konuşması, Allah'ın Tûr Dağı'na tecelli ederek Hz. Mûsâ'ya görünmesi, Mûsâ'nın Kızıldeniz'i ikiye ayırması işlenir. Allah ile konuşması, Allah'ın Mûsâ'ya “dil âsâsını” vermesi şeklinde ifade edilir. Böylelikle, Hz. Mûsâ'nın âsâsına da telmih yapılır:

Çün Musâ'ya dil 'asâsın verdi ol Rabbü'l- kerîm
Hayme-i mî'âdı kurdu mazharı oldu kelîm

(M.4.7)

Tuva'da Allah'ın Mûsâ ile konuşması, Mûsâ'nın Onu görmek istemesi üzerine, Cenâb-ı Hakk'ın dağa tecelli etmesi ve dağın parçalanması hadisesinden bahsedilir:

Bahâne Tûr idi Mûsâ'ya Hakk ile kelâm etmek
Tecellî Hak ki ola zâhir yanar tahsîs kurtulmaz

(G.21.9)

Hz. Mûsâ, Firavun ile yaptığı savaşta, âsâsıyla Kızıldeniz'i ikiye ayırmış ve ordularını geçirmiştir. Şâir bu olayda Kızıldeniz'i “kerâmet denizi” olarak vasıflandırır:

Görün bahr-i kerâmet mü'mîne hâdî olur ammâ
Eder gark 'asker-i Fir'avn u Mûsâ'ya ziyân gelmez

(G.21.10)

Şâir, sevgilisinin yüz güzelliğini görmekle Tûr Dağı'na ihtiyacının kalmadığını, bundan mahrum olanların da Hz.Mûsâ gibi davranmasını eleştirir:

Ben cemâl-i yâri gördüm Tûr'a hâcet kalmadı
Çıkmayanlar bu gönül Tûr'una Mûsâ'lanmasın

(G.33.10)

d. İsâ :

İsâ'nın davasının ciddiyetini kavrayamayan müşrikler onu çarmıha gerince ondan kurtulacaklarını sandılar ama o göklere çıktı:

Çün idrâk etmediler da'vâ-yı ilâhî müşrikler
Sanırlar çekseler çarmîha İsâ göklere ağmaz

(G.21.11)

Hız. İsa'nın nefesiyle ölüleri diriltmesine işaret vardır:

Bir tekellüm kıl seninçün cân veren bulsun hayat
Var iken sen ibn-i Meryem herkes İsa'lanmasın

(G.33.6)

İsa'nın Cebrâil'in Meryem'e üflediği ruhla; babasız olarak dünyaya gelmesi işlenir:

Nâm-ı 'İsa çünkü geldi düşdi batn-ı Meryem'e
Rûh-ı Hakdır kim tecellî eyledi bu âleme

(M.4.8)

e. Yûsuf :

Yûsuf peygamber beyitlerde babası Hz. Ya'kub'dan ayrı düşmesi, meşhur güzelliği ve Züleyhâ'nın ona olan aşkı ile işlenir:

Firkât-i yâr ile ya Rab n'ola ahvâlîm benim
Sabra tâkat kalmadı Allah bilir hâlîm benim
Yûsuf-ı Ya'kûb'a döndü ey felek işim benim
Vâsita olur bilmez misin

(M.1.3)

Yûsuf'un, Zeliha'nın attığı bir iftira neticesinde zindana düşmesi telmih edilir:

Zeliha-veş salar dil Yûsufun zindân-ı 'aşk içre
Değil cânın kayırmak muteber rindân-ı 'aşk içre

(M.9.5)

Bilhassa gazellerde, sevgilinin güzelliğinin Yûsuf Peygamberin güzelliğine teşbih edildiğini görmekteyiz:

Ol melek- haslet perî- rû ol cemâl-i âfitâb
Hüsn-i Yûsuf'dur Züleyhâ-yı zamân âlî- cenâb

(M.12.2)

Bu teşbihin yapıldığı diğer beyitler şunlardır: G.33.4 / G.34.2 / G.13.2.

f. Hz. Muhammed :

Resmî'nin na't türünde şiiri yoktur. Kasidelerinde ve gazellerindeki bazı beyitler na't niteliği taşımaktadır (KM.2.12-18; 53-60 / G.2.1-6):

Peygamberimiz için en çok “Muhammed” lafzını kullanmıştır. Onu, “Ahmed, Mustafa...” isimleri takip eder. Hz. Muhammed için kullandığı sıfatlar ise şöyledir: “ Nûr-ı Hüdâ, zât-ı Hak, habîbullâh, seyyidü’l- kevneyn-i âlem, resûl-ı Kibriyâ, serfirâz-ı enbiyâ.”

Hz. Muhammed âlemi nûruyla aydınlatmıştır. Ümmetinin şefâatçisidir. Onun sözü Allah’ın sözüdür. Gönlünün mekânı Allah’tır. İki cihân onun aşkına yaratılmıştır. İki cihânın rehberi, tüm peygamberlerin başıdır. Gölgesi yere düşmemiştir ve onun gördüğünü kimse görmemiştir. O, ilim şehridir. Âlemlerin Rabbinin mazharıdır. Âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir.

Resmî’ye göre Ruhlar âleminde fiilini belirleyip giden ruhlardan arta kalan ruhları Hz. Muhammed on iki kısma ayırmıştır:

Kalan ervâhı Muhammed on iki bölük edip

Verdiğin birer emânet gördüler Bektâşiler

(K.1.11)

Dîvânda Hz. Muhammed ile Hz. Ali bir tutulur. Çalışıp bir mürşide eren insanlar hem Muhammed’in hem de Ali’nin sırrına ermiş olmaktadır:

Şular kim sa’y edip mürşide erdi

Muhammed ‘Ali’nin sırrına erdi

(KM.2.43)

Şâir, Hz. Muhammed’den şefâat talebinde bulunurken Hz. Ali’yi de zikrediyor:

Kıl şefâ’at sırr-ı Tâhâ hel etâ vü ve’d-duhâ

Yâ Muhammed Mustafâ vü yâ ‘Aliyyü’l-Murtazâ

(G.1.1)

Resmî, Hz. Muhammed’e nazaran Hz. Ali’ye daha çok muhabbet beslemektedir. Hz. Muhammed iki cihanın rehberidir, onun bu rehberliğini irşad eden ise “cânânı” Hz. Ali’dir:

Muhammed dü cihâne rehber oldu

Eden irşâd cânânım ‘Alîdir

(G.6.5)

Hz. Muhammed’i bilmek ve tanımakla ona inanılır. Onu tanımayanlar ona her zaman şüpheyile yaklaşırlar:

Muhammed'i bilenler etdi î mân
Şu kim bilmez eder ana gümân

(KM.2.46)

Aşağıdaki beyitlerde Onun bazı vasıfları, teşbih, mecaz ve istiare yoluyla anlatılmıştır:

Ey cemâlin sûre-i ve'ş-şemsü alnın ve'd-duhâ
Bâ-i bismillâh zâtın yâ resûl-ı Kibriyâ

Hatt ü hâlin sûre-i seb'a'l-mesânî remz eder
Nutk-ı pâkin câna can katdı dehânın kıl kefâ

Sırr-ı Ahmed âlemi vü âdemi mest eyledi
Bahr-ı zâtın gark edipdür âlemi tâ be-serâ

Şânına levlâk geldi ey elem neşrah saçın
Kâ'inâtın 'aynı sensin serfirâz-ı enbiyâ

Lem'a-i hüsnün durur her zerresi şems ü kamer
Kadd-i râ'nânın nihâli geldi sidrü'l-müntehâ

Tâbi' oldu emrine ins ü melek vahş u tuyûr
Seyyidü'l- kevneyn-i âlem yâ Muhammed Mustafâ

(G.2.1-6)

Dedi Ahmed ki vahyiçün olur her zerresi bir Cibrîl
Velî ilhâm vaktinde ne Cibrîl ne nebî sığmaz

(G.21.14)

7. Kaza ve Kader :

Kader, "fiillerin kalemi" olarak ifade edilir. Kader, Allah'ın bir emridir ve ona tabi olmak gerekir.

Geç sebebden kıl münâsebet tâlib ey merd-i dil
Kim kader emrine bend olmak safâ geldi bana

(G.3.3)

Hâme-i ef'âle nisbet 'gâfirü'z-zenb' oldu pes
Yâ bu halkın defterine yazılan imlâ nedir

(G.15.12)

8. Cennet – Cehennem :

Bu kavramlar çok sık kullanılmamıştır. Cennete girmenin yolu, “hüsn-i zan” dan geçer. Cennete giren kişi Allah'ın dîdârına da kavuşmuş olur. Cehenneme de “sû-i zan” sebep olur. Sû-i zan bir cehalettir.

Cehennemden dilersen kurtulasın
Girüp cennetde dîdârın bulasın

(KM.2.21)

Cehennem sû-i zandır kim cehildir
Ki cehlin atası Ebû Cehildir

Cehenneme işâret sû-i zandır
Dahi cennetin 'aynı hüsn-i zandır

Buların kangısın eylesen 'âdet
Kalırsın anın içinde müebbet

Kamuya hüsn-i zannın olsa dâim
Olursun sen ebed cennetde kâ'im

(KM.2.26-29)

Yukarıda cennetin anahtarı olarak hüsn-i zannı gösteren Resmî, bir diğer beyitte de “zerre miktarı iman” ı vermektedir. Burada aynı zamanda bir hadise de telmih yapılmıştır:

Sonra girer cennete var ise zerrece imân
Bunu temyiz eyle bana ver haber ey müslümân

(KM.1.30)

Cennet sevgili için teşbih unsuru olarak da kullanılmıştır. Firdevs cennetini, hûrileri ve köşkleri isteyenler sevgilinin güzelliğinden başka birşey seyretnesinler:

Cennet-i firdevs ile hûr u kusûru isteyen
Bâg-ı hüsnün seyr edip gayrın temâşâlanmasın

(G.33.4)

9. Şeytan :

Dîvânda şeytan için “İblîs, şeytan-ı lâ’în, şeytânü’r-racîm” sıfatlarını kullanan Resmî, şeytanı, Hz. Âdem ile mukayese eder. Hakk’ın emrini reddetmesi ile lanet halkasının boynuna geçtiği, gurur ve kibir yüzünden Âdem’e secde etmediği için isyana düştüğü anlatılır. Bunları söylerken de Yâsîn Sûresi’ndeki bir âyeti referans gösterir:

Elem a’hed ileyküm ⁵¹ âyetin gör
Ki şeytân âdeme ‘udvâna düşdü

(K.2.4)

Resmî’ye göre, şeytana uymamak için on iki imamın eteğine sarılmak gerekmektedir:

Teşebbüs eyleyen dâmenlerine
Olar mazhar düşerler sırlarına

Varup İblîs’e uymaz gayrı bunlar
Bular sağdır değildir sayru bunlar

(KM.2.108- 109)

İnsan “en güzel bir şekilde” yaratıldığı için herşeyden üstün konumda olduğu halde, şeytandaki nazlanmayı, çekinmeyi anlamak mümkün değildir:

Hak kasem eyler ki âdem ahsen-i takvîmdedir
Yâ bu İblisde bu istiğnâ bu imtinâ nedir

(G.15.9)

⁵¹ ‘Ey Adem oğulları!Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır, demedim mi?’ Yasin Sûresi 36/60.

10. Hayır ve Şer :

Dîvânda hayır ve şer kavramları çok az geçmektedir. Hayır ve şer Allah'tandır, ârif olan bunu fehmeder:

Bunu fehm et ki *hayr u şer minallahi Te 'âladan*

Bilir 'ârif olan Hak'dan ana gayrı kitâb olmaz

(G.20.3)

Hayrı ve şerri ayıramayan insan, şâire göre hayvan sûretinde olur:

Hak ile bâtıl hayr ü şerri temyîz etmeyen

Âdemken bunda anda sûret-i hayvân olur

(G.14.5)

Resmî, hayrın ve şerrin aslında aynı şeyler mi olduğunu, yoksa birbirinden farklı unsurlar olduğunu merak etmektedir. Aynı şekilde insanların yaptıkları işleri kendilerinin mi yaptığını, yoksa Allah'ın mı yaptırdığını sorgulamaktadır:

Bir midir hayr ile şerrin aslı ya gayrı mıdır

Halk mı işler işleten işleri ya Bârî midir

(KM.1.25)

11. Şirk :

Şâire göre şirkten sakınılmalıdır.

Olma müşrik ikilikden kıl hazer

Zikr-i ta'dâd ile şirket hasl olur

(G.10.4)

Zâhidin, Cennet'i kazanmak için aldığı tedbirler kendisine put olmakta ve şirke düşmektedir. Şâir de, zâhide müşriklerin Cennete giremeyeceğini hatırlatmaktadır:

Ne tedbîrler ki ra'y eyler behiştin kesbine zâhid

Ana ol put olur bilmez ki müşrik cennete girmez

(G.21.24)

12. Din – İman :

İmân etmenin şartı; Hz. Muhammed'i bilmektir.

Muhammed'i bilenler etdi î mân

Şu kim bilmez eder ana gümân

(KM.2.46)

Kalbine zerre kadar iman olan müslüman Cennete girecektir:

Sonra girer cennete var ise zerrece imân

Bunu temyiz eyle bana ver haber ey müslümân

(KM.1.30)

Resmî, Bektâşiler'in ezelden iman ehli olduklarını söyler:

Tâ ezelden ehl-i imân oldular Bektâşiler

Emr-i Hakk'a imtisâl gösterdiler Bektâşiler

(K.1.1)

Dîvânda, din ve imân kavramlarının birlikte bir deyim oluşturacak şekilde kullanımını da müşâhede etmekteyiz. Resmî, bu deyimi Bektâşi inancına bağlı olarak daha ziyade Hz. Ali için kullanır.

Resmî, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin sözlerini dini, imânî olarak kabul etmektedir:

Mustafâ vü Murtazâ yoludur erkânımız

Hem buların kavlidir uş dînimiz îmânımız

(KM.1.60)

Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali

Gayrı ta'rife ne hâcet dînim imânım 'Ali

(M.10.1)

Dînim imânım habîbimdir efendim hak 'Ali'm

Lutfuna ihsânına kaldı işim Allah kerîm

(M.16.1)

13. Du'â :

Du'â, Allah'a yalvarış ile ondan bir şey istemektir. Bu isteyiş, son derece samimi olmalıdır. Resmî, "du'â" kavramını daha ziyade sevgilisine kavuşmak için kullanmaktadır. Sabah rûzgârından da bu konuda yardım ister:

Eyle ey bâd-ı sabâ Resmî'den ol yâre du'â

Gelmesi oldu de em-i hatr-ı şikestesinin

(G.24.7)

Yârinin her daim emîn olması için duâ eden Resmî, duâsının sevgilisince kabûlü üzerine bu duâyâ gönlünü vermiştir:

Ben du'â etdim ki yârim her zaman olsun emîn
Câna minnet dedi bu du'âyâ verdim gönlümü

(G.34.9)

Şâirimiz, bu beyitte duâ kelimesini “büyü” anlamında kullanır. Sevgilisini kendine bağlamak için Hızır’dan yardım ister:

Pây-ı Hızır’a yüz sürüp yalvarı su’âl eyledim
Yâri teshîre mücerreb bir du'â bilmez misin

(M.1.5)

“Duâ” yı “niyâz” ile ifade eden Resmî, yine yâriyle vuslat bulmak için, bu kez de duâsı kabûl olunan bir velîden meded diler:

Gûşuma erdi sadâ-yı pend-i şeydâdan bugün
Hakk’a niyâzı geçer bir evliyâ bilmez misin

(M.1.4)

Şâir, Hz. Ali’ye olan hizmetini bir duâ olarak görmektedir. Ayrıca Allah’tan onun aşkının yolunda sâbit kadem olmayı ister. Duâyı “arz-ı hâcât” tabiriyle ifade etmiştir:

Ben gedâ bir pâdişâhın bendesiyim ez kadîm
Tâ o demdendir du'â-yı hizmetindeyim mukîm
‘Arz-ı hâcâtım budur dergâhına Rabbü’r- Rahîm
Kim olayım râh-ı ‘aşkında ben anın müstakîm
Dînîm imânım habîbimdir efendim hak ‘Ali’m
Lutfuna ihsânına kaldı işim Allah kerîm

(M.16.1)

14. Hac :

Resmî, dîvânında üç beyitte hacdan bahseder. Gerçek anlamıyla; Kâbe’yi ziyaret etmek olarak kullanılan beyitte Hacı Bektaş-ı Veli’nin hac vazifesini ifâsından bahsedilir:

Erdi Beytullâh’a hacc etmek içün ol dem hemân
‘Avdetinde Rûm’a nice erle oldu imtihân

(M.14.11)

Hac kavramını sevgili ile ilişki kurarak da ortaya koyar. Resmî'ye göre, sevgilinin yüzünü tavaf etmek “Hacc-ı ekber”, arefesi Cuma'ya rastlayan haccdır:

Hacc-ı ekber ister isen vech-i yâri kıl tavâf

Resmiyâ makbûl-ı dergâh ola kurbânın senin

(G.23.11)

Yâre kavuşmak, tıpkı arefesi cumaya rastlayan kurban bayramı gibidir. Aynı şekilde ondan ayrı düşmek de “Vedâ haccı” gibi olur.

‘İyd-i ekberdir visâl-i yâr egerçi ‘âşık

Düşse ayrı vech-i dilberden denir haccü’l- vedâ

(G.4.8)

15. Kâbe :

Kâbe de diğer dinî terimler gibi az işlenmiştir. Kâbe için kullanılan tabirler şunlardır: “Beyt-i ma’mûr, beyt-i muazzam, beyt-i Rahmân.” Kâbe’yi gönül ve sevgili için benzetme unsuru olarak kullanır:

Sen mekân-ı pertev-i nûr-ı Hüdâsın ey gönül

Beyt-i ma’mûr Ka’be vü Merve Safâsın ey gönül

(G.27.1)

Sensin ol beyt-i mu’azzam kim senin şânındadır

Görmeğe yârin yüzün her dem sezâsın ey gönül

(G.27.2)

Hakkına kıldı şehâdet Mustafâ vü Murtazâ

Beyt-i Rahmân ‘arş-ı a’zam pîşvâsın ey gönül

(G.27.6)

On iki imamdan Ali Mûsâ Rızâ, aşk erbâbının kıblesi, şevk ehlinin Merve ve Safâsı olarak nitelendirilir:

Olupdur kıblesi erbâb-ı ‘aşkın

Dahi Merve Safâsı ehl-i şevk

(KM.2.90)

16. Kurbân :

İlgili beyitlerde kurbân, âşıkın ve Bektâşi dervişinin cânı için teşbih unsuru olarak kullanılır.

Resmî, insanları Allah yoluna canını fedâ etmeye çağırır:

Tâ ezel zâtında ‘irfân olmayanlar gelmesin

Bu tarîk-i Hakk’a kurbân olmayanlar gelmesin

(G.32.1)

Mürşidinden el alan Resmî, insanları doğru yola çağırma uğruna canını kurbân eder:

Tekâpû etdi andan mürşîde der

Bu cân irşâd için kurbâna düşdü

(K.2.57)

Canını bir kuzuya benzeten Resmî, bu kuzuyu sevgili için kurban etmekten çekinmez:

Resmiyâ cân kuzusun kurbâna çek mihmân için

İktizâ eyleser cânın kıl fedâ cânân için

(M.16.7)

17. Nûr :

“Nûr” ismi Cenâb-ı Hakkın güzel isimlerindendir. Işık, aydınlık, parıltı anlamlarını içeren bu sıfat, Allah’tan Hz. Muhammed’e, Hz. Ali’ye ve on iki imama yansımıştır. Dîvânda şu terkipler içinde kullanılmıştır: “Nûr-ı Ahmed, nûr-ı dîde, nûr-ı ayn-ı Mustafâ, nûr-ı Muhammed Mustafâ, nûr-ı ahad, nûr-ı Nebî, nûr-ı ziyâ, nûr-ı imân, nûr-ı Yezdân, nûr-ı hidâyet, nûr-ı Tâhâ, nûr-ı çeşm-i evliyâ, nûr-ı sırr-ı hel etâ, nûr-ı zât-ı Kibriyâ.”

Resmî, Bektâşiler olarak Allah’ın nûrunun canları olduğunu söyler:

Mehdî-i sâhib- zamânın kuluyuz kurbânıyız

Resmiyâ ma’sûm-ı pâk nûr-ı Hüdâ-yı cânlarınız

(G.22.8)

Hz. Muhammed’in nûrundan Hz. Ali vücuda gelmiştir:

Oldu nûr-ı Mustafa’dan zât-ı Haydar âşikâr

Şâh-ı merdân şîr-i Yezdân hem elinde Zü’l-fikâr

(M.4.11)

Şâir, Hz. Hüseyin’i gözünün nûru olarak telakki etmektedir:

Şehîdler serveri sultân-ı ‘â’lâm

Ki oldur nûr-ı dîde şâh-ı ikrâm

(KM.2.77)

On iki imamdan Ali Rızâ, hem “hel etâ” sırrının nûrudur; hem Hz. Muhammed’in zâtının nûrudur:

Nûr-ı sırr-ı hel etâ hem kâşif-i ‘ilm-i ledün

Nûr-ı zât-ı Kibriyâdır Şâh ‘Ali Mûsâ er- Rızâ

(G.2.18)

Diğerlerinden farklı olarak, şâir, nûr yüzlü mürşidinden bahseder. Onun yüzündeki nûrlar, şâirin gönlünü aydınlatmaktadır:

Yüzünde berk vuran envârı gördüm

Bu cân içre o nur lem’âna düşdi

(K.2.49)

18. Dünyâ :

Dîvânda, dünyânın geçiciliği ve mihnet çekme yeri olduğu üzerinde durulur. Resmî’nin dünyâ için kullandığı sıfatlar şunlardır: “Dehr, dehr-i fenâ, çarh-ı devrân, ehl-i dünyâ, mülk-i dünyâ, terk-i dünyâ, hubb-ı dünyâ.” Şâire göre dünyâ yokluk âlemidir, mihnet çekme yeridir. Bunu idrak eden insan, dünya için asla üzülmez:

‘Âkıl isen beri gel dünya için çekme elem

Yoksa bu dehr-i fenâda ola mı kimse bî-gam

(M.17.4)

Bu dünyâ, murdar bir dünyâdır, dünyâdan el çekmek gerekir. Yoklukta kaybolmalı, dünya ehli gibi efkâre düşülmemelidir. Dünya sevgisinden kendini tamamen arıtıp aşkın denizine dalmak gerekir:

Der sana varasın yanına geç bu murdar dünyâdan

Hiç demezler bunları yarın sorar mı Yaradan

(KM.1.8)

Âşık olan bahr-i aşka ‘azm eder

El çeker dünyâdan andan gasl olur

(G.10.2)

Terk-i tecrîd-i fenâ ol eresin yâre gönül

Ehl-i dünyâ gibi düşme sakın efkâre gönül
Yüzünü yerlere sür derdine bul çâre gönül
Hubb-ı dünyâdan arıt kendini bîçâre gönül

(M.13.3)

İnsanı kendine kul köle yapan bu dünyânın âdetleri, kuralları ve işleri kimseye bir fayda getirmez. Bu sebepten tıpkı servi gibi dünyâdan eli eteği çekmek gerekir:

Nâfi' olmaz kimseye dehrin rüsûmu ey gönül
'Aşk-ı bî-encâm imâmın bul kıl ana iktidâ

(G.4.9)

Kul etmişdi beni bu çarh-ı devrân
Ne gussa yer şu kim sultâna düşdü

(K.2.39)

Serv-veş seyr eyle al dünyâ elinden dâmenin
Mülk-i istiğnâda var bir pâdişah ol ey gedâ

(G.4.6)

Resmî, dünyânın aslında bir yokluk âlemi olduğunu vurgularken Kur'ân-ı Kerîm'den iktibas yapar:

"Küllî şey'in hâlikun lâ raybe illâ vech hû"
Pes cihât-ı sitte mahv oldu ya bu dünyâ nedir

(G.15.14)

19. Rızık :

Dîvânda "rızık" konusunu işlendiği çok güzel bir şiir vardır (17. musammat). Bu şiire göre rızık endişesi yersizdir. Allah, insanı bir gün dahi aç koymaz. Kulunu yaratmadan evvel rızkını yaratan Allah, herkesin rızkına kefilidir. Allah, insana bunca nimeti sadece şükretmen için verir. İnsana düşen, tama'dan uzak durarak, hâline şükretmektir.

Yok iken kevn ü mekân 'arz ü semâ şems ü kamer
Her kişinin kısmetini taksîm edip verdi meğer
Az çok eyle kana'at sakınıp çekme keder
Rûz-ı merre sana Hak'dan nice ni'metler erer
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl

Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil

(M.17.2)

Şiire nasihatla devam eden Resmî, şunları söyler: Kimsenin hatırını yıkma, mürşidinin öğütlerini kulağına küpe yap, zenginliği kendi içinde sabırla ara, doğrulukla Allah’a kulluk edersen murâdına erersin, sâlih amelleri yarın mutlaka karşına çıkar:

Sıdkile kulluk eden Hakk’a murâdın erer
Bir ‘amel Hakk’a yarar işle seninle o gider
Kimseye kalmaz bu cihân içre kamu kabre girer
Resmiyâ gayrı ko hâline şükr eyle diğer
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil

(M.17.7)

C. KLASİK ŞİİR UNSURLARI:

1. Sevgili :

“Yâr, ma’şuk” ile ifadelendirilen sevgili motifi, klasik anlayışa uygun olarak işlenmiştir. Sevgili için kullanılan benzetme, terkip ve sıfatlar şunlardır: “şâh, bey, hü mâ, sâkî, bîdâd, mümtaz güzel, bî-mürüvvet, bî-meveddet, bî-vefâ, nigâr, dilber-i ra’nâ, gül-i zibâ, meh-i evc ü letâfet, hüsn-i bî-hemtâ, nâzenîn, bağbân, Züleyhâ-yı zaman, Mesîh, ibn-i Meryem, perî, bî-bedel, bî-misl simâ, şûh-ı sitemkâr, mekkâre, Hüsrev, Dârâ, sultân, ay, yektâ, gül, anber-i sarâ, meh-cebîn, gaddar, seng-i dil, hârâ, bağ-ı hüsn, Cennet-i firdevs, hüsn-i Yûsuf.”

Sevgili cevrin kâidelerini çok iyi bilir, bir demde bin ‘uşşâkı katleyler. Âşıklara sitem ve eziyet ederek onlara gece baskını yapar. Onlara asla merhamet etmez. Hâlini arz edene dönüp cevap vermez.

Sevgili sultandır; kendini bazen gösterir, bazen de saklar. “Bana âşık olana vuslatım kesindir” der. Âşıklar onun eteğini öpmeyi bayram olarak telakki ederler. Âşıka, sevgiliye giden yoldaki deve dikenini, taze gül yaprağından hoş gelir:

Tanrı hakkıçün bana gül- berg-i terden hoş gelir
Sevdiğim ‘aşkın tarîkinde mugeylânın senin

(G.23.8)

Sevgili hem gaddar, taş kalpli, zâlim; hem de nâzenîn, nâzik huyludur.
Meded demde bin ‘uşşâkı katleyler kırmaz hiç
Terahhum eylemez ol seng-dil hârâyı görsünler

(G.8.3)

Öyle nâzik- hûysun dillerde adın söylenir
Kim letâfet mülkü içre yokdur akrânın senin

(G.23.4)

Resmî'nin dîvânındaki 29. gazel, sevgili için yazılmış belki de edebiyatımızdaki en nefis şiirlerdendir:

Meh-i bedrim semâ- kadrim münîrim mihr-i rahşânım
Sitârem tâlî'im bahtım fûrûgum mâh-ı tâbânım

Habîbim hem-demim yârim gamınla mûnis-vârım
Müdâmım nuklüm ü câmım Cemim şem-i şebistânım

Behiştim müntehâ kaddim ü nihâlim gülben-i nâzım
Zülâlim kevserim ‘aynım na’îmim hûr-ı Rıdvânım

Bahârım gülşen-i ‘ömrüm nesîmim rûz-ı nevrûzum
Emîrim sünbülüm goncam şükûfem verd-i handânım

Ser-firâzım cefâ-sâzım dil-efrûzum ciger-sûzum
Dil ü zârım sezâ-vârım güzeller şâhı sultânım

‘Azîzim ‘izzetim câhım emîrim âl-i dergâhım
Sürûrum serverim sadrım serîrinde Süleymânım

‘Abîrim ‘anberim ‘ûdum hayâlim fikrim müşk-i Tatarım
Buhûrum micmerim ‘ıtrım meşâmım rûh-ı reyhânım

Figânım nâlişim zârım enînim işidip Resmî
Demiş ol yüzü gülzârım gazel-hânım hoş- elhânım

Sevgilide Güzellik Unsurları :

a. Saç (Zülf, Turre, Kâkül):

Saç için kullanılan teşbih ve terkipler şunlardır: Şekil itibariyle: “ser-i zülf-i perişân, sünbül-i zülf, sünbül-i mûrişte, halka halka zülf, iki ejderhâ, sâye bân, zülf-i mûr, sâyedâr-ı kâkül, zencîr .” Kokusu itibariyle: “anberîn zülf, anber- efşân bûy-yı zülf, turre-i tarrâr, zülf-i anber- bû, müşgîn saç, zülf-i şebbû.”

Rengi itibariyle: “siyah zülf, küfr-i zülf, leylî saç

Saç motifi, Dîvân Edebiyatının klasik anlayışına uygun olarak işlenmiştir. Sevgilinin saçı siyahtır, güzel kokuludur. Âşıkın boynuna döne döne geçerler, belâ ve tuzak olurlar. Hatta âşık gönüllü olarak sevgiliden boynunu bir zincir gibi olan saçıyla çekmesini ister. Sevgilinin saçı aynı zamanda âşık için bir “habl-i metin” (sağlam ip, Kur’ân, İslâm dini) dir:

Saçların boynumadır ki eyleyim hablü’l-metîn

Kapına bir bende olsam eyleyeydim hizmetin

(M.15.4)

Sabâ rüzgârı sevgilinin misk kokulu saçını açarak, güzelliğini ortaya çıkarır. Fakat sümbüle benzeyen saçın gül yanağını gizler:

Sabâ müşgin saçın gerçi açar hüsnün ‘ayân eyler

Gül-i ruhsârı ammâ sünbül-i zülfün nihân eyler

(G.12.1)

Tınâb, kazığa bağlanan çadır ipidir. Şâir, sevgilisinin saçlarını güzel kokulu bir ipe; gül yanağını da bu ipin çekildiği bir çadıra benzetiyor:

Çekdi gül- ruhsârın üzre ‘anberin müşkîn tınâb

Eyledi hamra lebin ‘âşıklara kevser şarâb

(M.10.3)

b. Kaş :

Sevgilinin kaşı “ kaş, ebrû” kelimeleri ile ifade edilir. “Kemân, nun ve’l-kalem, te’vîl-i Kur’ân, yay, gurre ve nev- hilâl” teşbihleri kullanılır. Aşağıdaki beyte göre, sevgilinin kaşlarını “nun” harfine teşbih eden Resmî, Kur’ân’daki âyetlerin bu şekilde sevgilinin unsurlarına atfedilerek yorumlanması ilmini zâhidlerin bilemeyeceğini vurgular:

Kaşların nun ve'l- kalem te'vîl-i Kur'ân gösterir
Çünkü zâhid bilmez ol 'ilmi de mollâlanmasın

(G.33.8)

İki kaşının biri gurre birisi nev-hilâl
Birbirine muttasıl bir aya verdim gönlümü

(G.34.6)

c. Göz :

Göz için kullanılan teşbih ve terkipler şunlardır: “çeşm-i âfet, çeşm-i âhû, nergis-i şehla, harâmî göz, elâ göz, kanlı göz.” Sevgilinin gözü şekil itibariyle, ceylan gözüne, nergise benzetilmiştir. Renk olarak sadece “elâ göz” den bahseden Resmî, sevgilinin bakışları âşıkları öldürdüğü için ona “kanlı, harâmî” sıfatlarını kullanır. Sevgili, elâ gözleriyle vuslatını arzulayan âşıklarını çağırıyormuş gibi yaparak aldatır:

Gel eder aldar elâ gözlerle halkı ol nigâr
Vasl ümmîdine bend olmuş nice divâneler

(G.16.2)

Sevgilinin tatlı şaşı ve baygın baygın bakışı, âşıkının aklını başından alır:
Âkıbet sayd etdi gönlüm bir saçı Leylâ yine
Başdan aldı 'aklını ol nergis-i şehla yine

(M.2.1)

ç. Gamze :

Gamze, sevgilinin yan bakışıdır. Yan bakış, âşıkların kanını döker, canını alır, bir ok gibi sineleri üzerinde yaralar açar. Âşıklar arasında fitne ve kargaşa çıkarır. Tıpkı bir cadı gibidir. Dîvânda gamze; “câdû gamze, gamze-i hûn-rîz, gamze-i garrâ, tîr-i gamze, Tatar gamze, gamze-i câdû” teşbih ve terkipleri ile ifade edilir.

Şeb nikâb-âsâ eğerçi mâh yüzün örter saçın
Rûz-ı 'ıyd-ı vasl için şol gamze-i garrâ yeter

(G.18.4)

Sevgilinin gamzesinin açtığı yaralar âşıkın sînesi üzerine nişan dikerek orayı süsler:

Gamzesile sînemi tezyîn edip diker nişân

Tîr-i müjgân ile şeb-hûn eyler ol kaşı kemân

(M.12.5)

d. Kirpik :

“Tîr-i müje, tîr-i müjgân, ceyş-i hindû” terkipleriyle ifade bulan kirpik, oka ve Hint askerlerine teşbih edilir.

Kanma susar demâdem tîr-i müjgânın senün

Ey kemân- ebrû leb-i la’l-i Bedehşânın senün

(G.23.1)

Sevgilinin kirpikleri bir ok gibidir ve âşıkın gönlünü yaralamaktadır:

Sînemi yâreledi tîr-i müjen Allah Allah

Hatt ü hâli bûy-ı ‘anber gözü kanlı beğler

(G.13.6)

Sevgilinin ok gibi olan kirpiklerinin yarası âşıkın canını yakmaya başlamıştır. Âşık da bu yakıcı susuzluğu sevgilinin şarap gibi olan dudaklarıyla gidermek ister:

Tîr-i müjen yâresi verdi harâret cânıma

Def’-i ‘atş etmek için şol lebleri hamrâ yeter

(G.18.8)

e. Yüz ve Yanak :

“Rû, vech, cemâl; ruh, ruhsâr, ârız” ile ifade edilen sevgilinin yüz ve yanağı için şu benzetmeler yapılmıştır: “peri, mâh, şems-i tâbân, hurşîd, âfitâb, mehtâb, gülzâr; gül, âteş.”

Sevgilinin yüzü, parlak güneşi andırır.

Âşık-ı âvâreler mehtâb ederler âb ile

Bana mehtâb oldu vech-i şems-i tâbânın senin

(G.23.5)

Sevgilinin yüzünü “ay” a teşbih eden Resmî, ondan günde olmasa bile on dört günde bir yüzünü göstermesini istiyor:

Günde bir olmazsa on dört günde bir göster yüzün

Ey meh-i evc ü letâfet hüsn-i bî-hemtâ yeter

(G.18.3)

Sevgilinin yanağının kırmızılığı, Resmî'ye dolu dolu şarap kadehlerini hatırlatmaktadır:

Şerbet-i la'lin müyesser sandılar 'atşâneler
Humret-i 'aks-i ruhundan görünür pür kâseler

(G.16.1)

Sevgilinin yanaklarını tılsımlı bir hazineye benzeten Resmî, bu hazineyi de sevgilinin ejderhaya benzeyen saçlarının beklediğini hoş bir ifade ile şöyle belirtir:

Ruhları üstüne tılsım bağlamış zülfün o şuh
Dûd-ı ruhsârı muhafız iki ejderhâ yeter

(G.18.7)

Goncalar kana boyandı göricek gül yüzünü
Bâdenin allığı rengi ruh leb- bestesinin

(G.24.2)

f. Ben :

“Hâl-i hindû, dâne-i ruhsâr-ı hâl” terkipleriyle dîvânda üç yerde geçmektedir. Sevgilinin beni, siyahlığı sebebiyle Hintlilere teşbih olunur. Ve gamze ile birlikte âşıkın aklını başından alır:

Âhu gözler gözlerim göz habsine koydu yine
Gamzesiyle hâl-i hindû aklımı aldı yine

(M.3.4)

Âşık, sevgilisinin yanağındaki ben tanesiyle yıkılmış ve bîçâre bir haldedir:

Dâne-i ruhsâr-ı hâl efgendesiyim ben dahi
Sâye-dâr-ı kâküli mûyendesiyim ben dahi

(M.12.4)

g. Ağız ve Diş :

“Dehen, dendân” ile ifade bulan sevgilinin ağzı, goncaya, sadefe; dişleri de lü'lüye benzetilmiştir.

Sevgilinin inci kabuğu gibi olan ağzında dişleri de bir inci gibi dizilmiştir:
Hem sadef ağzında dendânı dizilmiş lü'lü tek
Misli sebk itmeyen yektâya verdim gönlümü

(G.34.8)

Klasik şiirde sevgilinin ağzı çok küçük, kapalı ve gizli olarak tasavvur edilir. Bu da goncaya teşbîhini doğurur. Sevgilinin dili de tatlıdır ama ne yazık ki, ağzından çıkan sözler âşıkını ateşlere yakmaktadır:

Gonca deheni tatlı dili vallahi mebzûl
Yakmakda beni acı sözü nâre ne çâre

(Kal.8)

Sevgilinin ağzından çıkan sözler, başka ölüleri diriltirken, âşıkın karınca gibi zayıf olan cânını almaktadır:

Can bağışlar mürde-i âhere şîrîn sözlerin
Ben za'îf-i mûrun alır cânım alıcı dillerin

(M.15.5)

h. Dudak :

Dîvânda “leb” olarak geçen dudak için yapılan teşbihler ve terkipler şöyledir: “leb-i lâ’l, şerbet-i lâ’l, leb-i lâ’l-i Bedehşân.” Dudağın, kırmızılığı ve tatlılığı üzerinde durulmuştur. Rengi itibariyle şaraba ve yakuta benzetilmiştir. Bir yakut gibi kırmızı olan dudağın bu rengi, sevgilinin yanağına da renk vermiştir:

Leb-i la’lin gül-i ruhsâre gördüm mün’akis olmuş
Olup bülbül ile yek- dil murg her şeb tâ- seher söyler

(G.11.2)

Sevgilinin ok gibi olan kirpikleri âşıkın canını yaktıkça, âşık da bu susuzluğunu sevgilinin kırmızı dudaklarıyla gidermek ister. Zira, o dudaklar Kevser şarabıdır:

Tîr-ı müjen yâresi verdi harâret cânıma
Def’-i ‘atş etmek için şol lebleri hamrâ yeter

(G.18.8)

Çekdi gül- ruhsârın üzre ‘anberin müşkîn tınâb
Eyledi hamrâ lebin ‘âşıklara kevser şarâb

(M.10.3)

Sevgilinin dudakları şekerlerden daha tatlıdır:
Derd-i âhımızdan münevver âlem-ârâ ruhların
Kand ü sükkerden lezîz olmak gerekdir leblerin

(M.15.5)

1. Çene çukuru :

“Çâh-ı zenehdân” terkibi şeklinde dîvânda üç yerde geçer. Çene çukuru, âşık için hem sığınılacak yerdir hem de ölümsüzlük suyudur:

Bezl-i himmet etmezem âb-ı hayvânın kaskına
Nâzenînim var iken çâh-ı zenehdânın senin

(G.23.3)

i. Boy :

Sevgilinin boyu “kâmet, kad ve endâm” kelimeleri ile ifade edilmiştir. Boy için yapılan teşbîhleri şöyle sıralayabiliriz: “Kâmet-i Tûbâ, kadd-i müstesnâ, kadd-i müstağnâ, kadd-i mevzûn, serv-i hırâmân, serv-i bülend, gül-endâm.”

Düzgün ve uzun oluşları ile sevgilinin boyuna benzetilen serviler, naz ve şive ile danseden sevgiliyi görünce hayretlerinden başlarını salladılar:

Baş salıp serviler eyledi ta’accüb göricek
Raks ederken şive-i nâz ile âhestesinin

(G.24.3)

Ârızunla kadd-i hoş -reftârını yordu bugün
Yanımda çok servilerin kaddi kütâh oldu bugün
Resmi’nin hâlini gören kat’-ı ümîd etdi bugün
Neyledise ana ol serv-i hırâmân eyledi

(M.3.7)

Gül endamlı sevgili gülbahçesinde bir gezintiye çıksa, mahcûbiyetinden gül yanağından gül gibi terler dökülür. Serviler onun düzgün boyunu görünce serviler başlarını öne eğler. Menekşeler de utançlarından boyunlarını bükler. Servi gibi yüce olan sevgili âşıkını Mecnûn’a döndermiştir; yarı baygın bakışıyla, ahû gibi gözleriyle onu avlamıştır:

‘Azm-i gülzâr eylese nâgâh gül-endâmım eğer
Hayli hicâb eyler o ruhsâr-ı gül gül ter döker
Kadd-i mevzûnun görüp baş indirirler serviler
Hâl-i şermende olur benefşeler boynun bükler
Böyle Mecnûn ol kadi servi bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni

(M.12.3)

2. Âşık:

Dîvânda âşık için kullanılan terkip ve teşbihler şunlardır: “ehl-i aşk, gedâ, derd-mend, ehl-i muhabbet, âşık-ı şeydâ, âşık-ı âvâre, tâlib-i şeydâ, âşık-ı üftâde, âşık-ı sâdık”

‘Âşık oldur âli- himmet ola âciz kalmaya

Yâr için ede eğer bin cânı olursa fedâ

(G.4.3)

Âşık, aşkından dolayı seherden geceye dek mütemadiyen âh ü efgân eder. Bu inleyişleri onun dilinde tekrar ettiği virdidir. Onun bu virdi cihânı tutar. Bu tavrı da zaten onun kim olduğunu ortaya çıkarır. Âşık derdinden dolayı gözyaşı dökmektedir; yüzü sararmış, zayıflamıştır :

Sarardı za’ferâne döndü cismim za’fa yüz tutdu

Soranlar beni bu hâle koyan gaddârı görsünler

(G.8.2)

Âşık için en büyük bayram yârine kavuşmaktır. O, sabırla yârine kavuşmayı bekler, lâkin gam askeri onun sabır ve takatini yağmalar. Onun ruhu cisminden ayrı düşmüştür. Başına Mecnûn gibi kuşlar yuva yapmıştır, Ya’kub’un Yûsuf’u gibi çâresizdir. Sînesi bin parça olsa da âşık, asla sırrını ifşâ etmez. Aşktan şikâyet eylemez:

Sînemi sad- pâre kılsa zâr-ı pinhânım demem

Başdan aşsa âteş-i aşkı teşekkî eylemem

(M.15.6)

Âşık olan aşk denizine yükselir, dünyadan el çeker ve o denizde yıkanır. Sevgilinin aşkı ile âleme rezil olmuşsa bile o aşkıyla yanmaktan her dem iftîhâr eder. Âşıkın mi’râcî “dâr-ı ene’l-Hakk”tır:

Resmiyâ dâr-ı ene’l-Hak ‘âşıkın mi’râcıdır

Düşdü esrârına bu dildâra gönlüm neylesin

(G.30.5)

Aşağıdaki mısra’lar, Resmî’nin âşıkın hâlet-i rûhiyyesini çok hoş bir şekilde yansıttığı mısra’lardır:

Koydular dârü’ş-şifâ-yı ‘aşka mecnûndur deyü

Ehl-i aşk kıldı terahhum gönlü mahzûndur deyü
Gûş eden şî'rim dedi sevdâsı efzûndur deyü
Bu sebep halk dedi bana ana meftûndur deyü

(M.16.5)

Sırr-ı aşk âyâtıdır kim nakl olur
Fark-ı ma'sûk etse âşık fasl olur

(G.10.1)

Klasik şiirin “âşık” motifi dışında, Resmî, Hz. Ali'ye, ehl-i beyte de âşıktır:

Çehâr-deh ma'sûm-ı pâk Âl-i abânın
Yoluna ölmeğe âşıklarıyız

(G.19.13)

Subh-dem feryâd ü zâr etmekdedir bûlbüllerin
Muntazırdır gül cemâlin görmeğe âşıkların
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali

(M.10.4)

a. Gönül :

Resmî, “gönül”ü sevgiliye âşık bir kalp olarak kullanır. Gönül için kullanılan kelimeler, “ gönül, dil, hâtır, kalb” dir. Teşbih ve terkipler ise şöyledir: “ehl-i dil, gönül şahbâzı, gınâ-yı kalb, kevh-i dil, dil-i şûrde, dil-i bîçâre, dil-i âvâre, derd-i derûn, dil-i bîmâr, dil-şiken, teşne-dil, hâl-i dil, murg-ı dil, merd-i dil, erbâb-ı dil, şem'-i dil, gönül âyînesi, gönül şehri, fûlk-i dil, şeydâ gönül.”

Âşıkın sevgiliye duyduğu aşk, gönül levhasına nakşolunmuştur. Bu yüzden, âşık asla yabancıya ilgi göstermez:

Levh-i dilde nakş olaldan kâmet-i Tûbâ yeter
Gayra meyl etmez gönül ol dilber-i ra'nâ yeter

(G.18.1)

“Gönül” kavramı, “cân” ile birlikte de kullanılmıştır. Sevgili, âşıkının gönül ve can şehrini talan etmiştir:

Verdi dil ü cân şehrimi yağmaya o güzel
Zülf-i siyehi saldı beni efkâra ne çâre

(Kal.7)

Gönül gemisi, aşkın denizinin sahilinde emniyet içinde dururken, gece rüzgârı eserek vuslatı ayrılığa çevirmiştir:

Fülk-i dil sâhil-i bahr-ı ‘aşkda müste’men iken
Esdi bâd-ı şeb kenâr-ı vashı hicrân eyledi

(M.3.2)

Âşıkın kalbi bir aynadır. Fakat, yanakları gül, dudakları kırmızı olan sevgilinin siteminden ayna parça parça olmuştur:

Ey ruhları gül lebleri hamrâ siteminden
Oldu gönül âyînesi sad pâre ne çâre

(Kal.9)

Resmî, gönülü soyutlayarak kendinden ayrı bir parça gibi düşünür. Gönülünü bir sevgili bulmaya davet eder:

Gel gönül azm edelim bir çeşm-i âhû saydına
Aman aman aman yandım hicrin nârına

(M.6.2)

Hz. Mûsâ’nın Tûr Dağı’nda Cenâb-ı Hakk’ın cemâlini görmesi hâdisesine telmihte bulunan Resmî; gönlü Tûr Dağı’na benzetiyor:

Ben cemâl-i yâri gördüm Tûr’a hâcet kalmadı
Çıkmayanlar bu gönül Tûr’una Mûsâ’lanmasın

(G.33.5)

Dîvânda, bir mürşide bağlanma hikâyesini anlatırken gönlünün nasıl büyüldüğü şu beyitlerle verir:

Elim alıp beni irşâd edince
Gönül- mahzûnumuz şâdâna düşdü

(KM.2.58)

Bana benden haber verince ol şâh
Hemen gönül gözü o yana düşdü

(KM.2.63)

Resmî’ye göre dünyada en önemli şey kalp zenginliğidir:

Bir gınâ-yı kalbe mâlik olduğumdan beri
Bakmazam dünyâ ne lâzım meşreb-i ‘ankâ yeter

(G.17.3)

Pîrinin sözünü tutan Resmî, zenginliği insanın kendi içinde araması gerektiğini vurgular:

Pend-i pîri gûşuna mengûş edip asmaga bak

Sabr kıl kendi derûnunda gınâ bulmaga bak

(M.17.6)

Resmî'nin “ey gönül” redifli ve 17 beyitlik gazeli, şâirimizin gönüle yüklediği anlamları çok güzel bir biçimde ortaya koyar:

Sen mekân-ı pertev-i nûr-ı Hüdâsın ey gönül

Beyt-i ma'mûr Ka'be vü Merve Safâsın ey gönül

Sensin ol beyt-i mu'azzam kim senin şânındadır

Görmeğe yârin yüzün her dem sezâsın ey gönül

Çün nazargâh-ı Hüdâ'sın ey gönül sana ne gam

Hem Hak'kın âyînesi gîti- nümâsın ey gönül

Şeş- cihât ü sıfâtdan berisin ey zât-ı pâk

Bir mücellâ âyine sâde safâsın ey gönül

Sana varmak mâsivâ terkin vuranlar işidir

Sana ta'zîm etmeyenlerden ibâsın ey gönül

Hakkına kıldı şehâdet Mustafâ vü Murtazâ

Beyt-i Rahmân 'arş-ı a'zam pîşvâsın ey gönül

Gönüle böylesine derin anlamlar yükleyen Resmî, başka bir beytinde gönlü Kâbe'ye teşbih ederek orayı tavaf eden hacılardan olduğunu söyler:

Dâmen-i Âl-i 'abâyı tutmuşuz nâcîleriz

Nâmımız Resmî gönül tavâf eden hacılarız

(KM.1.59)

“Kalb-i selîm” sahibi olmanın şartı; gönülde “Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr” zikrinin olmasıdır:

Kangî dilde bu kelâm olsa olur kalb-i selîm
Lâ fetâ illâ ‘Ali ve lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr

(M.4.7)

Resmî kendi gönlüne seslenerek, varlığını herşeyden soyutlamasını, dünya ehli gibi efkâre düşmemesini, dünya sevgisinden arınmasını, yüzünü yerler sürüp derdine çâre bulmasını tavsiye eder:

Terk-i tecrîd-i fenâ ol eresin yâre gönül
Ehl-i dünyâ gibi düşme sakın efkâre gönül
Yüzünü yerlere sür derdine bul çâre gönül
Hubb-ı dünyâdan arıt kendini bîçâre gönül

(M.13.3)

3. Maddi ve Manevî Haller:

a. Aşk :

Resmî Dîvânı’nda sadece sevgiliye duyulan aşktan bahsedilmemiştir. Hz. Ali’ye, on iki imama ve mürşide duyulan aşk da önemli bir yer tutar. Bilhassa şâir, Hz. Ali’nin tam bir âşıkıdır.

Aşk, “sevdâ, muhabbet” kelimeleri ile de ifade edilmiştir. Aşk bir âteştir. Âşıkın başında bir bela tuzağıdır. İnsanda sabra takat koymaz. Her dem tâze yaralar oluşturur. Bu derdi çekmeyen bilmez. Muhabbet bir dikendir, yarasının çaresi de yoktur. Aşk, tıpkı bir zincir gibi insanı esir alır:

Bağladı zencîr-i aşkın bir ucuyla gönlümü
Bir ucun verdi dedi çek bu sana sübhâ yeter

(G.18.9)

Kâinat, aşk sazının nağmesinden ibarettir. Âşık, her ne kadar şikâyet etse de aslında aşka kul olmak bir safâdır. Aşkla yanmak âşıkın mu’tadıdır. Aşk hümâsının sâyesi her kula nasib olmaz. O, bir ilimdir; bir sultandır. Âşıkın başına çektiği bir saadet tâcıdır. Hakikate giden yolda rehber aşk olmalıdır:

Tâlibâ râh-ı hakîkatde delîl et ‘aşkı kim
Ola kim olmaya başın tâc-ı devletden cüdâ

(G.4.2)

Aşkın âşinâsı olmak, insanı irfân sahibi yapar:

Âşinâ-yı ‘aşk olanlar vâkıf-ı ‘irfân olur

Vâsıl-ı dîdâr olan dembeste vü hayrân olur

(G.14.1)

Aşk, bir yazgıdır. İnsanın ihtiyârında olan bir şey değildir, Allah’ın takdîridir:

Lâ- tekellûf bî- tevakkuf nâr-ı aşka düşmüşüm

Böyle takdir eylemiş çâre ne Sübhânım benim

(G.28.2)

Aşkın rindleri ve mertleri aşk için canlarını vermekten çekinmezler. Onların gönülleri hep diridir:

Zelîha-veş salar dil Yûsufun zindân-ı ‘aşk içre

Değil cânın kayırmak mu’teber rindân-ı ‘aşk içre

Müheyyâ dil gerek makbûl ola merdân-ı ‘aşk içre

(M.9.5)

Aşk sultanına kul olunca canı ve bedeni terketmek gerekir:

Resmiyâ sultân-ı ‘aşka kendimi kul eyledim

Cism ü cânı ihtiyârımla yakıp kül eyledim

(M.10.7)

Resmî, mürşidine duyduğu aşkı şöyle ifade eder:

Çün ‘âşıklar gibi ‘aşka boyandım

Bu gönül bir pîr-i civâne düşdü

(K.2.41)

Resmî, ilâhî aşkı “dolu, peymâne” ile ifade eder ve muhabbet ehlinin bir araya gelince birbirlerine aşk ve feyz şarabı sunacaklarını belirtir:

Hemçünân ehl-i muhabbet bir yere cem’ olsalar

Birbirine dolu sunar içilir peymâneler

(G.16.7)

b. Ayrılık :

“Fîrâk, fîrkât, hasret, hicr, hicrân” ile anlatılmaya çalışılan ayrılığın benzetildiği unsurlar şunlardır: “âteş, nâr, berr ü beyâbân, savm, zahm, gam.” Resmî, sevgiliden ayrı olmanın âşık için en zor şey olduğu, âşıkın sevgilinin

hasretinde mütemadiyen yandığı, ölümün ayrılıktan daha kolay olduğu hususları üzerinde durur.

Sevgilisinden ayrı olmayı oruç tutmakla eş gören âşık, bayramda sevgilisinden bir ihsân olarak elini öptürmesini beklemektedir:

Ben senin savm-ı firâkında ümidvâr olduğum
Ere dest-i bûs-ı 'iydin bize ihsânın senin

(G.23.10)

Ayrılığın ateşi her gece âşıkın gönül mumunu yakmaktadır:
Her gece nâr-ı firâkın dün ü gün hasretliğin
Yakmada şem'-i dilim bu nâra gönlüm neylesin

(G.30.3)

Sevgiliye olan hasret devâsız bir derttir, her tabip derman bulamaz:
Hicr-i yârin zâhidâ bilmez devâsın her tabîb
Bî- devâ derdime em dermân olan gelsin beri

(G.35.3)

Ayrılığın acısını halisâne bir tarzda ortaya koyan bu kıt'ada şâir kendini, oğlu Yûsuf'tan ayrı düşen Ya'kub Peygambere benzetmektedir:

Firkât-i yâr ile ya Rab n'ola ahvâlîm benim
Sabra tâkat kalmadı Allah bilir hâlîm benim
Yûsuf-ı Ya'kûb'a döndü ey felek işim benim
Vâsıta olur bilmez misin

(M.1.3)

4. Rakîb:

Dîvânda rakîbe çok az yer verilmiştir. Rakîb için “bir alay segler, kâfir” benzetmeleri yapılır. Resmî, bir alay köpek gibi olan rakiplerin şaşkınlıklarına aldırış etmeden sevgilinin her türlü kahrını çekmesi gerektiğini şöyle ifade eder:

Cefâsı hadd ü mikdârından artık olsa çek Resmî
Sana ta'n etseler gam yeme hergiz bir alay segler

(G.11.5)

Kâfir rakib, âşıkların vuslatına mani olur, âşık ile ma'suku bir arada bırakmaz, hep araya girer:

'Âşk hümâsın sâyesi her 'âşıka olmaz nasîb

Hîn-i vaslın ruhsat-ı ‘uşşâkı men’ eyler rakîb
Var ümîdim etdiğin bulsun Hüdâ’dan ‘an karîb
Resmiyâ bilmem bana kâfir rakîbin kasdı ne
Aman aman aman yandım hicrin nârına

(M.6.5)

Hem-celîs olmağa koymaz ‘âşıkı ma’şûkuyla
Meclis içre araya girer rakîbler aralar

(G.16.5)

Şâir sevgilisinden bir an önce vuslat ister, zira rakiblerin kendisini sevgilinin kapısında dertli dertli beklerken görmelerini istemez:

Beni yakma firâkın ateşine ey keman- ebrû
Rakîbler demesin bir derd-mend kûyun bekler

(G.11.4)

5. Diğer Unsurlar :

a. Şahıslar :

Dîvânda geçen şahıslar şunlardır: “Kahraman, Mansur, Hızır, Ebu Cehil, Selmân”. Efsanevî şahsiyetlerden ise, “Leylâ ile Mecnûn ve Ferhâd ile Şirin”in adları geçmektedir.

Selmân-ı Farisî, Hz. Ali ile birlikte uzun yıllar yaşamış, “kırklar” meclisinden olan İsfahanlı bir sahabedir. Eline keşkûl alıp kırklar için halktan birşeyler topladığı söylenir⁵².

Teşebbüs etdiler Âl-i abâyâ
Ki ya’ni mazhar-ı Selmân’a düştü

(K.2.80)

Hz. Muhammed’i ve onun getirdiği dini inkâr eden Ebû Cehil, bu inkârıyla cehâletin simgesi olmuştur:

Cehennem sû-i zandır kim cehildir
Ki cehlin atası Ebû Cehildir

(KM.2.26)

⁵²

İskender Pala, a.g.e. s.434.

Kahraman, İran mitolojisinin efsanevî şahsiyeti olup “Kâtil” lâkabıyla anılır. Bektaşilerin “havf u recâ” makamını geçmek için tıpkı bir Kahraman gibi nefislerini yok ettiklerini söyler:

Geçdiler havf ü recâdan ya’ni sultân oldular

Kahraman-veş nefslerin basdılar Bektâşiler

(K.1.83)

Hallâc-ı Mansur, “ene’l- Hakk” dediği için idama mahkum olmuş ve bu yönüyle de bütün âşıklara sembol olmuştur:

Yâr için dâra çıkar ‘âşık olan Mansûr-veş

Tâ ezel ‘âşıklara takdîr olunmuş bu edâ

(G.4.7)

Hızır, ölümsüzlük suyundan içmiş bir nebîdir. Zor durumda olan mümin kullara yardım etmek onun vazifesidir. Şâir de sevgilisine kavuşmak için Hızır’ın ayağına yüz sürdüğünü belirtir:

Pây-ı Hızır’a yüz sürüp yalvarı su’âl eyledim

Yâri teshîre mücerreb bir du’â bilmez misin

(M.1.5)

Leylâ ile Mecnûn’dan bahsederken, Mecnûn’un Leylâ’ya kavuşamayınca çöllere düşüp orada yabanî hayvanlarla dostluk kurması, başına kuşların yuva yapması işlenir:

Başıma kuşlar yuva etse eğer Mecnûn gibi

Dönmezem ben bir saçı Leylâya verdim gönlümü

(G.34.4)

Şirin için dağları delen Ferhâd, şâirin gözünde bir dağ olmuştur, yani onu kendisine rakib görmektedir:

Kûh-ı Ferhâd’ı bana delmek bugün âsân gelir

Zîrâ şimdi bir Şirin-edâya verdim gönlümü

(G.34.11)

Âşık konumundaki Resmî, aşkın sahasında üstâd olarak Mecnûn ve Ferhâd’ı görmektedir:

Yetmez mi sana kıssa-i Mecnûn ile Ferhâd

Aşk içre ola üstâd

El için uyarıp şem’-i şeb- efgâre dolaşma

Mihnet çekenindir

(G.36.3)

b. Şehirler :

Dîvânda şehir ismi olarak “Belh ü Buhara ile Elbistan” geçmektedir. Belh ve Buhara şehirlerinin padişâhı Edhem’in saltanatını terkedip derviş olması hasebiyle bu şehirlerden bahsedilir:

Geçip Belh ü Buhârâ’dan çü Edhem
Biz ol kavmiz k’anın mânendleriyiz

(G.19.5)

Resmî, tarikata giriş hikâyesini anlatırken, mürşidinden el alıp seyahat ile vazifelendirildiğinde yolunun Elbistan’a düştüğünü söyler:

Gözüm açdım dedim Elhamdülillah
Çü gördüm cismim Elbistân’e düştü

(K.2.34)

IV. BÖLÜM

RESMÎ ALİ BABA DÎVÂNİ

A. NÜSHALARIN TAVSİFİ :

Resmî Ali Baba Dîvânı'nın tenkitli metnini oluştururken 5 nüshadan istifade ettik. Berlin Ktp. Nüshasının bilgilerinin elimize geç ulaşması sebebi ile bu nüshayı mukayesede kullanamadık.

Nüshaların tavsifleri şöyledir:

1. (A) Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, No: O.27, 497b- 543b.

“Gazeliyyât-ı Giridî Resmî Ali Baba kaddese sırrahu” ifadeleri ile başlar. Hacı Bektâş-ı Veli menâkıbnâmesinin kenarına yazılmıştır. Müstensihî belli değildir. 240x 165, 145x 90 mm. ölçülerindedir. Rik'a ile yazılmıştır.

2. (M) İbrahim Hakkı Konyalı Ktp. No: 25, Şiirler Mecmuası

“Yazma- nesih, rik'a, Osmanlıca, Anonim, 1197 H, Yazan: Giridî Resmî Ali Baba el- Bektâşi, 115x 210, 98y. deri ciltli.⁵³”

Eserdeki şiirlerin ekseriyeti müstensihînin kendine aittir.

Resmî Ali Baba'nın müstensihî olduğu Şiirler Mecmuası bir vakıf eseridir. Eserdeki not şöyledir: “İstanbul'da Yenibahçe kurbunda Pîri mahallesinde merhum Âişe Hatun Şeyh İbrahim Efendi zâviye-i kâdiriyesinde hâlâ şeyh ve mütevellî ve Mekke-i Mükerreme pâyesiyle müteşerriif Muhammed Nuri ibnü's- şeyh Hasan el- Kâdirî el- hakîr vakfıdır 1314.”

Şiirler Mecmuası'nda her sayfanın sol kenarında ikişer beyit yazılmıştır. Sayfalarda delikler ve su yürümesi mevcuttur. Bazı kelimeler de harekelidir.

Mecmuada ilk olarak, Fuzûlî'nin “Kad enâre'l-‘aşku li'l-‘uşşâki minhâce'l-Hüdâ” mısraı ile başlayan gazeli ve bu gazele Rûhî'nin ve Resmî Ali Baba'nın yaptığı nazireler vardır. Şiirler Mecmuası'na Resmi Ali Baba, 2 kaside, tenkitli metindeki 1. küçük mesnevi, 20 gazel, 1 murabba, 1 tahmis ve 1 müseddesini yazmıştır.

⁵³ İbrahim Hakkı Konyalı ve Konyalı Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu, Haz. Mustafa Özdamar, Kırk Kandil Yay. İstanbul 1997, s.205.

Mecmuada yer alan diğer şâirlerin isimleri şöyledir: “Hatâyî, Abdî, Seher Abdâl, Hacı Bektaş-ı Veli, Vîrânî, Azbî, Nesimî, Mehdî, Vahdetî, Seyfî, Enverî, Yeminî, Hayretî, Hakkî, Âdilî, Gülşenî, Şevkî, Kadîmî, Ferahî, Haylî, Yalvârî, Suâlî, Hayâtî, Harîmî, Na’tî.”

Mecmuada yer alan kıt’a ve beyitlerle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Kıt’a ve beyitlerin bir kısmının sonuna şairlerinin adı yazılıdır. Ancak bir kısmında şairi ile alakalı olarak herhangi bir ibare yoktur. İşte bu kıt’a ve beyitlerin müstensih Resmî Ali Baba’ya ait olduğu zannıyla metnimize dahil ettik. Ancak bundan kat’i surette emin olamadığımız için tahlile tâbi tutmadık.

3. (MK) Milli Kütüphane, No: Yaz. A. 782/3.

Resmî Baba Giridî Bektâşî (1133/1720-1197/1782)

“Çün Âdem mazhar-ı rahmâna düşdü/ Safiyullah olup ihsâna düşdü.”

beytiyle başlar. Nesih yazıyla, 182x116-132x76 mm. ölçüsünde, 13 satırlı 95b-153b yapraklarında krem rengi cedit kağıda yazılmıştır. Sözbaşları ve cetveller kırmızıdır. Kırmızı meşin müklepli zencirekli cilt içindedir.

“Görünür gayrı yokdur ‘ayn-ı esmâdır kamu”

mısraında kalır. İçinde 3 kasîde, 1 münacât, 6 müseddes, 1 muhammes, 2 tahmis, 1 müstezat, 3 Al-i Aba mersiyesi, 1 medhiye, 20 gazel, 1 dörtlük ve arada Nâtıkî, Künhî ve Keşfî’nin naziresi vardır. Sonu eksiktir. Abdullah Öztemiz’den satın alınmıştır.⁵⁴

4. (S) Süleymaniye Ktp. Haşim Paşa 85/ 1.

Dîvân-ı Resmî, 230x170, 175x105mm, 1-10 yk. b.b. st. Rik’a, Mollabey, 1308 H. Mukavva cilt.⁵⁵

5. (SÇ) Sermet Çifter Ktp. No: 788/ 5, s. 104b- 140a.

Resmî Baba, Dîvân.

“Kıl şefâ’at sırr-ı Tâhâ hel etâ ve’d- duhâ

Ya Muhammed Mustafa vü ya Aliyyü’l- Murtazâ”

⁵⁴ Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu, Türkçe Dîvânlar, Milli Ktp. Basımevi, Ankara 2001, s. 271.

⁵⁵ Süleymaniye Kütüphanesi Eser Adı Kataloğu, İstanbul 1996, c.4, s. 124.

sözleriyle başlar. Nesih hatla, Türkçe, 230x 140 (155x 90) mm. ölçüsünde, 104b- 140a varakta, 18 satırlı, nohudî Avrupa kağıda yazılmıştır. Sırtı kahverengi meşin, kapaklar pembe muşamba kaplı cilt içindedir.

“Bihamdillah muhibb-i hanedânız

Anınçün dü cihanda müsteanız”⁵⁶

Divanın başlığı “Dîvân-ı Cenâb-ı Resmî Baba kaddese sırrahu’l- Alî” şeklindedir.

B. METNİN TESBİTİYLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:

1. Nüsha farkları gösterilirken, aynı mısradaki kelimeler arasına (/) işareti; aynı beytin mısraları arasına ise (//) işareti konmuştur.

2. Her şiirin başına şiirin vezni eklenmiştir. Dipnotlarda ise nüshalarda bulundukları varak numaraları gösterilmiştir.

3. Okunamayan yerler (.....) işareti ile boş bırakılmıştır.

4. Vezin bozukluğu olan mısralar (*) işareti ile dipnotta belirtilmiştir.

5. Metinde geçen Arapça ifadeler çeviriyazıyla italik olarak yazılmış, bu ifadelerin anlamları ve kaynakları dipnotta gösterilmiştir.

6. Metin, şairinin yaşadığı asır olan XVIII. Asrın dil hususiyetlerine göre okunmuştur.

7. “İçün” kelimesi “için” olarak okunmuştur; ancak “-çün” şeklindeki bitişik kullanımlarda aslî şekil muhafaza edilmiştir.

8. Eski Anadolu Türkçesi’ndeki şekilleriyle yazılan bazı kelimeler, XVIII. Asra uyarlanarak okunmuştur: “ilerü- ileri, karşı- karşı, dürlü- türlü, toksan- doksan, eyü- iyi, denlü- denli, yohsa- yoksa, kanlu- kanlı, türkî- türkü, yog- yok....”

9. Birleşik isim ve sıfatlar arasına bir çizgi (-) konulmuştur: “sad- pâre, anber- bû, heft- kişver, Mansur- âsâ...”

10. Nüshalarda şiirlerin başında geçen “Velehu, Eyzan” türü başlıklar tenkitli metinde gösterilmemiştir.

⁵⁶

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu, Yapı Kredi Yay. İstanbul 2001, s. 318.

TENKİTLİ METİN

DÎVÂN-I RESMÎ ALÎ BABA

Kasideler

1.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Tâ ezelden ehl-i îmân oldular Bektâşiler
Emr-i Hakk'a imtisâl gösterdiler Bektâşiler
2. Ol zaman kim Âdem'e secde edin emr olunup
Demeyip lâ ol namâza⁵⁷ durdular Bektâşiler
3. Emr-i Hakk'ı sımayıp Âdem'e kıldılar sücûd
Tâ o demdir kim nefis- bend oldular Bektâşiler
4. Düştü ol dem her biri bir nesneye mazhar görüp
Ol dem isti'dâda mazhar düştüler Bektâşiler⁵⁸
5. Her neye düştüse mazhardır ki⁵⁹ bunda gösterir
Hâline râzı olup şükr etdiler Bektâşiler
6. Bu rumûzdur kim her işe ezeli derler bu halk
Âlem-i 'amâya akdem dediler Bektâşiler
7. Kahr u lutfuyla Celâlî vü Cemâlî sa'd u nahs
Herkese⁶⁰ Hak verdiğini gördüler Bektâşiler
8. Aldılar destûr ki ya'ni terkîbe dizileler⁶¹
Lîk feyz-i Ahmed'e katlandılar Bektâşiler

⁵⁷

ol namaza: ol namaz MK.

1

S. 5b; SÇ. 112a; A. 503a; M. 6b; MK. 148b

⁵⁸

Bu beyit SÇ'de yoktur.

⁵⁹

mazhardır ki: mazhar ki MK.

⁶⁰

herkese: her ki MK.

⁶¹

terkîbe dizileler: terkîbine dizdiler MK.

9. Geldi Ahmed ileri ervâh tâcî⁶² gördüler
Vardı karşı yere yüzler sürdüler Bektâşiler
10. Bunca ervâh dedi⁶³ Ahmed⁶⁴ kanı ne oldu⁶⁵ bular
Fi'lin aldı gitdi herkes dediler Bektâşiler
11. Kalan ervâhî⁶⁶ Muhammed on iki bölük edip
Verdiğin birer emânet gördüler Bektâşiler
12. Dedi Ahmed kim durur⁶⁷ evlâd ü âlim çün ölen
Seçilip bir tarafa biz dediler Bektâşiler⁶⁸
13. Dedi Ahmed yâ 'Ali ahd etdiler evlâd için
Mâtemin tutmağa ikrâr etdiler Bektâşiler
14. Âlem-i ma'nâda erkân kurdu kırklar ol zaman
Ol çerâğın şem'ine cem' oldular Bektâşiler
15. Şâh-ı sultân-ı velâyet pîşvâ-yı ehl-i Hakk
El etek verdi⁶⁹ o demde⁷⁰ tutdular Bektâşiler
16. Ta'lim etdiler tevellâ vü teberrâ remzini
İşidip bu kavle râzı oldular Bektâşiler
17. Dedi Haydar yâ Muhammed râzı oldular bular
Etdiğim tâ'lime belî dediler Bektâşiler

⁶² ervâh tâcî: ervâh-ı nâcî MK.
⁶³ dedi: dediler SÇ, MK.
⁶⁴ Ahmed: Ahmed'e SÇ.
⁶⁵ ne oldu: noldu SÇ, MK.
⁶⁶ ervâhî: ervâh-ı S, SÇ / ervâh MK.
⁶⁷ kim durur: - MK.
⁶⁸ Bu beyit S'de yoktur.
⁶⁹ verdi: verdiler SÇ.
⁷⁰ demde: dem SÇ.

18. Her birin birer tecellî ile kayırdı bular
Hizmetimiz eylesinler dediler Bektâşiler
19. Kırklar ol dem oldular üryân ser- pûş bağlayıp⁷¹
Neydiğin bu remzi⁷² sezdi⁷³ yandılar Bektâşiler
20. Ehl-i beytin remzidir bu yarın anda görünür
Deyicek dembeste⁷⁴ hayrân oldular Bektâşiler
21. Getirip ortaya bir şerbet kamusu gördüler
Birliğe yetmek için nûş etdiler Bektâşiler
22. Neyi remz eyler o şerbet kim içip mest oldular
Bildiler yaşlar döküp zâr etdiler Bektâşiler
23. Kırkların birine ol dem neşter vuruldu görüp
İttifâk ile o dem kan dökdüler Bektâşiler
24. O kan ile bu âlem-i mülkde⁷⁵ unutmamak için
Levh-i dilde bu rumûzu yazdılar Bektâşiler
25. Bildiler Âl-i abânın hâlidir bu ittifâk
Ol zamân sînelerin⁷⁶ çâk etdiler Bektâşiler
26. Geldi Bû Sufyân'dan ol dem⁷⁷ bir nice müşrik gire
Kapıdan yana durup koymadılar Bektâşiler

⁷¹ bağlayıp: bağlanıp MK.

⁷² bu remzi: remzini MK.

⁷³ sezdi: sezdiler M, SÇ.

⁷⁴ dembeste: dembeste vü SÇ.

⁷⁵ mülkde: mülkü MK.

⁷⁶ sînelerin: şişelerin MK.

⁷⁷ geldi Bû Sufyân'dan ol dem : Ebû Sufyân'dan gelir S, MK.

27. Sûret-i Hakk'dan görünüp yere yüzler sürdüler
Gözleri körlüğüne hû dediler Bektâşiler
28. Koymadılar ol erenler meclisine redd edip
Anlara ol dem teberrâ etdiler Bektâşiler
29. Dediler kırklar o dem onlara la'net sad hezâr
Âl ü evlâda tevellâ kıldılar Bektâşiler
30. Mühr vuruldu⁷⁸ bu rumûza meclisi dağıtdılar
Ol edâyı⁷⁹ sildiler süpürdüler Bektâşiler
31. Tâ gelince âlem-i mülke Muhammed Mustafâ
Âlem-i ma'nâda bile oldular Bektâşiler
32. Geldi nûruyla münevver⁸⁰ kılmağışün âlemi
Olduğun şâfi'-i ümmet bildiler Bektâşiler
33. Ol kamer devrinin onuncu senesinde gelip⁸¹
Dediler Hakk'dır⁸² temenna etdiler Bektâşiler
34. Bekledi sî sâl refikin ol şefî'-i haşr u neşr⁸³
Gece gündüz bile arzu çekdiler Bektâşiler⁸⁴
35. Nûr-ı Ahmed sırr-ı Tâhâ he'l- etâ vü ve'd-duhâ
Geldi ilm-i bâb-ı Ahmed dediler Bektâşiler

⁷⁸ vuruldu: vuruldular S.
⁷⁹ edâyı: arayı MK.
⁸⁰ nûruyla münevver: ol nûr-ı münevver S.
⁸¹ gelip: gelir S, MK.
⁸² Hak'dır: Hak'dan S, SÇ, MK.
⁸³ ol şefî'-i haşr u neşr: haşr u neşr olunca tâ MK.
⁸⁴ Bu beyit S'de yoktur.

27. Sûret-i Hakk'dan görünüp yere yüzler sürdüler
Gözleri körlüğüne hû dediler Bektâşiler
28. Koymadılar ol erenler meclisine redd edip
Anlara ol dem teberrâ etdiler Bektâşiler
29. Dediler kırklar o dem onlara la'net sad hezâr
Âl ü evlâda tevellâ kıldılar Bektâşiler
30. Mühr vuruldu⁷⁸ bu rumûza meclisi dağıtdılar
Ol edâyı⁷⁹ sildiler süpürdüler Bektâşiler
31. Tâ gelince âlem-i mülke Muhammed Mustafâ
Âlem-i ma'nâda bile oldular Bektâşiler
32. Geldi nûruyla münevver⁸⁰ kılmağışün âlemi
Olduğun şâfi'-i ümmet bildiler Bektâşiler
33. Ol kamer devrinin onuncu senesinde gelip⁸¹
Dediler Hakk'dır⁸² temenna etdiler Bektâşiler
34. Bekledi sî sâl refîkin ol şefî'-i haşr u neşr⁸³
Gece gündüz bile arzu çekdiler Bektâşiler⁸⁴
35. Nûr-ı Ahmed sırr-ı Tâhâ he'l- etâ vü ve'd-duhâ
Geldi ilm-i bâb-ı Ahmed dediler Bektâşiler

⁷⁸ vuruldu: vuruldular S.

⁷⁹ edâyı: arayı MK.

⁸⁰ nûruyla münevver: ol nûr-ı münevver S.

⁸¹ gelip: gelir S, MK.

⁸² Hak'dır: Hak'dan S, SÇ, MK.

⁸³ ol şefî'-i haşr u neşr: haşr u neşr olunca tâ MK.

⁸⁴ Bu beyit S'de yoktur.

36. Lâ fetâ illâ ‘Ali’nin remzi oldu âşikâr
Geldiler ondan inâbet etdiler Bektâşiler
37. İçdiler dest-i Muhammed ‘Ali’den ahd⁸⁵ şerbetin
Kim ezel ol ahde el vermişdiler Bektâşiler
38. Yâ Muhammed Mustafâ vü yâ Aliyyü’l-Murtazâ
Birliğinize şehâdet etdiler Bektâşiler
39. Hânedân Selmânları Kanberleriyiz kıl⁸⁶ kabûl
Ol kapıya arz-ı hâcât etdiler Bektâşiler
40. Herkesin ihlâsına eyler tevakkuf feyz-i Hakk
Dedi Haydar gam yemen şâd oldular Bektâşiler
41. Hem havâtîn-i harem ismet-serâdır Hadîce
Menbâ’-ı sırr-ı nebîdir dediler Bektâşiler
42. Fâtıma fahrü’n-nisâ sırr-ı Muhammed feyz-i Hak
Nûr-ı Ahmed anda hâtemdir⁸⁷ dediler Bektâşiler
43. Kerbelâ’da bunların evlâdına kasd edenin
Her nefes cânına la’net etdiler Bektâşiler
44. Şâh Hasan⁸⁸ hulku’r-Rızâ için ciger-sûz oldular
Yaş yerine kan döküp ağlaştılar Bektâşiler
45. Bu idi kim âlem-i ma’nâda kırklar nûş edip
Kim edipdür bunda isbât dediler Bektâşiler

⁸⁵ ahd: ahd ü S.
⁸⁶ kıl: kılın S.
⁸⁷ hâtemdir: temdir S, SÇ, MK.
⁸⁸ Hasan: - A.

46. Şâh Hüseyin-i Kerbelâ ya'ni ki sırr-ı Murtazâ
Muktedâmız⁸⁹ pîşvâmız dediler Bektâşiler
47. Ol şehîd-i Kerbelâ aşkına meydâna girip
Kan döküp cân ile başın verdiler Bektâşiler
48. Şâh Zeyne'l-Âbidin ya'ni ki 'ilm-i Mustafâ
Dînimiz îmânımızdır dediler Bektâşiler
49. Sırr-ı Ahmed'dir Muhammed Bâkır ol kân-ı sehâ
Ol kapıdan müşkilin hâll etdiler Bektâşiler
50. Ca'fer-i Kâzım Ali Musâ er-Rızâ'nın 'aşkına
Top edip⁹⁰ meydâna başın girdiler Bektâşiler
51. Hem Takî vü bâ-Nakî 'Asker 'inâyet kânımız
Mehdî-i sâhib-zamâna erdiler Bektâşiler
52. Çâr-deh ma'sûm-ı pâk penc-i⁹¹ abâ kimler durur
Bildiler anlara tapu kıldılar Bektâşiler
53. Âl ü evlâda hıyânet eyleyen bî- dinlerin
Hakkına yuf borusunu⁹² çaldılar Bektâşiler
54. Çekdiler tîg u teberler hânedânın 'aşkına
Kırmağa yezîdleri and içdiler Bektâşiler
55. Hamd ü şükr olsun Hudâ'ya kim buların yoluna
İktidâ edip izine girdiler⁹³ Bektâşiler

⁸⁹ muktedâmız: muktedâ-yı MK.
⁹⁰ edip: - S // gerdiler: koydular SÇ.
⁹¹ penc-i: penc ü A.
⁹² borusunu: borusun SÇ, S, MK.
⁹³ girdiler: gitdiler MK.

56. Âl ü evlâda perestiş eylemek vâcib durur
Gayrı sevgiyi aradan sürdürler Bektâşiler
57. Ehl-i beytin hak idüğüne olup zâhib⁹⁴ bular
Cümlesi Hak mezhebine girdiler Bektâşiler
58. Çün mürebbîsin bilip kıl ile kâlden⁹⁵ geçdiler
Hâliyle kendilerin kayd etdiler Bektâşiler
59. Sûfiler⁹⁶ ol demde nâm ü şâna mâyl oldular
Anların ol hallerine güldüler Bektâşiler⁹⁷
60. Bu cevâbım hak demez redd eyler ise sûfi
Halleri meydânda el-ân⁹⁸ dediler Bektâşiler
61. Bunların dahi olur şehîdleri olmaz değil
Hânedân için değil lik dediler Bektâşiler
62. Ya şerî'atdan koparır⁹⁹ taş verir başın bular¹⁰⁰
Anınçün dâra gelir dediler Bektâşiler
63. On iki imamları sorsan adın bilmez bular
Kanda kaldı kim seveler dediler Bektâşiler¹⁰¹
64. Bunların ahdinde dahi var idi ölmek velî
Şimdiye dek görmedik dediler Bektâşiler
65. Bunların gerçeklerine sözümüz yok er durur
Lîk nâdir vâki' olur dediler Bektâşiler

⁹⁴ zâhib: ikrâr MK.

⁹⁵ kıl ile kâl: - S.

⁹⁶ sûfiler: sûfi A, SÇ, MK.

⁹⁷ Bu beyit ve devamındaki 7 beyit S'de yoktur.

⁹⁸ el- ân: el- hâle A, MK.

⁹⁹ koparır: koparan A.

¹⁰⁰ verir başın bular: bular durmaz dahi MK.

¹⁰¹ Bu beyit MK'de yoktur.

66. Hâcî Bektâş-ı Velî sultân-ı şâh-ı bî-riyâ
Feyz-i Hak sofrasın açdı¹⁰² yediler Bektâşiler
67. Şâh-ı sultân-ı velâyet Hâcî Bektâş-ı Velî
Rum erenler¹⁰³ serveridir dediler Bektâşiler
68. İmtihân için önüne sed çekip Rûm¹⁰⁴ erleri
Geçdi göğercin donunda gördüler Bektâşiler
69. Ba'de'l-ımtihân gelip baş indirip¹⁰⁵ Rum erleri
Hizmetine kaldı ba'z¹⁰⁶ oldular Bektâşiler¹⁰⁷
70. Eğnine fahr-ı Muhammed bâşına tâc vurunup¹⁰⁸
Ol sebeb ol dem fahri giydiler Bektâşiler
71. Geldi arslâna binip bir er görünce karşıdan
Dedi cansız taşları yürütdüler Bektâşiler
72. Bunun emsâli nice¹⁰⁹ yiz bin velâyet gösterip
Bâ- husûs mâtem-i Hüseyin sürdüler Bektâşiler
73. Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsîn Hâcî Bektâş-ı Velî
Demine hû çekmeği vird etdiler Bektâşiler
74. Etdiler müşkillerin âsân vechiyle tesbîh
Ol hakikat çeşmesinden kandılar Bektâşiler

¹⁰² açdı: - S.
¹⁰³ erenler: erenleri A, SÇ, M.
¹⁰⁴ Rum: - S.
¹⁰⁵ indirip: indirir M.
¹⁰⁶ ba'z: ba'zı MK.
¹⁰⁷ Bu beyit S'de yoktur.
¹⁰⁸ vurunup: vurup S / vurunur A.
¹⁰⁹ nice: - S.

75. Hak ile dervişlerin yoluna mâni' komayıp
Cehli taş a çaldılar sındırdılar Bektâşiler
76. Her neye baksa¹¹⁰ bular 'ibretle kıldılar nazar
Gördüler yârin cemâlin bildiler Bektâşiler
77. Görünürde gayrı yokdur ayn-ı esmâdır kamu
Sûrete aldanmayıp bir gördüler¹¹¹ Bektâşiler
78. Ayn-ı esmâda sıfat-ı Hakk'ı gördüler bular
Zâtını sınık gönülde¹¹² buldular¹¹³ Bektâşiler
79. Gördüğün örter bular görmediğin söylemeyip
Sırr-ı Hakk'ı setr edip açmadılar Bektâşiler
80. Hem şerî'at 'ilmin okur hem tarîkat fi'limiz
'Aşk ile ma'rifeti kesb etdiler Bektâşiler
81. Hâlimiz oldu hakikat takdîre verdik rızâ
Ol sebab her mâcerâdan geçdiler Bektâşiler
82. Dürr-i meknûn söyleriz ilm-i ledünne vâkıfız
Kabiliyyet yollarını açdılar Bektâşiler
83. Geçdiler havf ü recâdan ya'ni¹¹⁴ sultân oldular
Kahramân-veş nefslerin¹¹⁵ basdılar Bektâşiler
84. Âleme bir gözle bakıp cümlede Hakk'ı görüp
Ol cemâl ile kemâlin buldular Bektâşiler
85. Bu kasîdemden murâd arz-ı kemâl etmek değil

¹¹⁰ baksa: baksalar A.
¹¹¹ bir gördüler: gerdiler S.
¹¹² sınık gönülde: Hak geldiğinde S.
¹¹³ buldular: bildiler A, S.
¹¹⁴ ya'ni: - S.
¹¹⁵ nefslerin: nefslerini A, S, SÇ, M.

Âlilik edip hatam¹¹⁶ afv etdiler Bektâşiler

86. Sohbetin gelişine etmez¹¹⁷ tevakkuf kâfiye
Bunda tekrar geldiğin bakmadılar Bektâşiler

87. Her sehâvet sâhibi katında makbûldür ‘özür’¹¹⁸
Var ise galat dedim yok dediler Bektâşiler

88. Hamdülilah bu şikeste- beste¹¹⁹ nutkun Resmîyâ
Edinip mengûş kulağa takdılar Bektâşiler

89. Yâ Muhammed yâ Ali yâ Hâcî Bektâş-ı Velî
İttifâkan cürmünü sizden diler Bektâşiler

2.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fa’ülün

1. Çün Âdem mazhar-ı Rahmâna düşdü
Safiyyullâh olup ihsâna düşdü

2. Ne kim var mevcudât-ı mümkünâtdan
Kamunun minneti Mennân’a düşdü

3. Çün Âdem oldu mescûd-ı melâ’ik
Hakk’a şükr eyleyip Sübhân’a düşdü

4. *Elem a’hed ileyküm*¹²⁰ âyetin gör
Ki şeytân âdeme ‘udvâna düşdü

¹¹⁶

hatam: hatamı A.

¹¹⁷

etmez: eyler S, SÇ.

¹¹⁸

katında makbûldür ‘özür: makbûldür ‘afv eylesin S.

¹¹⁹

beste: - S.

2

S. 2a; SÇ. 123a; A. 524a; M. 4a; MK. 96a

¹²⁰

‘Ey Adem oğulları!Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır, demedim mi?’ Yasin Sûresi 36/60.

5. Hakk'ın ikrâmına çün¹²¹ erdi Âdem
Belî kıskanması¹²² şeytâna düşdü
6. Hüdâ¹²³ emrini sıydı¹²⁴ oldu¹²⁵ merdûd
Ki la'net halkası gerdâna düşdü
7. Şular kim etmedi Âdem'e secde
Gurûr u kibr ile 'isyâna düşdü
8. Bu hâli gördü ervâh kaldı tana
Kimi ikrâr kimi gümâna düşdü
9. Görüp ervâh ki Âdem oldu tüccâr
Kamunun arzusu dükkâna düşdü
10. Nice dem şâd ü handân iken Âdem
Yolu bir gün anın bustâna düşdü
11. Gözüne ilişip¹²⁶ dıraht-ı gendüm
Sapıp¹²⁷ emri yeyip bir dâne düşdü
12. İzâ câ'el-kazâ 'amyel-basar' dır
Ne çâre yahşi iş yamâna düşdü
13. Bu bir hikâye efzûn cümle ma'lûm
Ki Havvâ Âdem'e bîgâne düşdü

¹²¹

çün: - S / hemçün SÇ.

¹²²

belî kıskanması: ki nâkıs kalması S, MK.

¹²³

hüdâ: hüdânın A.

¹²⁴

sıydı: sapdı S, SÇ, A, M.

¹²⁵

oldu: ol A.

¹²⁶

ilişip: eyleyip SÇ / erişip A.

14. Nice dem gedi vuslat buldu bunlar
Zuhûr-ı Âdeme bahâne düşdü
15. Hakk'ın esmâsı mektûmuna bunlar¹²⁸
Sebeb oldu kamu devrâna düşdü
16. Tecellî etdi herkes bir isimden
Kimi Hâdî¹²⁹ kimi fettâna düşdü
17. Kimi hâline şâkir kimisi de
Hakk'ın ni'metine küfrâna düşdü
18. Gelip nevbet sefer emr¹³⁰ oldu çün uş
İtâ'at etmemiz fermâna düşdü
19. 'Amâ misâl¹³¹ ervâh 'âlemini
Geçip çün nevbeti âsmâna düşdü
20. 'Anâsır-ı erba'adan nice seyrân
Ederken yolumuz 'ummâna düşdü
21. Mevâlîd-i selâse arzusuyla
O deryâda yolum mercâna düşdü
22. Nice gün durdum anda âhirü'l-emr
Nebâta nevbet uş hayvâna düşdü
23. Olup bir ahsen-i takvîm-i mahfûz
Rüsûm ihsâsile zindâna düşdü

¹²⁷

sapıp: sıyıp MK.

¹²⁸

bunlar: anlar S, MK.

¹²⁹

Hâdî: bâdi MK.

¹³⁰

emr: umar A.

¹³¹

misâl: misâli SÇ.

24. Gelip çâr-ı ‘anâsırdan bu cismim
Atadan anaya ebdâna düşdü
25. Olunca emr-i Hak hayvândan ol ruh
Mürûr eyyâmile insâna düşdü
26. Çü seyâhat¹³² tamâm oldu görürün¹³³
Yolum bir ulu şehristâna düşdü
27. Görünür ol şehir bütün¹³⁴ velâkin
Bir âhir şehre ol pinhâna düşdü
28. Bile ol şehir ile ol şehir içinde
Mürûra minnetüm derbâna düşdü
29. Edip terk-i vatan gurbete düşdüm
Sa’âdetle yolum cihâna¹³⁵ düşdü
30. Gelenler bu cihâna böyle geldi
Kazâya uğrayan hüsrâna düşdü
31. Bu yol bir korkulu yoldur anınçün
Kimi geçti kimi kerbâna düşdü
32. Bi-hamdillah murâd oldu müyesser
Bu müşkil işimiz âsâna düşdü

¹³²

çü seyâhat: seyâhat niçin S, MK.

¹³³

görürün: gördüm S / görürdüm MK.

¹³⁴

bütün: benim MK.

¹³⁵

cihâna: ceyhana M.

33. Egerçi şâd ü hürrem oldum ammâ
Figân-ı âh ü vâh zebâna düşdü
34. Gözüm açdım dedim Elhamdülillah
Çü gördüm cismim Elbistân'a düşdü
35. Gönül idrâk-i pâk ile mücellâ
Tabî'at n`idelim sıbyâna düşdü
36. Nice sahrâ vü deryâ bende mektûm
Velî 'akl nice gün dîvâna düşdü
37. Ne denli la'b ü lehv var ise etdim
Son ucu gayretim Gufrâna düşdü
38. Hidâyet eyledi¹³⁶ Hak oldu muslih
Tabî'at meyl edip pîrâna düşdü
39. Kul etmişdi beni bu çarh-ı devrân¹³⁷
Ne gussa yer şu kim sultâna düşdü
40. İşitdim sâz-ı 'aşk eyler terennüm
Gönül bu nağmeden dermâna düşdü
41. Çün 'âşıklar gibi 'aşka boyandım
Bu gönül bir pîr-i civâna düşdü
42. Sebeb oldu biri¹³⁸ ol pîre ilter
En evvel hizmetim mihmâna düşdü

¹³⁶ eyledi: eyleyip A.

¹³⁷ devrân: gerdân S.

¹³⁸ biri: bizi A.

43. Kızıldeli¹³⁹ ocağında nasîbim
O şâh-ı zîşan ‘Âlîşâna düşdü
44. Alî- haslet hûy u hulku vü ismi
Alî sırrı de kim şîrâna düşdü
45. Ederdi kâbil-i feyz olana bahş
Şehâvet tahtına şâhâne¹⁴⁰ düşdü
46. Ne denli tâlib irşâd etdi ol şâh
Kimi velî kimi ‘îrfâna düşdü
47. Kimi erkân-ı evliyâ-i icrâ
Nasîbi mesned¹⁴¹ üstâdâne düşdü
48. Okudum ‘ilm-i te’vîli¹⁴² yüzünden
Rumûz-ı istivâ a’yâna düşdü
49. Yüzünde berk vuran envârı gördüm
Bu cân içre o nur lem’âna düşdü
50. Nice yıl hizmetinde şükr ederdim
Ki ben gedâ o kâmrâna düşdü¹⁴³
51. İşitdim söyleşirler Hakk’a varmaz¹⁴⁴
Delîli olmayan yabana düşdü

¹³⁹ deli: velî A, S, SÇ.

¹⁴⁰ şâhâne: şâne S.

¹⁴¹ mesned: sened MK.

¹⁴² te’vîli: te’vîl S, SÇ.

¹⁴³ Bu beyit S, SÇ ve MK’de bir önceki beyitle yer değiştirmiştir.

¹⁴⁴ varmaz: varamayan A.

52. Yalnız yola giden menzil alamaz¹⁴⁵
Gehi bir yana gehi o yana düşdü
53. Nitekim Cebrâil peygamberâna
Hakk'a varmağa tercümâna düşdü
54. Çü¹⁴⁶ gördüm Hak yola¹⁴⁷ gidenleri hep
Varıp bir pîr-i nüktedâna düşdü
55. Çün erdi vakt-i irşâdım be nâgâh
Benim de minnetim bir câna düşdü
56. Kulağuz oldu yola bile gitdi
Edeb erkân ile meydâna düşdü
57. Tekâpû etdi andan mürşîde der¹⁴⁸
Bu cân irşâd için kurbâna düşdü
58. Elim alıp beni irşâd edince
Gönül-mahzûnumuz şâdâna düşdü
59. Tevellâ vü teberrâ ahd ü peymân
Ne pend etdise gûş-ı câna düşdü
60. Emân buldu emânet saklayanlar
Emânet saklayan emâna düşdü
61. İrâdet verdim icâzet çün aldım
Nasîbim andan¹⁴⁹ irşâdâne düşdü

¹⁴⁵ alamaz: almaz S, MK.

¹⁴⁶ çü: çün SÇ.

¹⁴⁷ yola: yoluna S.

¹⁴⁸ mürşîde der: mürşîd der S.

¹⁴⁹ andan: çün SÇ.

62. Ayagına yüzüm¹⁵⁰ sürünce¹⁵¹ gördüm
Bu gözler kuhl-i İsfâhân'a düşdü
63. Bana benden haber verince ol şâh
Hemen gönül gözü o yana düşdü
64. Nice gün geçti gördüm yine bir gün
Ki lutfu bendeye erzâne düşdü¹⁵²
65. Nasîb verdi yolum açdı ve dedi
Nasîbi nâsibin âstâna düşdü
66. O şehrin kâmilî çokdur velâkin
Tecellîn anlara akrâna düşdü
67. Sana mevkûf uyanmağa nice cân
Tarîk-i Hakk'a 'âşıkâne düşdü
68. Önüne baş koyup arkam sığadı
Gözüm yaşı o dem revâne düşdü
69. Bu bir ni'met-i 'uzmâdır velâkin
Bu hikmetden gönül hayrâna düşdü
70. Yola girdim o dem nâlân ü giryân
Bu fırkatden ciger¹⁵³ büryâna düşdü

¹⁵⁰

yüzüm: yüz SÇ.

¹⁵¹

yüzüm sürünce: yüzüm sürem sürünce S.

¹⁵²

Bu beyit S'de yoktur.

¹⁵³

ciger: beniz MK.

71. Mukadderü'l-makarr bilâda¹⁵⁴ geldim
Münâsib ol bana iskâna düşdü
72. Çıkıp bir gün o şehri seyrân ederken
Gözüm bildik biraz yârâna düşdü
73. Kimi cândan muhabbet eyler idi
Kimi benimle imtihâna düşdü
74. Nice kâmillere yolum muvâfık¹⁵⁵
Mükemmel hem- tarîk ihvâna düşdü
75. Bilirdi mâverâyı anda bir pîr
Dedi ibn-i filan filâna düşdü
76. Biraz kimse o nutku etdi iz'ân
Olardan¹⁵⁶ sonra râyegâna düşdü
77. Olur mu rây-ı a'dâ ile tebdîl
Bir iş kim takdîr-i Yezdân'a düşdü
78. Erince fazl-ı Yezdân'dan¹⁵⁷ i'ânet¹⁵⁸
Nice pîr ü civân dâmâna düşdü¹⁵⁹
79. Tarîk-i Hacı Bektâş-ı Velî'ye
Gelip girdi kamu erkâna düşdü

¹⁵⁴

bilâda: bâlâda S.

¹⁵⁵

muvâfık: muvaffak A, S, M, MK.

¹⁵⁶

olardan: olar A.

¹⁵⁷

fazl-ı Yezdân'dan: nâsa Yezdân MK.

¹⁵⁸

i'ânet: 'inâyet A, MK.

¹⁵⁹

Bu beyit ve kendinden önceki üç beyit S'de yoktur.

80. Teşebbüs etdiler Âl-i abâya
Ki ya'ni mazhar-ı Selmân'a düşdü
81. Olup irşâd kamusu oldu şâkir
Çü gördü râh-ı handâna düşdü
82. Kimi ârif ü kâmil akl-ı evvel
Kimi kâbil-i feyz iz'âna düşdü
83. Kimi âşık-ı sâdık bay gedâ hem
Kamusı hâline şükrâna düşdü
84. Kimisi ilm-i te'vîl ile 'âlim
Ki anın dersi câvidâna düşdü
85. Muhakkîk hem muvahhid kimisi de
'Ulûm-i ebdân ile vicdâna düşdü
86. İlâhî behre-yâb et cümlesin kim
Tarîk-i Hakk'a sâdıkâna düşdü
87. İlâhi hâb-ı gafletden¹⁶⁰ uyansın¹⁶¹
Şular kim sıdk ile îmâna düşdü
88. İlâhi şerbet-i vaslına kansın¹⁶²
Şu cân kim bu yola 'atşâna düşdü
89. İlâhî ber- murâd et kim bu yolda
Murâdın koydu mürîdâne düşdü

¹⁶⁰ hâb-ı gafletden: hâb u gafletden A.
¹⁶¹ uyansın: uyandırısın M / uyarasın: SÇ.
¹⁶² kansın: kandır MK.

90. İlâhî cân bağışla anlara kim
Cemâlin şem'ine pervâne düşdü
91. Bağışla ya Rab anları¹⁶³ ki geldi
Tarîk-i Hakk'a muhibbâne düşdü
92. Yakıp yandırma şol muhibbi ya Rab
Ki 'aşkın âteşine yana düşdü
93. Du'âsın müstecâb et ya İlâhî
Bu Resmî hâlin istibyâne¹⁶⁴ düşdü
94. Kamuya feyz-i lutfun oldu mebzûl
Salâdır cümleye el'âna düşdü
95. Sakın durma oturma şol kişi ile
Ki anın işi gücü yalana düşdü

Küçük Mesneviler

1.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şol mürâ'î şeyhlere dervîş olan hayvânı gör
Ya ana şeyh olanı kim eylemiş Hak anı gör
2. Edinip ma'bûd riyâsın andan istimdâd diler
Halka sûretler satarlar şân ardında yeler
3. Sûfinin dirseği delmişdir 'abânın yenlerin
Kendiler giyer samur şişirip nefis-i seglerin

¹⁶³

ya Rab anları: anlara ya Rab S, MK / canları ya Rab: SÇ.

¹⁶⁴

hâlin istibyâne: hâkin âşiyâne S, MK / hâlin âşiyâne SÇ / hâlin asubyâne A.

4. Sa'y eder tâlibleri bize efendimiz gibi
Olalım nâm-ı hacı dünyâda şeyhimiz gibi
5. Hak'kî isterken rübâba meyl eder Hakk'ı koyup
Hak bu yoldur der bu renge boyanır ana uyup
6. Kopsa bir sıfât-ı tâlib çıkarır yoldan bular
Müsta'âddir der lâkin gönlüne şirkler dolar
7. Çalışırlar bir tarîk ile elinden varını
Koyalar alalar tâliblerin her kârını
8. Der sana varasın yanına geç bu murdar dünyâdan
Hiç demezler bunları yarın sorar mı Yaradan
9. Yanılıp bir kişi bunlara yolda karşı gelmesin
Yâ buların elin öpüp parasın almasın
10. Vay anın başına sonra ne getirirler bular
Kaldırıp yere vururlar bâtıl durur bular
11. Az yiyip az su içir dudakların ger ne durur
Diyeler için eriyip yemez ol merd durur
12. Gâhi mansûb edicek olur efendi birini
Varını vermez olursa 'azl ederim der beği
13. Takdîre karşı koyup derler ne dersek biz olur
Ölünü diri edip evvelce rîşin burur

14. Kendüde yokdur tesellî dervîş durmaz yanar
Müşkilin sormağa ‘âr eyler özü durmaz yanar
15. Yâ eğer bir tâlibi gelse dese kim lutf edip
Bir nice müşkillerim var ey efendim lutf edip
16. Müşkilimiz hâll edersen cânımız kurbân ola
Der ki mâlın yok senin kim müşkilin âsân ola
17. Şeyhe mâlın var ise ‘arz eyle cânın istemez
Yaralı sözün işidiriz boş kelâmın istemez
18. Ağı sırtında dîvânı hazrete götüreler
Koyalar yârin örümcek sıfâtında böyle bular
19. Koydular tâmıyla tezvîrin önüne bunların
Takalar ol ağı ol dem boğazına bunların
20. Bir yeyip sûfilere da’vâ edüben diyeler
Hak yola tâlib iken bunlar yolumuz vurdular
21. Erişe ol demde fi’lin göre Hakk’dan hitâb
Halleri bilmem n’olur *Vallahu a’lem bi’s-sevâb* ¹⁶⁵
22. Geldik ol müşkil su’âl eden kişiler sözüne
Kem su’âl etmek için almış yüzünü eline
23. Dese tâlibleri Hakk’a getiririz dersiniz
Var mı senden Hakk’a yol Hak’dan sana ne dersiniz

24. Tâlîbe tenbîh edersin sakın etme bu işi
İşleden var mı ana yâ kendi mi işler ol işi
25. Bir midir hayr ile şerrin aslı yâ gayrı mıdır
Halk mı işler işleten işleri yâ Bârî midir
26. Neyi bilmez câhil olan bilir ‘ârif olan
Yoksa bir mi ikisi bilmez ile vâkîf olan
27. De günâh eden sevâb eden ikisi bir midir
Ya sa’âdetle şekâvet ayrı mı gayrı mıdır
28. De celâl ile cemâl merdur ile makbûl nedir
Bir midir kahrile lutf sâ’il ü mes’ûl nedir
29. Dirsensiz günâh edenler girecekdir dûzaha
De cesed mi ya rûh mu düşecek berzaha
30. Sonra girer cennete var ise zerrece imân
Bunu temyîz eyle bana ver haber ey müslümân
31. Cennete doğru gidenleri de bana kimler durur
Siz misiniz yâhud onlar de bana kimler durur
32. Hak dedi levlâke levlâk seyyidü’l-kevneyn için
Bu cihânı ben seninçün hem seni benim için
33. De bana öyle olunca ol dahi sizler gibi
Kürk mi giydiler dibâ kaftanlar sizler gibi
34. Giydiği esvâbların lafzını harfiyle bize
De cevâbın hırka mı kabâ mı diyeyim size

35. Yâr-i kebel ol Haydar-i kerrâr sultan-ı Necef
Siz gibi mi etdiğim Hakk'a dedi *lev keşef*¹⁶⁶
36. Kılıcı darbile revnak bulmuş iken bu cihân
Yoksa aslı yok mu dersin bir kuru söz mü hemân
37. Hadîce mâlıyla kendin Ahmed'e teslîm edip
Fâtımâ fahrû'n-nisâ esvâbın ihrâmdan biçip
38. De ki ehlin kızların bunlardan a'lâ mıdır
Kim dibâlar hoş münakkaş entariler biçdirir
39. Ehl-i fakrız dersiniz fakr ile fahrınız kanı
On iki imamların yoluna gitmeniz kanı
40. Sen devâ için şeker bal şerbeti hams içip
Kurratü'l-ayn şâh Hasan hulku içip
41. Kan döküp âlûde-i gubâr olup şâh-ı şehîd
Sen safâ-i hatr ile kendini zan et sa'îd
42. Geçire 'ömrünü Zeyne'l-Âbidîn zindanda
Sen gezip yârânla eyle safâ seyrânda
43. Bâkır ü Ca'fer ki 'ilmin sırrına vâkîf idi
Dört bin esmâsına Hakk'ın sırrına vâkîf idi
44. Hak'dan utandı bular dünyaya mâyil oldu
Dünyayı 'arz edenin sözüne kâyil oldu

45. Mûsâ-i Kâzım ‘Ali Mûsâ er-Rızâ oldu şehîd
‘Âlem-i ma’nâda lâkin bahtları oldu sa’îd
46. Hem Takî vü bâ-Nakî fakr ile fahr etdi o dem
Sen utanmayıp şikâyet eyle hâlinden bu dem
47. ‘Askerî ‘asker çekip Mehdî-i hâdî gelicek
Fi’liniz koya önünüze yüzünüz göricek
48. De bana o dem kerem edip cevâbınız nedir
Dese etdiğin ‘ibâdet mi dalâlet mi nedir
49. Dese bunu âl ü evlâda muhabbet etmeniz
Ya bu böyle mi olur tâlible Hakk’a gitmeniz
50. Yüzünüz ardınıza dönsün dese ne dersiniz
Siz misiniz Mehdi ya ben miyim dese ne dersiniz
51. Bir iken râh-ı Hüdâ ya’ni düvazdeh tarîk
Koydunuz ‘aynı tarîki tuttunuz gayrı tarîk
52. Bir idüğün bunların sırrını gayrı sandınız
Sâhibin bir bilip hem ayrı gayrı sandınız
53. On iki imamları bir nûr idüğün bilmeyip
Çâr-deh ma’sûm-ı pâk kimler idüğün bilmeyip
54. Kanda olur kim olurlar sırrına vâkîf bular
Gark-ı gamdır her zaman reyyânla me’lûf bular

55. Tâ ezelden iktidâ etdik imamlar yoluna
‘Aşkıyla fahrın giyip hem vâkıf olduk sırrına
56. İsteyen gelsin bizimle imtihân olsun bugün
Âl ü evlâd ‘aşkına cânın veren gelsin bugün
57. Biz ki Bektâşîleriz cân ile başdan geçmişiz
Hamdülillah kim iki cihânda sultân olmuşuz
58. Tavrımız kahr-ı ‘adüvdür nutkumuz münkire yeter
Fahrımız fahr-ı Muhammed hâlimiz münkire yeter
59. Dâmen-i Âl-i ‘abâyı tutmuşuz nâcîleriz
Nâmımız Resmî gönül tavâf eden hâcılarız
60. Mustafâ vü Murtazâ yoludur erkânımız
Hem buların kavlidir uş dînimiz îmânımız
61. Çünkü lutfunla tamâm oldu bu nutkum yâ imâm
Sad hezarân âline evlâdına olsun selâm

2.

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fa’ûlün

1. Edelim bâ-i¹⁶⁷ Bismillâh ile bed’
Gelip zihnimize cehl olmaya sed
2. Eğer fırsat verirse kudret-i Hak
Olur bu devr-i nutkum Hakk-ı mutlak
3. Olur Hak’dan eğer sen benliğini
Komazsan ortaya sen¹⁶⁸ senliğini

4. Açılır gonca-veş gönlün gül olur
Dilin söz söylemekde bülbül olur
5. Olurlar sözüne kâ'il işiden
Ola Hak râzı derler bu kişiden
6. Gel imdi aç kulağın ey birâder
Dilersen k'olasın hâlis dilâver
7. Bu yola doğruluk ile gelenler
Olur tâlib erenleri sevenler
8. Yola doğru gidenler yol eridir
İki cihânın anlar serveridir
9. Kaçan bir meclis-i dâniyya ersen
Edeble içeri yanına gir sen¹⁶⁹
10. Gerek kim bildiğin taşra atasın
Mukaddem bildiğinden hep geçesin
11. Mukaddem geçesin her mâcerâdan
Haber alasın ol dem mâverâdan
12. Dil-i dâniyya Muhammed Mustafâ'dır
Anın nutku hemîn nutk-ı Hudâ'dır
13. Anın gönlü mekânı Hakk olupdur
Ki hâlî gayrı Hakk'dan eyleyipdür

¹⁶⁷

bâ-i: bâ'is-i SÇ.

¹⁶⁸

ortaya sen: ortaya eger sen SÇ.

¹⁶⁹

edible içeri yanına gir sen: edible içeri yanına sen A, SÇ.

14. Anın nutku birer cândır hemîn yâr
Sakın sındırma olmayasın ağyâr
15. Sadâ nutkun rûhudur kim görünmez
Sıyan sadâyı murdardan arınmaz
16. Gönülde¹⁷⁰ durduğunca Hak durur ol
Dile gelse hemîn bir cân durur ol
17. Ne denli nefsolur kavîde dursa
Hemîn bir cân olur Hakk'ı bilirse¹⁷¹
18. Sözüñ muhtasarıdır mahbûb olan
Odur kâmil katında merğûb olan
19. Dilersen kim tesellîler bulasın
İki cihanda ber-hudâr olasın
20. Hemîn birkaç nasîhat eyleyiben
Sana bir hoş¹⁷² nasîhat eyleyiben
21. Cehennemden dilersen kurtulasın
Girip cennetde dîdârın¹⁷³ bulasın
22. Gerekdir ara yerden sû'-i zannı
Çıkarıp ko yerine hüsn-i zannı¹⁷⁴

¹⁷⁰ gönülde: göklere SÇ.
¹⁷¹ bilirse: bilirsen A.
¹⁷² hoş: kaç M.
¹⁷³ dîdârın: dîdâr SÇ.
¹⁷⁴ hüsn-i zannı: hüsn ü zannı SÇ.

23. Kıyâs-ı nefse insâfınla¹⁷⁵ kendin
Olasın hem edeb ola refikin
24. İki cihân sana ol dem bir olur
Hidâyet sana hem destgâr olur
25. İşit imdi cehennem neydüğünü
Çıkar andan çalış sen kend'özünü
26. Cehennem sû-i zandır kim cehildir
Ki cehlin atası Ebû Cehildir
27. Cehenneme işâret sû-i zandır
Dahi cennetin 'aynı hüsn-i zandır¹⁷⁶
28. Buların kangısın eylesen 'âdet
Kalırsın anın içinde¹⁷⁷ müebbed
29. Kamuya hüsn-i zannın olsa dâim
Olursun sen ebed cennetde kâ'im
30. Mizân oldu kıyâs-ı nefis ey cân
İki yanı edeb insâf durur san
31. Kıyâs-ı nefis ile giden kişiler
İşini vezn eder ol andan işler¹⁷⁸
32. Kıyâs-ı nefis edince eyler insâf
Azîz eyler kişiyi derler insâf

¹⁷⁵

insâfınla: insâfıyla SÇ.

¹⁷⁶

hüsn-i zandır: hüsn ü zandır SÇ.

¹⁷⁷

anın içinde: içine anın A, M.

¹⁷⁸

işler: etseler SÇ.

33. Şunun kim hilkati oldu¹⁷⁹ şekâvet
Buları kendüye eylemez ‘âdet
34. Bu yolla¹⁸⁰ Hakk’a yol buldu bulanlar¹⁸¹
Ki kalmaz yolda müşkilin¹⁸² soranlar
35. Hidâyet erse Hakk’dan olur âsân
Bu hâli hâl edenler oldu insân
36. Şakî sâ’id gedâ bây¹⁸³ kul u sultân
Cemîl¹⁸⁴ zîşt iyi yavuz cehl ‘irfân
37. Hakk’ın kudret yedindedir bu işler
Ki sanma cehd ile biter bu işler
38. Çalışır kâmil olanlar bu işe
Ki mazhariyyetin bile ne ise
39. Koya tedbirlerin takdire uya
Bile takdir nedir emrine uya
40. Mürebbîsiz velâkin Hakk bulunmaz
Kılavuzsuz hergiz yol alınmaz
41. Sana Hakk’dan eğer erse inâyet
Erersin mürşide eder himâyet

¹⁷⁹ şunun kim hilkati oldu: eger hilkâti oldusa SÇ.
¹⁸⁰ yolla: yol ile SÇ.
¹⁸¹ bulanlar: bunlar SÇ.
¹⁸² yolda müşkilin: müşkilin yolda SÇ.
¹⁸³ şakî sâ’id gedâ bây: sâ’id ü gedâ bây ü SÇ.
¹⁸⁴ cemîl: cümle SÇ.

42. Hudâ'dan olmaz ise ger inâyet
Kalır gümrah cân bulmaz hidâyet
43. Şolar kim sa'y edip mürşide erdi
Muhammed 'Ali'nin sırrına erdi
44. Bulardan kamuya erer hidâyet
Buları bilmeğe gerek inâyet
45. Hakk'ı herkes biliriz zan ederler
Velî Muhammed'e gümân ederler
46. Muhammed'i bilenler etdi î mân
Şu kim bilmez eder ana gümân
47. Anun evlâd-ı âlîni bilenler
Olardır yoluna girip gidenler
48. İmamlar yoluna girip giderler
Alırlar bunlar anları yederler
49. Hakk'a doğru getirirler buları
Takarlar boynuna tığ-bend¹⁸⁵ yuları
50. Bu sözlerden arz budur duyasin¹⁸⁶
Girip yoluna anlara uyasın¹⁸⁷
51. Hüner oldur buların yollarına
Girince uya izin¹⁸⁸ izlerine

¹⁸⁵ tığbend: tığbendin SÇ.

¹⁸⁶ duyasin: duyarsın SÇ.

¹⁸⁷ uyasın: uyarsın SÇ.

¹⁸⁸ izin: izleri SÇ.

52. İmamlar kim idüğün dinle ey cân
Edem adıyla¹⁸⁹ vasfın sana ey cân
53. İşit imdi Muhammed vasfın ey cân
Anın aşkına olmuşdur dü cihân
54. Muhammed dü cihânın rehberidir
Kamu peygamberin¹⁹⁰ hem serveridir
55. Anun gölgesi yere düşmemişdir¹⁹¹
Ki kimse gördüğünü görmemişdir
56. Getirdi Hak cihâna görmesiçün
Hakk'ı bu halk sözünden bilmesiçün
57. Şefâ'at andan erer her nebîye
Dahi feyz andan erer her velîye
58. Anın 'ilmi Hakk'ın 'ilmiyle birdir
Eder Cibrîl ta'accüb bu ne sırdır
59. Habîbullah kaçan mi'râc etdi
Biribirin görüp teferrüç etdi
60. Habîbullah dedi adını Allah
Dedi ol dem Muhammed bârekallah
61. Aliyyü'l-Murtazâ şâh-ı velîdir
Ki mazhariyyeti sancelîdir

¹⁸⁹

adıyla: adın SÇ.

¹⁹⁰

peygamberin: peygamberlerin SÇ.

¹⁹¹

düşmemişdir: düşmüşdür SÇ.

62. Velâyet sırrının serdârıdır bu
Sehâvet tahtının sultânıdır bu
63. Muhammed ‘ilminin hem kapısıdır
O ‘ilmin şehrinin hem yapısıdır
64. Anın diliyle doksan bin kelâmı
Dedi Ahmed’e Hak ol dem tamâmı
65. Bu nutku yine üç kısım eyleyen ol
Otuz binin yine hıfz eyleyen ol
66. Otuz binin şeri’ât eylediler
Otuz binin hakikât eylediler
67. Buların sırrına kimseler ermez
Buların arasına kimse¹⁹² girmez
68. Buların mazhariyyetleri birdir
Dahi sözleri hem¹⁹³ ruhları birdir
69. Denildi *kerremallâhû vech*¹⁹⁴ ana
İşidenler bu nutku¹⁹⁵ kaldı tana
70. Denildi bunlara levlâke¹⁹⁶ levlâk
Bular için durur zeyn-i¹⁹⁷ eflâk

¹⁹²

kimse: kimseler SÇ.

¹⁹³

dahi sözleri hem: dahi hem sözleri SÇ.

¹⁹⁴

“Allah yüzünü şereflendirsın..”

¹⁹⁵

nutku: sırı SÇ.

¹⁹⁶

levlâke: levlâk SÇ.

¹⁹⁷

zeyn-i: zeyn ü SÇ.

71. Hadîce şânına buyurdu Ahmed
Ki bu hayrû'n-nisâdır dedi Ahmed
72. Olupdur Fâtıma fahrû'n-nisâ hem
Aliyyü'l-Murtazâ sırrına mahrem
73. İki bir sadefdir ol haberdâr
Bulardan doğdu iki lü'lü' şeh-vâr
74. Hasan hulkü'r-Rızâ mîr-i kelâmdır
Muhammed dedi Ali'ye es-selâmdır
75. Bunun vasfında yok bende¹⁹⁸ liyâkât
Kalem kâğıt getirmez buna takât
76. Hüseyin-i Kerbelâ sâhib-i meydân
Atâsı sırrıdır¹⁹⁹ ol şâh-ı merdân
77. Şehîdler serveri²⁰⁰ sultân-ı 'âlâm
Ki öldür nûr-ı dîde şâh-ı ikrâm
78. Bunun gördüğünü hergiz serâser
Kimesne görmedi k'ola berâber
79. 'Alî Zeyne'l-abâ kim Kerbelâ'da
Yedi yaşında uğradı belâya²⁰¹
80. Bu mazlum²⁰² nûr-ı 'ayn-ı Mustafâ'dır
Dahi sırr-ı velâyet Murtazâ'dır

¹⁹⁸

bende: bunda SÇ.

¹⁹⁹

sırrıdır: sırr SÇ.

²⁰⁰

serveri: servi M.

²⁰¹

belâya: belâda SÇ.

²⁰²

bu mazlûm: bu mazlûm nûr M.

81. Muhammed Bâkır'ın hilm²⁰³ ü hayâsı
Dahi ahd ü vefâ sıdk u safâsı²⁰⁴
82. Kimesne görmedi bunun gibi er
K'ola²⁰⁵ hilm ü hayâsına berâber
83. İmâm Câ'fer-i Sâdık muktedâdır
Kamû 'âlimlere hem pîşvâdır
84. Ledünn 'ilminin esrârın bilen bu
Hadîs-i Mustafâ'yı şerh eden bu
85. Bunun kurduğu yola her ki gitmez
Sapar yoldan varıp ol Hakk'a yetmez
86. Kamuya rehnümâ Mûsâ-i Kâzım
Uyanlar ana eder Hakk'a ta'zîm²⁰⁶
87. Eğer püşt ü penâhın olsa Mûsâ
İki âlemde sensin sâhib-âsâ
88. Ki el-hâle anı şeffî' getirsen
Murâdına erersin anı ansan
89. 'Ali Mûsâ Rızâ şâh-ı Horasan
Anı sevenler oldu kâmil insân

²⁰³

hilm: 'ilm SÇ.

²⁰⁴

ahd ü vefâ sıdk ü safâsı: sıdk ü safâ ahd ü vefâsı SÇ.

²⁰⁵

ki ola: gûyâ SÇ.

²⁰⁶

ta'zîm: 'âzîm M.

90. Olupdur kıblesi erbâb-ı ‘aşkın
Dahi Merve Safâsı ehl-i şevkîn²⁰⁷
91. Kamu erbâb-ı fahrın rehberidir
Erenler evliyâlar serveridir
92. Muhammed muttaki cevâd-ı²⁰⁸ âlem
Uyanlar ana oldu kâmil âdem
93. Bu esrâr-ı Hüdâ-yı *lem yezel*²⁰⁹ dir
Bu iki ‘âlem içre bî-bedeldir
94. ‘Alî vü bâ-Nakî sırr-ı Hüdâ’dır
Dahi nûr-ı Muhammed Mustafâ’dır
95. Olur şâh-ı cihân ana uyanlar
Varır maksûduna elin tutanlar
96. Hasanü’l-‘Askerî sâhib-livâdır
Muhibb-i hânedâne ol pîşvâdır
97. Cemâl-i bâ-kemâl-i Mustafâ’dır
Dahi sırr-ı velâyet Murtazâ’dır
98. Muhammed Mehdi sâhib-i zamânın
Ki oldur sâhibi iki cihânın
99. Muhammed nûrunun hazînesidir
‘Ali’nin²¹⁰ sırrının gencînesidir

²⁰⁷ şevkîn: zevkîn M.

²⁰⁸ cevâd-ı: cevâd ü SÇ.

²⁰⁹ “Yok olmadı.”

²¹⁰ ‘Ali’nin: ‘Ali SÇ.

100. Buna ümmet olan âhir zamânda
Görürler Hakk'ı ol dem her mekânda
101. Anın yoluna cân ü baş verenler
Hidâyete düşer mazhar sevenler
102. Çihâr-deh ma'sûm-ı âl-i abâyı
Sevenler gördüler lutf-ı Hudâ'yı
103. Hudâ'nın lutfuna mazhar düşenler
Olardır yoluna girip gidenler
104. Edenler iktidâ Âl-i abâya
İnanmış oldular nutk-ı Hudâ'ya
105. Buları kim idüğün bilmeyenler
Olardır kendi başına yelenler
106. Eder tedbîrini kendüye pîşe
Olur bu mürtekîb yeler her işe
107. İmamlar kim idüğün bilmediler
Anunçün yollarına girmediler
108. Teşebbüs eyleyen dâmenlerine
Olar mazhar düşerler sırlarına²¹¹
109. Varıp İblîs'e uymaz gayrı bunlar
Bular sağdır değildir sayru bunlar

²¹¹

sırlarına: esrârlarına SÇ.

110. Buların gördüğü işitdiği hep
İmâmlardan emânet cümlesi hep
111. Eder ‘ârif olan onlara meyli
Eder kesb ü kemâl bî-şüphe hayli
112. Bular feyz-i hakîkât çesmesidir
Kemâl ehline cennet bahçesidir
113. Bular dîdâr-ı Hak’dırlar kamusu
Bular nûr-ı ahaddırlar kamusu
114. Kişi sevdiğinin aynı değil mi
Bulara hak desen şânı değil mi
115. Perestîş eyleyen Âl-i abâyâ
Eder mi iltifât gayrı kabâyâ
116. Tehî terk etmez ‘ârifler kabâyı
Tehî ‘âdet edinmezler abâyı
117. Kişi elbisesinin fi’lin işler
Ne ise iktizâsı anı eyler
118. Ki her su kabının rengini ey cân
Eder ızhâr görürler halk-ı cihân
119. Libâs-ı fakrıyla fahr eyler ‘ârif
Ki ola fi’li imamlara müsâdif
120. Olanlar Bektâşî giydi abâyı
Tutarlar dâmen-i Âl-i abâyı

121. Gurur gibi buhal oldusa nârı
Libâsından eder herkese sârî
122. İmamlara uyan buldu hidâyet
Cihânda ol olur ehl-i selâmet
123. Buların mezhebin tavrın haber al
O mezheble o tavra özünü sal
124. Hemîn ol dem olursun Hak ile Hak
Gider benlik olursun Hakk-ı mutlak
125. Giyenler Resmîyâ fahr-ı Muhammed
İ'ânet eder ana feyz-i Ahmed
126. Bihamdillah muhibb-i hânedânız
Anınçün dü cihânda müsteânız

Gazeller

1.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kıl şefâ'at sırr-ı Tâhâ hel etâ vü ve'd-duhâ
Yâ Muhammed Mustafâ vü yâ 'Aliyyü'l-Murtazâ
2. Tayyib ü tâhir Hadîce menba'-ı sırr-ı Nebî
Mahrem-i Haydar durur²¹² hem Fâtımâ fahrü'n-nisâ
3. Nûr-ı Ahmed sırr-ı Haydar şâh Hasan u şâh Hüseyin
Hem imâm-ı 'Âbidindir mefhar-ı Âl-i abâ

4. Bâkır ü Ca'fer imâm-ı dîn ü dünyâdır bular
Hem penâhı mü'minin Kâzım 'Alî Mûsâ'r-Rızâ
5. Hem Takî vü bâ-Nakî 'Asker 'inâyet kânıdır
Kıl hidâyet ya Muhammed Mehdi sâhib-i livâ
6. Çâr-deh ma'sûm-ı pâk-i Âl-i 'abâ fahr ehline
Dervîşin fahrı durur yoluna can kılmak fedâ
7. Resmîyâ sıdk ile her kim dedi bir kez yâ 'Alî
Koymadı²¹³ vâdi-i hicrânda anı rûz-ı cezâ

2.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey cemâlin sûre-i ve'sş-sems ü alnın ve'd-duhâ
Bâ-i bismillâh zâtın yâ resûl-i Kibriyâ
2. Hatt ü hâlin sûre-i seb'a'l-mesânî remz eder
Nutk-ı pâkin câna cân katdı dehânın²¹⁴ kul kefâ
3. Sırr-ı Ahmed âlemi vü âdemi mest eyledi
Bahr-ı²¹⁵ zâtın gark edipdür âlemi tâbe-serâ
4. Şânına *levlâk*²¹⁶ geldi ey *elem neşrah*²¹⁷ saçın
Kâ'inâtın 'aynı sensin serfirâz-ı enbiyâ

2 SÇ. 105a; A. 498b; M. 32a; MK. 124a

²¹³ koymadı: duymadı M.

²¹⁴ dehânın: duhânın M.

²¹⁵ bahr-ı: - MK.

²¹⁶ "Levlâke levlâk, le mâ halaktü'l- eflâk." "Sen olmasaydın bu âlemleri yaratmazdım."

²¹⁷ "Elem neşrah: Açmadık mı?" (Kur'ân-ı Kerîm, İnşirah Sûresi, 94/1).

5. Lem'a-i hüsnün durur her zerresi şems ü kamer
Kadd-i ra'nânın nihâli geldi sidrû'l-müntehâ
6. Tâbi' oldu emrine ins ü melek vahş²¹⁸ u tuyûr
Seyyidü'l- kevneyn-i âlem yâ Muhammed Mustafâ
7. *Lahmüke lahmî*²¹⁹ rumûzu sende oldu müctemi'
Yâ Muhammed Mustafa vü yâ 'Aliyyü'l-Murtazâ
8. *Innemâ velikûmullah*²²⁰ geldi hakkında²²¹ senin
Haydar-ı kerrâr sensin ma'den-i cûd ü sehâ
9. Şânına menzil durur hem *Lâ fetâ illâ 'Ali*²²²
Düldül ü seyf-i kudret *ve 'd-duhâ*²²³ vü *hel etâ*²²⁴
10. Menba'-ı sırr-ı Muhammed'dür Hadîce mahremi
Matla'-ı şemsü'd-duhâ bedrü'd-dücâ hayrû'n-nisâ
11. Genc-i 'ismet mahzen-i mesned-nişîn zât-ı kadîm
Sırr-ı Ahmed pâk-dâmen Fâtımâ fahrû'n-nisâ
12. Efdal-i ahlâk-ı ahsen eşref-i nûr-ı Nebî
Hem imâm-ı mülk-i dünyâdır Hasan hulku'r-Rızâ
13. Seyr-i fillâh mazhar-ı Hak zât-ı rabbü'l-'âlemîn
Nûr-ı Ahmed sırr-ı Haydar şâh Hüseyin-i Kerbelâ

²¹⁸ vahş: hoş A, M, SÇ.

²¹⁹ "Etin etimdir."

²²⁰ "Şüphesiz sen Allah'ın dostusun."

²²¹ hakkında: hakkına A, SÇ, M.

²²² "Ali gibi yiğit er yoktur."

²²³ "Kuşluk vaktine and olsun ki..."

²²⁴ "Hakikâten (uzun bir zaman) geçmemiş midir?" (İnsan Sûresi, 76/1).

14. Tayyib ü tâhir hem imâm şâh Zeyne'l-âbidîn
Mefhar-ı ehl-i yakîn hem zübde-i Âl-i 'abâ
15. Mazhar-ı Hak zât-ı pâk hem mahzen-i sırr-ı 'Ali
Ma'den-i 'ilm-i²²⁵ Muhammed Bâkır ol bedrû'd-dücâ
16. Ca'ferü's-Sâdık hakâyık 'ilminin sultânıdır
Hâk-i pâyi tûtyâdır 'aynıma nûr-ı ziyâ
17. Ma'nâ-i 'ilm-i Muhammed sırrına mahzen olan
Mûsa-i Kâzım durur 'aşk ehline 'ayn-ı safâ
18. Nûr-ı sırr-ı *hel etâ*²²⁶ hem kâşif-i 'ilm-i ledün
Nûr-ı zât-ı Kibriyâdır Şâh 'Ali Mûsâ er-Rızâ
19. Sâhibü'l-hulkü'l-'azîmdir²²⁷ mâlik-i sırru'l-kadîm
Şâh Muhammed Muttakî gencîne-i gâr-ı Hüdâ
20. Hem 'Ali vü bâ-Nakîdir rehnümâsı mü'minin
Var ise zâtında ikrâr eyle ana iktidâ
21. Kâbil-i²²⁸ ceyş safderi oldu Hasanü'l-'Askerî
Nâ'il-i seyf-i Hudâ hem ol durur sâhib-livâ
22. Devr-i Mehdîdir hidâyet nûru doğdu 'âleme
Münkirin inkârına yûf vurdu ashâb-ı vefâ
23. Çâr-deh ma'sûm-ı pâk Âl-i 'abânın hürmeti
Destgîr ol bana ey kân-ı kerem rûz-ı cezâ

²²⁵ 'ilm-i: 'ilm-i ol MK.

²²⁶ "Hakikâten (uzun bir zaman) geçmemiş midir?" (İnsan Sûresi, 76/1).

²²⁷ 'azîmdir: 'uzmâdır M.

²²⁸ kâbil-i: kâ'il-i A, MK.

24. Dil-şikeste hasta vü bîçâre Resmî nâ-tüvân
Rahmetin ümmîd eyler rûz-ı mahşer Rabbenâ

3.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Meşrebimden bî-haberler ta'n eder oldu bana
Hak anınçün bin safâ ihsân eder oldu bana
2. Câhil ü nâdân²²⁹ şuna derler ki kendin bilmeye
Bir emirdir anı bil Hakk'dan nidâ geldi bana
3. Geç sebebdan kıl münâsebet²³⁰ tâlib ey merd-i dil
Kim²³¹ kader emrine bend olmak safâ geldi bana
4. Her zamân erbâb-ı 'aşk erbâb-ı vaslî ta'n eder
İkisinin dahi da'vâsı yalan geldi bana
5. Niye 'âşık niye vâsıl olmalı sen var iken
Geç ikisinden deyü sırrım haber verdi bana
6. Çünkü senden Hakk'a Hakk'dan sana yol yok ey ahi
*Men 'aref*²³² sırrı hayât-ı câvidân oldu bana
7. Resmîyâ 'aşk ile vasl tefhîm içindir tâlibe
Yoksa ayrı gayrı yok bir nüktedân dedi bana

3

²²⁹

²³⁰

²³¹

²³²

A. 499b; M. 3a

câhil ü nâdân: câhil-i nâdân A, M.

münâsebet: bana sebt A.

kim: ki A.

"Kendini bilen Rabbini bilir."

4. Nazire-i Resmî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. *Kad enâre'l²³³ - 'aşku li'l- 'uşşâki minhâce'l-Hüdâ²³⁴*
Râh-ı Hakk'a sevk için²³⁵ 'uşşâk-ı 'aşk²³⁶ eyler nidâ
2. *Tâlibâ râh-ı hakikatde delil et 'aşkı kim*
Ola kim olmaya başın tâc-ı devletden cüdâ
3. *'Âşık oldur âli himmet ola âciz kalmaya*
Yâr için ede eğer bin cânı olursa fedâ
4. *Sâz-ı 'aşkın nağmesindendir 'ibâret kâ'inât*
'Âşkın gûşuna mümkün mü gire gayrı sadâ
5. *Sâkiyâ bir câm sun pîr-i mugânın 'aşkına*
Ref' ola teklîf-i 'akl kalmaya 'aşkdan mâ'ada
6. *Servi-veş seyr²³⁷ eyle al dünyâ elinden dâmenin*
Mülk-i istiğnâda²³⁸ var bir pâdişah ol ey gedâ
7. *Yâr için dâra çıkar 'âşık olan Mansûr-veş*
Tâ ezel 'âşıklara²³⁹ takdîr olunmuş bu edâ
8. *'İyd-i ekberdir visâl-i yâr egerçi 'âşıka*
Düşse²⁴⁰ ayrı vech-i dilberden denir haccü'l- vedâ

4 SÇ. 106a; A. 499b; M. 2b; MK. 123a

233 enâre'l: yenâde'l A, SÇ.

234 "Aşk, âşıklara hidâyet yolunu aydınlatınca..." Fuzûlî'nin bir gazelinin ilk mısra'ıdır.

235 için: içre SÇ.

236 'aşk: - SÇ.

237 seyr: cehd A, M, MK.

238 istiğnâda: istiğnâya M.

239 tâ ezel 'âşıklara: tâ ezelden 'âşıka A, SÇ, MK.

9. Nâfi' olmaz kimseye²⁴¹ dehrin²⁴² rüsûmu ey gönül
'Aşk-ı bî-encâm imâmın bul kıl ana iktidâ
10. Bülbülün kizbi 'ayân pervânenin²⁴³ hâli yamân
'Âşik ol ey²⁴⁴ dil cemîl ismine eyle ibtidâ
11. Her ne denli 'aşk ile meşgûl olursam Resmîyâ
Şükr kim bir dem gönülden gitmedi fikr-i Hüdâ²⁴⁵

5.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Nâm-ı dervîş oldu çün beş harf ile yâd
Gûş kıl tâ vasf edem bir bir nedir bundan murâd
2. Dâl derd ehli olup cismi za'if ü rûyu zerd
Bağrı taşlı gözleri yaşlı dahi sâfî- nihâd
3. Râ riyâdan ictinâb ede begâyet cehd edip
Kim riyâdan hâsıl olur âleme cümle fesâd
4. Vâv vedâ'-ı akrabâ vü dostân edip hemân
Hakk'dan özge kılma kimseye hergîz i'timâd
5. Şîn şükr ile ne kim Hakk'dan ererse hayr u şer
Kimseye kılma²⁴⁶ şikâyet emrine kıl inkıyâd

²⁴⁰

düşse: düşmeye A, SÇ.

²⁴¹

kimseye: mescid-i SÇ, A, MK.

²⁴²

dehrin: deyrin SÇ, A, MK.

²⁴³

pervânenin: pervâne SÇ.

²⁴⁴

ey: uy A / - MK.

²⁴⁵

fikr-i Hüdâ: fikr ü Hüdâ A.

⁵

SÇ. 106b

²⁴⁶

kılma: kılmaya SÇ.

6. Harf-i mermûzât-ı dervîş ey Resmî iş budur
Sabr eden bu beş hisâle oldu ehl-i ictihâd

6.

Mefâ'ülün Mefâ'ülün Fe'ülün

1. Benim şâhım benim cânım 'Ali'dir
Gözüm ziyâsı î mânım 'Ali'dir
2. Bana gösterdi râh-ı müstakîmi
İki âlemde sultânım 'Ali'dir
3. Muhammed şehr-i ilmim dedi elhâk
'Ulûm-ı şehre²⁴⁷ derbânım 'Ali'dir
4. Benim mahbûbum Ahmed'dir²⁴⁸ dedi Hak
Dilâverlikde arslanım 'Ali'dir
5. Muhammed dü cihâna rehber oldu
Eden irşâd cânânım 'Ali'dir
6. Kelâm-ı İncil ü Tevrat Zebur hem
Rumûz-ı vahy-i Kur'ânım 'Ali'dir
7. Şecâ'at kişverinde merd-i meydân
Sehâvet ıssı yezdânım 'Ali'dir
8. Olur her bir²⁴⁹ garib bir şâha bende
Benim de şâh-ı merdânım 'Ali'dir

6 S. 8a; SÇ. 110a; A. 500a; M. 28a; MK. 133a

²⁴⁷ şehre: şehr-i A, M.

²⁴⁸ Ahmed'dir: Muhammed'dir A.

²⁴⁹ bir: - SÇ.

9. Nice bin mürde-diller kıldı ihyâ
Bu bende feyz-i ihsânım ‘Ali’dir
10. Ne gam yer²⁵⁰ Resmî huffâş olsa münkir
Bugün meydânda sübhânım ‘Ali’dir

7.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün

1. Hüdâ âşıkların gönlün uyandır
Hakikat çeşmesinden anı kandır
2. İkilik perdesinden geçmek için
Muvahhid rengine rengin²⁵¹ boyandır
3. Geçir kayd-ı mezâhibden kıl ârî
Anı bu kayd-ı gafletden uyandır
4. Kimin kim hâliyle var ittihâdı
Anın hâli bize mahz-ı imândır
5. Dil ile ittihâd da’vâsın eyler²⁵²
Anın sözüne inanma yalandır
6. Safâdır ‘aşka kul olmak velâkin
Visâl-i yâri bil dârü’l-emândır
7. İyidir yârini oldukça anmak
Ki fezkûrûnda ezkürküm²⁵³ hemândır

²⁵⁰

yer: bir A / yeter M.

7

S. 8b; SÇ. 107a; A. 500b; MK. 133b

²⁵¹

rengin: donun A.

²⁵²

eyler: eden A.

8. Kişi sevdiğini²⁵⁴ elbette söyler
İlâhi bu sözüm yâre inandır

9. Kamu eşyâda Resmî varlığı var
Velî âdemde Hakk belli beyândır

8.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Beni terk eyledi yârim meded ârâyı görsünler
Geri gelmek için dostlar yalvârı görsünler*

2. Sarardı za'ferâna döndü cismim za'fa yüz tutdu
Soranlar beni bu hâle koyan gaddârı görsünler

3. Meded demde bin 'uşşâkı katleyler kırmaz hiç
Terahhum eylemez ol seng-dil hârâyı görsünler

4. Suçum bildim günâhım mu'terif oldum benim şâhım
Ta'accüb eyleyen başımdaki sevdâyı görsünler

5. Karâr etmez gönül bir sa'âti bin yıl kadar geldi
De Resmî hâlini 'âşıklara ağlayı görsünler

9.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sırr-ı aşka kim ki mazhar düşdü ol fâzıl olur
'Ayn-ı ma'sûk olduğun fark etmese câhil olur

²⁵³

fezkürünî ezkürküm: "Beni anın ki, ben de sizi anayım." (Bakara Sûresi, 2/152)

²⁵⁴

sevdiğini: sevdiğin A.

2. Mâsivâllah lutf-ı Hak'dır iktizâ-yı hâl için
Ehl-i tevhîd anı²⁵⁵ selb etmez ki şirk hâsıl olur
3. Zât-ı esmâ vü sıfât devr eyledikçe nev-be-nev
Kesb eder kurbiyyet-i Hak vechine vâsıl olur
4. El-hazer *lâ taknatû min rahmetillah*²⁵⁶ dan ümmîd
Kâtı'-ı²⁵⁷ feyz-i Hüdâ'ya ol kaçan kâbil olur
5. Kendini bilmek imiş Resmî *hadîs-i men aref*²⁵⁸
Kühn-i zâtı eyler idrâk andan ol²⁵⁹ kâmil olur

10.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sırr-ı aşk âyâtıdır kim nakl olur
Fark-ı ma'sûk etse âşık fasl olur
2. Âşık olan bahr-i aşka 'azm eder²⁶⁰
El çeker dünyâdan andan²⁶¹ gasl olur
3. Zât-ı esmâ vü sıfât fer'dir²⁶² velî
Bir elif sâ'ir hurûfa asl olur
4. Olma müşrik ikilikden kıl hazer
Zikr-i ta'dâd ile şirket hasl olur

9

255

*

256

257

258

259

260

10

261

262

S. 8b; SÇ. 108a; A. 501b; MK. 134b

anı: - S.

Bu beyitte vezin bozukluğu vardır.

"Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." (Zümer Sûresi, 39/ 53).

kâtı'-ı: kat' eden A.

"Kendini bilen Rabbini bilir" sözü.

eyler idrâk andan ol: ile idrâk eden SÇ.

Eder: ederin S, SÇ, A, M.

S. 9a; SÇ. 108b; A. 501b; MK. 135a

andan: anda A.

fer'dir: fer'idir SÇ.

5. *Men 'aref*²⁶³ *sırrına Resmî ehl-i dil*
Yol bulandır kûnh-i zâta vasl olur

11.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Salındıkça ser-i zülf-i perîşân hâtırım inler
Açıldıkça gül-i ruhsârı zülfün târumâr eyler
2. Leb-i la'lin gül-i ruhsâra gördüm mün'akis olmuş
Olup bülbül ile yek-dil murg her şeb tâ-seher söyler
3. Tebessüm eyledikçe arz eder çâh-ı zenehdânı
Beni ol çeşm-i âfet hırz için ol araya gizler
4. Beni yakma firâkın âteşine ey kemân- ebrû
Rakîbler demesin bir derd-mend kûyun bekler
5. Cefâsı hadd ü mikdârından artık olsa çek Resmî
Sana ta'n etseler gam yeme hergiz bir alay segler

12.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Sabâ müşgîn saçın gerçi açar hüsnün 'ayân eyler
Gül-i ruhsârı ammâ sünbül-i zülfün nihân eyler
2. Gönül şah-bâzı çeşm-i saydı ile müsterih iken
Şeb-hûn eyledi müjgân ile tîr-i kemân eyler

11 A. 502a
263 'Kendini bilen Rabbini bilir'
12 A. 502a

3. Harâret verdi gamzen yâresi ‘atş oldu müstevlî
Gözüm yaşın lîk aks-i şarâbı erguvân eyler
4. Gönül nev-‘aşka düşdü bilmez ammâ tavr-ı ‘uşşâkı
Anınçün gizli râzın bûlbûl-âsâ râyegân eyler
5. Bana Resmî kadîmî ‘âdet etdiğime ta’n etmen
Budur mu’tâdı ‘âşık tâ- seher her şeb figân eyler

13.

Fâ’ilâtûn Fe’ilâtûn Fe’ilâtûn Fa’lûn

1. Seyre çıkdı bir alay gözleri âhû beğler
Birbirinden hoş edâ hep delikanlı beğler²⁶⁴
2. Böyle mümtaz güzel gözleri âhûlar olur
Hüsn-i Yûsuf’dan eder bahs peri-rû²⁶⁵ beğler
3. Bir hümâ için akar iki gözüm çeşmeleri
Bahre nisbet sâkînin acıdır ol su beğler
4. Nice bir bendeleri bize²⁶⁶ çekip vermez aman
Şol siyâh zülfü ile gamzesi câdû beğler
5. Gâh olur zulmuyla²⁶⁷ gâret²⁶⁸ eder ‘akl u sabrım²⁶⁹
Böyle bîdâd mı olur dünyâda hep bu beğler

13

264

S.9a; SÇ. 110a; A. 502b; M. 88a; MK. 136a

birbirinden hoş edâ hep dili kanlı beğler: gözi âhûların alayına yâ hû beğler SÇ, MK / gözleri âhûların alayına yâ hû beğler S.

265

eder bahş peri- rû: erer peri- rû S / iken bahş vurur A / eder şu’le peri-rû MK.

266

bize: bende MK.

267

zulmuyla: zulm ile S, SÇ, MK.

268

gâret: gârât A.

269

‘akl u sabrım: ‘akılla sabrım A.

6. Sînemi²⁷⁰ yâreledi tîr-i²⁷¹ müjen Allah Allah²⁷²
Hatt ü hâli bûy-ı ‘anber gözü²⁷³ kanlı beğler
7. ‘Acabâ kimden alır kâ’ide-i²⁷⁴ cevri güzel
Sâridir te’sîr eder birbirine hû beğler
8. Bu imiş neyleyelim tab’a güzellerde rüsûm
Bî-mürüvvet bî-meveddet bî-vefâ çü²⁷⁵ beğler
9. Ne vefâlar ne muhabbet ne güzeller Resmî
Eylemez oldu gönül kimseye tapu beğler

14.

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1. Âşinâ-yı ‘aşk olanlar vâkıf-ı ‘irfân olur
Vâsıl-ı didâr olan dem-beste vü hayrân olur
2. Hakk’ı her yerde görenler Hakk ile Hakk oldular
Nefsini bilen durur kim vâkıf-ı Sübhân olur
3. Kendüde mahsûs edip gayrıda sûfî görmeyen
Sürülür dergâhdan ol insân iken şeytân olur
4. Âlemi ağyâr görenler yâr ile yâr olmadı
Görmeyenler bunda yârin ları çendân olur
5. Hak ile bâtil hayr ü şerri temyîz etmeyen
Âdemken bunda anda sûret-i hayvân olur

²⁷⁰

sînemi: sînem SÇ.

²⁷¹

tîr-ı: tîğ-ı A.

²⁷²

müjg Allah Allah: müjgânın ile A /

²⁷³

gözi: gözleri A.

²⁷⁴

alır kâ’ide-i: - fâ’ide S / - fâ’ide-i MK.

²⁷⁵

çü: cevri A.

6. Hakkıyla Hak olmağa mâni'lerin def' eyleyen
Tüvânada bu cihânda sâhib-i meydân olur

7. Fakrına gınâ olup 'uzlet eden erbâb-ı dil
Felek-i Kâf ü kanâ'at gencîne sultân olur

8. Şol kesenler ten ü cesediyle rızâdan destini
Tekke-i fakr u fenâ sâhib-i erkân olur

9. *Mûtû kable en temûtû*²⁷⁶ sırrına mazhar olan
Pâk-bâz olur gelir gönlüne mihmân olur

10. Sun'-ı Hakk'ın görüp hikmetlerin tasdîk eden
Teni cân olur ü cânı Resmîyâ cânân olur

15.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. İki âlemden²⁷⁷ haberdârem dîn ü dünyâ²⁷⁸ nedir
Bugünü bildinse 'indinde olan ferdâ nedir

2. Sende senlik bende benlik²⁷⁹ görünürken zâhirâ
İki âlem bir vücûddur diniye²⁸⁰ fetvâ nedir

3. Mâzi²⁸¹ müstakbel bu dem hak bu ki bunlar üç olur
Bunları cem' eyleyip bir eyleyen 'ankâ nedir

14
276

A. 502b
'Ölmeden önce ölünüz.'

15
277

SÇ. 108b; A. 507a; M. 93b; MK.126b
âlemnden: hâlden A / âlemde SÇ, MK.

278

dîn ü dünyâ: dinin dünyâ A.

279

sende senlik bende benlik: sende benlik bende senlik A, SÇ, MK.

280

dîn ü: diniyye A, M / diyâne MK.

281

mâzi: mâzi-i SÇ.

4. İki deryâ bir vücud olsa ikilik mahv olur
Ya bu sen ben deyü²⁸² halkın etdiği gavgâ nedir
5. Bir vücûda on sekiz bin âlem oldu bir kadeh
Bu kadeh içre dönüp raks eyleyen sahbâ nedir
6. Âleme nisbet küçükdür dâne-i haşhaş velî
Pes derûnunda temevvüç eyleyen deryâ nedir
7. Der isen dâm-ı belâdır ‘âşıkın başında ‘aşk
Ma’şukun vechinde açılan gül-i hamrâ nedir
8. Vech-i dilberden hazer eyler fakîh şeytân-ı la’în²⁸³
Bilmedi te’vîl-i ‘ilmullah’da mâverâ²⁸⁴ nedir
9. Hak kasem eyler ki Âdem *ahsen-i takvîm*²⁸⁵ dedir
Yâ bu İblis’de bu istiğnâ bu imtinâ nedir
10. Çünkü idrâk eyleye sun’-ı Hüdâyı ‘âşıkân
Yâ temennâ ‘âşıka ma’şûka istiğnâ nedir
11. Hayy ‘Alîm Kâdir Mürîd Basîr²⁸⁶ Semî’ Hâfız Kelîm
Bu cemaât sâhibiyle sürülen da’vâ nedir
12. Hâme-i ef’âle²⁸⁷ nisbet ‘gâfirü’z-zenb²⁸⁸ oldu pes
Yâ bu halkın defterine yazılan imlâ nedir

²⁸² deyü: deyüp A / - MK.

²⁸³ la’în: leyn M, SÇ.

²⁸⁴ ‘ilmullahda mâverâ: ‘ilm-i Allah’da ma’nâ MK.

²⁸⁵ “Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.” (Tîn Sûresi, 95/4-6).

²⁸⁶ basîr: Basar A.

²⁸⁷ ef’âle: a’mâle MK.

²⁸⁸ ‘Günahları affetme’ Mü’min Sûresi 40/3.

13. Çünkü dersin²⁸⁹ fâ'il-i mutlakdan özge nesne yok
Ya arada hükm-i teklîf emr ü hûy u hâ nedir
14. “Küllî şey'in hâlikun²⁹⁰ lâ raybe illâ veche hû²⁹¹”
Pes cihât-ı sitte mahv oldu ya bu dünyâ nedir
15. Vaktine hâzır olup hem vaktini hâzır eden
Bildiler dünya olan nedir dahi ukbâ nedir
16. Müstakbel olan vücûd-ı mutlaka dâhil iken
Ayrı²⁹² gayrı denilen kimdir ya bu ihfâ nedir
17. Sâki-i bâkî elinden içmeyenler câm-ı mey
Bu mübâhatı²⁹³ mı bilmez sûfî safâ nedir
18. Terk-i dünyâ terk-i ukbâ ehl-i terk olan kişi
Terki dahi terk ederse bildi bu îmâ nedir
19. Olmayanlar Resmîyâ kayd-ı ta'allukdan halâs
Bilmedi anlar bu remzi hem bu mu'ammâ nedir

16.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şerbet-i la'lin müyesser sandılar 'atşâneler
Humret-i 'aks-i ruhundan görünür pür kâseler
2. Gel eder aldar elâ gözlerle halkı ol nigâr
Vasl ümmîdine bend olmuş nice divâneler

²⁸⁹

dersin: dersin SÇ.

²⁹⁰

'Onun zâtından başka herşey yok olacaktır.' (Kasas Sûresi 28/88).

²⁹¹

illâ vech hû: fihi illâ veche SÇ.

²⁹²

ayrı: gayrı A, MK.

²⁹³

mübâhatı: mübâhat A, SÇ, MK.

3. Halka halka zûlfünü görüp sakın imrenme kim
Gâfil olma geçmesin boynuna ol gerdâneler
4. Tîr-i müjen atma ey kaşı kemân bizden yana
Gamze-i hûn-rîzin atdı sînemiz pür-yâreler
5. Hem-celîs olmağa koymaz ‘âşıkı ma’şûkuyla
Meclis içre araya girer rakîbler aralar
6. Girse çıkmaz kosalar idrâk edince sûfîler
Merd-i meydân-ı muhabbet olduğun meyhâneler
7. Hemçünân ehl-i muhabbet bir yere cem’ olsalar
Birbirine dolu sunar içilir peymâneler
8. Cevrimi mükâfâta mevkûf hizmetin görmek için
Çâre sâl ü çâr erince tersâ-beççeler
9. Şûr u şer gavgâyı huy u hâyı terk et zâhidâ
Vaktini zâyî’ geçirme başına bul çâreler
10. Vaktin ile sâkiyâ etme tereddüd câm sun
Rind- i ‘âşkız çekmeğe yok vaktimiz hem bâdeler
11. Mey içen mahbûb sever derlerse gerçektir bize
Bundan özge kârı n’etsin Resmîyâ âzâdeler

17.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Eğnime fahr etmeğe fakr u fenâ dünyâ²⁹⁴ yeter
Çekmeğe başıma tâc-ı şâh-ı istignâ yeter
2. Olalı vâkıf gönül *nahnu kasemnâ*²⁹⁵ sırrına
Eyledi kesb ü kanâ'at *kenzü lâ yefnâ*²⁹⁶ yeter
3. Bir gınâ-yı kalbe mâlik olduğumdan²⁹⁷ beri
Bakmazam dünyâ ne lâzım meşreb-i 'ankâ yeter
4. Yemezem minnet ile nân ü nemek-i nâ-merdi kim
Def'-i cû'-i nefis seg için kil kömür lokma yeter
5. Edâ-yı²⁹⁸ kelb ü hırs-ı zağ bir lâşe mevkûf durur
Etse idrâk ehl-i isti'dâda bu gavgâ yeter
6. Cerr için âlet tedârik etme kim besdir sana
Ey mürâî şemle şâl subha ridâ asâ yeter
7. Zeyl şekl ile sûfî halka teşeyyühlenme kim
Vaktini zâyi' hem 'ömrün eyledin ifnâ yeter
8. Kes kendi la'neti nefsi meyânından çıkar
Şeyh-i Necdî-veş bu halka oldun²⁹⁹ rüsvâ yeter

²⁹⁴

dünyâ: dibâ MK.

¹⁷

A. 508b; MK. 132a

²⁹⁵

'Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık' Zuhurf Sûresi 43/32.

²⁹⁶

'Kanaat tükenmez bir hazinedir.'

²⁹⁷

olduğumdan: olduğum demden MK.

²⁹⁸

edâ-yı: erre-i MK.

²⁹⁹

oldun: olmadan MK.

9. ‘Arz-ı hâcât etmeğe görmem revâ³⁰⁰ nâ-mahreme
Çün bilir keyfiyet-i hâli dil-i dâna yeter

10. Nice dem nefis ile gönlüm cenk ederdi ‘âkıbet
Basdı nefsi gönlüm etdi bir ulu gazâ yeter

11. Tîğ-ı sabr ile recâdan kes elin ey Resmîyâ
Çün kefildir rızkına ol Hâlik-i yektâ yeter

18.

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1. Levh-i dilde nakş olaldan³⁰¹ kâmet-i Tûbâ yeter
Gayra meyl etmez gönül ol dilber-i ra’nâ yeter

2. Merdüm-i çeşmim görelden³⁰² sen cemâl-i re’feti
Müsterih olmağa dil ol kadd-i müstesnâ yeter

3. Günde bir³⁰³ olmazsa³⁰⁴ on dört günde bir göster yüzün
Ey meh-i evc-i letâfet hüsn-i bî-hemtâ yeter

4. Şeb nikâb-âsâ egerçi mâh yüzün örter saçın
Rûz-ı ‘ıyd-ı vasl için şol gamze-i garrâ yeter

5. İktizâ etmez sehâba sâye salmak var iken
Vechin üzre zülfün ey şems-i cihân-ârâ yeter

6. Şol harâmî gözlerin Tâtâr-ı gamzenle gelir
Her zaman sabrım kapar ey nergis-i şehlâ yeter

³⁰⁰

revâ: sezâ MK.

¹⁸

SÇ. 107b; A. 509a; M. 54b; MK. 131a

³⁰²

görelden: göreleden A.

³⁰³

bir: bir kez MK.

³⁰⁴

olmazsa: olmaz M.

7. Ruhları üstüne tılsım bağlamış zülfün o şuh
Dûd-ı ruhsârı muhâfız iki ejderhâ yeter
8. Tîr-i müjen yâresi verdi harâret cânıma
Def'-i 'atş etmek için şol lebleri hamrâ yeter
9. Bağladı zencîr-i aşkın bir ucuyla gönlümü
Bir ucun verdi dedi çek bu sana sübhâ³⁰⁵ yeter
10. 'Âşıkım teshîr-i yâri etme ta'rîf nâsihâ
Çekmeğe³⁰⁶ her dem bana vird-i³⁰⁷ cemîl esmâ yeter
11. Hâl³⁰⁸ bilmez dilberi sâhib-i cemâli sür çıkar
Der-i³⁰⁹ dilden zâhidâ³¹⁰ bir muğbeçe tersâ yeter
12. Etmezem teşvîş visâl-i yâr için çün 'âşıkam
Çekmeğe tâc-ı sa'âdet başıma sevdâ yeter
13. Gel kerem kıl bendene cevri etme Tanrı hakkıçün
Vüs'atimden artık oldu nâz³¹¹ ü istiğnâ yeter
14. Bâğ-ı hüsnün güllerinden istedim dedi bana
'Âşık-ı şeydâ olana bir gül-i zîbâ yeter
15. Benden artık olmaya başında³¹² sevdâ Resmîyâ
Halkı ta'cîz eyledik ey âşık-ı şeydâ yeter

305

subhâ: sahhâ SÇ.

306

çekmeğe: çekme SÇ.

307

her dem bana vird-i: verdi bana her dem MK.

308

hâl: hâli A.

309

der-i: ver A, SÇ.

310

dilden zâhidâ: dilde zâhid SÇ.

311

nâz: nâr SÇ.

312

başında: başımda M.

19.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1. Biz ol zât-ı Hüdâ mazharlarıyız
Hidâyet yolları pîşvâlarıyız
2. Görünür kudret-i Hak biz gürûhdan
Velâyet illerinin beğleriyiz
3. Biz ol şâhız ki geçdik câh ü maldan
Sa'âdet tahtının pâşâlarıyız³¹³
4. Biziz varlığımız bezl eyleyenler
Sehâvet mülkünün serverleriyiz
5. Geçip Belh ü Buhârâ'dan çü Edhem
Biz ol kavmiz k'anın mânendleriyiz
6. Biz ol bezm-i ezelden tâ bu âna
Emân ehli Hüdâ'nın kullarıyız
7. Kılıp fakrıla fahrı ihtiyârî
Muhammed Mustafâ ümmetleriyiz
8. Anınçün şâh-âzâdeleriyiz
Aliyyü'l-Murtazâ kanberleriyiz
9. Yoluna cân ü baş verenleriz biz
Hasan hulku'r-Rızâ çâkerleriyiz³¹⁴

10. Biz ol serden geçenleriz kim derler
Hüseyn-i Kerbelâ yâverleriyiz
11. ‘Ali Zeynü’l-abâ Bâkır u Ca’fer
İmâm Kâzım Rızâ kemterleriyiz
12. Takî vü bâ-Nakî şâh ‘Askerî hem
Muhammed Mehdî’nin leşkerleriyiz
13. Çehâr-deh ma’sûm-ı pâk Âl-i abânın
Yoluna ölmeğe âşıklarıyız
14. Hacı Bektâş-ı Velî gerçekleriz biz
Ki Rum erlerinin sarıklarıyız
15. Bize taş ata geldiler hasûdlar
Cihânın meyveli dırahtlarıyız
16. Bize taş atdıran bizden değildir
Atanın lîk rehnümâlarıyız
17. Sakın münkir dolaşma yanımıza
Mürâîlerin³¹⁵ gözü dikenleriyiz
18. Bize Resmî Hüdâ’nın lutfu oldu
Anınçün hânedân lâyıklarıyız

20.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Kime kim yüz tutarsa³¹⁶ lutf-ı Hak zâhid azâb olmaz
Anın gönlü hakikat şemsidir zulmet hicâb olmaz
2. Hayât-ı Hızır'a şol erdi³¹⁷ ki bunda muhtesib oldu
Vücûdun tarh eder kâmil olan zâta hesâb olmaz
3. Bunu fehm et ki *hayr u şer minallahi Ta'âladan*
Bilir 'ârif olan Hak'dan ana gayrı kitâb olmaz
4. Eğer *Innî enallah* dan nasîbin var ise sûfî
De âmennâ ki Hakk'ın emri gayrıdan hitâb olmaz
5. Bu âyet ma'nâsın fehm et ki *Kul küllün min 'indillâh*³¹⁸
Çün etdik fi'lini³¹⁹ perde bu ma'nâ feth-i bâb olmaz
6. Hidâyet hâdi olmakdır muvahhid³²⁰ birliğe yetmek³²¹
Görür sâhib-nazar Hakk'ı ki ana 'ayn-ı hâb olmaz
7. Celâliyle cemâli bir durur Resmî hakikâtde
Bular tevhîm³²² içindir yâr yârından 'itâb olmaz

21.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ne ma'dûmdur bu mevcûd kim buna akl ü beşer ermez
Ne mevcûddur bu ma'dûm kim bunu bu ten gözü görmez

20 S.10a; SÇ.117b; A. 511a; M. 91b; MK. 136b
316 tutarsa: tutar ise A.
317 erdi: erip MK.
318 "De ki, hepsi Allah'tandır." (Nisa Sûresi 4/ 78).
319 fi'lini: fi'âlini M / fi'limiz A.
320 muvahhid: hidâyet SÇ, MK.
321 yetmek: ermek SÇ.
322 tevhîm: tevehhüm A, SÇ, MK.

2. Deme ma'dûm ki mevcûddur ne mevcûddur u ne ma'dûm
Ulû'l-ebîsâr olandan sor ki tahsîse rızâ vermez
3. İken Hakk emr ile mescûd niye sâcid olur Hakk'a
Neden ol emre me'mûr olur Âdem olmayan olmaz
4. Kemâl-i hikmet-i sun'-ı Hudâ âdemde zâhirdir
Şu kim münkir-i safiyullahdır âdem donuna girmez
5. Aceb tûfan vaktinde neden vâcib olur Nûh'a
Teyemmüm etmesi âb ü şehâdet fâ'ide vermez
6. Nuh-âsâ her nebî Hakk'a teşekkî etmez a'dâdan
Anın ıslâhına eyler du'â vü beddu'â etmez
7. Kodu şirki³²³ perestiş eyledi Hakk'a Halîl oldu³²⁴
Çü gördü şems kamer necm ü süreyyâdan vefâ gelmez
8. Koyup mancılığa İbrâhim'i nâra atar Nemrûd
Hudâ nusret verip gülzâr olur ol nâr anı yakmaz
9. Bahâne Tûr idi Mûsâ'ya Hakk ile kelâm etmek
Tecellî Hak k'ola zâhir yanar tahsîs kurtulmaz
10. Görün bahr-i kerâmet mü'mîne hâdî olur amma
Eder gark 'asker-i Fir'avun u Mûsâ'ya ziyân gelmez
11. Çün idrâk etmediler da'vâ-yı ilâhî müşrikler
Sanırlar çekseler çarmîha Îsâ göklere ağmaz

12. Ana benzer dem-i zebh hâlimi kâzib eder niçin
Gider rûh aslına ten yerde kalır göklere çıkmaz
13. Tabâyi' 'unsur anın i'tidâl-i iktizâsıdır
Ola mı fahr-ı âlem gibi gölgesi yere düşmez
14. Dedi Ahmed ki vahyiçün olur her zerresi bir Cibrîl
Velî ilhâm vaktinde ne Cibrîl ne nebî sığmaz
15. Bir i'câzıyla her enbiyâ meşhûr-ı âlemdir
Berâ-yı mazhariyyet zâhir eyler etmeyince olmaz
16. Gehi erbâb-ı da'vet hâline te'yib olur niçin
Yine da'vet kılar halkı Hakk'a da'vetten el çekmez
17. Zarûrî hâdî olurlar hidâyet ehline me'mûr
Anınçündür ki mürşidlere tevbe iktizâ etmez
18. 'Ubûr eyler rumuz-ı istivâdan her velî ancak
'Ali gibi ne mümkün âleme a'râf eri³²⁵ gelmez
19. Vücudun şehrine mâlik ulü'l-elbâb olur amma
Ledünn 'ilminin esrârına vâkıf olmayınca olmaz
20. Velâyet sırrına mazhar düşüpdür 'ârif-i billâh
Rızâ-i Hakk'dan özge bunlara gayrı murâd olmaz
21. Gehi geri çevirir atılan tîri veliyyullâh
Gehi kendi atar der kim atılan ok geri dönmez

22. Murahhas evliyâullah olan Hakk'dan muhayyerdir
Ne etse ne dese hakdır ana andan su'âl olmaz

23. Mukayyed olma sa'y et başına âzâde 'ârif ol
Riyâ zühdiyle takvâ tahsîsiyle iftihâr olmaz

24. Ne tedbîrler ki ra'y eyler behîştin kesbine zâhid
Ana ol put olur bilmez ki müşrik cennete girmez

25. Sığarsa Kâdir isminden tecellî eylemiş bir el
Senin arkan ne an billâh ki bir dahi yere gelmez

26. Değil mahfî Hakk'ın esmâsı âyâtında hak amma
Ulû'l-elbâb ulû'l-efsâr ulû'l-'ilim olmayan bilmez

27. Hüdâ'dan mâ'ada yok Resmîyâ âlemde zâhirlik
Görünmekden münezzehdir gören bilmez bilen görmez

22. *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

1. Cân ü bâşa kalmazız âl-i âbâ-yı cânlarınız
Bende-i âl-i Muhammed Mustafâyî canlarınız

2. Cân ü dilden bende-i Haydar biziz dervişleriz
Ol sebebdan biz 'Aliyyü'l-Murtazâyî cânlarınız

3. Terk-i tecrîdiz bugün ağ u karadan geçmişiz
Pes bu ma'nâyla Hasan hulku'r- Rızâyî cânlarınız

4. Hem Yezîd'e sad hezârân la'net etmek şânımız
Zîra kim şâh³²⁶ Hüseyin-i Kerbelâyî cânlarınız

5. Fakr ile fahr eyleyip tâc ü kabâdan fâriğiz
Ma'sûm-ı pâk biz 'Ali Zeyne'l-âbâyı cânlarınız
6. Hem Muhammed Bâkır ol kân-ı kerem bedrû'd- dücâ
Câ'fer-i Kâzım 'Ali Mûsâ'r-Rızâyı cânlarınız
7. Çün Taki vü ba- Naki'ye kılmışız ikrârımız³²⁷
Ol ecilden Askerî sâhib livâyı cânlarınız
8. Mehdî-i sâhib- zamânın kuluyuz kurbânıyız
Resmiyâ ma'sûm-ı pâk nûr-ı Hüdâyı cânlarınız

23.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kanıma susar demâdem tîr-i müjgânın senin
Ey kemân-ebrû leb-i la'l-i Bedehşânın senin
2. Vâdi-i aşk içre âzâde gezer âşıkların
Ben³²⁸ giriftâr-ı ser-i zülf-i perîşânın senin
3. Bezl-i himmet etmezem âb-ı hayvânın³²⁹ kaskına
Nâzenînim var iken çâh-ı zenehdânın senin
4. Öyle nâzik- hûysun dillerde adın söylenir
Kim letâfet mülkü içre yokdur akrânın senin

³²⁶

şâh: şâhı SÇ.

³²⁷

ikrârımız: ikrâr biz S, MK.

³²⁸

S. 9b; A. 513a; M. 92a; MK. 137b

³²⁹

ben: - A.

hayvânın: hayâtın A, MK.

5. Âşık-ı âvâreler mehtâb ederler âb ile³³⁰
Bana mehtâb oldu vech-i şems-i tâbânın senin
6. Ben hayâl-i yâr ile gönlüm tesellî eylerem
Bâğbân gayrı gerekmez bâğ u bostânın senin
7. Bağladıysa gönlümü zencîr-i aşkın gam değil
İ'tikâfımdır Züleyhâ bend ü zindânın senin
8. Tanrı hakkıçün bana gül-berg-i terden hoş gelir
Sevdiğim 'aşkın tarîkinde mugeylânın senin³³¹
9. Vâdi-i Mecnûn'a benzer hasretinle yandığım
Andan artık firkat-i berr ü beyâbânın senin
10. Ben senin savm-ı firâkında ümidvâr³³² olduğum
Ere dest-i pûş-ı 'ıydın bize ihsânın senin
11. Hacc-ı ekber ister isen vech-i yâri kıl tavâf
Resmiyâ makbûl-ı dergâh ola kurbânın senin

24.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dil-i şûrîdeye bağlıdır ucu riştesinin
İki yanında iki sünbül-i mûriştesinin³³³
2. Goncalar kana boyandı göricek gül yüzünü
Bâdenin allığı rengi ruh leb-bestesinin

³³⁰ âb ile: âbıyla MK.
³³¹ Bu beyit S'de yoktur.
³³² ümidvâr: giriftâr S.
24 A. 513b; MK. 138a

3. Baş salup serviler eyledi³³⁴ ta'accüb göricek
Raks ederken şîve-i nâz ile âhestesinin
4. Gökde ay buldu kemâl 'aksine devr etdi yine
Çâr-ı sâl ile³³⁵ göricek hatt-ı güzeştesinin
5. Bir alay mûsıkî- hân³³⁶ yeniden etdi ta'lîm
İşidip söyler iken sâzıyla bir bestesinin
6. Dili sürçer o Mesîh türkûye âgâz etse
Var ise kand alır³³⁷ fem refîk-i nevrestesinin
7. Eyle ey bâd-ı sabâ Resmî'den ol yâre du'â
Gelmesi oldu de emm-i hâtır-ı şikestesinin

25.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1. Gel ey³³⁸ dil mülkünün esrârı abdâl
Hakikât şem'inin envârı abdâl
2. Yüzünde nakş olunmuş heft- âyet
Sıfat-ı *lem yezel*³³⁹ dîdârı abdâl
3. Cemâlinden³⁴⁰ münevver oldu âlem
Felek şems ü kamer devvârı abdâl

³³³ mûriştesinin: mû destesinin MK.

³³⁴ eyledi: eylerdi MK.

³³⁵ çâr-ı sâl ile: çâr-deh sâlıyla MK.

³³⁶ hân: hurde A.

³³⁷ kand alır: kandiye MK.

25 SÇ. 118b; A. 514a; M. 62b

³³⁸ ey: - SÇ.

³³⁹ "Lem yezel": Yok olmadı.

³⁴⁰ cemâlinden: cemâlinde SÇ.

4. Zehî kuvvet zehî kudret zehî sır
Ki ‘ilminden³⁴¹ olur ızhârı abdâl
5. Velâyet sana yüz gösterdi şâhım
Kerem kıldı bu dem settârı abdâl
6. Tabâyi’ eyledi sana sehâvet
Misâl-i Haydar-ı Kerrârı abdâl
7. Çeker ‘âşıkların sürme gözüne
Ayağın basdığı gubârı abdâl
8. Ne gam münkir seni inkâr ederse
Kılar mü’min olan ikrârı abdâl
9. Eşiğinde vurur yüz yere zâhid
Eder hâline istiğfârı abdâl
10. Bu Resmî dil-şikeste hasta vü zâr
Meded senden umar her bâr abdâl

26.

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ûlün

1. Gel ey cân cisminin cânânı abdâl
Sehâvet tahtının sultânı abdâl
2. Sen ol kân-ı velâyetsin ki sende
Görünür kudret-i Yezdân abdâl
3. Kemâlât-ı Hudâ sende göründü
Zehî³⁴² lutf ü kerem sübhân abdâl

³⁴¹

‘ilminden: ‘ilminde SÇ, MK.

4. Tarîk-i müstakîme pîşvâsın
Kamu senden umar ihsân abdâl
5. Yüzünde heft-âyet okuyanlar
Olurlar hâline hayrân abdâl
6. Senin dîdârını görse bir âdem
Ana hacet değil gilmân abdâl
7. Gelip sürdüler ayağına yüzler
Ne denli var ise ‘irfân abdâl
8. Varanlar su gibi doğru yoluna
Olursun ana sâye-bân abdâl
9. Visâline erer sana uyanlar
Varur maksûduna her ân abdâl
10. Selefden nice bin er geldi geçdi
Sana kaldı bugün meydân abdâl
11. Seni inkâr eden münkir münâfık
Anın yokdur dini³⁴³ imânı abdâl
12. Sa’âdet ana yâr oldu seninçün
Ki kıldı cânını kurbân abdâl

13. Şular kim hilmle olmaz³⁴⁴ mukayyed
Bulamaz³⁴⁵ derdine dermân abdâl
14. Hidâyet bulmayan nefis gazûbdur³⁴⁶
Ana oldu duzah mekân³⁴⁷ abdâl
15. Gınâ-yı kalbe mâlik olmayanlar
Bulamaz yemeğe³⁴⁸ hiç nân abdâl
16. Şu kim eyler müşekkel dışın³⁴⁹ âhir
Anın içi olur vîrân abdâl³⁵⁰
17. *Hadîs-i men 'arefe*³⁵¹ den aldı dersin
Şu kim bildi nedir Kur'ân abdâl³⁵²
18. Velîler zümresine olsa³⁵³ dâhil
Olur şâh 'aşkına 'uryân abdâl
19. Ayağın³⁵⁴ tozu Resmî'nin gözüne
Olupdur kuhl-ı Isfahân abdâl
27.
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
1. Sen mekân-ı pertev-i nûr-ı Hudâsın ey gönül
Beyt-i ma'mûr Kâ'be vü Merve³⁵⁵ Safâsın ey gönül

³⁴⁴

olmaz: olur A.

³⁴⁵

bulamaz: bulımaz A, SÇ, M.

³⁴⁶

gazûbdur: gazabdır A, SÇ, MK.

³⁴⁷

mekân: imkân SÇ.

³⁴⁸

bulamaz yemeğe: bulımaz ki SÇ.

³⁴⁹

dışın: işin SÇ.

³⁵⁰

A ve SÇ'de bu beyitten sonra şiirin son beyti gelmektedir.

³⁵¹

“Kendini bilen Rabbini bilir” hadisi.

³⁵²

Bu beyit A, SÇ ve M'de son beyittir.

³⁵³

olsa: oldusa SÇ.

³⁵⁴

ayağın: ayağı SÇ.

³⁵⁵

Kâ'be vü Merve: Kâ'be-i merde MK.

2. Sensin ol beyt-i mu'azzam kim senin şânındadır
Görmeğe yârin yüzün her dem³⁵⁶ sezâsın ey gönül
3. Çün nazargâh-ı Hudâ'sın ey gönül sana ne gam
Hem Hakk'ın âyînesi gîtî-nümâsın ey gönül
4. Şeş- cihât ü sıfâtdan berîsin ey zât-ı pâk³⁵⁷
Bir mücellâ âyine sâde safâsın ey gönül
5. Sana varmak mâsivâ³⁵⁸ terkin uranlar işidir
Sana ta'zîm etmeyenlerden ibâsın ey gönül
6. Hakkına kıldı³⁵⁹ şehâdet Mustafâ vü Murtazâ
Beyt-i Rahmân 'arş-ı a'zam pîşvâsın ey gönül
7. Şâh Hasan şâh-ı şehîd-i Kerbelâ'nın hakkıçün
Bende-i ma'sûm-ı pâk Zeynü'l-abâsın ey gönül
8. Bâkır ü Ca'fer imâmım Mûsa-i Kâzım durur
Hâk-i pâyi hem 'Alî Mûsâ'r-Rızâ'sın ey gönül
9. Hem Takî ve bâ-Nakîye cân u baş olsun fedâ
Askerî'nin askerine hâk-i pâysın³⁶⁰ ey gönül
10. Mehdi-i sâhib zamânın kulu ol kurbânı ol
Bunların yoluna cân vermek revâsın ey gönül

27 S.9b; SÇ.120b; M. 73b; MK. 139a

³⁵⁶ her dem: hemçü S, SÇ.

³⁵⁷ zât-ı pâk: pâk-i zât S, SÇ.

³⁵⁸ mâsivâ: mâsivâyı SÇ.

³⁵⁹ kıldı: geldi SÇ.

28 A. 516a; M. 92a; MK. 142a

³⁶⁰ hâk-pâyisin: hâkipâsın SÇ.

11. Çâr-deh ma'sûm-i pâk âl-i 'âbâya bende ol
Sıdkıla³⁶¹ sen³⁶² çâker-i âl-i âbâsın ey gönül
12. Yol bulamaz³⁶³ Resmiya huffâş olanlar varmağa
Zîra sen gencîne-i gâr-ı Hüdâ'sın ey gönül

28.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kimse bilmez neydüğün hâl-i perişânım benim
Açmağa derd-i derûnum yok bir ihvânım benim
2. Lâ-tekellûf bî-tevakkuf nâr-ı aşka düşmüşüm
Böyle takdir eylemiş çâre ne Sübhânım benim
3. Der iken ben âşık-ı şeydâyı kimse bilmesin
Eyledi fâş gizli râzım âh u efgânım benim
4. İltizâmında sanırdım sevdiğim senin beni³⁶⁴
Sen verip ruhsat rakîbe aldı dâmânım benim
5. Gâh bir arz-ı cemâl eyler gönül meftûn olur
Gâhi³⁶⁵ ihfâya çeker kendini sultânım benim
6. Subh-dem her mahlûkun dilinde bir evrâdı var
Âh ü hasretidir demâdem vird-i zebânım benim
7. Bana âşık olana vaslım mukarrer der³⁶⁶ iken
N'oldu sonra bilmezem yanında 'isyânım benim

³⁶¹ sıdkıla: sıdkıyla S, MK, M.

³⁶² sen: - S.

³⁶³ bulamaz: bulunmaz MK.

³⁶⁴ beni: gibi S.

³⁶⁵ gahi: gah MK.

29 SÇ.121a

8. Vuslat-ı yâre gönül sabr ile³⁶⁷ iken muntazır
Leşker-i gam kıldı yağma sabr u sâ mânım benim
9. Âdet-i³⁶⁸ ‘uşşâk eğer ma’şûka cân vermek ise
Bu tarîk ile fedâdır sad hezâr cânım benim
10. Kurutur gör ‘aşk³⁶⁹ âteşi³⁷⁰ gözyaşımı mağlûb eder
Gâhi gâlib³⁷¹ olur³⁷² eşk-i çeşm-i giryânım benim
11. Bu cihânda her zaman ‘âşıkın bir devrânı³⁷³ var
Devr-i ‘aşka düşdü mazhar Resmî devrânım benim

29.

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1. Meh-i bedrim semâ-kadrim münîrim mihr-i rahşânım
Sitârem tâlî’im bahtım fûrûgum mâh-ı tâbânım
2. Habîbim hem-demim yârim gamınla mûnis-vârım
Müdâmım nuklüm ü câmım Cemüm şem’-i şebistânım
3. Behiştim müntehâ kaddim ü nihâlîm gülbün-i nâzım
Zülâlîm kevserim ‘aynım na’îmim hûr-ı Rıdvânım
4. Bahârım gülşen-i ‘ömrüm nesîmim rûz-ı nevrûzum
Emîrim sünbülüm goncam şükûfem verd-i handânım

³⁶⁶

der: - A.

³⁶⁷

sabr ile: sabrı MK.

³⁶⁸

âdet-i: mâdet-i MK.

³⁶⁹

‘aşk: ‘aşkı S.

³⁷⁰

‘aşk ateşi: âteş-i ‘aşk MK.

³⁷¹

gâlib: mağlûb S.

³⁷²

gâlib olur: olur mağlûb MK.

5. Ser-firâzım cefâ-sâzım dil-efrûzum ciğer-sûzum
Dil-i zârım sezâ-vârım güzeller şâhı sultânım
6. ‘Azîzim ‘izzetim câhım emîrim âli dergâhım
Sûrûrum serverim sadrım serîrinde Süleymânım
7. ‘Abîrim ‘anberim ‘ûdum hayâlim fikrim müşk-i Tatarım
Buhûrum micmerim ‘ıtrım meşâmım rûh-ı reyhânım
8. Figânım nâlişim zârım enînim işidip Resmî
Demiş ol yüzü gülzârım gazel-hânım hoş-elhânım

30.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çâresiz kaldım meded bîçâre gönlüm neylesin
Düşdü sevdâya bu dil-i âvâre gönlüm neylesin
2. Başıma sevdâ-yı ‘aşkın tâze dağ oluşturur³⁷⁴
Artmada her dem yeter bu zâra gönlüm neylesin
3. Her gece nâr-ı firâkın³⁷⁵ dün ü gün hasretliğin
Yakmada³⁷⁶ şem'-i dilim bu nâra gönlüm neylesin
4. Küfr-i zülfün³⁷⁷ boynuma dâm ü belâ olmuşdurur³⁷⁸
Nûr-ı îmân ‘arz eder zünnâra gönlüm neylesin

³⁷³

devrânı: devri S, MK.

30

A. 517b; M. 92b; MK. 143a

³⁷⁴

oluşturur: olmuş durur MK.

³⁷⁵

nâr-ı firâkın: nâr ü firâkın A.

³⁷⁶

yakmada: yakma MK.

31

A. 517b; MK. 145a

³⁷⁷

küfr-i zülfün: küfr ü zülfün A.

³⁷⁸

oluşturur: olmuşdur A, M.

5. Resmîyâ dâr-ı ene'l-Hak 'âşıkın mi'râcıdır
Düşdü esrârına bu dildâre gönlüm neylesin

31.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cümle mevcûdât emr-i Hak'la zâhirdir bütün
Hilkatinde her nefes aslıyla fâhirdir bütün
2. Zâhirâ esmâ sıfât âyât-ı Hakk oldu kamu
Seyr-i fillâh eyleyenler böyle nâzırdır bütün
3. Menzil-i 'irfâna ikdâm eyleyen sahib-dile
'Âlem-i gayb u şehâdet emr-i hâzırdır bütün
4. Cevher-i eşyâ durur a'râzı masnû' eyleyen
Yoksa hüsn ü vech-i ahsen hep 'anâsırdır bütün
5. Zevki var fikr-i hayâl-i yâr ile 'âşıkların³⁷⁹
'Âşıkân fehm-i tesellîyâtda kâsırdır bütün
6. Olma meşgul vasl-ı yâre bezl-i himmet eyleyip
Muttasıl ahde vefâ eyler nevâdirdir bütün
7. Çeşm ü ebrû hâl-i hindûsu ile işbu cihân³⁸⁰
'Anberin³⁸¹ zülfü perişân havâtırdır bütün
8. 'Âşıka cevri ü sitem tîriyle şeb-hûn etmeği
Tab'-ı hûbân her asır bu fende³⁸² mâhirdir bütün

379

'âşıkların: 'âriflerin MK.

380

çeşm ü ebrû hâl-i hindûsu ile işbu cihân: Etmedi tatar gamzen dilleri şikâr MK.

381

'anberin: 'anber MK.

382

her asır bu fende: fenn-i gâret-i kesre MK.

9. Tîğ-i gamzen sînemi sad pâre kılsa gam değil
Resmi bu etvâr-ı ‘uşşâk ekâbirdir bütün

32.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Tâ ezel zâtında ‘îrfân olmayanlar gelmesin
Bu tarîk-i Hakk’a kurbân olmayanlar gelmesin
2. Gelmesin yârin yoluna varını bezl etmeyen
Tekke-i ‘uzletde ‘üryân olmayanlar gelmesin
3. Fakr ile fahr eyleyen bâî ü gedâ gelsin beri
Tab’-ı istiğnâda sultan olmayanlar gelmesin
4. Zülf-i dilber dârını zâhid görüp kılsın³⁸³ hazer
Mansur-âsâ merd-i meydân olmayanlar gelmesin
5. Hâl-i dilden âşinâ var ise gelsin merhabâ
Resmiyâ mümtâz-ı akrân olmayanlar gelmesin

33.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Boynumu zülfünle çek zencîre³⁸⁴ sevdâlanmasın
Âşık-ı bî- derde³⁸⁵ söylen dâmeni da’vâlanmasın
2. Bülbül-i âgâh edeyim âhıyla nâlem dinlensin
Nâfile bâğa varıp güllere şeydâlanmasın

³² SÇ. 122b; A. 518a; M. 92b; MK. 143b
³⁸³ kılsın: kıldı MK.

³³ A. 518b; MK. 144a
³⁸⁴ çek zencîre: zencîre çek MK.

³⁸⁵ derde: dere MK.

3. Anber-efşân bûy-ı zülfün arzûlar şeydâ gönül
And içip ahd etdi senden özge münâdîlenmesin
4. Cennet-i firdevs ile hûr u kusûru isteyen
Bâğ-ı hüsnün seyr edip gayrın temâşâlanmasın
5. Ben cemâl-i yâri gördüm Tûr'a hâcet kalmadı
Çıkmayanlar bu gönül Tûr'una Mûsâlanmasın
6. Bir tekellüm kıl seninçün cân veren bulsun hayat
Var iken sen ibn-i Meryem herkes Îsâlanmasın
7. Çünkü hurşîd-i hakikâtdir cemâlin ey peri
Âfitâba iktizâ eder ki ra'nâlanmasın
8. Kaşların nûn ve'l- kalem te'vîl-i Kur'ân gösterir
Çünkü zâhid bilmez ol 'ilmi de mollâlanmasın
9. İki yay san arka arkaya ma'ârif kaşların
Ol nikâbını ki görsün gurre garrâlanmasın
10. Var sabâ lutf et dağıt zülfün görünsün ruhları
Ay gün yüz yere koysun böyle bâlâlanmasın
11. Uğruna cân ile başın terk eder âşıkların
Gâhî bir 'arz-ı cemâl et dile³⁸⁶ yağmâlanmasın
12. Zülfünü dağıt görünsün lutf edip gül-ruhların
Sünbül ü nergis çıkıp halk içre rûsvâlanmasın

13. Tâlib-i şeydâ³⁸⁷ olan bülbül gibi nâlân gerek
Sesi sese eş çıkıp gelsin ki³⁸⁸ havâlanmasın
14. Çünkü eyvallah cemâlin hüsn-i Yûsuf bilmişim
Mısır sultânına de Resmî Zelîhâlanmasın

34.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hayli demdir bir gül-i zîbâya verdim gönlümü
Hem dahi bir hoş sadâ şeydâya verdim gönlümü
2. Hüsn-i³⁸⁹ Yûsuf hem Züleyhâ-yı zamandır ol perî
Bî-bedel bî-misl ü bî-hemtâya verdim gönlümü
3. 'Âşık-ı şeydâ imişsin deyü ta'n etmen bana
Hüsn içinde bî-misl-i sîmâyâ verdim gönlümü
4. Başıma kuşlar yuva etse eğer Mecnûn gibi
Dönmezem ben bir saçı Leylâyâ verdim gönlümü
5. Saçların bir sâye bân şekline koymuş³⁹⁰ ol güzel
Bî-tevakkuf ben dahi ol sâye verdim gönlümü
6. İki kaşının³⁹¹ biri gurre birisi nev-hilâl
Birbirine muttasıl bir aya verdim gönlümü
7. Hem değer³⁹² kaşıyla gözlerin siyâh zülfi siyâh
Lebleri hem ruhları hamrâyâ verdim gönlümü³⁹³

³⁸⁷

şeydâ: didâr MK.

³⁸⁸

eş çıkıp gelsin ki: âşına çıkıp gelsin MK.

34

S. 5a; A. 522b; MK. 147b

³⁸⁹

hüsn-i: hüsn ü A.

³⁹⁰

koymuş: - S.

³⁹¹

kaşının: kaşın A.

8. Hem sadef ağzında dendânı³⁹⁴ dizilmiş lü'lü tek
Misli sebk³⁹⁵ etmeyen yektâya verdim gönlümü
9. Ben du'â etdim ki yârim her zamân olsun emîn
Câna minnet dedi bu du'âya verdim gönlümü
10. Çekmeyen sevdâ-yı 'aşkı derler hemân hevâ ne durur³⁹⁶
Ol sebebdendir ki bu sevdâya verdim gönlümü
11. Kûh-ı Ferhâd'ı bana delmek bugün³⁹⁷ âsân gelir
Zîrâ şimdi bir Şîrîn edâya verdim gönlümü
12. 'Arz-ı hâl etdim der ol harman sonu dervişlerin
Dedim eyvallâh hemân yağmaya verdim gönlümü
13. Gül için şeydâ gönül feryâd eder ammâ ki ben
Resmiyâ bir 'anber-i sârâyâ³⁹⁸ verdim gönlümü

35.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Câm-ı aşka teşne-dil 'atşân olan gelsin beri
Bezm-i akdemden içip mestân olan gelsin beri
2. Gelmesin bu bezme şol kim nâr-ı 'aşka yanmadı
Pîr yakıp pervâne-veş sûzân olan gelsin beri

³⁹²

değer: diğer A, MK.

³⁹³

Bu beyit S'de eksiktir.

³⁹⁴

dendânı: - S.

³⁹⁵

sebk: sebegat S, MK.

³⁹⁶

hemân hevâ ne durur: hân gibi S.

³⁹⁷

bugün: - S.

3. Hicr-i yârin zâhidâ bilmez devâsın her tabîb
Bî- devâ derdime emm³⁹⁹ dermân olan gelsin beri
4. Pend-i pîri gûşuna mengûş eden merd-i Hudâ
Terk-i tecrîd-i fenâ sultân olan gelsin beri
5. Bahr-i bî-pâyâna⁴⁰⁰ gavyâs olmayanlar gelmesin
Resmiyâ sâhib-i nazm-ı ‘irfân olan gelsin beri

36. Müstezad

Mef’ûlû Mefâ’îlû Mefâ’îlû Fe’ûlûn

1. Bülbül gibi ey dil gül-i⁴⁰¹ ruhsâra dolaşma
Zülf-i siyehindir
Feryâda gelip gül için âvâre dolaşma⁴⁰²
Gül hem⁴⁰³ nigehtindir
2. Pervâne gibi tahsîse kayd etme visâli
Kesb eyle kemâli
Canlar yakıcı şem’-i sitemkâra dolaşma
Ayn-ı keremindir
3. Yetmez mi sana kıssa-i Mecnûn ile Ferhâd
Aşk içre ola⁴⁰⁴ üstâd
El için uyarıp şem’-i şeb-efgâre dolaşma
Mihnet çekenindir

³⁹⁸

sârâya: sâ’ireye A.

³⁵

SÇ. 131b; A. 523b; MK. 147a

³⁹⁹

em: - SÇ.

³⁶

SÇ. 118b; A. 510a; MK. 121a

⁴⁰⁰

bahr-i bî- pâyâne: bahr-ı pâyân A, M.

⁴⁰¹

gül-i: - SÇ.

⁴⁰²

dolaşma: düşme SÇ.

⁴⁰³

gül hem: hem gül MK.

4. Ma'şûk bir olur âşîka aşk içre hemîşe
Söz yok bu revîşe
Ey dil hazer et her dil-i âzâra dolaşma
Dilber sevenindir
5. 'Âşıklara yârinden olur Resmi hidâyet
Yok aşka nihâyet
Tut yâr eteğin sen dahi bîçâre dolaşma
Resmî şerefindir

37. Kalenderî

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Oldu yine dil 'aşk ile âvâre ne çâre
Alındı gönül bir dil-i âzâra ne çâre
2. Bilmem nideyim kime gidem neyleyeyim kim
Gurbetde kalıp bî-kes ü bîçâre ne çâre
3. Eyâ niye muhayyer ola bu aşk ile hâlim
Düşdüm yine bir şûh-ı sitemkâra ne çâre
4. Leylî saçının riştesi boynuma dolandı
Bağlandı gönül turre-i tarrâra ne çâre
5. Zülf-i siyehi vermedi ruhsat bana hergîz
Kurbiyyet için ol gül-i ruhsâra ne çâre
6. Ey kaşı kemân tîr-i müjen kasdına geldi
Açdı sînemin üstüne bin yâra ne çâre

7. Verdi dil ü cân şehrimi yağmaya o güzel
Zülf-i siyehi saldı beni efkâra ne çâre
8. Gonca deheni tatlı dili vallahi mebzûl
Yakmakda beni acı sözü nâra ne çâre
9. Ey ruhları gül lebleri hamrâ siteminden
Oldu gönül âyînesi sad-pâre ne çâre
10. Derken sakın aldanmanız eller bî-vefâya
Resmî gibi dil verdim o mekkâra ne çâre

Musammatlar

Murabba'lar

1. *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*
1. Yine düştüm ey tabîb aşka devâ bilmez misin
Yâ bu derdin def'ine âyâ şifâ bilmez misin
Ey müdebbir terkiib-i firkat-i visâl de nedir
Bana em ola hakîmâne edâ bilmez misin
2. Olalı ruh-ı revânım cism-i zârımdan cüdâ
Andelîb-âsâ olup bâğ u bahârımdan cüdâ
'Âşık-ı şeydâ gibi sadberg-i gül-i terden cüdâ
Bâğbân lutf eyle bir gül-i zibâ bilmez misin
3. Firkat-i yâr ile yâ Rab n'ola ahvâlim benim
Sabra tâkat kalmadı Allah bilir hâlim benim
Yûsuf-ı Ya'kûb'a döndü ey felek işim benim
Vâsita olur bilmez misin

4. Kılmışım hâsılı tecellî Tûr-ı Sînâ'dan bugün
Sanki rûh-ı kudse erdi canım İsâ'dan bugün
Gûşuma erdi sadâ-yı pend-i şeydâdan bugün
Hakk'a niyâzı geçer bir evliyâ bilmez misin
5. Yâr ile evvel geçen esrârı andım ağladım
Tâ o demdir Resmî eyvallah ki ben hiç gülmedim
Pây-ı Hızır'a yüz sürüp yalvârı su'âl eyledim
Yâri teshîre mücerreb bir du'â bilmez misin

2.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Âkıbet sayd etdi gönlüm bir saçı Leylâ yine
Başdan aldı 'aklını ol nergis-i şehlâ yine
Her kime arz eylesem ahvâlimi sabr eyle der
Bende ise sabra tâkat koymadı sevdâ yine
2. Ehl-i aşk içre efendim bir güzel ad eyle gel
Âşık-ı üftâdeni lutfunla dilşâd eyle gel
Hâsılı yerden göğsü sınık durur dâd eyle gel
Bana zulüm oldu meded ey Hüsrev-i Dârâ yine
3. Ben helâk oldum gam-ı hicrinle sultânım yetiş
Düşdüm ayakdan kerem kıl derde dermânım yetiş
Salınıp refât ile serv-i hırâmânım yetiş
Pek yaman oldu işim ey kadd-i müstağnâ yine

4. Oldu uşşâk-ı selef aşk içre üstâdım benim
Ol sebep tutdu cihânı âh u feryâdım benim
Yakmağa ‘aşkınla çünkim oldu mu’tâdım benim
Gel yetiş imdâdına ey lebleri hamrâ yine

5. Eyledi kat’-ı ümîd Resmî visâlınden senin
Çerâğ-ı zâlim çünki dûr eyler cemâlinden senin
Ana ölmek gelir âsân infisâlinden senin
Gam değil aşkınla olsa âleme rüsvâ yine

3.

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1. Sabrîma nisbet felek derdim firâvân eyledi
Verdi yağmaya gönül şehrini vîrân eyledi
Gönlümü sayd etmek için çarh-ı devrân âkıbet
Devr ile ‘aşkın getirdi dilde pinhân eyledi
2. Va’de-i vaslı ümîdi dilde müstahzin iken
Bu beşâretle dil ü cân şehri müstezyin iken
Fülk-i dil sâhil-i bahr-ı ‘aşkda müste’min iken
Esdî bâd-ı şeb kenâr-ı vaslı hicrân eyledi
3. Ey gül-endâm kadd-i mevzûn meclis-ârâ nâzenîn
Tâ kıyâmet koymam elden billah ‘aşkın dâmenin
Düşeli sevdâ-yı zülfün gönlüme ey meh-cebîn
Koymadı cem’iyyeti hatır-perîşân eyledi
4. Âhu gözler gözlerim göz habsine koydu yine
Gamzesiyle hâl-i hindû aklımı aldı yine
Çîn saçının riştesiyle der-kemend etdi yine
Kayd-ı bend edip yerim çâh-ı zenehdân eyledi

5. 'İkd-ı zülfün hasretinden ciğerim oldu kebâb
Göz yaşımdan kan olur elimde içdiğim şarâb
Çünkü gördü firkatinden hâlim olmuşdur harâb
Anınçün hasta-dil derdine dermân eyledi

6. 'İkd-i zülfün açdı dil âşüfte hâl oldu yetiş
Perde çekdi yüzünü görmek muhâl oldu yetiş
Cismim ol zülf-i mûruna anca hayâl oldu yetiş
Bâd-ı subh esdi o mestûr vechi 'ayân eyledi

7. Ârızınla kadd-i hoş-reftârını yordu bugün
Yanımda çok servilerin kaddi kütâh oldu bugün
Resmi'nin hâlini gören kat'-ı ümîd etdi bugün
Neyledise ana ol serv-i hırâmân eyledi

4.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çün bize arz-ı cemâl etti bugün⁴⁰⁵ Perverdigâr
Vech-i âdemde sıfatın kıldık⁴⁰⁶ isbât⁴⁰⁷ âşikâr
Gördük anda nakş olunmuş okuduk⁴⁰⁸ ism-i kibâr
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr⁴⁰⁹

2. Kâf u nûndan var edipdür on sekiz bin âlemi
Nûr-ı zât-ı pertevinden Murtazâ-i Hâtemî
Nâr ü bâd ü âb ü⁴¹⁰ hâkden kıldı peydâ âdemi
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

4 S. 8a; SÇ. 110b; M. 72a; MK. 128a

405 bugün: - S.

406 kıldık: kıldı SÇ, MK.

407 isbât: - S.

408 okuduk: - S.

409 'Ali gibi yiğit, Zülfikar gibi kılıç bulunmaz.'

410 âb ü: - S.

3. Cümle⁴¹¹ eşyâ Hakk'ın esmâsı üzre⁴¹² oldu var
Gösterir ism-i müsemâmın cihâna aşikâr
Nâm-ı şâh-ı Murtazâ verildi Hak'dan⁴¹³ yâdigâr
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
4. Çün benâm-ı şâh ile buldu karar rûy-ı⁴¹⁴ zemîn
Yerde gökde ne ki var bu ismi yâd etti hemîn
Dilde tekrâr eyledi bu virdi Cibrîl-i emîn
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
5. Vech-i âdemde göründü vech-i rahmânü'r-rahîm
Âdem'e baş eğmeyenler⁴¹⁵ oldu şeytânü'r-racîm
Bu mübârek ismi⁴¹⁶ yâd et kim budur ism-i azîm
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
6. Vird-i Âdem Şît İdris vird-i Nuh subh u şâm
Vird-i Dâvûd vird-i İbrâhim ü İsmâ'il müdâm⁴¹⁷
Hem Süleymân Hâtem'inde yazıldı bu kelâm
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
7. Çün Musâ'ya⁴¹⁸ dil 'asâsın⁴¹⁹ verdi ol Rabbü'l-kerîm
Hayme-i mî'âdı kurdu mazharı⁴²⁰ oldu kelîm⁴²¹
Kangı dilde bu kelâm olsa olur kalb-i selîm
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

⁴¹¹ cümle: cümleten SÇ.

⁴¹² üzre: - S.

⁴¹³ verildi Hak'dan: Hak'dan verildi S, SÇ.

⁴¹⁴ rûy-ı: - S.

⁴¹⁵ eğmeyenler: eymeyenler M.

⁴¹⁶ ismi: ism SÇ.

⁴¹⁷ müdâm: 'aleyhisselâm S.

⁴¹⁸ Musâ'ya: Musâ SÇ.

⁴¹⁹ 'asâsın: 'asa S, SÇ, MK.

⁴²⁰ mazharı: mazhar S.

8. Nâm-ı 'Îsâ çünkü geldi düştü batn-ı Meryem'e
Rûh-ı Hakk'dır kim tecellî eyledi bu âleme
Nâm-ı şâhı⁴²² yâd edip geldi vücûd-ı âdeme
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
9. Geldi Ahmed mazharullah-ı Rabbü'l-âlemîn
Hem tecellisinde oldu rahmeten li'l-âlemîn
Ol dahi yâd eyledi dilde bu Kur'an-ı mübîn
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
10. Yüzü Tâhâ alnı ve'ş-şemsi ve'd-duhâdır Mustafâ
Zât-ı Hak nûr-ı Hudâ'dır ol yüzü bedrü'd- dücâ
Râh-ı Hak'da yâ vü lâm ü 'ayn⁴²³ kıldı pîşvâ
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
11. Oldu nûr-ı Mustafa'dan zât-ı Haydar âşikâr
Şâh-ı merdân şîr-i Yezdân hem elinde Zü'l-fikâr
Hâce-i kanber şecâ'at sahibi düldül-süvâr
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
12. Çün sehâvet ma'deni kân-ı keremdir Murtazâ
Hâtem-i Tâyy zerresin⁴²⁴ etmedi kimseye⁴²⁵ 'atâ
Anınçün nâzil oldu şânuna hem innemâ
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

⁴²¹ kelîm: selîm SÇ.
⁴²² şâhı: şâh SÇ.
⁴²³ 'ayn: 'aynı S, MK.
⁴²⁴ zerresin: zerresinin SÇ.
⁴²⁵ kimseye: kimse SÇ.

13. Şâh-ı Hasan şâh-ı şehîd⁴²⁶ hem imâm-ı Âbidîn
Bâkır ü Ca'fer İmâm-ı Kâzım Rızâ' dır şâh-ı dîn
Hem Takî vü bâ- Nakî 'Asker durur⁴²⁷ şâh-ı zemîn
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
14. Çün zuhûr ede cihâna Mehdî-i sâhib- zamân
Hânedân düşmenlerine vermeye hergîz aman
Hem çihâr-deh ma'sûm-ı pâk⁴²⁸ şâd olalar ol zaman
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr
15. Resmîyâ şâh-ı velâyet medhini yâd eyledin
Dil-i bîmâr gamda iken anı âzâd eyledin
Nâm-ı şâh ile bugün⁴²⁹ sen bizi âbâd eyledin
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zü'l-fekâr

5. Şarkı

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çeşm-i pür hûnum akar sular gibi olur revân
Çünkü vermez dil- şikenler çeşm-i âhımdan nişân
Gel çıkalım arayıp ey dil seninle bir zaman
Ne zaman amma nişân ammâ mekân beytü'l-hazan
2. Şerha çeksem etdiğin ol hûnu bin
Od vurur tennûr-ı sînemde eder bağrım kebâb
Sûz-ı âhım def'ine oldu revâ köhne şarâb
Ne şarâb ammâ ne câm var teşne-dil ola şarâb

⁴²⁶ şehîd: şehîd S, M.

⁴²⁷ 'asker durur: 'asker'idir S, MK.

⁴²⁸ hem çihârda ma'sûm-ı pâk: çârda ma'sûm hem S / çâr-ı ma'sûm-ı pâk hem SÇ / çâr-deh-i ma'sûm-ı pâk hem MK.

5 A. 534b

⁴²⁹ bugün: - M, S.

3. Zulme mâ'il olduğun bilmezlere diller döker
Gamzesi ile çok dil-i bîçâreyi mecrûh eder
Merhamet kıl ey sabâ hâl-i dilimden ver haber
Ne haber hem seng- dil yok merhametden bir eser
4. Resmîyâ teşrîf-i yâr ikrâmına çekme elem
Cânını isterse ver gil bende mi cânım verem
Her ne teklîf olsa yârdan 'âşîka oldur kerem
Ne kerem ammâ ne teklîf var hemân bî- hadd⁴³⁰ ü sitem

Muhammesler

6.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Düştü gönlüm yine bir dil-âferînin aşkına
Ehl-i 'aşkın hâsılı yanmakdan özge kârı ne
Bilmezem n'oldu neden âşüfte-hâl oldu gönül
Rûz ü şeb yanmaktadır bir çeşm-i âfet nârına
Aman aman aman yandım hicrin nârına
2. Tâ ezel aşkınla yanmak iftihârımdır benim
Gizli râzım eyleyen fâş âh ü zârımdır benim
Vâdi-i 'aşk içre gezmek özge kârımdır benim
Gel gönül azm edelim bir çeşm-i âhû saydına
Aman aman aman yandım hicrin nârına

⁴³⁰

hadd: kadd A.

3. Bir gül için ben gibi feryâd eder her ‘andelîb
Hâr-ı muhabbet yâresine var mı çâren ey tabîb
Bildiğim gâfil değil üftâde senden her habîb
*Lâ- cerem*⁴³¹ vâkîf olunca âşıkın esrârına
Aman aman aman yandım hicrin nârına
4. Subh- dem şebnem döker bu çeşm-i giryânım benim
Başdan aşdı âteş-i ‘aşk ferevânım benim
Sâz-kâr oldu demâdem vird-i zebânım benim
Dil vereliden meşrebe ‘uşşâkıyla gül rûyuna
Aman aman aman yandım hicrin nârına
5. ‘Aşk hümâsın sâyesi her ‘âşık olmaz nasîb
Hîn-i vaslın ruhsat-ı ‘uşşâkı men’ eyler rakîb
Var ümîdim etdiğin bulsun Hüdâ’dan ‘*an karîb*⁴³²
Resmiyâ bilmem bana kâfir rakîbin kasdı ne
Aman aman aman yandım hicrin nârına
7.
Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün
1. Al yanağın zülfün ile kaparsın
Gûya gül üzre ‘anber saçarsın
Benim gönlüm sana düşdü ne haldir
Ben gedâdan şâhım niçin kaçarsın
Dil-pesendim efendim birgün olur gezer yürür ararsın

2. ‘Aşkına yanmağa bir yâr isteriz
Bin cefâ etse rehâsın gözleriz
Ele girse dâmânını koymazız
Cân nedir yoluna kurbân ederiz
Dil-pesendim efendim birgün olur gezer yürür ararsın
3. Yok mudur gül cemâlin gizletmek
Zülf-i pür- çîninle benden setr etmek
El ‘ayn-ı Hakk değil mi sevdiğim
Böyledir çün düşmez beni ağlatmak
Dil-pesendim efendim birgün olur gezer yürür ararsın
4. Bir muvafık yâri çokdan ararız
Sînemiz üstüne bulsak sararız
Rûz ü şeb bülbül gibi feryâd edip
Âhımızla gizli râzı açarız
Dil-pesendim efendim birgün olur gezer yürür ararsın
5. Seni gönlüm görmeyince açılmaz
Âb-ı vuslat yüreğime saçılmaz
‘Âşıkın Resmî kadîmi böyledir
Rû-be-rû geldikçe yâre bakılmaz
Dil-pesendim efendim birgün olur gezer yürür ararsın
- 8.
- Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*
1. Dâd elinden ey felek feryâd elinden ey felek
Oldu virân dil-i âbâd elinden ey felek
Düşeli re’yinle gönlüm aşka bir gün görmedim
Vasl-ı yâr ile ola şâd elinden ey felek
Aman aman aman dâd elinden ey felek

2. Sâye-veş bir bî-vefâya pâymâl etdin yine
Zülfî bend vechiyle gam gerdâniyle saldın yine
Âkıbet murg-ı dilim göz habsine koydun yine
Bunca demdir olmadı âzâd elinden ey felek
Aman aman aman dâd elinden ey felek
3. Yanmadan ‘aşkınla cânâ gayrı kârım kalmadı
Kûy-ı vuslatdan eser hiç rûzgârım kalmadı
Edeyim desem ferâgat ihtiyârım kalmadı
Gün bugün hicrân olur müzdâd elinden ey felek
Aman aman aman dâd elinden ey felek
4. Olmuşum Mecnûn’a hem-hâl bir saçı Leylâ için
Başım alıp dağa düşdüm bir Şirin-edâ için
Kendi hâlin unutup bir ‘âşık-ı şeydâ için
Dâd elinden çağırır Ferhâd elinden ey felek
Aman aman aman dâd elinden ey felek
5. Bûlbül- âsâ gizli râzın etme fâş ey halef
Mâ- tekaddem⁴³³ Resmîyâ böyledir etvâr-ı selef
‘Aşk yolunda eylemez pervâne-veş kendin telef
Fenn-i ‘aşkı öğretene üstâd elinden ey felek
Aman aman aman dâd elinden ey felek

Tahmisler

1.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

⁴³³

“Geçmiş zaman.”

1. Sebakhân-ı hutût-ı vech-i Âdem şâh-ı merdândır
Hakikât⁴³⁴ bu remzi fehmi eden âlemde sultândır
Velî zâhid diyebilmez bu emre sırr-ı Kur'ândır
Hitâb-ı 'alleme'l-esmâ hakikât ehl-i 'irfândır
Kitâb-ı nokta-i evvel hakikât ehl-i 'irfândır
2. Şu kim üstâd-ı kâminden okumaz âdemin sırrın
Ola hâşâ ki⁴³⁵ ân ü idrâk-i Hak edebile kend'özün⁴³⁶
Gezer esfelde itmâm etmeğe mümkün değil devrin
Lisân-ı 'ilm-i esrârın o kim fehmi eylemez remzin
Görünür sûretâ insan velî ma'nâda hayvândır
3. Olar kim devlet-i dildâre erdi çıkıdı kendinden
Ledünn 'ilminin esrârın ederler gûş her dilden
Ne nâm ü nişân ister kamûsu geçdiler serden
Olar kim rûy-ı dildârı temâşâ etdi her yüzden
Çıkar⁴³⁷ anlar aradan kim bu ma'nâ özge seyrândır
4. Diler lutf u ni'am mebzûl kılar halka⁴³⁸ diler kahrın
Diler sa'id diler şâkî yazar bu halkın evrâkın
Diler ihyâ kılar ihsân eder cânını o mer'âtın⁴³⁹
Diler bir demde katl eyler serâser âlemin halkın
Yazılmaz bir nefes cürm rızâî kim hükm-i Sübhândır⁴⁴⁰

⁴³⁴ hakikat: hakikat kim MK.

⁴³⁵ ki: ne MK.

⁴³⁶ kend'özün: kendin MK.

⁴³⁷ çıkar: çıka MK.

⁴³⁸ halka: Hakka MK.

⁴³⁹ o mer'âtın: emvâtın MK.

⁴⁴⁰ cürm rızâî kim hükm-i Sübhândır: cürmü rızâ-yı hükm-i Rahmândır MK.

5. Zeliha-veş salar dil Yûsufun zindân-ı ‘aşk içre
Değil cânın kayırmak mu’teber rindân-ı ‘aşk içre
Müheyyâ dil gerek makbûl ola merdân-ı ‘aşk içre
Kaçan kim ol kemân- ebrû girer meydân-ı ‘aşk içre
Başın top eyler ‘âşıklar ki zirâ zülf-i çevgândır
6. Hesâb-ı mü’mine yarın bakılmaz bilmiş ol Nakşî
Hüdâ’dır *eynemâ küntüm* bakılmaz bilmiş ol Nakşî
Resmî bu ‘azmi bir cürme bakılmaz bilmiş ol Nakşî
Binâ-yı dest-i kudretidir yıkılmaz bilmiş ol Nakşî
Libâsın tâzeler anlar akıllar bunda hayrândır

2.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

1. O kâfir kâkül-i müşgîni kendüye çetr çekmiş
Kemân ebrûsunu dest-âvîz edip mu’teber çekmiş
Kime etdiğini desem bana benden beter çekmiş
Ser-efrâzım çekilmiş serv-veş âfâka ser çekmiş
Gönül abdâlına hayli zaman tîğ u teber çekmiş
2. Gül-i ruhsârını görmekte bülbül kaldı bî-behre
Doyar mı gül cemâlin görmek ile günde bin kerre
Züleyhâ-veş giderdi aklı başdan görse bir kerre
O denli mâlik-i hüsn ü bahâ rengin gül-çehre
Görenler der ‘uruk-ı nesl-i Yûsuf’dan eser çekmiş
3. Cemâl-i pertev-i aksi cihâna doldu dildârın
Velâkin eyledi hâlin perîşân aşık-ı zârın
Saçı zencirine bend eylemiş bunca giriftârın
Erişmiş tak-ı a’laya kemend-i kakül-i yarin
Şu’â-ı şems her bir teli bir nur fer çekmiş

4. Gönül kadre erer bî-şek gül-i ruhsârı gördükçe
Gül-endâm kaddi mevzûn âfet-i devrânı gördükçe
Utanır serviler başın salar yanına geldikçe
Belim бүkdü o servin şive-i reftârı gittikçe
Miyân-ı hançer-âmûz dilberân-âsâ kemer çekmiş
5. Sana layık olan lutf u keremdir bendeye bizzat
Ümidvâr olanı vasl eylemek ümidine bizzat
Cefâ vü cevri sitem düşmez dil-i mahzûnuna bizzat
Beni aşık bilir ol mah-ı enver kendine bizzat
Ruy-ı gülgûnuna hatt-ı siyahıyla siper çekmiş
6. Beni koy nâsiha halimle ölem etme nasihat
Düşeli âteş-i ‘aşkına Resmi bulmadı sıhhat
Sitâremden midir bilmem felek vermez bana ruhsat
Eğer mümkün olaydı arz-ı hacat etmeğe fırsat
Göreydik Afviyâ sende dil-i mahzun neler çekmiş
9. *Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün*
1. Zehî esrâr-ı mahfî kim bunu hiç kimseler⁴⁴¹ bilmez
Nice bin âdemin hûn oldu bağı şemmesin duymaz
Eyâ ne sırr-ı hikmetdir bilenler de haber vermez
Ne ma’dûmdur bu mevcûd kim buna akl ü beşer ermez
Ne mevcûddur bu ma’dûm kim bunu bu ten gözü⁴⁴² görmez

2. Eger tenezzüh etsen⁴⁴³ ehl-i Hakk ‘indinde⁴⁴⁴ mezmûmdur
Ve ger teşbîh ile olsa kişinin menzili kemdir
Şu kim nefy ile isbâtı bilirse ana ma’lûmdur
Deme ma’dûm ki mevcûddur ne mevcûddur u ne ma’dûm
Ulû’l-ebâr olandan sor ki tahsîse rızâ vermez
3. Bu ruşen durur ki derler vardır yetmiş iki fırka
Bu sırâ âşinâ olan velîdir başka bir fırka
Bu kavmin ulularıdır olanlar halka bed- rikâ⁴⁴⁵
İken Hak emriyle mescûd yine sâcid olur Hakk’a
Neden ol emre me’mûr olur âdem olmayan olmaz⁴⁴⁶
4. Kamu eşyâda sun’-ı Hakk hele gün gibi bâhirdir
Velî anın mütâla’asını eden nevâdirdir
Bunu fehm eylemez hayvân olanın ‘aklı kâsırdır
Kemâl-i hikmet-i sun’-ı Hüdâ âdemde⁴⁴⁷ zâhirdir
Şu kim münkir-i sâfiyullâhdır âdem donuna girmez
5. Nice vâsıl olur süflî olanlar âlem-i yûha
Hemân ‘ulvî olanlar erişir kuddise subbuha
Senin senliğin olmuşdur hicâb ancak hemân rûha
Aceb tûfan vaktinde neden vâcib olur⁴⁴⁸ Nuh’a
Teyemmüm etmesi âb ü şehâdet fâ’ide vermez

⁴⁴³ tenezzüh etsen: tenziye edersen MK.

⁴⁴⁴ ‘indinde: ‘aynında MK.

⁴⁴⁵ halka bed- rikâ: başka bir fırka MK.

⁴⁴⁶ olmaz: bilmez MK.

⁴⁴⁷ âdemde: âlemde MK.

⁴⁴⁸ neden vâcib olur: nedir vâcib olan MK.

6. Şular kim Hak- şinâs oldu yüzün döndürmez a'dâdan
Bilir anda kamû lutfuyla kahrı bilmez a'dâdan
Kişi dostuna der mi bir ser-i mû demez a'dâdan
Nuh-âsâ her nebî Hakk'a teşekkî etmez a'dâdan
Anın ıslâhına eyler du'â vü beddu'â etmez
7. Felekler ceyşinde bir karar üzre döner her dem
Velî âdem gibi nâtık değil hayretde hem ebkem
Bunu böyle görüp⁴⁴⁹ bilmem niçin şükr eylemez âdem
Kodu şirki perestiş eyledi Hakk'a Halîl⁴⁵⁰ ol dem
Çü gördü şems kamer necm ü süreyyâdan vefâ gelmez
8. Bilin⁴⁵¹ inkâr eden⁴⁵² Hakk'ı Azâzil- veş⁴⁵³ olur merdûd
Dönenler râh-ı Hakk'dan bûd iken olur ahir⁴⁵⁴ nâ-bûd
Dil ü cândan rızâ gözle sakınıp olmagıl 'anûd
Koyup mancılığa İbrâhim'i nâra⁴⁵⁵ atar Nemrûd
Hüdâ nusret verip⁴⁵⁶ gülzâr olur ol nâr anı yakmaz
9. Yananlar âteş-i 'aşka ne mümkündür oda girmek
Değildir herkesin kârı gerekdir bunda cân vermek
Ne zehresi olur nâdân olanların yüzün görmek
Bahâne Tûr idi Mûsâ'ya Hak ile kelâm etmek
Tecellî Hak ki ola zâhir yanar tahsîs kurtulmaz⁴⁵⁷

⁴⁴⁹ görüp: görür MK.

⁴⁵⁰ Halîl: Yûsuf MK.

⁴⁵¹ bilin: bilip A, M.

⁴⁵² eden: eder MK.

⁴⁵³ veş: - A.

⁴⁵⁴ olur ahir: ahir olur MK.

⁴⁵⁵ nâra: oda MK.

⁴⁵⁶ verip: verir MK.

⁴⁵⁷ ki ola zâhir yanar tahsîs kurtulmaz: ola zâhir ki tahsîse rızâ vermez MK.

10. Dilerse kulzumu katre dilerse katre-i deryâ⁴⁵⁸
Bir anda suyu kan eder⁴⁵⁹ bir anda hûnu eder mâ
Dahi kahriyle lutf hem gece gündüz eder imâ
Görün bahr-ı kerâmet mü'mîne hâdî⁴⁶⁰ olur amma
Eder gark 'asker-i Fir'avn-ı Musâ'ya ziyân gelmez
11. Hele bâtil hayâl etdiler emr-i ilâhî müşrikler
'Aceb hâle giriftâr etdi ruh-ı ilâhî⁴⁶¹ müşrikler
Nice fehm eylesinler ya kelânullâhı müşrikler
Çün idrâk etmediler da'vâ-yı ilâhî⁴⁶² müşrikler
Sanırlar çekseler çarmîha Îsâ göklere ağmaz
12. Budur âyin ile erkân ezelden bil budur kanûn
Şular kim Hakk'ı inkâr etdi oldu meskûnu hâmûn
Nice bin sâl kalır berzah ile esfelde diger- gûn
Ana benzer dem-i zebh⁴⁶³ hâlimi kâzib eder niçin
Gider rûh aslına ten yere⁴⁶⁴ kalır göklere çıkmaz
13. Vücûd-ı âdeme⁴⁶⁵ gökdür bedr⁴⁶⁶ 'unsur anâsıdır
Ki yerci 'u ilâ asli⁴⁶⁷ kamu eşya evlâsıdır
Varıp yerli yerince menzilin herkes bulasıdır
Tabâyi' 'unsur ânun i'tidâl-i iktizâsıdır
Ola mı fahr-ı âlem gibi gölgesi yere düşmez

⁴⁵⁸

deryâ: dâma A, M.

⁴⁵⁹

eder: eyler MK.

⁴⁶⁰

hâdî: bâdi MK.

⁴⁶¹

etdi ruh-ı ilâhî: etdiler ruhullâh MK.

⁴⁶²

da'vâ-yı ilâhî: da'vetullâh MK.

⁴⁶³

dem-i zebh: dem-i

⁴⁶⁴

ten yere: - yerde MK.

⁴⁶⁵

âdeme:

⁴⁶⁶

bedr: peder MK.

⁴⁶⁷

"Herşey aslına rücû' eder."

14. Ana ‘âşık Hüdâ ins ü melek vahş⁴⁶⁸ u tuyûr ez dil
Felek ol şevkıla durmaz yakar her şeb nice kandil
Sana îmâ⁴⁶⁹ eder her dem gözünü aç bu remzi bil
Dedi Ahmed ki vahyiçün olur her zerresi bir Cibrîl
Velî ilhâm vaktinde ne Cibrîl ne nebî sığmaz
15. Hudâ’nın sevgili dostu kamudan⁴⁷⁰ çünki ekremdir
Ana mir’ât-ı hazret hem denildi rûh-ı a’zamdır
Hem oldur cümleden akdem hem oldur⁴⁷¹ cümleye hâtemdir
Bir i’câzıyla her enbiyâ meşhûr-ı âlemdir
Berâ-yı mazhariyyet zâhir eyler etmeyince olmaz
16. İkâme⁴⁷² etdiler i’lâm ne emr etdi ise Biçûn
Fetânet sâhibi tasdîk⁴⁷³ edüben oldu ‘âmilûn
Şular kim cehl ile âlûde idi oldu kâfirûn
Gehî erbâb-ı da’vet hâline ta’yib⁴⁷⁴ olur niçin
Yine da’vet kılar halkı Hakk’a da’vetden el çekmez
17. Eden bil devr-i âdemden tecellî cümlede bir nûr
Odur Tevrat ile İncîl odur Furkan ile Zebûr
Ki sâni’ san’atdan olur mu ya ola mı⁴⁷⁵ dûr
Zarûrî hâdi⁴⁷⁶ olurlar hidâyet ehline me’mûr
Anınçündür ki mürşidlere tevbe iktizâ etmez

468

vahş: hoş A, M.

469

îmâ: imân MK.

470

kamudan: nebiden MK.

471

hem oldur: ve hem MK.

472

ikâme: inâme MK.

473

tasdîk: - MK.

474

ta’yib: nâ’ib MK.

475

olur mu ya ola mı: hiç olur ya olur mu MK.

476

hâdi: bâdi MK.

18. Eğer Câbülisâ şehrine yolun uğrar ise bir bak
Göresin ‘ilm-i ledünni ana ihsân edipdür Hak
Câbülikâ’ da kalanlardır kamu mürâf vü zerrâk
‘Ubûr eyler rumûz-ı istivâdan her velî ancak
‘Âli gibi ne mümkün âleme a’râf eri gelmez
19. *Ve mâ ûtîtim*⁴⁷⁷ âyetinde fehm eyle nedir ma’nâ
Ki bizim ‘ilmimiz katre vü ‘ilmullah durur deryâ⁴⁷⁸
Velî candan taleb edip olursa bir kişi cânâ
Vücûdun şehrine mâlik ulü’l-elbâb⁴⁷⁹ olur ammâ
Ledünn ‘ilminin esrârına⁴⁸⁰ vâkıf olmayınca olmaz
20. Olupdur Hızır ü İlyâs ile hem dem çün veliyullâh
Verilmiştir ledünn ‘ilmi ana hem dahi sırrullah
Eger bir kimse etse muhabbet eyler ol fillâh
Velâyet sırrına mazhar düşüpdür ‘ârif-i billâh
Rızâ-i Hakk’dan özge bunlara gayrı murâd olmaz
21. Kul eyler kapısında şâh ile mîri velîyullah
Eder gürbe⁴⁸¹ gibi etse nazar şîri velîyullah
Eğer bir mürdeye baksa olur diri velîyullah
Gehî geri çevirir atılan tîri veliyyullâh
Gehî kendi atar der kim⁴⁸² atılan ok geri dönmez

⁴⁷⁷ “Size verilen şeyler.”

⁴⁷⁸ deryâ: ammâ MK.

⁴⁷⁹ elbâb: ebsâr MK.

⁴⁸⁰ esrârına: sırrına MK.

⁴⁸¹ gürbe: berre MK.

⁴⁸² der kim: tîri ki MK.

22. Nazar kıldım bu halka serbeser her dem mükedderdir
Egerçi sûretinde bir sürûr var mu'ammerdir
Velî ma'nâ yüzünden bakıcak cümle müdemmerdir
Murahhas evliyâullah olan Hakk'dan muhayyerdir
Ne etse ne dese hakdır ana andan su'âl olmaz
23. Cihânın nakşını dilden çıkar bir kâmili var bul
Bilinmez yerlere düşdün kanı ol iz kanı ol yol
Başına şâh edin evvel olup şimdi gedâ bir kul
Mukayyed olma sa'y et başına âzâde 'ârif ol
Riyâ zühd ile takvâ tahsîs ile iftîhâr olmaz
24. Dün ü gün sıdk ile ta'at eder durmaz hele 'âbid
Elif-veş geh kıyâm eyler gehî düât⁴⁸³ olur sâcid
Kırâ'at eylese bir dem dili eyler anın tahmîd
Ne tedbîrler ki ra'y eyler behîştin kesbine zâhid
Ana ol put olur bilmez ki müşrik cennete girmez
25. Girilmez dâm-ı tezvîrle değildir hâne-i tenbel
Senin zan etdiğin tâ'atları ahir alırsın bil
Eğer Hakk ise maksûdun erenler yanına bir gel
Sığarsa Kâdir isminden tecellî eylemiş bir el
Senin arkan ne an billâh ki bir dahi yere gelmez
26. Kişi kendiliğinden Hak- şinas olmak ne mümkün tâ
Varıp bir mürşîde el vermeyince olmaz ol⁴⁸⁴ hâşâ⁴⁸⁵
Olursan cânla tâlib diriğ etmez eder imâ
Değil mahfî Hakk'ın esmâsı âyâtında Hak ammâ
Ulû'l-elbâb ulû'l-ebsâr ulû'l-'ilm olmayan bilmez

⁴⁸³ düât: dutar MK.

⁴⁸⁴ ol: - A.

⁴⁸⁵ hâşâ: hâlâ MK.

27. Ne mümkündür ola âgâh şular kim ede serkeşlik
Eğer Ağnâ gibi himmet dilerse eyle dervişlik
Ola 'indinde Hakk⁴⁸⁶ mevcûd arada kalmaya senlik
Hüdâ'dan mâ'adâ yok Resmîyâ âlemde zâhirlik
Görünmekden münezzehdir gören bilmez bilen görmez

Müseddesler

10.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sırr-ı 'aşkın olalı dil içre mihmânım 'Ali
Emrine râm olmak oldu elde fermânım 'Ali
Cân değil cânân fedâ olsun sana şâhım 'Ali
Ey cemâlin âfitâb ey nûr-ı Yezdânım 'Ali
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali
2. Var olunmazdan semâ şems ü kamer bahr ü zemîn
Eylemişdin rişte-i zülfünle gönlüm der- kemîn⁴⁸⁷
Âdeme 'arz-ı emânet olmadan akdem hemîn
Tâ o demden dilde 'aşkıdır benimle hem-nişin
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali
3. Şerh olunmaz vâsf-ı hüsnün ger yazılsa bin kitâb
Dest-i kudret yazdığı vech üzre hattın bâb bâb
Çekdi gül- ruhsârın üzre 'anberin müşkîn tınâb
Eyledi hamra lebin 'âşıklara kevser şarâb
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali

⁴⁸⁶

'indinde Hak: Hak 'indinde A.

⁴⁸⁷

der- kemîn: der kehîn MK.

4. Vech-i hüsnün ve'd-duhâ ve'l-leyl iki sünbüllerin
Fitne-i âhir zaman çeşm-i müjen ebrûların
Subh-dem feryâd ü zâr etmekdedir bülbüllerin
Muntazırdır gül cemâlin görmeğe âşıkların⁴⁸⁸
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali
5. Oldular hüsnüne 'âşık nice bin üftâdeler
Kesdiler hemçü Züleyhâ elleri mehpâreler
Eyledin lutfunla handân nice dil- nâşâdeler
Buldular kûyuna vuslat âşık-ı âzâdeler
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali
6. Seni⁴⁸⁹ inkâr edip ikrâr etmeyen olur harâb
Maksûduyla ber-murâd olmaz cihânda kâm-yâb
Dergehine 'arz-ı hâcât etse olmaz müstecâb⁴⁹⁰
Lutf u ihsân senden gelir⁴⁹¹ 'âşıklara ey Cenâb
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali
7. Resmîyâ sultân-ı 'aşka kendimi kul eyledim
Cism ü cânı ihtiyârımla⁴⁹² yakıp kül eyledim
Her umûrum Hakk'a teslîm ben tevekkül eyledim
İsmîni zikr etmeğe hayli tefe''ül eyledim⁴⁹³
Sen bilirken gönlüm içre râz-ı pinhânım 'Ali
Gayrı ta'rife ne hâcet dînîm imânım 'Ali

⁴⁸⁸ MK'de bu mısra ile bir önceki mısra yer değiştirmiştir.

⁴⁸⁹ seni: sana MK.

⁴⁹⁰ etse olmaz müstecâb: etmeyen bulmaz necât SÇ.

⁴⁹¹ lutf u ihsân senden gelir: sana senden sığınır MK.

⁴⁹² ihtiyârımla: ihtiyârıyla MK.

⁴⁹³ MK'de bu mısra ile bir önceki mısra yer değiştirmiştir.

11.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Râh-ı Hakk'da pîşvâ sultânımız Seyyid 'Ali
Hem delîl-i ma'ni-i Kur'anımız Seyyid 'Ali
Lem'a-i nûr-ı hidâyet ânımız Seyyid 'Ali
Rûz-ı mahşer hem şefâ'at kânımız Seyyid 'Ali
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız⁴⁹⁴ Seyyid 'Ali
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali
2. Vech-i nûrundan olupdur cümle âlem münceî
Heft kişverde nümâyân oldu izhâr ol velî
Tîğ-ı eşcârıyla çâk etdi nice bin mühmeli
Pâk edip feth oldu şâhın elinden Rumeli
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Ali
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali
3. Ravza-i pâki behişt oldu makâm-ı dil-güşâ
Tekye-i bezmin hâdimi merd-i meydân-ı Hüdâ
Her biri himmet bülend- ahter delîl-i reh-nümâ
Hâk-pâyı her birinin 'aynıma nûr-ı ziyâ
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Ali
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali
4. Hân-ı Yezdân sofrâ-i⁴⁹⁵ nân ü 'atâ şânındadır
Nice bin mürdeye⁴⁹⁶ hayât vermek⁴⁹⁷ sühândânındadır*
Feyz-i Hak bahş olmağa meydân-ı erkânındadır
'Âşık u üftâde- diller⁴⁹⁸ devr ü zamânındadır⁴⁹⁹
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Ali

11

S. 10b; SÇ. 130b; MK. 107a

⁴⁹⁴

peymânımız ikrârımız: ikrârımız peymânımız SÇ / îmânımız peymânımız MK.

⁴⁹⁵

sofrâ-i: sofrâ S, SÇ.

⁴⁹⁶

mürdeye: mürde S, MK.

⁴⁹⁷

vermek: - S.

⁴⁹⁸

diller: dillerdir S, SÇ.

⁴⁹⁹

devr ü zamânındadır: derd-i dermânındadır MK.

Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali

5. Ol şecâat ma'deni merd-i Hüdâ'dır sevdiğim
Nûr-ı Tâhâ nesl-i Yâsîn Mustafâ'dır sevdiğim
Sırr-ı Haydar şâh-ı 'Aliyyü'l-Murtazâ'dır sevdiğim⁵⁰⁰
Bendesine lutfu⁵⁰¹ bî- hadd ü 'atâdır sevdiğim
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Ali
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali
6. Meşrebi hulk-ı Hasan ceddi⁵⁰² Hüseyin-i Kerbelâ
Şâh-ı Zeyne'l-Âbidin mefhar-ı Âl-i Abâ
'İlm-i⁵⁰³ Bâkır 'ilm-i⁵⁰⁴ Ca'fer anda tamdır bî- riya
Nakd-i Kâzım mesleği⁵⁰⁵ şâh-ı⁵⁰⁶ 'Ali Musâ er- Rızâ
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Ali
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali
7. Hem Takî vü bâ-Nakî şâh'Askerî 'ismet- serâ
Mehdî-i sâhib- zamândır nûr-ı çeşm-i evliyâ
Her ki tapşırır özün irşâdına verdi rızâ⁵⁰⁷
Oldu Resmî pâk- dâmen mazhar-ı lutf-ı⁵⁰⁸ Hüdâ
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Ali
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Ali

500

Bu mısra SÇ'de eksiktir.

*

Vezin bozukluğu vardır.

501

lutfu: lutf SÇ, MK.

502

ceddi: cedd S.

503

'ilm-i: hilm S.

504

'ilm-i: 'ilm ü S.

505

Kâzım mesleği: Nâzım mesleğidir MK.

506

şâh-ı: - S.

507

rızâ: ziyâ S.

508

lutf-ı: sırr-ı S, MK.

12.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sevdığım ser-i defteri 'uşşâka kaydetti beni
Sünbül-i mûriştesiyle çekdi bend etdi beni
Hayli hûbân içre gerçi aşkı mürd etdi beni
Hâsılı vardıkça firkât ehl-i derd etdi beni
Böyle Mecnûn ol kadi servi- bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni
2. Ol melek- haslet perî- rû ol cemâl-i âfitâb
Hüsn-i⁵⁰⁹ Yûsuf'dur Züleyhâ-yı zamân âlî- cenâb
Ger kılarırsın genc-i vaslın 'arzusun⁵¹⁰ edip şitâb
Cân fedâ kıl kim ola şâyed müyesser feth-i bâb
Böyle Mecnûn ol kadi servi- bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni
3. 'Azm-i gülzâr eylese nâgâh gül-endâmım eğer
Hayli hicâb eyler o⁵¹¹ ruhsâr-ı gül gül ter döker
Kadd-i mevzûnun⁵¹² görüp baş indirirler serviler
Hâl-i şermende olur benefşeler boynun bükür
Böyle Mecnûn ol kadi servi bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni

12

509

510

511

512

SÇ. 133a; A. 531a; MK. 111a

hüsn-i: hüsn ü A.

'arzusun: 'arzu MK.

o: ey A, MK.

mevzûnun: ruhsârın SÇ / refîârın MK.

4. Gördü ‘uşşâk ‘aşk- rev-i⁵¹³ âzûrdesiyim ben dahi
Bildiler ‘aşkıyla dil-ferhûndesiyim ben dahi
Dâne-i ruhsâr-ı hâl⁵¹⁴ efgendesiyim ben dahi
Sâye-dâr-ı⁵¹⁵ kâküli mûyendesiyim ben dahi
Böyle Mecnûn ol kadi servi bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni
5. Gamzesile sînemi tezyîn edip diker nişân
Tîr-i müjgân ile şeb-hûn⁵¹⁶ eyler ol kaşı kemân
Koyalım bu dil-i zârı⁵¹⁷ yana gitsin bir zaman
Sabr ile dil maksûdu yahşî olur olmaz yaman
Böyle Mecnûn ol kadi servi bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni
6. Niyetim andan ana bir gün⁵¹⁸ şikâyet edeyim
Hasret ü derd-i firâkından hikâyet edeyim
N’eyledi n’etdi bana ‘aşkı rivâyet edeyim
Ehl-i ‘aşk içre ana kendim emânet edeyim
Böyle Mecnûn ol kadd-i servi bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni
7. Resmiyâ Allâh’a kaldı işimiz bu mârrede⁵¹⁹
Çekme gam yokdur mürüvvet deyü her mehpârede
Aldı ‘aşkı ‘aklımı tenhâ koyup bu ‘arsada
Maksuduyla ber murâd olmaz kalanlar şüphede
Böyle Mecnûn ol kadi servi bülend etdi beni
Nîm nigâhıyla o çeşm-i âhû sayd etdi beni

⁵¹³ rev-i: rûy-i MK.

⁵¹⁴ hâl:el MK.

⁵¹⁵ sâye-dâr-ı: sâye-dârı A.

⁵¹⁶ şeb-hûn: şeb-hûnu SÇ.

⁵¹⁷ dil-i zârı: dil ü zârı MK.

⁵¹⁸ andan ana bir gün: bir gün ana andan MK.

13.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dün ü gün fikrile zikrim olup ism-i ahadi
Cân ü dil âdet edip çekmeğe⁵²⁰ vird-i⁵²¹ samedi
Kıl müyesser bana yârimle bulam ittihâdı
Yoluna bir kişi bu yolda ede hem mededi
Varamam yârime a'mâ sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *Yâ raculâ huz bi yedi*⁵²²
2. Sa'y kıl cân ile dilden tutagör yar eteğin
Kuşanagör beline seyf gibi gayret kemerin
Boynu bağlı kul olup hizmete bend et resenin
Kendi 'aklın beğenen almadı yârin haberin
Varamam yârime a'mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *yâ raculâ huz bi yedi*
3. Terk-i tecrîd-i fenâ ol eresin yâre gönül
Ehl-i dünyâ gibi düşme sakın efkâre gönül
Yüzünü yerlere sür derdine bul çâre gönül
Hubb-ı dünyâdan arıt kendini bîçâre gönül
Varamam yârime a'mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *yâ raculâ huz bi yedi*

519

mârrede: maddede MK.

13

SÇ. 134a; A. 528a; M. 93a; MK. 110a

520

çekmeğe: çekmede MK.

521

vird-i: verdi A, M / derd-i MK.

522

'Ey adam, elimden tut.'

4. Firkat-i yâre gönül sabr edebilmez n'ideyim
N'ideyim n'eyleyeyim kime gidem yalvarayım
Dîde-i cismile zâhir bu cihânda göreyim
Eyle⁵²³ yâ Rabb müyesser kûy-ı yâre ereyim
Varamam yârime a'mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *yâ raculâ huz bi yedi*
5. Çünkü yâr elde değil ben bu cihânı n'iderim⁵²⁴
Beni sevmezse⁵²⁵ ben anı dil ü cândan severim
Gâ'ibâne ana 'âşık olalı âh ederim
Uğruna cânıyla⁵²⁶ başım heme⁵²⁷ kurbân ederim
Varamam yârime a'mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *yâ raculâ huz bi yedi*
6. Kûy-ı yâre varabilmez kişi bulmasa⁵²⁸ delîl
Yâre vuslat bula mı vârını etmese⁵²⁹ sebîl
Meğer eyleye 'inâyet ana ol Rabb-i celîl
Yanına vardığı dem eylemeye anı hacîl
Varamam yârime a'mâ sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *yâ raculâ huz bi yedi*

⁵²³ eyle: eyleye SÇ.
⁵²⁴ n'iderim: n'edeyim SÇ.
⁵²⁵ sevmezse: sevmez ise A.
⁵²⁶ cânıyla: cân ile A, SÇ.
⁵²⁷ heme: hele A.
⁵²⁸ bulmasa: olmazsa SÇ.
⁵²⁹ etmese: etmezse SÇ.

7. Mürşide varmayıcak bir kişi irşâd olamaz
Nefsi⁵³⁰ lezzâtını terk etmese âzâd olamaz
Hüsn-i zan⁵³¹ eylemese herkese dil-şâd olamaz
Nefsini bilmede Resmî gibi üstâd olamaz
Varamam yârime a'mâ- sıfat oldum ebedî
Beni ol yâre ilet *yâ raculâ huz bi yedi*

14.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey ser-i⁵³² ceys-i velâyet tâc-ı şâhân-ı velî
Vech-i nûrun pertevinden oldu 'âlem müncelî
Mürşid-i müşkil-küşâ ya'ni Hakk'ın kudret eli
Bir nefesle kılsan ihyâ ta'n mı bin mürde- dili
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazharı sırr-ı 'Ali
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
2. Tıynet-i asliyyesi Âdem'den oldu⁵³³ münteşir
Âb ü pâk-i cismi⁵³⁴ anın Nûh'dan oldu münteşir
Âteş-i germiyyeti Mûsâ'dan oldu münteşir
Bâd-ı kudsî Meryem-i İsâ'dan oldu münteşir
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî

⁵³⁰

nefsi: nefis SÇ.

¹⁴

S. 3b; SÇ. 128a; A. 529a; MK. 103a

⁵³¹

hüsn-i zan: hüsn ü zan A.

⁵³²

ser-i: sırr-ı A.

⁵³³

oldu: etdi A.

⁵³⁴

cismi: cism S. SÇ.

3. Ced- be- ced Âl-i Muhammed'dir o sultân-ı kerem
Nakd-i şâh-ı Murtazâ⁵³⁵ vâlâ-neseb âlî-himem
'İrkıdır anın Hadîce Fâtıma şeyhü'l-harem
Tâ kıyâmet evliyâ içre odur sâhib-'alem
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
4. Meşreb-i lutf ü sehâsı hemçü⁵³⁶ sultân-ı Necef
Hem hasebde irs yüzündendir⁵³⁷ 'Ali ana selef
Geçdi iklim-i velâyet tahtına oldu halef
İktidâ eden anın tarîkine olmaz telef
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
5. Ol iki şehzâdeler kim arşa oldu gûşvâr
Şâh-ı Hasan'dır birisi Şâh-ı Şehîd-i tâc-dâr
Nesl-i pâki şâh-ı Zeyne'l-âbidîn 'Ali-vakâr
Oldu ol pîrler pîri tâliblere muhkem hisar
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
6. Oldu bir dürr Bâkır ü Ca'fer belinden çün revân
Nûr-ı zât-ı Kâzım alnından⁵³⁸ gelip verdi nişân
Hem nesebdir⁵³⁹ ol İmam Rızâ ile etme gümân
Geldi bâtından zuhûr etdi⁵⁴⁰ olup⁵⁴¹ şâh-ı cihân
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî

⁵³⁵ Murtazâ: Murtazâ'dur A.

⁵³⁶ hemçü: - S.

⁵³⁷ irs yüzündendir: nurundandır S, SÇ / nurdandır MK.

⁵³⁸ alnından: alnında MK.

⁵³⁹ nesebdir: neşîdir SÇ.

⁵⁴⁰ etdi: edip S, SÇ, MK.

7. Şâh Takî vü bâ- Nakî geçdi imâmet sadrına
‘Askerî püşt ü penâh oldu velâyet ehline
Mehdi-i sâhib-zamân azm etdi gâib iline
Geldi iclâs eyledi ol er velâyet tahtına
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı Alî
Pâdişâh-ı heft-kişver Hacı Bektâş-ı Velî
8. Nice bin türlü kerâmet kıldı⁵⁴² izhâr ol emîr
Nice bin türlü düşmüşleri kaldırdı oldu destgâr
Oldu iklîm-i velâyet içre ol sâhib-serîr⁵⁴³
Ân-ı⁵⁴⁴ dâim sırr-ı Haydar’dan işâret gösterir
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı ‘Alî
Pâdişâh-ı heft-kişver Hacı Bektâş-ı Velî
9. Vakt-i irşâdî⁵⁴⁵ erince eyledi⁵⁴⁶ hâtif nidâ
Sırrına sırrından erdi sem’ine bir hoş sadâ
Mürşide erdi kılıp emrine ol dem iktidâ
Kat’ edip nice menâzil oldu halka muktedâ
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı ‘Alî
Pâdişâh-ı heft-kişver Hacı Bektâş-ı Velî
10. Doksan altı bin Horâsân pîrleri⁵⁴⁷ irşâd eder
Anda⁵⁴⁸ meks olan emâneti alıp Rûm’a gider
Ol erenler çekdiler hayli teessüfle keder
Aldı pîrinden icâzet nev-tarîk îcâd eder
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı ‘Alî
Pâdişâh-ı heft-kişver Hacı Bektâş-ı Velî

541 olup: - S.
542 kıldı: etdi S, MK.
543 serîr: emîr SÇ.
544 an-ı: ana A.
545 irşâdî: irşâd MK.
546 eyledi: etdi S.
547 pîrleri: pîrlerini A.
548 anda: - A.

11. Gösterir hem- meclis⁵⁴⁹ olanlara erlikden nişân
Anları kıldı vedâ ol er⁵⁵⁰ kılar tayy-i mekân⁵⁵¹
Erdi Beytullâh'a hacc etmek için ol dem⁵⁵² hemân
'Avdetinde⁵⁵³ Rûm'a nice erle oldu imtihân
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı Âlî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
12. Çünkü kıldı ol zamân teşrîf Rûm serhaddine⁵⁵⁴
Remz-i muğlak gösterip girdi güğercin donuna
Konduğu dem ayağı gömüldü mermer taşına
Cem' edip Rum erlerin kismet verip her birine
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
13. Bir nefesle başarıp verdi semer kuru şecer
Hakk'ı izhâr etmeğe eyler şehâdet beş hacer
Gördüler oldu revân ol bindiği seng-i diger
Kasr-ı deryâda murâd ettikde eylerdi makar
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî

⁵⁴⁹ gösterir hem- meclis: göster hem muhabbetler S, MK.
⁵⁵⁰ er: - A, S.
⁵⁵¹ tayy-i mekân: tayy ü mekân A / halli mekân MK.
⁵⁵² dem: er SÇ / - S, MK.
⁵⁵³ 'avdetinde: 'avdetinden SÇ.
⁵⁵⁴ serhaddine: serhadine S, SÇ.

14. Gâh olur bir ânı eylerdi zamân içre⁵⁵⁵ zamân
Seyr ederdi rub'-ı meskûnu bir anda geh⁵⁵⁶ zamân
Gösterirdi ger su'âl etseler⁵⁵⁷ ol ilden nişân
Remzile demek diler şimdi benim kutb-ı zamân
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
15. Otuz altı bin چراغ uyardı⁵⁵⁸ ol kutb-ı cihan
Otuz altı bin halife kıldı ihyâ⁵⁵⁹ nâgehân
Gâhi gâhi⁵⁶⁰ gösterirlerdi⁵⁶¹ velâyetden nişân
Verdi destûr her biri bir menzil edindi mekân
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
16. Âsitânında nice erlerle olmuşdu mukîm
Kılmış idi ol yeri lutfıyla cennât-ı na'im
Hayli serkeşler yola geldi olup kalb-i selîm
Hâzır olurdu câ-be-câ gelip o Sultân'a nedîm
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî
17. Resmîyâ başında devlet bil o sultân sâyesin
Her ne derlerse desinler koyma elden dâmenin
Kendine lutf ü inâyet bil ganîmet hizmetin
Her ki giydi şâh olur başına tâc-ı⁵⁶² devletin
Dürr-i deryâ-yı hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî
Pâdişâh-ı heft-kışver Hacı Bektâş-ı Velî

⁵⁵⁵ zaman içre: aziz çok MK.

⁵⁵⁶ geh: gâh S, MK.

⁵⁵⁷ ger su'âl etseler: - S / ger su'âle MK.

⁵⁵⁸ uyardı: - S.

⁵⁵⁹ ihyâ: - S.

⁵⁶⁰ gâhi gâhi: gâh S.

⁵⁶¹ gösterirlerdi: göstermedi S.

⁵⁶² A. 520a

15.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. 'Âşık-ı sâdık olanlar pâk ederler özlerin
Münkir-i 'aşk olanın gösterme yâ Rab yüzlerin
Nâr-ı 'aşkınla demâdem yanmada 'âşıkların
Akıbet ey kadd-i mevzûn geldi çıkdı sözlerin
Bilmiş ol ey Mısr-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin
2. Merhamet kılmaz geçer âşıklara âlî-cenâb
Hâlini 'arz etseler dahi dönüp vermez cevâb
Fikrine gelmez mi yoksa geliser rûz-ı hesâb
Bildiğim emr budur *Vallâhu a'lem bi's- sevâb*⁵⁶³
Bilmiş ol ey Mısr-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin
3. Eyledi 'aklım perîşân zülf ü 'anber-bûların
Fitneler kopardı başıma iki ebrûların
Şahne açdı sînem üzre gamze-i câdûların
Etdi dil mülkünü gâret geldi ceş-i hindûların
Bilmiş ol ey Mısr-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin
4. Saçların boynumadır ki eyleyim hablû'l-metîn
Kapına bir bende olsam eyleyeydim hizmetin
Her kılında nice bin 'uşşâkı gördüm der-kemîn
Olmağa mümkün değil sen servi-kadle hem-nişîn
Bilmiş ol ey Mısr-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin

5. Derd-i âhımızdan münevver âlem-ârâ ruhların
Kand ü sükkerden lezîz olmak gerekdir leblerin
Cân bağışlar mürde-i âhere şîrîn sözlerin
Ben za'îf-i mûrun alır cânım alıcı dillerin
Bilmiş ol ey Mısır-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin
6. Sînemi sad- pâre kılssa zâr-ı pinhânım demem
Başdan aşsa âteş-i aşkı teşekkî eylemem
Nâsihâne pend etme bana andan artık dilemem
Ben bu beyti dinledim ebyât-ı âher dinlemem
Bilmiş ol ey Mısır-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin
7. Resmîyâ eyle ferâgat bî-vefâlar sevmeden
Bî-vefâlar cevriini usanmadın mı çekmeden
Her ne güç teklîf edersin vakt ü sâ'at gelmeden
Bildiğim âhir olur şeyden değildir olmadan
Bilmiş ol ey Mısır-ı hüsnün pâdişâhı nâzenîn
K'öldürür âhir beni yay kaşların bâ-gözlerin

16.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ben gedâ⁵⁶⁴ bir⁵⁶⁵ pâdişâhın bendesiyim ez kadîm
Tâ o demdendir⁵⁶⁶ du'â-yı hizmetindeyim mukîm
'Arz-ı hâcâtım budur dergâhına Rabbü'r-Rahîm
Kim olayım râh-ı 'aşkında ben anın müstakîm
Dînim imânım habîbimdir efendim hak 'Ali'm
Lutfuna ihsânına kaldı işim Allah kerîm

⁵⁶³

"Doğruyu en iyi bilen Allah'tır."

16

S. 10a; SÇ. 121b; A. 516b; MK. 108b

⁵⁶⁴

gedâ: gedâyım S.

⁵⁶⁵

bir: - SÇ.

⁵⁶⁶

demdendir: demdir SÇ.

2. Vasl-ı yâre leşker-i derbend-i ‘aşk oldu kefil
Ol sebep râh-ı talebde⁵⁶⁷ eyledim şevkîn delîl
Kûyuna varmağa tevîk-i Hudâ oldu sebîl
Ey şerîfim vey latîfim ey habîbim vey cemîl
Dînim imânım habîbimdir efendim hak ‘Ali’m
Lutfuna ihsânına kaldı⁵⁶⁸ işim Allah kerîm
3. Zülf-i⁵⁶⁹ şebbû⁵⁷⁰ mûları sünbülleri rüsvâ kılar
Gökde ayı nev hilâl ebrûları rüsvâ kılar
Hâl-i müşgîn iki çeşm-i âhûları rüsvâ kılar
Bağ-ı hüsnün gülleri âşıkları rüsvâ kılar
Dînim imânım habîbimdir efendim hak Ali’m
Lutfuna ihsânına kaldı⁵⁷¹ işim Allah kerîm
4. ‘İyd-i vasla cân fedâ kılmağı fermân eyledi
Sanma kurbân eyledi yârim beni kan⁵⁷² eyledi
Bendesin Mecnûn ile⁵⁷³ Ferhâd’a hem-şân eyledi
En ednâ âşıkâna beni akrân eyledi
Dînim imânım habîbimdir efendim hak ‘Ali’m
Lutfuna ihsânına kaldı⁵⁷⁴ işim Allah kerîm

⁵⁶⁷ talebde: tâlâbda A.
⁵⁶⁸ kaldı: kaldım SÇ.
⁵⁶⁹ zülf-i: zülf ü A.
⁵⁷⁰ şebbû: şebbûları S, SÇ, A, M.
⁵⁷¹ kaldı: kaldım SÇ.
⁵⁷² kan: kurbân S.
⁵⁷³ Mecnûn ile: Mecnûn’la S.
⁵⁷⁴ kaldı: kalmadım SÇ.

5. Koydular dârü'ş-şifâ-yı 'aşka mecnûndur deyü
Ehl-i aşk kıldı terahhum gönlü mahzûndur deyü
Gûş eden şî'rim dedi sevdâsı⁵⁷⁵ efzûndur deyü
Bu sebep halk dedi bana⁵⁷⁶ ana meftûndur deyü
Dînim imânım habîbimdir efendim hak 'Ali'm
Lutfuna ihsânına kaldı⁵⁷⁷ işim Allah kerîm
6. Gamze ile⁵⁷⁸ göz göz ise gam değil cismim benim
Ciğerim kaniyla dostum nakş eder resmim⁵⁷⁹ benim
Eylese ger kâse-i 'ömrüm felek teslîm⁵⁸⁰ benim
Ehl-i 'aşk içre kalır nev yâdigâr ismim benim
Dînim imânım habîbimdir efendim hak 'Ali'm
Lutfuna ihsânına kaldı⁵⁸¹ işim Allah kerîm
7. Resmîyâ cân kuzusun kurbâna çek mihmân için
İktizâ eyleser cânın kıl fedâ canân için
Dönme şâyed sana bu teklîfdir imtihân için
Kıl tahammül kimseden emm isteme⁵⁸² dermân için⁵⁸³
Dînim imânım habîbimdir efendim hak 'Ali'm
Lutfuna ihsânına kaldı⁵⁸⁴ işim Allah kerîm

575

sevdâsı: - S.

576

bana: beni A.

577

kaldı: kaldım SÇ.

578

gamze ile: tîğ-ı gamzen A.

579

resmim: ismim S.

580

teslîm: tesmîm MK.

581

kaldı: kaldım SÇ.

17

A. 515b

582

emm isteme: isteme emm A.

583

Bu beyit S'de eksiktir.

584

kaldı: kaldım SÇ.

17.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Gel dayan Hakk'a eyâ mü'min isen olma sefil
Eyleme kat'a tama' olmayasın halka rezîl
Şükr kıl hâline Hakk rûzı kıl hân-ı Halîl
Bir gün aç koymadığı da yetmez mi sana delîl
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil
2. Yok iken kevn ü mekân 'arz ü semâ şems ü kamer
Her kişinin kısmetini taksîm edip verdi meğer
Az çok eyle kana'at sakınıp çekme keder
Rûz-merre sana Hakk'dan nice ni'metler erer
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil
3. Çünkü Hallâk-ı cihân 'âleme gönderdi seni
Gelmeden 'âdeme taksîm edüben kısmetini
Gün-be-gün teşhîs edip sana olan şefkatini
Râzı ol *Nahnû kasemnâ*⁵⁸⁵ ya bilip hikmetini
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil
4. Bir şükür demekçün oldu sana bunca kerem
Şükrünü bilen için tahsîs olur *hayru'l-ümem*⁵⁸⁶
'Âkıl isen beri gel dünya için çekme elem
Yoksa bu dehr-i fenâda ola mı kimse bî-gam
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hak oldu kefil

585

'Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık' Zuhuruf Sûresi 43/32.

586

“Ümmetlerin en iyisi”: Âl-i İmrân Sûresi, 3/ 110.

5. Vâ'izâ Hak'dan üzüp kesme bu halkın ümîdin
Yok derûnunda meğer var ise hiç merhametin
Seni tekrîm edüben verdi cihân âkıbetin
Şâkir ol ger diler isen ol hayır akıbetin
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hak oldu kefil
6. 'Ayb kılma mey için zevkını çıkarmağa bak
Kimsenin hâtrını yıkma gönül almağa bak
Pend-i pîri gûşuna mengûş edip asmağa bak
Sabr kıl kendi derûnunda gınâ bulmağa bak
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil
7. Sıdkile kulluk eden Hakk'a murâdın erer
Bir 'amel Hakk'a yarar işle seninle o gider
Kimseye kalmaz bu cihân içre kamu kabre girer
Resmiyâ gayrı ko hâline şükr eyle diğer
Seni halk eylemeden rızkını halk etdi Celîl
Rızk için gam yeme kim rızkına Hakk oldu kefil

Kıt'alar ⁵⁸⁷

1.

Ger Hakk'ı görmek dilersen bî- galat
Hak'dan oldu ümmet Ahmed
İşte gör fî sûretin şâb u
Sûret tek levhinde

2.

Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hırz-ı 'ömrü savurduk

Dânesin dermekdeyiz

Âsiyâb-ı dehre geldik

Şimdi nevbet bekleriz

3.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Eğer müdâm olursa bu firâkın

Helâk eder beni ol demde nâzın

'Aceb olur mu birgün ki gözümle

Görem senin o bedr olmuş cemâlün

Eğerçi müşkil olmuşdur visâlün

Velî çıkmaz derûnımdan hayâlün

Rakîbe bir du'â buldım edecek

Kör olsun bulmasun kimse yedecek

4.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bulmuşum Hakk'ı ene'l- Hakk söylerim

Hak benim Hak mendedir Hak söylerim

Ger bu esrârı ne muğlâk söylerim

Sâdıkım kavlimde saddâk söylerim

5.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kerbelâ destinde şâh-ı Kerbelâ'nın hâlini

İttifâk mâtem edip cümle 'âlem ağladı

Pâye-i arş-ı mu'allâda döküp Cibrîl eşk

Ravza-i rıdvânda ruh u Nûh u Âdem ağladı

6.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Murtazâ bir dürr-i deryâ-yı kerâmetdir kim
Harem-i Ka'bedür ol dürr-i yetîmin sadeî
Gayrıdan eşrefî eğer olsa anunçündür kim
Harem-i Kâ'bede ol kesb kılupdur şereî

7.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir haber ver ey sabâ serv-i revânım kandadır
Cânımın ârâmı yok ârâm-ı cânım kandadır
Neyledün n'ettin felek hurşîd-i âlem- tâbımı
Ol ruh-ı ferhunde mâh ü mihribânım kandadır

8.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çıkdı yeşil perdeden 'arz eyledi dîdâr-ı gül
Sildi mir'ât-ı zamîri pâk edip jengâr-ı gül
San Züleyhâ halvetidir gonca-i der-beste kim
Çıkdı andan dâmen-i çâkıyla Yûsuf var gül

9.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gökden indikde belâ bulmazdı menzil
Olmasaydı arsa-i 'âlemde hâk-i Kerbelâ
Kerbelâ'dan gayrı yokdur bir mübârek buk'a kim
Ola ânkeri eknerî eczâ-yı terkîb-i belâ

10.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ben ezelden mest ü serhoş gelmişim
Hızr'a sor Mûsâ'ya eş gelmişim
Levh-i mahfûz münakkaş gelmişim
Çâr penç ü heftile şeş gelmişim

11.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kandadır yâr ey gönül yâr isteme
Var anın adı durur var isteme
Bî-vefâ dünyâda dildâr isteme
Çün vefâ yokdur vefâdâr isteme

12.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Muharremdir gönül feryâda gel âh ile efgân kıl
Gazâ tut başa topraklar saçıp çâk-ı giribân kıl
Kılar kat'-ı nazar mâh-ı mahrem 'ıyş u işretten
Demâdem çeşmini mazlûmlar yâdıyla giryân kıl

13. Makam

Seninle ettiğimiz iftihârı biz biliriz
Visâlinçün çekilen intizârı biz biliriz
O nâ- hem-vâre olan i'tibârı biz biliriz

Beyitler

1.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her ne kim takdîrdir tağyîr bulmaz ey gönül
Levh-i takdîrin hattı hergiz bulmaz ey gönül

2.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Sabâ lutf etdin ehl-i derde dermândan haber verdin

Ten-i bî-câna cândan câna cânândan haber verdin

3.

Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

'Ahde vefâ eyledi yâr-i vefâdârımız

Yâr ile gör kim nice düşdü 'aceb kârımız

4.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tîğ-ı bânın tîğ-ı zâhirden beter hun-rîz olur

Zâhir ü bânında şemşîr-i velâyet tîz olur

5.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Benim hâlim ne bilsin olmayan mihnet giriftârı

Belâ âzürde gurbet perişânı gam efkârı

6. ⁵⁸⁸

Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Her birini bir işe dūş eylemiş

Anın ile gönlünü hoş eylemiş

7. ⁵⁸⁹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ne anlar bûy-ı 'anberden dimâğ-ı ehl-i tersâne

Alışmışdır burunları buhâr-ı zift ü katrâne

⁵⁸⁸

Bu 7 beyit sadece M'de vardır.

⁵⁸⁹

Bu beyit sadece SÇ'de vardır.

Ç. SONUÇ:

Resmî Ali Baba ve Dîvânı başlıklı tezimizde yaptığımız araştırmalar neticesinde bir takım sonuçlara ulaştık. Buna göre Resmî'nin hayatıyla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

Resmî aslen Giritli'dir ancak Girit'te kalmayıp, Yunanistan ve Türkiye'yi kapsayan bir seyahatte bulunmuştur. Yunanistan Dimetoka'daki ünlü Bektaşî dergahı, Seyyid Ali Sultan dergâhından icazet almıştır. Mezar taşının İstanbul Davutpaşa'da olduğunu dikkate alırsak onun İstanbul'da da bulunduğunu söyleyebiliriz. Vefat senesi 1789'dur.

Bektaşî tarikatına mensup olan Resmî, Hz. Ali'ye, on iki imama, Hacı Bektâş-ı Veli'ye, Seyyid Ali'ye derin bir muhabbet besleyen bir şairdir. Şiirlerinde bu sevgisini sık sık dile getirmiştir.

Resmî'nin Bektaşî inanışlarını ve sevgisini yansıttığı şiirlerin haricinde Klasik Dîvân şiiri tarzında da başarılı şiirleri vardır. Bilhassa gazelleri ve murabbaları buna en iyi örnektir.

Çalışmamız Girit'teki Türk edebiyatının ve Bektaşî kültürünün varlığını ortaya koyması açısından son derece mühim bir çalışmadır.

Dîvânı dışındaki eserlerinin de günümüz Türkçesi'ne çevrilerek ilim alemine ve okuyuculara kazandırılmasını temenni ederiz

Tezimizin Divan Edebiyatı ve Bektaşî edebiyatı alanlarına fayda getirmesi, onlara farklı bir güzellik kazandırması en büyük dileğimizdir.

Saime ARSLAN

D. BİBLİYOGRAFYA :

ATALAY, Besim, *Bektaşilik ve Edebiyatı*, Ant Yay. İstanbul 1991.

Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları Cevdet Paşa Yazmaları ve Kur'ân-ı Kerim Alfabetik Kataloğu, Haz. Nail BAYRAKTAR, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay. İstanbul 1997.

AYDEMİR, Yaşar, *Behiştî Dîvânı*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 2000.

AYNUR, Hatice, 15. yy. *Şairi Çâkerî ve Dîvânı, İnceleme- Tenkitli Metin*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1999.

BİLGİN, A.Azmi, *Ümmî Sinan Divanı (İnceleme- Metin)*, MEB Yay. İstanbul 2000.

DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay. Ankara Üniv. Basımevi, Ankara 1983.

EĞRİ, Osman, *Bektaşilikte Tasavvufî Eğitim*, Horasan Yay. İstanbul 2001.

ERDOĞAN, Kutluay, *Alevi- Bektaşî Gerçeği*, Alfa Yay. İstanbul 2000.

ERGÜN, Sadeddin Nüzhet, *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul Maarif Kitaphanesi, 3 Cilt.

ERÖZ, Mehmet, *Türkiye'de Alevîlik ve Bektâşilik*, Kültür Bak. Yay. Ankara 1990.

EYÜBOĞLU, E.Kemal, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul 1973.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik*, Der Yay. İstanbul 1991.

FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri, *Erzurum Şairleri*, Sanayi-i Nefise Matbaası, İstanbul 1927.

Giritli Salacıoğlu Mustafa Celvetî, Dîvan, Haz. Cemâl KURNAZ, Mustafa TATÇI, Yaşar AYDEMİR, Akçağ Yay. Ankara 2000.

GÖLPINARLI, Abdülbâki, *Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî, Vilâyet-nâme*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1958.

GÖLPINARLI, Abdülbâki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Yay. İstanbul 1977.

GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay. Ankara 997.

HASLOK, F.R. *Bektaşilik Tetkikleri*, MEB Yay. Ankara 2000.

HORATA, Osman, *Esrar Dede, Hayatı- Eserleri, Şiir Dünyası ve Dîvânı*, Kültür Bak. Yay. Ankara 1998.

I. Uluslar arası Türk Dünyası Eren ve Evliyalar Kongresi Bildirileri, Ervak Yay. Ankara 1998.

İNAL, Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.

İPEKTEN, Haluk- İSEN, Mustafa, *Basılı Divanlar Kataloğu*, Akçağ Yay. Ankara 1997.

İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay. İstanbul 1994.

KAYAALP, İsa, *Sultan Ahmed Divanı'nın Tahlili*, Kitabevi Yay.İstanbul 1999.

KEMİKLİ, Bilal, *Sun 'ullah-ı Gaybî Divânı, İnceleme- Metin*, MEB Yay. İstanbul 2000.

KOCA, Turgut, *Bektaşî Nefesleri ve Şairleri*, 13. yüzyıldan 20. Yüzyıla Kadar, Naci Kasım- İstanbul Maarif Kitaphanesi ve Matbaası A.Ş.1990.

KOÇU, Reşat Ekrem, *İstanbul Ans.* Koçu Yay. İstanbul 1966.

KORKMAZ, Esat, *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, Ant Yay. İstanbul 1993.

KURNAZ, Cemâl, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlili*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 1987.

MERMER, Ahmet, *Karamanlı Aynî ve Dîvânı*, Akçağ Yay. Ankara 1997.

NOYAN Bedri, *Seyit Ali Sultan Velayetnamesi*, Ayyıldız Yay. Ankara.

NOYAN DEDEBABA, Bedri, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, Ardiç Yay. Ankara 2002.

NOYAN, Bedri, *Bektaşilik Alevilik Nedir*, Doğu Matbaacılık, Ankara 1985.

OYTAN, M.Tevfik, *Bektaşiliğin İç Yüzü*, İstanbul Maarif Kitabhânesi, 1960.

ÖZ, Baki, *Dünyada ve Türkiye'de Bektaşî Dergahları*, Can Yay.128 , İstanbul 2001.

ÖZDAMAR, Mustafa, *İbrahim Hakkı Konyalı ve Konyalı Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, Kırk Kandil Yay. İstanbul 1997.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, *Tarihi Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut Yay. İstanbul 1990.

PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay, Ankara 1989.

Salacıoğlu Mustafa Celvetî, *Giritli Şeyh Mustafa'nın Şehâdeti*, Haz. Mustafa TATÇI, Cemâl KURNAZ, Ankara 2000.

SUNAR, Cavit, *Melâmîlik ve Bektaşîlik*, A.Ü. İlahiyat Fak. Yay. Ankara 1975.

SUNGUR, Necati, *Ahî Dîvânı*, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, Ankara 1994.

Süleymaniye Kütüphanesi Eser Adı Kataloğu, c.4, İstanbul 1996.

Süleymaniye Kütüphanesi, Arap Harfli Eserler Müellif Kataloğu, c.19, İstanbul 1987.

TATÇI, Mustafa, *Hayretî'nin Dinî- Tasavvufî Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1998.

TDEA, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay. İstanbul 1990.

TEMREN, Belkıs, *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1994.

TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemâl KURNAZ, Mustafa TATÇI, Bizim Büro Yay. Ankara 2001.

Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, İstanbul 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981.

ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay.

UNAT, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Maarif Matbaası, Ankara 1940.

YAMAN, Ali, *Alevilik Bektaşilik Bibliyografyası*, Alevi- Bektaşî Kültür Enstitüsü, Mannheim 1998.

Yapı Kredi Sermet  ifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu, Yapı Kredi Yay. İstanbul 2001.

YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

ÖZET:

Resmi Ali Baba Giritli olup XVIII. Asırda yaşamış bir Bektaşî şairidir. Girit'te yaşadığına dair kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yunanistan ve Türkiye'de bulunduğunu bilmekteyiz. Mezar taşı İstanbul Davutpaşa'dadır. Vefat ettiği sene 1789'dur.

Resmi Ali Baba Bektaşî tarikatına mensup bir şairdir. Divanından Yunanistan Dimetoka'daki ünlü Bektaşî dergahı, Seyyid Ali Sultan dergahından icazet aldığını anlıyoruz. Şair, Hz. Ali'ye, on iki imama, Hacı Bektaş-ı Veli'ye ve müşşidine derin bir muhabbet beslemektedir. Şiirlerinde onlara olan sevgisini ve bağlılığını sık sık dile getirmektedir.

Divanda Resmi Ali Baba'nın Bektaşî inanışlarını, kültürünü ve sevgisini ifade eden şiirleri ağırlıktadır. Bu şiirlerin haricinde Klasik Divan şiiri tarzında da başarılı şiirleri vardır. Bilhassa gazel ve murabbaları döneminin Divan şiiri estetiğini çok güzel bir şekilde yansıtmaktadır.

Resmi Ali Baba Divanı'nın Türkiye'de 5; Almanya'da 1 olmak üzere toplam 6 nüshası mevcuttur. Almanya'daki nüshanın varlığından geç haberimizin olması nedeniyle tenkitli metin diğer 4 nüshadan oluşturulmuştur. Bu nüshalardan biri, Resmî Ali Baba'nın müstensihî olduğu bir "Şiirler Mecmuası" dır. Şair bu mecmuaya kendi şiirlerini de dahil etmiştir. Diğer nüshaların bulunduğu kütüphaneler ise şunlardır: Süleymaniye Kütüphanesi, Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Milli Kütüphane.

Resmi Ali Baba'nın Divanı dışında iki eseri daha vardır: Uyûnü'l- Hidâye ve Bektaşîlik Risalesi. Uyûnü'l- Hidâye mensur olup tasavvufî bir eserdir. Eserin tespit edebildiğimiz 20 nüshası vardır. Bektaşîlikle ilgili inanışların anlatıldığı Bektaşîlik Risalesi'nin ise 3 nüshası mevcuttur.

Resmi Ali Baba ve Divanı, Girit'teki Türk edebiyatı ve Bektaşî kültürünün varlığını ortaya koyması açısından son derece mühim bir çalışmadır.

ABSTRACT

Resmi Ali Baba, a Cretan Bektashi poet, lived in XVIII. century. There is no definite record that he lived in Creta. We know that he had been in Greece and Turkey. His grave is in Davutpasha, Istanbul. He died in 1789.

Resmi Ali Baba is a poet belonging to the Bektashi Order. As his Divan (collected poems) shows that he got his certificate from Seyyid Ali Sultan lodge, a well-known Bektashi lodge in Dimetoka, Greece. He had a deep love of Hadrat Ali, Twelve Imams, Hadji Bektashi Wali and his teacher (murshid). He often expressed his love and devotion towards them in his poems.

His Divan mostly consists of the poems on Bektashi beliefs, culture and understanding of love. Besides, he has flourishing poems written in classical Ottoman poetry form. Especially his ghazels and murabbas (a poem composed of quatrains) reflect the aesthetics of his time.

The Divan of Resmi Ali Baba has six copies, five in Turkey and one in Germany. Since I am informed the existence of the copy later, the critical text has been formed out of other four copies. One of these copies is a 'Collection of Poems' whose collector is Resmi Ali Baba. The poet included his poems in this collection. Other copies are in the following libraries: Sulaymaniye Library, Yapı Kredi Sermet Cifter Library, Atatürk Library, National Library.

Resmi Ali Baba has two more books apart from his Divan: Uyûnu'l- Hidâyah and The Book of Bektashi Order (Risala of Bektashi). Uyûnu'l- Hidâya is a mystical work written in prose. This work has 20 copies to my knowledge. Risala of Bektashi that covers the beliefs on Bektashi order has 3 copies.

The Divan of Resmi Ali Baba is an important work in terms of making the showing of Turkish literature in Creta and the Bektashi culture.